

Гай Гавриел Кай
Пътуване към Сарантион

На синовете ми
Самюъл Аликзандър и Матю Тайлър,
с обич

...и сътворявай всичко
от нищо всеки ден, и научи
звездите утринни да пеят.

Благодарности

Предполагам, че е очевидно от заглавието на тази творба, но дължа вдъхновението си на Уилям Бътлър Йейтс, чиито размисли в поезия и проза над мистериите на Византион ме доведоха тук и ми дадоха много основни мотиви наред с усещането, че в тази среда въображението и историята ще са съвсем на място заедно.

От много време вярвам, че за да направи човек романизирана вариация на даден период, трябва да се опита да разбере колкото може повече за този период. Византия е добре изследвана от историците, колкото и да са свадливи може би понякога помежду си. Дълбоко бях просветлен от техните трудове и – посредством електронната поща – от личните кореспонденции и щедрото окуражаване, предложено ми от много учени византолози. Едва ли е нужно да подчертавам, надявам се, че онези от тях, които назовавам поименно, не биха могли да носят каквато и да било отговорност за грешките или съзнателните промени, направени в този по същество фентъзи роман, по теми от Византион и Византия.

Щастлив съм да отбележа огромната помощ, която получих от труда на Алан Камерон за състезанията с колесници и фракциите на Хиподрума; на Роси, Нордхаген и Л'Оранж за мозайките; на Лайънъл Касон за пътуването в древния свят; на Робърт Браунинг, особено за Юстиниан и Теодора; на Уорън Тредголд за военното дело; на Дейвид Талбът Райс, Стивън Рънсиман, Джервейс Мату и Ернст Кицингър за византийската естетика; и на по-мощабните исторически трудове на Сирил Манго, Х. В. Хосиг, Марк Уитоу, Аверил Камерон и Г. Острогорски. Редно е да изкажа благодарност за стимулите, които получих от участието си в оживените и полезни електронни диспути по интернет, засягащи Византия и късната античност. Изследователските ми методи вече никога няма да са същите. На по-лично ниво Рекс Кай си остава моят първи и най-безкомпромисен читател, Мартин Спрингет вложи голямото си умение в изготвянето на картата, а Мег Мастърс, моят канадски редактор, ми предлага спокойното си и дълбоко ценно присъствие вече четири книги подред. Линда Макнайт и Антея Мортън-Сейнър в Торонто и Лондон са приятели, на които винаги може да се разчита, и същевременно вещи агенти, а един придиричлив понякога автор напълно съзнава стойността на тези два елемента. Майка ми ме насочи към книгите като дете и след това – към вярата, че самият аз бих могъл да пиша. И все още го прави. А жена ми създава пространство, в което могат да се породят думите и разказът. Ако кажа, че съм благодарен, ще е дълбоко

омаловажаване на истината.

... и не знаехме на небето ли сме, или на земята: понеже няма на земята толкова великолепие и такава красота и не знаем и как да я опишем. Знаем само, че там Бог обитава сред хората и тяхната служба е по-добра, отколкото във всичките други страни. Не можем да забравим тази красота...

„Повест за изминалите години“ – Нестор, ок. 1113

Пролог

Нощните гръмотевични бури в разгара на лятото в Сарантион бяха така обичайни, че придаваха достоверност на често повтаряната история как император Апий предал богу дух посред един такъв яростен щорм, връхлетял Святия град с бляскащи мълнии и гръмовен грохот. Дори Пертений от Евбулус, писал едва двадесет години по-късно, е разказал за събитието по този начин, като добавил статуя на императора, срутила се пред бронзовите порти на Имперския прецинкт, и дъб, разцепен на две пред брустверите на крайбрежните стени. Пишешите история често търсят драматичното за сметка на истинното. Недъг на професията.

Всъщност в нощта, в която Апий издъхна в Порфирната стая на Атенинския палат, в Града нямаше дъжд. Малко по-рано същата вечер се зърваше по някоя случайна мълния и изръмжаха един-два гръма далече на север, към житните поля на Тракезия. Предвид последвалите събития на тази северна посока би могло да се погледне като на достатъчно сериозна поличба.

Императорът нямаше живи синове, а тримата му племенници преди по-малко от година се бяха провалили грандиозно в изпитанието на достойнството си и понесоха съответните последствия. Ето защо нямаше император десигнат в Сарантион, когато Апий чу – или не чу – сетните слова от дългия си живот, вътрешния глас на бога, мълвящ само нему: „Слез от престола, Богът на императорите вече те чака“.

Всеки от тримата мъже, влезли в Порфирната стая в прохладния все още час преди разсъмване, остро съзнаваше зреещата от тази нестабилна ситуация опасност. Гесий евнухът, канцелар на Имперския двор, сви благочестиво дългите си тънки пръсти, а сетне коленичи сковано, за да целуне босите нозе на императора. Скоро след него същото стори Адраст, главният официарий, завеждащ градските служби и администрация, и Валерий, архонтът на екскубиторите, Имперската гвардия.

– Сенатът трябва да се свика – промърмори Гесий със сухия си хриплив глас. – Незабавно.

– Незабавно – съгласи се Адраст, стана и заоправя придирчиво яката на дългата си до глезените туника. – А патриархът трябва да започне траурните ритуали.

– Редът в Града ще се съхрани – заяви Валерий, по войнишки твърдо. – Аз се заемам с това.

Другите двама го погледнаха.

– Разбира се – деликатно отвърна Адраст и поглади изрядно подкастрената си брада. Съхраняването на реда бе единствената причина Валерий да е в стаята точно сега – един от първите, научил прескърбната вест. Бележката му прозвуча леко... натъртено.

Основното ядро на армията беше на североизток, голяма част недалече от Евбулус, на басанидската граница, а друга армия, най-вече от наемници, бранеше откритите пространства на Тракезия от варварските набези на карчите и врачите, притихнали в последно време. Стратегът на всеки от тези два военни контингента можеше да се окаже решителен фактор – или император, – ако сенатът се забавеше.

Сенатът бе колебливо и неефективно управително тяло от боязливи мъже. Вероятно щеше да се поколебае, ако не му се дадеше изключително ясна насока. Това тримата висши сановници в стаята с покойника също съзнаваха много добре.

– Ще се погрижа благородните фамилии да бъдат известени – небрежно подхвърли Гесий. – Ще искат да изразят почитта си.

– Естествено – каза Адраст. – Особено Далейните. Чух, че Флавий Далейн се бил върнал в Града само преди два дни.

Евнухът беше твърде опитен, за да се изчерви открито.

Валерий вече бе тръгнал към вратата.

– С нобилитета се оправяйте както намерите за добре – каза през рамо. – Но в Града има петстотин хиляди души, които ще се побоят, че гневът на Святия Джад ще се изсипе над империя без водач, щом чуят за тази смърт. Те са моя грижа. Ще известя градския префект да подготви хората си. Да сме благодарни, че нощес нямаше гръмотевична буря.

Напусна стаята с твърди крачки по мозаичния под, изправил рамене, все още жизнен и енергичен в шестдесетата си година. Другите двама се спогледаха. Адраст пръв отклони поглед – извърна го към мъртвеца на великолепното ложе и към птицата от злато и драгоценни камъни на сребърната ѝ клонка до същото това ложе. Никой не проговори.

Докато вървеше през градините на Имперския прецинк, Валерий се изплю в храстите, после погледна небето. Все още имаше време до утринната молитва. Бялата луна бе над водата. Утринният вятър идеше от запад; той чуваше морето, бризът носеше до ноздрите му мириса на сол, смесен с аромата на летни цветя и кедър.

Отдалечи се бавно от водата под късните звезди, покрай гмеж от палати и граждански служебни сгради, три малки параклиса, кантората на Имперската копринена гилдия и работилниците ѝ, игралните полета,

златарските дюкяни и нелепо орнаментирани Бани на Маразиан, към казармата на ексукубиторите близо до бронзовите порти, извеждащи към Града.

Младият Леонт чакаше отвън. Валерий му даде точни указания, грижливо премислени малко по-рано, докато се подготвяше за този ден.

Префектът влезе в казармата и само след миг Валерий чу гласове и тропот отвътре: ексукубиторите – неговите мъже през последните десет години – бяха готови. Вдиша дълбоко, усетил как силно тупти сърцето в гърдите му; съзнаваше колко е важно да прикрие всякаква напрегнатост. Напомни си да изпрати бегач да уведоми Петрус, извън Имперския прецинк, че Святият на Джад император Апий е мъртъв, че голямата игра е започнала. Отпрати безмълвна благодарност към бога, че сестриният му син е много, много по-добър от тримата племенници на Апий.

Ексукубиторите заизлизаха, загърнати в сенките на предутринния час. Лицето на Валерий беше безстрастно – лице на войник.

Щеше да е ден за надбягвания на Хиподрума, а Асторгус от Сините беше спечелил четирите надпревари в предишната среща. Фотий сандалджията беше заложил пари, които не можеше да си позволи да загуби, че първият колесничар на Сините днес ще спечели първите три надбягвания, с което ще направи щастлива седмица поред. Предната нощ Фотий беше сънувал числото дванадесет, а три надбягвания на квадрига означаваша, че Асторгус ще кара дванадесет коня, и като събереше човек едно и две... ами, пак правеха три! Ако не беше видял призрак на покрива на колонадата срещу дюкяна си вчера следобед, Фотий щеше да се чувства съвсем сигурен в залога си.

Оставил беше жена си и сина си да спят в жилището им над дюкяна и вървеше предпазливо към Хиподрума – нощем улиците на Града бяха опасни, както бе имал поводи да се убеди. Още много време имаше до изгрев слънце; бледата чезнеща луна беше на запад към морето, рееше се над кулите и куполите на Имперския прецинк. Фотий не можеше да си позволи да плаща за място за сядане при всяко идване на надбягванията, да не говорим за сенчестите части по трибуните. Само десет хиляди места се предлагаша безплатно за гражданите в ден за надбягвания. Онези, които не можеха да си купят, чакаха.

Когато стигна под надвисналия тъмен зид на Хиподрума, две-три хиляди души вече стояха на открития площад. Само това, че е тук, възбуди Фотий, прогони остатъците от сънливостта му. Той припряно извади синя туника от торбата си и я навлече на мястото на обичайната си

кафява, а тъмнината и бързината му спестиха свяна. Присъедини се към група други, облечени като него. Беше направил тази единствена отстъпка пред жена си, след като изяде пердах от привърженици на Зелени-те преди две години, по време на особено разгорещения летен сезон: носеше невзрачно облекло, докато стигне до относителната безопасност на своите Сини. Поздрави неколцина от тях по име и те го посрещнаха с радостни възгласи. Някой му подаде чаша евтино вино, той отпи глътка и пусна чашата нататък.

Вече продаваха списъка на надбягванията с предвижданията кой ще победи. Фотий не можеше да чете, тъй че не се изкуси, макар да видя как неколцина други дадоха по два медни фола за лист. Насред Форумата един Свят шут, полугол и вмирисан, си беше оградил място и вече реवेशе на тълпата за злините, които носели надбягванията. Имаше добър глас и беше доста забавен... стига да не стоиш срещу вятъра. Улични продавачи вече продаваха фурми, кандарийски пъпеш и печено агнешко. Фотий си беше увил буца сирене и комат от хлебната порция за предния ден, но бе твърде възбуден, за да изпитва глад.

Недалече, близо до техния вход, Зелените се бяха струпали в също толкова голяма тълпа. Фотий не успя да зърне Папио стъкларя, но знаеше, че ще е там. Беше се обзаложил с него. С идването на утрото започна – както обикновено – да се чуди дали не е проявил прекомерна самоувереност при залога. Онзи дух, дето го беше виждал, и то посред бял ден...

Нощта бе кратка като за лятото, с лек вятър откъм морето. По-късно, щом почнеха надпреварите, щеше да е много горещо. В обедната почивка обществените бани щяха да са пълни с народ, както и кръчмите.

Зачуди се дали не трябваше да се отбие в някое гробище на път за насам, с плочка с проклетие срещу първия колесничар на Зелените, Скорций. Тъкмо младият Скорций най-вероятно днес щеше да застане между Асторгус и неговите седем последователни триумфа. Беше наранил рамото си при падане посред надпреварите предния път и се беше състезавал, когато Асторгус спечели онези великолепни четири поред в края на деня.

Фотий го беше яд, че този тъмнокож младок с едва покарала брада от пустините на Амуз – или откъдето там беше – може да е такава заплаха за любимия му Асторгус. „Трябваше да купя плочката с проклетие“, помисли си със съжаление. Преди два дни един чирак от ленената гилдия го бяха наръгали с нож в една пристанищна каупона¹ и тъкмо го бяха погребали: идеална възможност за хората с таблични да потърсят

застъпничество на гроба на умрелия от насилие.

Знаеше се, че това прави написаните проклетия по-силни. Фотий реши, че трябва да вини само себе си, ако Асторгус днес се провали. Представа си нямаше как ще плати на Папио, ако загуби. Реши да не мисли за това, нито как щеше да го посрещне жена му.

– Само Сините! – ревна той изведнъж. Няколко десетки гласа подеха вика му.

– Ууу! Долу! – последва очакваният отзив от другата страна на улицата.

– Ще ви спускаме гъза! – изрева някой до Фотий и всички се разсмяха. Бледата луна вече се беше скрила зад Имперските дворци. Зората идеше, Джад в колесницата си се изкачваше на изток от черното си пътуване под света.

А после щяха да препуснат колесниците на смъртните – в прослава на божието име, и щяха да препускат през целия този летен ден в святия град Сарантион. И Сините, ако Джад възжелаеше, щяха да триумфират над миризливите Зелени, които, както знаеха всички, не бяха с нищо подобри от варвари или от езичниците басаниди, или от киндатите дори.

– Вижте! – рязко извика някой и посочи.

Фотий се обърна. Чу маршовите стъпки, преди да види войниците, появили се като сенки от сенките през Бронзовата порта в западния край на площада.

Екскубиторите, стотици, въоръжени и с брони под златисто-червените туники, нахлуха във форума на Хиподрума от Имперския прецинт. В този час гледката бе достатъчно необичайна и дори вдъхваше страх. Предната година бяха избухнали две малки безредици, когато побесните привърженици на двата цвята бяха стигнали до бой. Появили се бяха ножове и тояги и екскубиторите бяха повикани да помогнат на хората на градския префект да ги усмирят. Усмиряването от Имперската гвардия на Сарантион не беше вежлива процедура. И двата пъти след това по улиците бяха останали да лежат по двайсетина трупа.

– Свети Джад, пряпорците! – ахна някой и Фотий чак сега видя, че знамената на екскубиторите са сведени. Студен вятър сякаш лъхна в душата му, дошъл от ничия посока.

Императорът беше мъртъв!

Техният баща, възлюбеният от бога, ги беше напуснал. Сарантион беше осиротял, низвергнат, открит за врагове от изток и от север, и от

---

1. Сауропа (лат.) – евтина пристанищна кръчма. – Б. пр.

запад, врагове злонамерени и безбожни. А след като императора на Джад го нямаше, кой знае какви демони или духове от полусвета можеше да се спуснат, за да развихрят своя бяс сред безпомощните смъртни люде? Затова ли беше видял онзи призрак? Помисли за нова чума, за война и за глад. Представи си детето си, как издъхва в ръцете му. Ужасът го събори на колене на калдъръма. Заплака за императора, когото нивга не беше виждал освен като далечна, обкръжена с аура свещена фигура в Императорската лежа на Хиподрума.

А после – обикновен човек, живеещ безхитростно дните си в света на смъртните хора – Фотий сандалджията осъзна, че надбягвания днес няма да има. Че самонадеяният му залог със стъкларя е анулиран. Наред с ужаса и скръбта лъч на облекчение го прониза като бляскаво копие слънчева светлина. Три надбягвания поред? Беше глупашки залог и добре че се бе отървал от него.

Мнозина от мъжете вече бяха на колене. Светият шут, зърнал удобна възможност в това, повиши укоризнения си глас – Фотий не можеше да го чуе през врявата, тъй че не разбра за какво точно витийства. Безбожие, разгул, раздвоено духовенство, следовници на Хеладикийската ерес. Обичайните литании. Един от екскубиторите отиде при него и му заговори кротко. Светият мъж го пренебрегна, както правеха обикновено всички като него. Но в следващия миг Фотий смаян видя как войникът го изпердаши по пищялките с дръжката на копие то си. Дрипавият мъж нададе вик – по-скоро от изненада, отколкото от болка – и се смъкна смълчан на колене.

И тогава над риданията на множеството се извиси друг глас, строг и уверен, налагащ внимание. Помогна и това, че заговорилият беше на кон – единственият конник във форума.

– Чуйте ме! Никой тук не ще пострада, ако редът се съхрани – рече той. – Виждате знамената. Те казват всичко. Нашият славен император, превъзлюбленият на Джад, трижди въздигнатият негов наместник на земята, ни напусна, за да се присъедини към бога в слава зад слънцето. Днес не ще има колесници, но портите на Хиподрума ще се разтворят за вас, за да намерите там утеха, докато сенатът се събере, за да провъзгласи нашия нов император.

Мърморенето на площада се усили. Нямаше наследник – това всички го знаеха.

Още хора се стичаха от всички посоки на форума. Такава вест нямаше как да не се разнесе мигновено. Фотий си пое дъх, мъчеше се да надвие обзелата го отново паника. Императорът беше мъртъв.

Сарантион нямаше император.

Конникът отново вдигна ръка за тишина. Седеше на коня изправен като копие, облечен също като своите войници. Само черният кон и сребърната ивица през туниката му бележеха ранга му. Никаква помпозност нямаше тук. Селяк от Тракезия, селски син, дошъл на юг като юноша, издигнал се с упорит труд и не малък кураж в битките. Всички знаеха историята му. Мъж сред мъжете, това бе думата за Валерий от Тракезия, архонта на ексукубиторите.

И сега той каза:

– В храмовете и параклисите на Града ще има духовници, а други ще дойдат тук при вас, за да поведат траурните ритуали в Хиподрума под слънцето на Джад. – И направи знака на слънцето.

– Джад да ви пази, архонт Валерий! – извика някой. Мъжът на коня все едно не го чу. Грубоват и навъсен, тракезиецът никога не ухажваше тълпата, както правеха мнозина други в Имперския прецинкт. Ексукубиторите му вършеха службата си ефикасно и без видимо пристрастие към една или друга партия дори когато понякога оставяха осакатени и убити след себе си. Еднакво се държаша и със Зелени, и със Сини, а понякога и с особи от висок ранг, защото мнозина от по-буйните привърженици бяха синове на аристокрацията. Никой не знаеше коя фракция предпочита Валерий или какви верски убеждения изповядва от разроилите се многобройни схизми на джадската вяра, макар и да съществуваша обичайните спекулации. Племенникът му беше патрон на Сините, това се знаеше, но фамилията често биваша разделени между фракциите.

Фотий помисли дали да не се върне у дома при жена си и сина си и да се помолят заедно в малкия параклис до форума Мезарос. Небето на изток бе посивяло. Извърна очи към Хиподрума и видя, че ексукубиторите отварят портите, както бе обещано.

Поколеба се, но после видя Папио стъкларя – стоеше малко встрани от другите Зелени, сам сред едно празно петно. Плачеше, сълзи се стичаха по брадата му. Фотий, тласнат от съвсем ненадейно обзело го чувство, тръгна към него. Папио го видя и избърса очи. Без дума да си кажат, двамата влязоха един до друг в огромното пространство на Хиподрума – а божието слънце се извиси над горите и полята на изток от тройните стени на Сарантион и денят започна.

Плавт Боносус никога не беше искал да става сенатор. Назначението, в четиридесетата му година, дори го бе подразнило, още повече че наред с други неприятни неща съществуваше един безобразен остарял

закон, според който сенаторите не можеха да налагат повече от шест процента лихва по заеми. Членове на Имената – аристократичните фамилии, вписани в Имперските архиви – можеха да налагат осем, а всеки друг, дори езичниците и киндатите, имаха право на десет. Числата, разбира се, се удвояваха за морско предприемачество, но само човек обладан от демон на лудостта би се осмелил да вложи пари в морска търговия за дванайсет процента. Боносус не беше чак луд, но напоследък наистина беше отчаян за деловите си начинания.

Сенатор на Сарантийската империя. То пък една чест! Дори перчето на жена му го дразнеше, толкова малко разбираше тя как стоят нещата. Сенатът правеше каквото му каже императорът или личните му съветници: ни по-малко, ни повече – определено не и повече. Не беше никакво място на власт или на някакъв подобаващ престиж. Можеше и да е бил някога, на запад, в най-ранните дни след основаването на Родиас, когато онзи могъщ град започнал да се разраства на своя хълм и горди, уверени мъже – макар и да са били езичници – обсъждали разгорещено най-добрите начини да се оформи властта и да се укрепят владенията. Но още когато Родиас в Батиара бил ядрото и огнището на разпростряла се по целия свят империя – преди четиристотин години, – сенатът там вече бил покорен инструмент на императорите в огромния им терасиран палат край реката.

Онези приказни дворцови градини сега бяха обрасли с бурени, засипани с отломки зидария, Великият палат бе опустошен и овъглен от пожар преди сто години. Скръбният повехнал Родиас сега бе дом на един немощен Върховен патриарх на Джад и на варвари завоеватели от североизток – антите, които според достоверните донесения, все още мажеха косите си с меча мас.

А сегашният Сенат тук в Сарантион – Новия Родиас – бе толкова кух и послушен, колкото някога в Западната империя. Възможно бе, мрачно помисли Боносус, докато се озърташе из Залата на сената с изкусната мозайка по пода и стените, виеща се и нагоре по малкия купол, същите тези диваци, опустошили някога Родиас – или други, по-лоши и от тях – скоро да направят същото и тук, където сега обитаваха императорите, след като Западът бе изгубен и потънал в разруха. Борбата за наследството на трона излага на голяма опасност всяка империя.

Апий беше властвал тридесет и шест години. Трудно беше да се повярва. Престарял, изтощен, поддържан през последните години със законанията на хейромантите си, той бе отказал да назове наследник, след като племенниците му се бяха провалили в изпитанието, което им бе

устроил. Тримата вече не представляваха фактор – слепци не можеха да седят на Златния трон, нито видимо осакатени. Отрязаните носове и избодените очи гарантираха, че прокудените сестрини синове на Апий дори няма да бъдат обсъждани от сенаторите.

Боносус поклати глава, ядосан на самия себе си. Тръгнал бе по нишки на мисълта, допускащи, че от петдесетимата мъже в тази зала наистина се очаква да вземат решение. Всъщност те просто щяха да утвърдят резултата от интригите, вихреци се в този момент в Имперския прецинт. Канцеларът Гесий или Адраст, или Хиларин, архонтът на Имперската спалня, един от тях много скоро щеше да дойде и да ги уведоми какво трябва мъдро да решат. Преструвка, театрален фарс.

А Флавий Далейн се бе завърнал в Сарантион от фамилията си имения отвъд проливите на юг едва преди два дни. Съвсем навреме.

Боносус нямаше разпри с никого от рода Далейн, доколкото знаеше поне. Това беше добре. Не го интересуваха много, но това едва ли можеше да се нарече разпра между търговец със скромно родословие и най-богатата и знатна фамилия в империята.

Орадий, президент на сената, даваше знаци, че е време сесията да започне. Нямаше голям успех сред шума, царящ в залата. Боносус се добра до мястото си и седна след официалния поклон към креслото на президента. Други го забелязаха и последваха примера му. Скоро настъпи ред. И в този момент Боносус чу тълпата пред входа.

Блъскането по вратата беше тежко, плашешо, крилата се тресяха, а с тропота отекваха дивашки подвиквания на имена. Гражданите на Сарантион явно имаха да предложат свои кандидати на достойните сенатори на империята.

Отвън като че ли се водеше битка. „То пък една изненада“, помисли със сарказъм Боносус. Пред изумения му поглед позлатената двукрила врата на Сенатската зала – част от илюзията, която можеше да предизвика тревожен миг като този – буквално се заогъва под външния напор. Великолепен символ, помисли Боносус: вратите изглеждат величествено, но поддават и под най-малкия натиск. Някой по-нататък по скамейката съвсем недостойно изскимтя. Плавт Боносус, обзет от капризно настроение в този ден, започна да се смее.

Вратите се разтвориха с трясък. Четиримата гвардейци отстъпиха. Тълпа граждани – и няколко роби сред тях – грубо нахлува в залата. После авангардът спря, изпаднал сякаш в благоговение. Имаше все пак полза от всичката тази мозайка, злато и драгоценни камъни, помисли Боносус, все още подвластен на насмешливата ирония. Образът на

Хеладик, подкара колесницата си към своя баща Слънцето – образ твърде спорен в Империята в този ден, – гледаше от купола.

Като че ли никой в Сенатската зала не бе готов да реагира на нахлуването. Тълпата се трупаше, хората отвън напиреха, влезлите вече отстъпваха колебливо, несигурни какво търсят тук. Присъстваха и двете фракции – Сини и Зелени. Боносус погледна към презида. Орадий седеше като закован за креслото си, неподвижен като статуя. Боносус потисна насмешката си, сви рамене наум и стана.

– Народе на Сарантион – заговори властно и разпери ръце, – добре дошли! Вашата помощ в обсъжданията ни в това трудно време ще е безценна, убеден съм. Ще ни удостоите ли с имената на онези особи, които ви се нравят като достойни да седят на Златния трон, преди да се оттеглите, за да ни позволите да потърсим святото напътствие на Джад в тежката ни задача?

Всъщност отне съвсем малко време.

Боносус призова регистрара на сената грижливо да повтори и запише всяко извикано име. Изненадите не бяха много. Безспорните двама стратежи, също тъй очевидните имена от нобилитета. Официарии. Един състезател с колесници. Боносус запази външна сериозност и сдържаност и настоя и това име да се запише: Асторгус от Сините. Можеше да се посмее след това.

Орадий, след като опасността явно бе отминала, подхвана възторжено витиевато слово с богатия си добре школуван глас. Като че ли се приемаше добре, макар Боносус да се съмняваше, че сганта в залата разбира и половината от това, което й се казва в стила на архаичната реторика. Орадий вежливо помоли гвардията да помогне на лоялното гражданство да напусне залата. И те излязоха – Сини, Зелени, дюкянджии, чираци, труженици от гилдиите, просяци, мостри на пъстрата разнородна гмеж на един огромен град.

Не бяха особено бунтовни сарантийците, помисли кисело Боносус, стига да им даваш ежедневния безплатен хляб, да ги оставиш да спорят за религия и да им осигуриш любимите танцьорки, артисти и колесничари.

Колесничари, как не. Пресвятият на Джад император Асторгус Колесничаря. Великолепен образ! Би могъл да пердаши народа с камшик по редицата, помисли Боносус, отново за миг обзет от сарказъм.

Щом искрата на инициативата угасна, Плавт Боносус се облегна на пейката, отпусна ръка на облегалката и зачака емисарите от Имперския прецинт да дойдат и да кажат на сенаторите какво трябва да обмислят

и решат.

Оказа се обаче малко по-сложно. Едно убийство понякога може да е изненада, дори в Сарантион.

В по-добрите квартали на Града преди едно поколение беше станало модно към вторите и третите етажи на къщите да се добавят закрити тераси. Издадени над тесните улици, тези слънчеви стаи вече бяха постигнали ироничния, макар и предсказуем ефект почти напълно да затулят слънчевата светлина, все в името на статута и за да осигурят на дамите от по-знатните фамилии възможността да следят уличния живот иззад мънистените завески или екстравагантния стъклен прозорец понякога, без да се излагат на унижението самите те да бъдат наблюдавани.

При управлението на император Апий градският префект беше издал едикт, забраняващ такива пристройки да изпъкват на повече от определено разстояние от стените на сградата, и го беше привел до изпълнение, дори бе съборил немалко соларии, нарушаващи новия закон. Излишно е да казваме, че това не се случваше по улиците, където живеяха истински богатите и влиятелни особи. Властта на един патриций да се оплаче обикновено биваше надмогвана от възможността на друг да подкупи или заплаши. Самоуправството, разбира се, не можеше да се предотврати напълно и за нещастие се бяха случили някои достойни за съжаление инциденти дори и в най-богатите квартали.

На една такава улица, обрамчена от еднакво достолепни тухлени фасади с предостатъчно фенери и факли, закрепени по външните стени, за да осигурят скъпото нощно осветление, в един скандално огромен соларий, сега седи мъж и наблюдава ту улицата долу, ту съдържано бавните, изящни движения на една жена, докато тя сплита косата си в спалнята зад него.

Липсата на свян у нея, мисли си той, е един вид знак на почит към него. Седнала гола на ръба на леглото, тя излага на показ тялото си в низ от извивки и вдлъбнатини: леко вдигната ръка, гладката кухня на подмишницата, меденоцветната пълнота на гръд и бедро, обраслото с нежен пух място между бедрата ѝ, където тъй топло бе посрещнат в току-що отминалата нощ.

Нощта, в която дойде пратеникът, за да донесе, че императорът е мъртъв.

Впрочем, той греши в едно: самовглъбената ѝ, невъзмутима голота е свързана по-скоро със самоналожено спокойствие, отколкото с

каквото и да било чувство спрямо него в този момент. Тя в края на краищата съвсем не е непривикнала мъже да виждат тялото ѝ. Той знае това, ала понякога предпочита да го забравя.

Гледа я и леко се усмихва. Той има гладко обръснато обло лице с мека брадичка и сиви наблюдателни очи. Нито чаровен, нито бъдещ интерес, излъчва добросърдечие, незлобливост и откритост. Това, разбира се, е полезно.

Тъмнокяфявата ѝ коса, забелязва мъжът, в хода на лятото е леко прошарена с червено. Чуди се кога е имала случай да бъде достатъчно дълго навън, за да стане това, а после осъзнава, че цветът може да е изкуствен. Не пита. Не е склонен да рови в подробности какво прави тя, когато не са заедно в това жилище, което е купил за нея на грижливо избрана улица.

Това му напомня защо е тук точно сега. Извърща поглед от жената на леглото – тя се казва Алиана – и отново се заглежда през мънистената завеса към улицата. Вече е доста оживено, утрото е напреднало и вестта вече трябва да се е разнесла из цял Сарантион.

Входната врата, която наблюдава, си остава затворена. Пред нея има двама стражи, но тях винаги си ги има. Той знае имената на тези двамата, както и на другите, знае и биографиите им. Такива подробности понякога са от значение. Всъщност обикновено са от значение. Той е грижлив в такива неща. И не толкова добросърдечен, колкото може би изглежда в очите на по-безхитростните.

Малко преди разсъмване през тази врата беше влязъл мъж, развълнуван и припрян заради прясната вест. Той беше наблюдавал това на светлината на уличните факли и беше забелязал ливреята. Тогава се беше усмихнал. Канцеларът Гесий бе решил да направи своя ход. Играта наистина бе започнала.

Мъжът в солария очаква да я спечели, но вече е достатъчно опитен в светските игри на власт, за да знае, че може и да я загуби. Казва се Петрус.

– Омръзнала съм ти – казва жената и гласът ѝ – тих и насмешлив – нарушава тишината. Леките движения на ръцете ѝ, оправящи косата ѝ, не спират. – Денят дойде, уви.

– Такъв ден няма да дойде никога – отвръща мъжът кротко и също тъй насмешливо. Това си е тяхна игра, породена от дълбините на така невероятната сигурност на връзката им. Този път обаче не извърща поглед от вратата долу.

– Ще се озова отново на улицата, на милостта на фракциите.

Играчка за най-страстните привърженици с техните варварски нрави. Отхвърлена актриса, озлочестена и изоставена, прехвърлила най-хубавите си години.

Беше на двадесет в годината, в която умря император Апий. Мъжът беше видял тридесет и едно лета; не млад, но за него казваха – преди и след онази година, – че е от онези, които никога не са били млади.

– Дал бих не повече от два дни – промълвява той, – преди някоя замаяна издънка на Имената или издигнал се търговец на коприна или испахански подправки да спечели невярното ти сърце с накити и частна баня.

– Частна баня би била значителна съблазън – съгласява се тя.

Той се обръща към нея, с усмивка. Тя знае, че ще го направи, и вече е успяла, съвсем не случайно, да застане в профил, с ръце вдигнати към косата, с извърната към него глава, с широко отворени черни очи. Била е на сцената от седемгодишна. Задържа позата за миг и се размива.

Мъжът с гладкото лице, облечен само в гълъбовосива туника, без долно облекло след любовната нощ, поклаща глава. Пясъчната му на цвят коса е малко пооредяла, но все още не е прошарена.

– Нашият възлюблен император е мъртъв, наследник няма, Сарантион е изправен пред смъртна опасност, а ти най-безгрижно изтезаваш един скърбящ и обезпокоен мъж.

– Дали бих могла да дойда и да направя нещо повече? – пита тя.

Забелязва колебанието му. Това я изненадва и всъщност дори я възбужда: то е знак, че се нуждае от нея, че дори в такава сутрин...

Но в този миг от улицата долу идват няколко звука. Завъртане на ключалка, отваряне и затваряне на тежка врата, забързани гласове, много силни, и след тях – друг, строг и властен. Мъжът до мънистената завеса отново се обръща и поглежда навън.

Жената млъква, претегля много неща в този миг в живота си. Ала същинското решение всъщност го е взела отдавна. Вярва му, както и на себе си – удивително. Увива – като за защита – около тялото си лепената завивка в леглото, преди да изрече към вече напрегнатия му профил, от който обичайно добродушното изражение е изчезнало съвсем:

– Как е облечен?

Мъжът, както ще реши по-късно, изобщо не би трябвало да е изненадан толкова от въпроса и от онова, което тя – съвсем преднамерено – разкрива с него. Привличала го е, от самото начало, не по-малко с острия си ум и схватливост, отколкото с красотата си и с дарбите, привличащи сарантийците в театъра всеки път, когато играе, ту смълчано

възбудени, ту избухващи в буен смях и бурни възклицания.

Но е смян, а изненадата е рядкост за него. Не е човек, който си позволява да го разсейват разни неща. Това обаче случайно е въпрос, който не е споделял с нея. А както се оказва, облеклото, което среброкосият мъж на все още загърнатата в сенки улица е избрал да носи, излизайки от дома си пред света в това заредено с величие утро, означава много.

Петрус извърща очи към жената, почти без да извива глава към нея. И двамата по-късно ще си спомнят това. Вижда, че се е покрила, че е мъничко уплашена, макар че тя със сигурност би го отрекла. Много малко неща му убягват. Развълнуван е, както от намека, вложен във въпроса ѝ, така и от страха в очите ѝ.

– Ти знаеш? – пита я тихо.

– Ти беше изключително настоятелен за това жилище – промълвява тя – и за необходимостта от солариум точно над тази улица. Не е трудно да се забележи кои входове може да се наблюдават оттук. А театърът или банкетната зала на Сините са източници на сведения за имперските интриги не по-малко от дворците или казармата. Какво е облякъл, Петрус?

Има навика да снишава гласа си за натъртване, не да го повишава: сценичен опит. Много е въздействащо. С много неща у нея е така. Той отново поглежда навън и надолу, иззад прикритието на завесата, към групата мъже пред единствения вход, който е важен.

– Бяло – отвръща той и замълчава, след което добавя на един дъх: – С пурпурна ивица от рамото до коляното.

– Ах – казва тя. После става, прихваща завивката, в която се е загърнала, пристъпва към него и тя се повлича по пода. Не е висока, но се движи все едно, че е. – Носи порфир. Тази сутрин. И тъй?

– И тъй – повтаря той. Но не като въпрос.

Протяга ръка през мънистената завеса и прави кратък, съвсем ненабиващ се на очи знак на слънчевия диск за мъжете, които са изчаквали вече от доста време в жилището на уличното ниво срещу него. Изчаква само да види, че знакът ще бъде повторен от малък стражеви портал с железни решетки, а после става и се обръща към дребничката великолепна жена.

– Какво става, Петрус? – пита тя. – Какво става сега?

Физически той не е впечатляващ мъж, поради което усещането за съдржана властност, която може да изрази, е още по-впечатляващо – и муцаващо понякога.

– Поднесоха ни малка досада – промълвява той. – Нали? Вече можем да се поотпуснем.

Тя се поколебава. После се усмихва и завивката, превърнала се за кратко в одежда, се смъква на пода.

След малко на улицата се вдига врява. Писъци, отчаяни, дивашки викове, тичащи стъпки. Те не напускат леглото. В един момент, посред любовния акт, той ѝ напомня, с шепот на ухото, обещание, което ѝ е дал преди по-малко от година. Тя го е запомнила, разбира се, но не си е позволила съвсем да го повярва. Днес – тази сутрин, – докато слива устни с неговите, докато плътта му отново е в нейната, докато мисли за една императорска смърт в току-що отминалата нощ и за друга току-що, в разгара на една толкова невероятна любов, го прави. Сега тя наистина му вярва.

Нищо никога не я е плашило повече, а това е жена, вече преживяла живот, колкото и да е млада, в който големият страх е нещо познато и на място. Но това, което му казва малко по късно, след като пространството за говор помежду им се връща, след като заглъхват спазмите на оплетените им тела, е:

– Запомни, Петрус. Частна баня, студена и топла вода, с пара, или ще си намеря търговец на подправки, който знае как да се отнася с една благородна дама.

Единственото, което винаги му се беше искало да прави, бе да кара коне.

Струваше му се, че от първото си осъзнаване като живо същество на белия свят желанието му е било да се движи между коне, да гледа как препускат в тръс, как пристъпват ходом, как тичат в буен галоп; да им говори, да говори за тях и за колесници, и за водачи през целия божи ден и под звездна светлина. Искаше да се грижи за тях, да ги храни, да помага в раждането им, да ги учи да привикват със сбруи, юзда, камшик, колесница, с шума на тълпата. А после – по милостта на Джад и в чест на Хеладик, храбрия божи син, умрял в колесницата си, докато донасял огъня на хората – да застане в своята квадрига зад тях, наведен много напред, над опашките им, с юзди увити около тялото му, та да не се изплъзнат между потните пръсти, с нож в колана, за да ги среже в отчаяно усилие да се освободи, ако падне, и да подкара с бързина и напрегнато изящество по завои, каквито никой дори не би могъл да си въобрази. Но хиподрумите и колесниците бяха неща, поставени в един поширок свят и неща мирски, а нищо в Сарантийската империя – дори

божият култ – не беше чисто и неусложнено. Тук, в Града, дори бе станало опасно да се говори току-тъй за Хеладик. Преди няколко години Върховният патриарх в останките на рухналия Родиас и Източният патриарх тук, в Сарантион, в израз на рядко духовно единение бяха издали общ Проглас, гласящ, че Святият Джад, богът в Слънцето и зад Слънцето, няма родени деца, смъртни или не – че всички люде са, духом, чеда божии. Че същината на Джад е над и отвъд всякакво размножение. Че да се почита или дори зачита идеята за божи син е езичество, оскърбяващо чистата божественост на бога.

Но как иначе, възразявах в проповедите си клириците в Сория, неизразимият, ослепително ярък Златен Господ на световете е станал достъпен за тленното човечество? Ако Джад е възлюбил своето смъртно творение, синовете на своя дух, то не следва ли, че би възплътил част от себе си в смъртен облик, за да подпечата завета на тази любов? И този завет е Хеладик, Колесничаря, чедото Му.

А после дойдоха антите, завладяха Батиара и възприеха култа към Джад – и приеха с него и Хеладик, но вече като полубог, а не просто негов тленен син. Варварско езичество, гърмяха православните клирици – освен живеещите в Батиара под властта на антите. И тъй като самият Върховен патриарх живееше под техния гнет в Родиас, сипането на огън и жупел срещу хеладикийската ерес на запад бе заглъхнало.

Но тук, в Сарантион, въпросите на вратата се обсъждаха непрестанно и навсякъде, в пристанищни каупони, в бардаци, гостилници, на Хи-подрума, в театрите. Човек не можеше да си купи фибула да си закопчае плаща, без да изслуша възгледите на продавача за Хеладик или коя е правилната молитва за утринните литургии. – Твърде много хора имаше в Империята – и особено в самия Град, – хора, които от твърде дълго време бяха мислили и почитали по свой си начин, за да могат патриарсите и духовниците да преследват агресивно ересите, но признаците на задълбочаващо се разделение се открояваха навсякъде и смут и безпокойство царяха повсеместно.

В Сория, на юг между пустинята и морето, където в опасна близост до басанидската граница обитаваха джадитите, и сред киндатите и мрачно мълчаливите номадски народи на Амуз и пустинята отвъд Амуз, чиято вяра бе раздробена от племе на племе и необяснима, олтарите на Хеладик бяха толкова обичайни, колкото светилищата и параклисите, вдигнати в чест на бога. Храбростта на сина, готовността му за саможертва бяха добродетели, възхвалявани и от духовници, и от светски водачи в граничешите с врагове земи. Градът, зад своите масивни тройни

стени и пазещото го море, можеше да си позволи да мисли различно, твърдяха в пустинните земи. А Родиас в далечния запад отдавна бе опустошен, тъй че що за вярна насока можеше тепърва да предложи неговият Върховен патриарх?

Скорций от Сория, най-младият водещ състезател, препускал някога за Зелените на Сарантион, който искаше само да кара колесница и да не мисли за нищо друго, освен за бързина и за жребци, се молеше на Хеладик и златната му колесница в тишината на своята душа: беше съдържан, дори саможив младеч – сам наполовина син на пустинята. Как, решил бе той още в детството, би могъл един колесничар да избере нещо друго, освен да почита Колесничаря? Всъщност вътрешно той бе убеден – колкото и необразован да беше в подобни неща, – че онези, срещу които се състезаваше и които следваха патриаршеския Проглас и отричаха божия син, сами се откъсват от една насъщна сила на вмешателство, когато криволичат през извивките по опасните, подлагащи на изпитание пясъци на Хиподрума пред осемдесет хиляди ревящи граждани.

Техен проблем, не негов.

Беше деветнайсетгодишен, караше Първата колесница за Зелените на най-големия стадион на света и имаше истински шанс да стане първият състезател сред Орнаез Есперанеца, спечелил своите сто в Града преди двадесетия си рожден ден, в края на лятото.

Но императорът беше мъртъв. Нямаше да има надпревари днес и бог знае още колко дни, докато траеха ритуалите на траур. Тази сутрин в Хиподрума имаше над дванайсет хиляди граждани, пръснали се по състезателната алея, но всички мърмореха неспокойно или слушаха клириците с жълтите раса, припаящи литургията, а не наблюдаваха възвиващите в Процесията колесници. Изгубил бе половин състезателен ден предната седмица заради изкълчено рамо, а ето, че днешният ден си беше отишъл... А следващата седмица? По-следващата?

Разбираше, че в такова време не би трябвало да е толкова загрижен за себе си. Клириците – било то хеладикийски или ортодоксални – до един щяха да го смърят заради това. В някои неща религиите бяха еднородни.

Виждаше плачещи мъже по трибуните и на състезателния терен, други жестикулираха прекалено разпалено, говореха прекалено високо, със страх в очите. Виждал беше същия този страх, когато препускаха колесниците, по лицата на водачите им. Не можеше да каже дали сам той го беше изпитвал някога, освен когато басанидските армии бяха нахлули през пясъците и когато, застанал на бойниците на родния си

град, бе вдигнал глава и бе видял очите на баща си. Тогава се бяха предали, изгубили бяха своя град, домовете си – за да си ги възвърнат след четири години, след победите по северната граница. Завоеванията между двете страни се разменяха непрекъснато.

Разбираше, че сега империята може би е в опасност. Конете се нуждаеха от здрава ръка, Империята – също. Проблемът бе, че там, където бе отраснал, бе виждал твърде много пъти източните армии на Ширван, Царя на царете, за да изпитва чак толкова безпокойство като на хората, които гледаше сега. Животът бе твърде богат, твърде неопишуемо възбуждащ, за да изпадне в униние духът му, дори днес.

Беше на деветнайсет – и колесничар. В Сарантион.

Конете бяха неговият живот, както някога беше мечтал. Тези проблеми на по-големия свят... можеше да остави на другите да ги решават. Все някой щеше да бъде провъзгласен за император. Все някой скоро щеше да седне в катизмата – Императорската ложа – по средата на западната страна на Хиподрума – по волята божия! – и да пусне бяла кърпа в знак за началото на Процесията, и колесниците щяха да минат в парад, преди да препуснат. За един колесничар, смяташе Скорций от Сория, не беше много важно кой точно е мъжът с кърпата.

Наистина беше млад, бе в града от по-малко от половин година, привлечен от фракционария на Зелените от малкия хиподром в Сарника, където беше карал грохнали коне за низшите Червени – и печелеше надпревари. Много още имаше да расте и много да учи. Всъщност щеше да го направи, и то твърде бързо. Хората се променят понякога.

Скорций се облегна на арката, скрит в сянката ѝ, и загледа тълпата от позиция, откъдето погледът му можеше да продължи по една от пистите до работилниците, яслите за животните и малките жилища за персонала на Хиподрума под трибуните. Заключена врата отстриани по тунела отвеждаше надолу към подземните щерни, където се съхраняваха повечето водни запаси на Града. В свободни дни по-младите колесничари и коняри понякога се надпреварваха с малки лодки там, между хилядата стълбове, сред екнешите водни пространства и под смътния светлик.

Скорций си помисли дали да не излезе и да иде до конюшните на Зелените, за да нагледа най-добрия си впряг, да се махне по-далеч от клириците с техните песнопения и по-необузданите граждани с техните подмятания на имена за кандидати за император дори по време на святите служби.

Бе чувал някои от имената, които се подвикваха високо. Все още не

беше запомнил всички висши офицери и аристократи, да не говорим за изумително многото дворцови служители в Сарантион. А и кой би могъл, без да се отклони от важното? Имаше осемдесет и три победи, а рожденият му ден бе на последния ден на лятото. Постижимо беше. Разтърка рамото си и погледна небето. Нямаше облаци, заплахата от дъжд бе отминала на изток. Денят щеше да е много горещ. Зноят беше добре дошъл за него на пистата. Той бе от Сория, с потъмняло от божието слънце лице, и се справяше с летния зной по-добре от повечето други. Този ден щеше да е добър за него, сигурен беше. Но ето, че бе изгубен. Императорът беше умрял.

Подозираше, че до края на утрото из Хиподрума няма да хвърчат само думи и имена. Тълпи като тази рядко оставаха спокойни задълго, а при днешните обстоятелства смесването на Сини и Зелени съвсем не беше безопасно. Нажежеше ли се денят, щяха да се нажежат и страстите. При един бунт на хиподрума в Сарника, малко преди да замине, половината киндатски квартал бе опожарен, когато човешката гмеж кипна по улиците.

Но тази сутрин тук бяха екскубиторите, въоръжени и бдителни, и настроението беше по-скоро неспокойно, отколкото гневно. Може би грешеше за предстоящото насилие. Всъщност навярно бе първият, готов да признае, че не разбира от нищо друго, освен от коне. Една жена му го беше казала само преди две нощи, но го измърка нежно като котка и съвсем не изглеждаше недоволна. Всъщност той бе открил, че същият кротък, спокоен глас, който вършеше работа с капризните коне, понякога въздейства и на жените, които го чакаха след състезателен ден или прашаха слугите си да го изчакат.

Не винаги действаше, впрочем. През нощта, с онази мъркаща като котка жена, отчасти бе изпитал странното чувство, че тя навярно би предпочела да я язди така, както караше квадрига, особено към финалната линия. Тази мисъл беше обезпокоителна. Не ѝ се беше подчинил, разбира се. Жените бяха трудни за разбиране; струваше си да се мисли за тях обаче, длъжен бе да признае.

Не толкова, колкото за конете, впрочем. Нищо друго не можеше да е толкова важно.

– Рамото оправя ли се?

Скорций бързо се обърна и едва прикри изненадата си. Набитият добре сложен мъж, който бе попитал и който сега най-приятелски застава до него под арката, не беше някой, от когото би очаквал да му заговори така учтиво.

– Нормално – отвърна той кратко на Асторгус от Сините, най-изтъкнатия към днешния ден колесничар, човека, заради когото го бяха довели от Сарника – за да го надвие. Почувства се неловко, глупаво до по-възрастния мъж. Представа нямаше как да се държи. Асторгус имаше вече не една, а две статуи, вдигнати в негова чест сред паметниците в спината на Хиподрума, и едната беше бронзова. Разправяха, че няколко пъти дори бил вечерял в Атенинския палат.

Асторгус се засмя и лицето му грейна весело.

– Нищо лошо не ти мисля, младежо. Никакви отрови, таблички с проклетия или улични разбойници в тъмното пред дома на някоя дама.

Скорций се изчерви и изломоти:

– Знам.

Зареял поглед към тълпите по пистата и трибуните, Асторгус добави:

– Съперничеството е добро за всички. Кара ги непрекъснато да говорят за надпреварите. Дори когато ги няма. Кара ги да залагат. – Опря гръб на една от колоните, поддържащи арката. – Кара ги да искат повече дни за състезания. Засипват императорите с петиции. Императорите искат гражданите да са щастливи. Добавят още състезания в календара. Това означава повече кесии за всички нас, момче. Ти ще ми помогнеш да се оттегля много по-скоро, отколкото възнамерявах. – Усмихна се. Лицето му бе нашарено с удивително много белези.

– Искаш да се оттеглиш? – попита Сторций изумено.

– На трисет и девет години съм – отвърна кротко Асторгус. – Да, искам да се оттегля.

– Няма да ти позволят. Сините ще настояят да се върнеш.

– И ще се върна. Веднъж. Дваж. Срещу цена. И после ще дам на старите си кости да се порадват на наградата и ще оставя счупванията, белезите и убийствените падания за теб или дори за по-млади. Имаш ли си представа колко състезатели съм виждал да загиват на пистата, от както започнах?

Скорций беше видял достатъчно смърт през краткия си живот, тъй че нямаше нужда да отговаря. За който и цвят да препускаха състезателите, освирепелите привърженици на другата фракция искаха да ги видят мъртви, осакатени, прекършени. Хората идваха на хиподрума колкото за да се възхитят на бързината, толкова и за да видят кръв и да чуят писъци. Убийствени проклетия, изписани на осъчни таблички, се пускаха в гробове, кладенци и щерни, заравяха се на кръстопътища, хвърляха се в морето на лунна светлина от градските стени. На алхимици и

хейроманти – истински, както и шарлатани – се плащаше, за да хвърлят смъртоносни заклинания срещу водачи и коне. По хиподрумите на империята колесничарите се надбягваха със Смъртта – Деветия колесничар – толкова, колкото и помежду си. Хеладик, синът на Джад, беше умрял в колесницата си, а те бяха неговите следовници. Поне някои от тях.

Двамата съперници постояха мълчаливо в сянката на арката, загледани в суматохата. Ако тълпата ги забележеше, щяха да дотърчат десетки, стотици хора, Скорций го знаеше.

Не ги забелязаха обаче. След проточилото се мълчание Асторгус каза тихо:

– Онзи там. В ей онази група. Всички са Сини. Той не е. Не е Син. Знаем го. Какво ли прави при тях?

Скорций, не че го интересуваше, се обърна и видя как някакъв мъж сбра длани пред устата си и извика силно и властно:

– Далейн на Златния трон! Сините за Флавий Далейн!

– О, боже – изпъшка Асторгус, Първият колесничар на Сините. – И тук ли? Колко умен, умен кучи син е.

Скорций представя нямаше за какво говори. Много, много по-късно, като събереше нещата ведно, щеше да разбере.

Фотий сандалджията вече от доста време току поглеждаше накриво гладко обръснатия мъж в съвършено огладената синя туника.

Застанал сред необичайно смесената тълпа симпатизанти на двете партии и граждани без явни предпочитания, Фотий обърса чело с влажния си ръкав и се постара да не обръща внимание на стичащата се по гърдите и гърба му пот. Туниката му беше зацапана и омачкана. Така беше и със зелената на Папио до него. Плешивата глава на стъкляря бе покрита с шапка, която можеше и да е била хубава някога, но сега, направо спаружена, само предизвикваше насмешки. Вече беше настанал жесток пек. Ветрецьт беше замрял с изгрева на слънцето.

Едрият, твърде елегантен мъж го притесняваше. Стоеше самоуверено сред група сини симпатизанти, включително много от водачите, онези, които подхващаха хоровите възгласи, щом започнеха Процесиите и след победите. Но Фотий никога не го беше виждал, нито по трибуните на Сините, нито на пиршествата и церемониите.

Сръга импулсивно Папио и посочи непознатия:

– Познаваш ли го?

Папио прехапа горната си устна и примижа срещу светлината. После кимна и каза:

– От нашите е. Поне беше – миналата година.

Фотий изпита вътрешно тържество. И тъкмо се канеше да тръгне към синята група, когато мъжът, когото бе наблюдавал, вдигна ръце към устата си и високо извика името на Флавий Далейн, за да прогласи изключително добре познатия аристократ за император от името на Сините.

Нищо непривично нямаше в това, макар че не беше Син. Но когато след миг същият вик отекна от различни сектори на Хиподрума, от името на Зелените и пак на Сините, дори от по-малобройните цветове на Червени и Бели, а след това от името на една занаятчийска гилдия, и на друга, и на трета, Фотий вече се разсмя на глас.

– В името на Святия Джад! – горчиво възкликна Папио. – Тоя за глупаци ли ни мисли?

За фракциите техниката на „спонтанни възгласи“ не беше необичайна. Всъщност „официалният музикант“ на всеки цвят наред с всичко друго отговаряше за подбора и обучението на мъже да подхващат и разпространяват виковете в критични моменти в състезателния ден. Част от удоволствието да принадлежиш към фракция бе в това да чуваш как „Слава, слава на славните Сини“ или „Вечна победа на триумфатора Асторгус!“ отеква над Хиподрума в точно избрания миг, как могъщият вик полита от северните трибуни, покрай извивката в края и по другата страна, докато триумфиращият колесничар прави победния си кръг пред смълчаните, съкрушени от поражението Зелени.

– Сигурно – подхвърли кисело един мъж до Фотий. – Какво ли пък ще знаят Далейните за нас?

– Достойна фамилия са те – намеси се друг.

Фотий ги остави да спорят и тръгна към групата Сини. Пламнал беше от гняв. Спря и удари натрапника по рамото. Толкова отблизо усети миризмата му. Парфюм? Тук, на Хиподрума?

– В името на светлината на Джад, кой си ти? – попита го ядосано. – Не си Син! Как смееш да говориш от наше име?

Мъжът се обърна. Беше едър, но не дебел. Имаше странни светлозелени очи, които изгледаха Фотий, все едно е някакво насекомо, изпъзляло от стъкленница с вино. Фотий дори се зачуди, колкото и объркани да бяха мислите му, как е възможно нечия туника да е толкова чиста и огладена в такава утрин.

Всички млъкнаха. Гледаха Фотий и непознатия, който отвърна презрително:

– Ти да не си официалният архивар на Сините в Сарантион? Ха.

Сигурно не можеш дори да четеш.

– Може и да не може – намеси се дръзко приближилият се Папио, – но ти носеше туника на Зелените миналата есен на пиршеството за края на сезона. Помня те. Дори тост вдигна. Беше пиан!

Мъжът явно като че ли приписа на Папио близко родство с пълзящата твар, каквато бе Фотий, и сбърчи нос.

– Да не би някой нов едикт да е забранил на хората да си сменят фракцията? Да не би да нямам право да се радвам и да празнувам победите на славния Аспоргус?

– Кой? – рече Фотий.

– Асторгус де – поправи се бързо мъжът. – Асторгус от Сините.

– Махай се – намеси се Дацилио, един от водачите на Синята фракция, откакто Фотий го помнеше: беше носил знамето на тазгодишните начални церемонии на Хиподрума. – Махай се веднага!

– Обаче първо сваля тая туника! – изръмжа сърдито друг. Надигна се ропот. Към тях се заизвърщаха хора. Из целия хиподром добре синхронизираните измамници продължаваха да реват името на Флавий Далейн. С нажежен, кипнал гняв, който всъщност носеше радост, Фотий сграбчи чистичката туника на натрапника в потните си шепи.

Аспоргус, как не!

Дръпна силно и туниката се отпра на рамото. Драгоценната брошка, която я държеше, падна на пясъка. Той се засмя... и изкрещя, щом нещо го изпердаши силно в гърба и през коленете. Олюля се и рухна в прахта. „Също както пада колесничар“, помисли си.

Погледна нагоре с насълзени очи, болката бе отнела дъха му. Екскубитори. Разбира се. Трима. Въоръжени, безлики, безмилостни. Можеха да го убият също тъй лесно, както го шибнаха през коленете, и също тъй безнаказано. Това беше Сарантион. Хора от простолудиято умираха всеки ден за назидание на другите. В гърдите му бе опряно копие.

– Следващият, който удари друг, ще получи връх на копие, не дръжка – каза държачият оръжието с глас, кух заради металния наличник. Беше съвсем спокоен. Бойците на Имперската гвардия бяха най-добре обучените мъже в Града.

– Доста работа ще ви се отвори тогаз – подметна грубо, но невъзможно Дацилио. – Май спонтанната демонстрация, уредена от височайшите Далейни, не постига желаното.

Тримата екскубитори погледнаха нагоре към трибуните и този, дето бе опрял копието си в гърдите на Фотий, изруга, вече съвсем не беше толкова спокоен. Тук-там вече се размахваха юмруци, все около

мъжете, които бяха крещели явно натрапения възглас. Фотий остана да лежи неподвижно, без да посмее дори да потърка краката си, докато върхът на копието не се поклати и не се отмести. Зеленоокият натрапник със съдраната синя туника бе изчезнал. Фотий представа нямаше къде се е дянал.

Папио клекна до него.

– Добре ли си, приятел?

Фотий кимна вяло. Изтри сълзите и потта от лицето си. Туниката и краката му бяха зацапани с прах от святата земя, по която препускаха колесниците. Обля го вълна на съпричастие към плешивия стъклар. Да, Папио беше Зелен, но все пак – свестен човек. И бе помогнал да изобличат една измама.

Аспортус от Сините! Аспортус?! Фотий едва не се задави. Да вярва човек на Далейните, тези нагли патриции с толкова малко уважение към гражданите, че да си въобразят, че с такава жалка пантомима задникът на Флавий ще кацне на Златния трон!

Екскубиторите до тях изведнъж се строиха в редица и замръзнаха мирно по войнишки. Фотий проследи погледите им. В Хиподрума беше влязъл мъж на кон, яздеше бавно по спината към центъра.

Други също го видяха. Някой извика името му, подхванаха го още гласове. Този път наистина беше спонтанно. Един гвардеец пристъпи и застана до него, щом той дръпна юздите и спря. Официалният почетен строй на екскубиторите и безмълвието им привлече погледите на всички и двайсет хиляди души замряха в пълна тишина.

– Граждани на Сарантион, нося ви вест – извика Валерий с прегракналия си, груб войнишки глас.

Не можеха всички да го чуят, разбира се, но други заповтаряха думите му – тук винаги ставаше така – и те се понесоха над огромното пространство, нагоре и нагоре по трибуните, през спината с обелиски и статуи, през празната катизма, където седеше императорът за състезанията, и под арките, откъдето гледаха колесничарите и слугите на Хиподрума, заслонени от жаркото слънце.

Фотий зърна брошката на пясъка до себе си, бързо клекна и я взе. Май никой не забеляза. Щеше да я продаде за достатъчно пари, та да променят живота му. Бавно се изправи. Беше прашен, мръсен, плувал в пот, но помисли, че трябва да е прав, когато провъзгласят името на императора.

Сбъркал бе за това, което последва, но пък трябваше ли да разбира танца, който се играеше този ден?

Много по-късно разследването на протоофициария чрез квестора на Имперското разузнаване се оказа неочаквано и смущаващо негодно да разкрие убийците на най-изтъкнатия за своето време сарантийски аристократ.

Веднага бе установено, че Флавий Далейн – съвсем наскоро завърнал се в Града – напуснал дома си на заранта след смъртта на император Апий, придружен от двамата си по-големи синове, един свой племенник и малка свита слуги. Членове на фамилията потвърдиха, че е тръгнал към Залата на сената да поднесе официалната си подкрепа на сенаторите в техния час на изпитание и взимане на решение. Имаше предположение – непотвърдено от Имперския прецинтк, – че е уредил да се срещне там с канцелара и след това да бъде придружен от Гесий до Атенинския палат, за да поднесе почитта си.

Състоянието на тялото на Далейн и онова, което бе останало от одеждите му, когато го откараха в катафалка до дома му и после до мястото на сетния му покой във фамилияния мавзолей, бе такова, че широко разнесният се слух за облеклото му тази сутрин не можеше да бъде потвърден официално.

Цялото му облекло беше изгоряло – с или без много обсъжданата ивица пурпур, – а повечето от нежната кожа на аристократа беше овъглена до черно или съвсем изгоряла. Това, което бе останало от лицето му, беше ужасяващо, чертите под забележителната някога сребриста коса се бяха превърнали в степени буци. Най-големият му син и племенникът също бяха загинали, и четирима от свитата. Оцелелият син, разправяха, бил ослепял и направо не бил за гледане. Очакваше се да положи монашеска клетва и да се оттегли от Града.

Сарантийският огън правеше това с хората.

Беше една от тайните на империята, пазена най-жестоко, защото бе оръжието, което бранеше Града – досега – от шурмове по вода. Ужас вдъхваше този течен огън, под който лумваха в пламъци и кораби, и хора и който гореше над морето.

Никога в живата памет и според всички военни хроники не беше използван отсам градските стени или в каквото и да било сухопътно сражение.

Това, разбира се, насочи подозренията на по-сведущите към стратегата на флотата, както и към други военни командири, които биха могли да повлияят на инженерите, запознати с техниката на изливане на течния огън през тръба или изхвърлянето му от разстояние към морските

врагове на Сарантион.

Така че мнозина бяха подложени на разпит. Смъртта им обаче не послужи на крайната цел – да се разкрие кой е уредил това отвратително убийство на един изгънат патриций. Стратегът на флотата, мъж от старата школа, избра да сложи край на живота си, но остави след себе си писмо, в което заяви както пълната си невинност за всякакви престъпления, така и смъртния си срам, че оръжие, поверено на неговата опека, е било използвано по такъв начин. Неговата смърт съответно също не донесе никаква полза.

Достоверно звучеше донесението, че със сифонния механизъм са боравили трима души. Или петима. Че са носели цветове и дрехи в басанидския стил, и варварските мустаци и дълги коси на най-крайните Зелени. Или на Сините. После – че са носели светлокафявите туники с черни пешове на хората на градския префект. Донесе се, че избягали на изток по крива задна уличка. Също така – на запад. Или през задния вход на изключително засенчената улица, където се намиреше градското имение на Далейните. Друг свидетел много убедено заяви, че убийците били киндати, с характерните за тях сребристи роби и сини шапки. Никакъв явен мотив не можеше да обясни това, макар че поклонниците на двете луни като нищо можеха да извършат зло просто ей така. Няколкото стихийни спорадични погрома в Киндатския квартал бяха оценени от градския префект като извиними, средство да се поразтовари напрежението в Града.

Всички чуждоземски търговци в Сарантион бяха посъветвани да не напускат жилищата си в Града до следващо уведомление. Някои от онези, които нагло не се вслушаха – навярно от любопитство да видят как се разгръщат събитията през тези дни, – преживяха предсказуеми нещастни последици.

Убийците на Флавий Далейн така и не бяха открити.

В педантичния опис на мъртвите в това трудно време, поръчан на и изпълнен от градския префект по заповед на протоофициария, имаше донесение и за трупове, намерени изхвърлени на брега четири дни покъсно, от войници, патрулиращи по крайбрежието източно от тройните стени. Били голи, кожата им била станала сиво-бяла от морето и морски твари били полепнали по лицата и крайниците им.

Никаква връзка изобщо не бе направена между тази находка и събитията от ужасната нощ, в която император Апий отиде при бога, последван на заранта от знатния Флавий Далейн. Каква връзка можеше да се направи? Рибарите намираха трупове във водата и по каменистите

плажове открай време.

По свой си, може би леко дребнав начин, присъщ за интелигентен човек без никаква истинска власт, Плавт Боносус по-скоро се радваше на изражението на имперския канцелар, когато протоофициарият се появи в Сенатската зала скоро след пристигането на Гесий.

Високият мършав евнух притисна пръсти пред гърдите си и важно сведе глава, все едно пристигането на Адраст бе източник на подкрепа и утеха за него. Но Боносус бе наблюдавал лицето му, когато стражите широко отвориха позлатените врати – доста пострадали от нахлуването в сената.

Гесий беше очаквал някой друг.

Боносус имаше доста добра представа кой може да е този друг. Щеше да стане интересно, помисли си той, щом тук се съберяха играчите в тази утринна пантомима. Адраст явно бе дошъл заради себе си. След като двамата премогъщи – и опасни – стратегии и техните сили бяха на повече от две седмици усилен марш от Сарантион, за протоофициария се отваряше легитимна пътека към Златния трон – стига да изиграеше хода си решително. Родословната му линия сред Имената беше безспорна, опитът и рангът му – ненадминати, а разполагаше и с обичайния брой приятели. И неприятели.

Гесий, разбира се, не можеше дори да си въобрази имперския статут за себе си, но канцеларът можеше да натъкми наследяване – или да се опита да го направи, – което да гарантира оставането му в ядрото на имперската власт. Съвсем нямаше да е за първи път имперски евнуси да уредят делата по наследството.

Боносус, вслушан в скучните речи на колегите си – вариации на тема „скръбна загуба“ и „но неизбежна“, – махна на един роб за чаша изстудено вино и се зачуди кой ли би приел облога му.

Чаровно русокосо момче – от Карч в далечния север, ако се съдеше по цвета – му донесе виното. Боносус му се усмихна и загледа разсеяно след младия красавец, докато той се връщаше към близката стена. Отново прехвърли наум отношенията си с Далейните. Никакви конфликти, доколкото знаеше. Две общи – и изгодни – вложения в кораб за подправки до Испяхани преди няколко години, и двете уредени от него. Жена му бе донесла, че поздравявала госпожа съпругата на Флавий Далейн, когато се срещали в баните, предпочитани от двете, и че тя винаги ѝ отвръщала вежливо и по име. Това беше добре.

Очакваше, че тази сутрин ще спечели Гесий. Че неговият

патрициански кандидат ще се издигне като император десигнат и евнухът ще запази поста си на имперски канцелар. Съюзената власт на канцелара и мощта на най-богатата фамилия в Града бяха повече от достоен противник за амбицията на Адраст, колкото и префинено да беше държането му и колкото и сложни мрежи на разузнаване да беше заплел главенстващият службите. Боносус бе готов да рискува значителна сума в тази афера, стига да намереше кой да приеме.

По-късно той също щеше да има повод вътрешно да е благодарен – сред целия хаос, – че него ден един залог не се състоя.

Докато отпиваше от виното си, Боносус видя как Гесий, със съвсем лек изящен жест с дългите си пръсти, помоли Орадий да му се даде думата. Видя как президентът на сената поклати глава като улична марионетка в знак на мигновено съгласие. „Купили са го“, реши той. Адраст също щеше да има свои поддръжници. Несъмнено и той скоро щеше да поднесе своята реч. Наистина ставаше интересно. Кой ли щеше да успее по-здраво да изтиска нещастния сенат? Никой не се беше опитал да подкупи Боносус. Зачуди се дали трябва да се чувства поласкан, или обиден.

След като поредната досадна елогия в прослава на мъртвия, трижди въздигнат, пресветъл, пренесравним император стигна до баналния си край, Орадий махна почтително към канцелара. Гесий отвърна с изящен поклон и тръгна към белия мраморен кръг на оратора в центъра на мозайката на пода.

Но преди канцеларът да започне, откъм вратата отново се чу тропане. Боносус се обърна с очакване. Моментът бе съгласуван забележително добре, забеляза той с възхищение. Безпогрешно всъщност. Зачуди се как го е постигнал Гесий.

Но не Флавий Далейн влезе в залата.

Вместо това един изключително възбуден офицер от градската префектура съобщи на заседаващия сенат за изригналия сарантийски огън и за смъртта на един аристократ.

Имперският канцелар пребледня, изглеждаше видимо състарен. Сенатори и роби го отведоха до близката скамейка пред погледа на втрещения от изумление президент – или пък беше блестящо актьорско изпълнение. А после височайшият сенат на империята за втори път чу рева на тълпата зад грубо насилваните врати.

Този път имаше разлика. Този път се крещеше само едно име, а гласовете бяха яростни и предизвикателно властни. Вратите се от метнаха с трясък и уличният живот на Града се изля в сената. Боносус отново видя

цветовете на фракциите от Хиподрума и на безброй гилдии, отново видя дюкянджии, улични продавачи, кръчмари, теляци от баните, гледачи на животни, блудници, занаятчии и роби. И войници. Този път имаше войници.

И само едно име бе на устата на всички. Народът на Сарантион даваше израз на волята си. Боносус се обърна инстинктивно и видя как канцеларът пресуши чашата си на една глътка. Гесий си пое дълбоко дъх, изправи се без чужда помощ и отново тръгна към мраморния кръг на оратора. Цветът на лицето му се беше върнал.

„Свети Джад – помисли Боносус, умът му се въртеше бясно като колело на обърнала се колесница. – Възможно ли е да толкова бърз?“

– Преблагородни членове на Имперския сенат – каза канцеларът, като извиси тънкия си, изключително школуван глас. – Вижете! Народът на Сарантион е дошъл при нас! Не трябва ли да чуем гласа на своя народ?

Народът го чу и гласът му откликна и се превърна в рев, който разтърси залата. Едно име, отново и отново. Отекваше сред мрамор, мозайка и скъпоценни камъни, и злато, завихри се нагоре към купола, където обреченият Хеладик караше колесницата си, понесъл огън. Едно име. Нелеп избор в известен смисъл, но в друго отношение, помисли Плавт Боносус, можеше и да не е толкова нелеп. Изненада се от себе си. Такава мисъл изобщо не му беше хрумвала досега.

Зад канцелара Адраст, благият лъскав протоофициарий – най-властният човек в Града, в империята – все още изглеждаше зашеметен, слисан от бързината, с която се развиваха нещата. Не беше помръднал, нито бе реагирал по някакъв начин. Накрая това колебание, това пропускане на мига, в който всичко се промени, щеше да струва поста на Адраст. И очите му.

Златния трон вече го беше изгубил. Навярно бавното осъзнаване бе това, което го смрази там, на мраморната скамейка, докато тълпата реवेशе и кълтеше, все едно че бяха на Хиподрума или в някой театър, а не в Сенатската зала. С разбити мечти – всичките му хитри, сложно заплетени мрежи бяха разкъсани, когато един беззъб ковач с бичи врат изрева избраното от Града име право в гладкото му, тъй добре поддържано лице.

Навярно онова, което чу Адраст тогава, скован и неподвижен, бе съвсем различен звук: драгоценните птици на императора, запели вече песента си за друг танцър.

– Валерий на Златния трон!

Викът се разнесе из Хиподрума точно както му бяха казали, че ще стане. Той отказа, поклати решително глава, обърна коня, за да се махне, видя стражите на градския префект, затичали към него – не бяха от неговите хора – и как коленичиха пред коня, как преградиха пътя му с телата си.

После те също извисиха гласове, викаха името му, молеха го да приеме трона. Отново отказа, клатеше глава и се мръщеше. Но тълпата вече бе подивяла. Викът, започнал след като им донесе вестта за смъртта на Далейн, закънтя над огромното пространство, където обикновено препускаха колесници и ликуваха хора. Тук вече имаше трийсет, навярно дори четиридесет хиляди души, макар този ден да нямаше надбягвания.

Друго състезание вървеше днес към предопределения си край.

Петрус му беше казал какво ще се случи и какво трябва да прави на всяка стъпка. Че вестта за втората смърт ще предизвика потрес и страх, но не скръб, а дори известно чувство за справедливо възмездие веднага след така натрапените призовавания за Далейн. Не беше попитал племенника си откъде знае, че ще има такива. Някои неща нямаше нужда да знае. Достатъчно имаше да запомни, предостатъчно – да изпълни в ясна последователност през този ден.

Но всичко се бе развило точно както Петрус беше казал, че ще стане, точно като шум на тежка конница по открит терен – и ето той беше яхнал коня си, мъжете на градския префект преграждаха пътя му и тълпата в Хиподрума крещеше името му към яркото божие слънце. Неговото име и само неговото. Два пъти бе отказал, според указанията. Вече го умоляваха. Виждаше плачещи хора, докато ревяха името му. Шумът бе оглушителен, рев, убийствено гръмък, докато екскубиторите – неговите хора този път – се приближаваха, а после напълно го обкръжиха, без да оставят никаква възможност за един скромен, верен, неамбициозен мъж да избяга от това място, да избяга от заявената воля на хората в техния час на велика опасност и нужда.

Слезе от коня.

Мъжете му бяха около него, притискаха го, скриваха го от тълпата, сред която Сини и Зелени стояха омесени, съюзени в свирепост, общо желание, каквото не бяха знаели дори, че имат, и в която тълпа всички, сбрани под тази бяла, изгаряща светлина го зовяха да стане техен. Да ги спаси.

И тъй, на Хиподрума на Сарантион, под яркото лятно слънце,

Валерий, архонт на екскубиторите, се покори на съдбата си и се остави верните му гвардейци да го загърнат в мантията с пурпурната ивица, която Леонт случайно бе донесъл.

„Няма ли да се зачудят на това?“ – бе попитал той.

„Дотогава вече ще е без значение – отвърнал бе племенникът му. – Повярвай ми.“

А екскубиторите се отдръпнаха, външният кръг бавно се раздели, като завеса, тъй че да се види как най-вътрешните държат огромен кръгъл щит. И застанал на този щит, щом го вдигнаха на раменете си – по древния обичай, по който войниците провъзгласяваха император – Валерий Тракезица вдигна ръце към своя народ. Обърна се към всички страни на гърмящия Хиподром – че тук бе истинският гръм него ден – и прие, смирено и милостиво, спонтанната воля на народа на Сарантион да бъде негов господар, Наместник на Святия Джад на земята.

Валерий! Валерий! Валерий!

Слава, слава на император Валерий!

Валерий Златния, на Златния трон!

Косата му наистина бе златна някога, преди много време, когато бе напуснал житните поля на Тракезия с други две момчета, беден като каменистата земя, но силен като за момък и готов да се труди, да се бие, да крачи бос през хладната мокра есен със северния вятър зад гърба, вятър, понесъл зима, чак до сарантийския военен лагер, та тримата да предложат службата си като войници на далечния император в невъобразимия Град, толкова отдавна, отдавна.

– Петрус, остани да вечеряш с мен.

Нощ. Западен бриз разхлаждаше стаята през отворените прозорци. Шум на падаща вода се носеше от фонтаните, а отдалече долиташе шепотът на вятъра в листата на дърветата в Имперските градини.

Двама мъже стояха в една стая в Преходния палат. Единият беше император, другият го бе направил император. В по-големия, по-официален Атенински палат, малко по-натам срещу градините, Апий лежеше в бляскаво великолепие в Порфирната стая, със златни монети на очите, със златен слънчев диск, стиснат в сгънатите му длани: плата и пропуск за предстоящото му пътуване.

– Не мога, чичо. Трябва да изпълня някои обещания.

– Тази нощ? Къде?

– При фракциите. Сините бяха много полезни днес.

– А, Сините. И тяхната най-обожавана актриса? Тя беше ли много

полезна? – Този път гласът на стария войник прозвуча лукаво. – Или ще е полезна по-късно вечерта?

Петрус не изглеждаше смутен.

– Алиана ли? Чудесна танцьорка. Винаги се смее на комичните й етюди на сцената. – Ухили се. На кръглото му гладко лице нямаше и следа от лукавство.

Погледът на императора бе навъсен, не беше поглед на човек, когото можеш да заблудиш. След малко той отрони:

– Любовта е опасна, племеннико.

Изражението на по-младия мъж се промени. Той помълча, после кимна.

– Може да е. Знам го. Ти... не одобряваш ли?

Добре премерен въпрос, и на място. Как би могло неодобрението на чичо му да засегне каквото и да било от нещата, които щеше да прави тази нощ? След събитията през този ден?

Валерий поклати глава.

– Всъщност не. Ще се преместиш ли в Имперския прецинкът? В някой от дворците? – Бяха шест, пръснати из огромния терен. И вече всички бяха негови. Трябваше да ги опознае добре.

Петрус кимна.

– Разбира се, стига да ме удостоиш. Но едва след като свършат траурните ритуали и инвеститурата, и церемонията на Хиподрума в твоя чест.

– Ще я доведеш ли тук с теб?

Погледът на Петрус, пряко в упор, беше също толкова откровен.

– Само ако ти одобриш.

– Няма ли закони? Някой каза нещо, спомням си. Актриса не можела да...

– Ти вече си източникът и изворът на всички закони в Сарантион, чичо. Законите могат да се променят.

Валерий въздъхна.

– Трябва пак да поговорим за това. И за началниците на служби. Гесий. Адраст. Хиларин... не му вярвам. Никога не съм му вярвал.

– С него е свършено тогава. Боя се, че и с Адраст. Гесий... е по-сложен. Знаеш ли, че се изказа за теб в сената?

– Каза ми го. Важно ли е?

– Може би не, но ако беше говорил за Адраст – колкото и невероятно да звучи, – това можеше да направи нещата... по-неприятни.

– Ти вярваш ли му?

Императорът загледа измамно безизразното кръгло лице на племенника си. Петрус не беше войник. Не приличаше и на придворен. Държеше се, повече от всичко друго, като схолар от старите езически школи, реши Валерий. Но у него имаше амбиция. Огромна амбиция. Амбиция с цената на империя. Имаше повод да го знае – сега, тук, където вече беше.

Петрус леко разпери меките си ръце.

– Откровено ли? Не съм сигурен. Казах, че е сложно. Наистина ще трябва да поговорим повече. Но тази вечер ти се полага да се отмориш, а аз може би ще си разреша същото, с твое позволение. Позволих си волността да поръчам пиво за вас, чичо. На бюфета е, до виното. Имам ли милостивото ви позволение да напусна?

Всъщност Валерий не искаше Петрус да си отиде, но какво можеше да направи? Да го помоли да седи с него в нощта, да го държи за ръка и да му говори, че ще е много хубаво да е император? Да не беше дете?

– Разбира се. Искаш ли екскубитори?

Петрус понечи да поклати глава за отказ, но спря.

– Може би ще е добре. Благодаря.

– Отбий се в казармата. Кажу на Леонт. Всъщност охрана от шестима гвардейци на смени за теб, отсега нататък. Днес някой използва тук сарантийски огън.

Твърде бързият поглед на Петрус разкри, че не знае точно как да изтълкува подхвърленото. Добре. Не биваше да е съвсем прозрачен за племенника си.

– Джад да ви води и брани през всичките ви дни, императоре.

– Вечната му светлина да е и над теб.

И за първи път в живота си Валерий Тракезицеца направи императорския знак за благослов над друг човек.

Племенникът му падна на колене, опря три пъти челото си в пода, притиснал длани до главата си, а после стана и излезе, спокоен както винаги, непроменен, макар всичко да се беше променило.

Валерий, император на Сарантион, наследник на Сараний Велики, който бе построил Града, и на цяла върволица императори след него и преди него в Родиа, върволица, проточила се близо шестстотин години назад, остана сам. Маслени светилници висяха от тавана и в скоби по стените, половин стотина свещи горяха велелепно. Спалнята му за нощта бе някъде наблизко. Не беше сигурен къде. Не познаваше този палат. Архонтът на екскубиторите никога не бе имал повод да влиза тук. Огледа стаята. Близо до прозореца към двора имаше дърво, направено от

ковано злато, с механични птици в клоните. Бляскаха на мигащата светлина, обсипани с драгоценни и полудрагоценни камъни. Сигурно можеха и да пеят, стига да знае човек хитрината. Дървото беше злато. Беше изцяло от злато. Пое дълбоко дъх.

Отиде до бюфета и си напълни стакан бира. Отпи, после се усмихна. Истинско тракезийско пиво. Да, можеше да вярва човек на Петрус. Хрумна му, че може би трябваше да плесне с ръце за роб или имперски офицер, но такива неща само бавеха, а беше жаден. Имаше право да е жаден. Беше ден на дните, както казваха войниците. Петрус бе казал истината – имаше право на вечер без повече планове и задачи. Джад знаеше, предостатъчно дела го чакаха в идните дни. Първо, някои хора трябваше да бъдат убити – ако не бяха мъртви вече. Не знаеше имената на хората, хвърлили онзи течен огън в града – не искаше да ги знае, – но те не можеше да останат живи.

Отдалечи се от бюфета и се смъкна в дълбоко тапицирания стол с висок гръб. Тъканта беше коприна. Малко опит бе имал с коприна през живота си. Поглади я с мазолест пръст. Беше мека, гладка. Беше... копринена. Валерий се ухили. Харесваше му. Толкова години войник, в люта зима или сред южните пясъчни бури. Изпъна стегнатия си в ботуш крак, отпи отново дълбоко, отри уста с opakото на тежката си, нашарена с белези длан. Притвори очи, отново отпи. Реши, че иска да смъкнат ботушите му. Внимателно остави стакана върху нелепо крехката трикрака масичка от слонова кост, изправи гръб в стола, вдиша дълбоко и плесна три пъти с ръце, както Апий – Джад да съхрани душата му! – беше правил.

Три врати мигом се разтвориха широко.

Двайсетина души влетяха в стаята и се проснаха на пода в покорство. Видя Гесий и Адраст, после квестора на Свещения палат, градския префект, архонта на Императорската спалня Хиларин, комуто не вярваше, квестора на Имперските приходи. Всички най-висши служители на империята. Проснати пред него върху зелено-синия мозаичен под с морски създания и морски цветя.

Сред възцарилото се безмълвие една от механичните птици запя. Император Валерий се изсмя гръмко.

Много късно същата тази нощ морският вятър отдавна бе замрял до смъртно дихание и почти целият Град бе заспал. Някои не спяха.

Сред тях – Святият Орден на безсънните в техните строги аскетични храмове. Безсънните вярваха – с яростна, ненакърнима преданост –

че всички те, освен шепа братя, са длъжни да стоят в постоянно бдение и молитва през цялата нощ, докато Джад в слънчевата си колесница проправя опасния си път през мрака и жестокия лед под света.

Хлебарите също бяха будни и на работа, приготвяха хляба, който бе дар на империята за всички обитатели на славния Сарантион. Зиме нажежените пещи често привличаха хора от тъмното да подирят топлина – просяци, хроми, скитници, прогонени от домовете си или пък твърде нови в Святия град, за да са намерили вече подслон. Щом дойдеше сивият студен ден, щяха да се преместят при стъklarите и ковачите.

Сега, в знойно лято, почти голите хлебари се трудеха и кълнях край пещите, плувнали в пот, гълтаха цяла нощ водниста бира, без гости на праговете им освен плъховете, притичващи от сноповете светлина към сянката.

Факли, горящи в по-хубавите улици, осветяваха домовете на богатите, а стъпките и виковете на мъжете на градския префект предупреждаваха беззаконниците да са по-предпазливи из нощния град. Вилнеещите банди по-буйни привърженици – и Сините, както и Зелените си имаха своите озверели симпатизанти – обикновено не обръщаха внимание на патрулите или по-точно, самотният патрул бе склонен да проявява благоразумна дискретност, щом нагиздените брадясали привърженици на едната или другата партия се заклатушкаха пияни пред очите им от една таверна към друга.

Жени, освен тези, които се продаваха на Сини и Зелени, или патрицианки в носилки с въоръжен ескорт, не се мяркаха навън след мръкване.

Тази нощ обаче всички кръчми – дори най-мръсните каупони, където пиеха моряци и роби – бяха затворени заради смъртта на един и издигането на друг император. Потресаващите събития през деня като че ли бяха усмирили дори най-яроствните привърженици на партиите. Нямахме викове, не се виждаха – нито се чуваха – пияни младежи в широките източни роби на Басания или с прическите на западните варвари да обикалят пустите улици.

Кон изцвили в една от конюшните на фракциите в Хиподрума, женски глас се чу през отворен прозорец над близката колонада: пееше припева на съвсем не целомъдрена песен. Засмя се мъж, а после и жената, а сетне и там се възцари тишина. Котка измячи тънко от една стреха. Дете проплака. Деца винаги проплакват в тъмното, някъде. Светът си беше такъв, какъвто си е.

Божието слънце минаваше в колесницата си през лед и виещи

демони под света. Двете луни, почитани – извратено – като богини от киндатите, бяха залезли далече на запад в широкото море. Само звездите, които никой не наричаше святи, блестяха като пръснати диаманти над града, който Сараний бе основал, за да бъде Новият Родиас и да е повече от онова, което Родиас е бил някога.

„О, Град, Град, украса на земята, око на света, слава на творението на Джад, нима ще умра, преди да те видя отново?“

Тъй бе копнял Лисургос Матаниас, посланик в Басанидския двор преди двеста години в сърцето си за Сарантион, макар и сред пищното източно великолепие на Кабад. „О, Град, Град“.

Във всички земи, управлявани от този Град с неговите куполи и порти от бронз и злато, с палатите му и градините, и статуи, форуми и театри, и колонади, бани и дюкяни, и кантори на гилдии, кръчми и бардаци, и светилища, и великия Хиподрум, с тройните му стени откъм сушата, които нивга не са били превземани, и с дълбокия заслонен залив и пазените и пазещи моря, съществуваше изгъркана от времето фраза, означаваща едно и също на всяка реч и на всеки диалект.

Да кажеш за човек, че „пътува към Сарантион“, означаваше, че животът му е на ръба на промяна: че се пресяга към ненадейно величие, блясък, слава – или е на ръба на пропаст, последно и невъзвратно пропадане, ако се е озовал пред нещо твърде огромно за плещите му.

Валерий Тракезица беше станал император.

Хеладик, когото някои почитаха като сина на Джад и чийто лик бе вграден в мозайката на свети куполи, бе умрял в колесницата си, за да донесе огъня от слънцето.

Част I

И чудо, птица ваяна от злато,
по-чудна от изваяното злато...

1.

Имперската поща, наред с повечето граждански служби в Сарантиската империя, след като Валерий Първи умря и неговият племенник, преименувал се подобавашо, взе Златния трон, беше под хегемонията на протоофициаря.

Невероятно сложното поддържане на пощите – от наскоро завладените Мажритски пустини и Есперана в далечния запад до дългата, вечно местеща се Басанидска граница на изток, и от северната горска пустош на Карч и Москав до пустините на Сория и отвъд тях – изискваше значително вложение на човешка сила и ресурси и немалко реквизиране на труд и коне от онези селски общини, удостоени със съмнителната чест да имат имперски пощенски хан, разположен в тях или близо до тях.

Постът на имперски куриер, заемам от човека, натоварен със същинското пренасяне на обществена поща и дворцови документи, се отплащаше съвсем скромно и включваше почти непрекъснат режим на тежки пътувания, понякога през несигурни територии, в зависимост от варварската или басанидска активност през даден сезон. Фактът, че някои алчно се стремяха към такива постове, и всичките свързани с това подкупи, отразяваше по-скоро докъде може да отведе човек този пост след няколко години.

От куриерите на Имперската поща се очакваше да са отчасти шпиони за квестора на Имперското разузнаване, а усърдният труд в тази неизречена част от работата – съчетан с доста по-значителните подразбиращи се подкупи – можеше да помогне на човек да го назначат пряко на служба в разузнаването, с повече рискове, по-малко далечни пътувания и значително по-висока парична отплата. Наред с възможността най-накрая да се озове откъм приемащата страна на някои от разменяните подкупи.

Приближеше ли човек годините на късната си зрялост, едно назначение от Разузнаването обратно – да речем, до поддържането на някой важен пощенски хан – можеше всъщност да доведе до почетно

пенсиониране: особено ако човекът беше умен, а ханът – достатъчно отдалечен от Града, за да може да си позволи повечко разреждане на виното и да увеличи приходите си, като приема пътници без изискуемите „разрешителни“.

Постът куриер представляваше, накратко казано, прилична кариера за мъж с достатъчно средства за начало, но недостатъчно, за да може семейството му да го издигне на нещо по-обещаващо.

Това, впрочем, бе едно честно описание на компетенциите и биографията на Пронобий Тилитик. Роден, за жалост, с такова просто име, с ограничени умения по закон и числа и със съвсем скромна родословна ниша в сарантийската йерархия, Тилитик бе уверяван многократно какъв късмет е извадил, че е получил помощта на един братовчед на майка си за осигуряването на куриерския пост. Тлъстият братовчед, плъснал мекия си задник на сигурната скамейка между писарите в службата на Имперските приходи, редовно изтъкваше това на семейните сбирки.

Тилитик бе принуден да се усмихва и да се съгласява. Безброй пъти. Семейството му държеше на семейните сбирки.

В такъв потискащ контекст – майка му вече непрекъснато настояваше да си избере полезна жена – понякога изпитваше облекчение, че напуска Сарантион. А сега отново беше по пътищата с пакет писма, поел към варварската столица на антите Варена в Батиара. Носеше и един особен Имперски пакет, който дойде – необичайно – пряко от самия канцелар, с изкусния печат на същата служба и указания от евнусите да го поднесе с известна церемониалност.

Накакъв си важен художник, дадоха му да разбере. Императорът възстановяваше Храма на Святата Мъдрост на Джад. Събираха майстори занаятчии в Града от цялата империя и извън нея. Това дразнеше Тилитик: варвари и провинциалисти получаваха официални покани и възнаграждение три-четири пъти по-голямо от неговото, за да участват в поредната имперска глупост.

Но в ранната есен, по хубавите пътища на север и после на запад през Тракезия, беше трудно да си сърдит дълго. Дори Тилитик усети, че приятното време повдига духа му. Слънцето грееше приятно. Зърното на севера беше ожънато, а по склоновете, щом възви на запад, лозята бяха станали пурпурни със зреещото грозде. Само като погледнеше към тях, ожадняваше. Пощенските ханове по този път му бяха добре познати, а и рядко мамеха куриери. В един от тях се задържа пет дни („Проклетият цапач ще почака малко за поканата си!“) и пирува с печена на шиш лисица, пълнена с грозде. Едно момиче, което помнеше, като че ли

също с ентузиазъм си спомняше за него. Наистина, ханджията му взе двойно за особените ѝ услуги, но Тилитик знаеше, че ще го направи, и гледаше на това като на един от допълнителните източници на доходи в службата, която сам той мечтаеше да получи някой ден.

В последната нощ обаче тя го помоли да я отведе със себе си, което просто си беше нелепо.

Тилитик възмутено отказа и – подбуден от порядъчно количество леко разредено вино – ѝ държа лекция за родословието на майчината си фамилия. Преувеличи съвсем малко: с една провинциална проститутка едва ли беше необходимо повече. Тя като че ли не прие укоризнените му слова с достатъчно благоприличие и на заранта, докато се отдалечаваше по пътя, Тилитик се замисли дали чувствата му не са били неуместни.

След няколко дни се увери, че е точно така. Спешни медицински обстоятелства наложиха кратко отклонение на север и ново забавяне за няколко дни в един Приют на Галинус, където го лекуваха от полова инфекция, която му беше лепнала.

Пуснаха му кръв, дадоха му очистително, което жестоко опразни червата и стомаха му, дадоха му да гълта разни неприятни течности, обръснаха му слабините и го мажеха с парещ, ужасно смърдящ черен мехлем два пъти на ден. Наредиха му да яде само постни храни и да се въздържа от полови сношения и вино за неестествено дълъг срок.

Приютите-лечебници бяха скъпи, а този, тъй като беше прочут – особено скъп. Тилитик беше принуден да подкупи главния администратор да запише пребиваването му като от рани, получени при изпълнение на служебните му задължения – иначе щеше да му се наложи да плати визитата от собствения си джоб.

Какво пък, заразна от срамни въшки мръсница в пощенски хан си беше нараняване, получено в служба на империята, нали? По този начин администраторът можеше да получи таксата пряко от Имперската поща – а и несъмнено щеше да добави към сметката още половин дузина лечения, каквито Тилитик не бе получил, и да пренасочи тези суми към личната си кесия.

Тилитик остави остро писмо за ханджията, на четири дни път назад, за да го достави следващият, пътуващ на изток куриер. Кучката да се шибя с роби и селяци в уличката зад някоя каупона, щом не иска да се пази чиста. Пощенските ханове по пътищата на империята бяха най-добрите на света и Пронобий Тилитик определено се чувстваше задължен да се погрижи да я няма следващия път, когато мине оттам.

Той беше на служба на императора. Тези неща се отразяваха пряко на величието и престижа на Валерий Втори и неговата славна императрица Аликсана. Фактът, че императрицата беше купувана и използвана в младостта си абсолютно по същия начин като пачаврата в хана, не беше тема за открито обсъждане на този етап от световния напредък. На човек обаче бе позволено да си има собствени мисли. Не могат да те убият затова, че си мислиш някои неща.

Пронобий издържа част от предписания период на въздържание, но една кръчма, която познаваше твърде добре – беше в Мегарион, пристанищния град и административен център на Саврадия – се оказа предвидимо изкушаваща. Този път не помнеше нито едно от момичетата, но всички бяха достатъчно палави, а виното беше добро. Мегарион се славеше с прилично вино, колкото и варварско да беше всичко друго в Саврадия.

Нещастен инцидент – сбиване с някакъв недосялан чирак и един търговец на хеладикийски икони – го остави със спукана брадичка и изкълчено рамо, което наложи ново медицинско лечение и по-дълъг престой от предвиждането. Този престой не се оказа особено приятен след първите няколко дни, защото две от дашните доскоро момичета за жалост май бяха хванали болезка подобна на онази, от която трябваше да се цери досега, и съвсем открито обвиниха за това него.

Не го изхвърлиха, разбира се – все пак той беше имперски куриер, а момичетата бяха тела за продан, едното робиня – но храната му взе да пристига студена или прегоряла и никой не тичаше да помогне на човека с току-що наместено рамо да се оправя с плата и стакани. Тилитик вече се чувстваше сериозно обиден, когато реши, че се е оправил достатъчно, за да продължи пътуването си. Съдържателят на таверната, родиец по рождение, му даде поща за близките си във Варена. Тилитик я хвърли в едно сметище до пристанището.

Есента вече бе напреднала много повече, отколкото трябваше да е, и дъждовете бяха дошли. Той хвана едно от последните корабчета, влачещи се на запад през залива към Миласия, пристанището на Батиара, и слезе на кея под студен проливен дъжд, след като на няколко пъти бе опразнил червата си през корабното перило. Тилитик не обичаше много морето.

Град Варена – където варварските, все още на практика езичници анти, опустошили Родиас преди сто години и завладели цяла Батиара, държаха жалкия си малък двор – се намираще на три дни езда на запад – или два, ако бързаше. Тилитик нямаше никакъв интерес да бърза. Зачака

да се извали – пиеше навъсен до пристанището. Реши, че раните му позволяват да постъпи така. Това пътуване се бе оказало много тежко. Рамото още го болеше.

А беше харесвал онова момиче в Тракезия.

В хубавото време Пардос беше навън край пещта и приготвяше негасената вар за подложката. Горещината от огъня беше приятна, когато вятърът се усилише, и той обичаше да е в храмовия двор.

Присъствието на мъртвите под надгробните им стели не го плашеше, най-малкото – не и посред бял ден. Джад беше предопределил че човек умира. Войната и морът бяха част от света, създаден от бога. Пардос не разбираше защо, но и не държеше да разбере. Клириците, дори когато спореха за доктрината или хвърляха огън и жупел помежду си заради Хеладик, до един проповядваха покорство и вяра, а не суетно усилие да се разбере. Пардос пък разбираше че не е достатъчно мъдър, за да е суетен или да разбере.

Оттатък скулптрираните каменни надгробни стели на именитите мъртви се издигаше тъмна земна могила, още необрасла с трева – в северния край на двора. Под нея лежаха тела, взети от чумата. Беше дошла преди две години, а сетне – предното лято, изби твърде много хора; погребяха ги заедно с роби, пленени във война. Там също имаше варовита пепел и смесени с нея някои други вещества. Казваха, че помагала да се съдържат вгорчените души на мъртвите и онова, което ги е убило. Със сигурност пречеше на тревата да израсте отново. Кралицата бе заповядала на трима дворцови хейроманти и на един стар алхимик – те живеяха извън крепостните стени – да хвърлят и обвързващи заклинания. Човек прави всичко, което може да измисли, след мор, каквото и да казват клириците или Върховният патриарх за езическите магии, нали така.

Пардос опипа слънчевия си диск и благодари на бога, че е жив. Загледа как черният дим на варницата се заиздига към белите забързани облачета и забеляза червените и златни петна из леса на изток. Птици пееха в синьото небе и тревата беше зелена, макар и с леко кафеникав оттенък, покрай сградата на самия храм, където следобедната светлина тънеше в сянката на новите стени.

Цветове, навсякъде около него в света. Криспин му беше повтарял неведнъж да се научи да вижда цветовете. Да мисли за тях, как играят един срещу друг и помежду си; да мисли какво става, щом облак затули слънцето – както сега – и тревата под него потъмнее. Как би назвал

този отенък в ума си? Как би го използвал? И къде? В морски пейзаж? Ловна сцена? Мозайка на Хеладик, издигащ се от есенна гора към слънцето? Погледни тревата – сега! – преди светлината да се е върнала. Представи си този цвят в стъклени и каменни тесери. Вгради го в паметта си, та да можеш да го вградиш във ворта и да сътвориш мозаичен свят на стена или купол.

Стига, разбира се, да се възродеше стъklarството в завладяната Багиара, където някога правеха стъклото червено, синьо и зелено, в цветовете, достойни за името си, за разлика от зацапаните мехурести петнисти боклуци, които бяха получили със сутрешния товар от Родиас.

Марциниан, кротък човек и навярно подготвен за това, само въздъхна, когато разопаковаха спешно очакваните листове ново стъкло. Криспин чак се запени в поредния изблик на прословутия си сквернословен гняв и удари най-горния мръснокафяв лист, който трябваше уж да е червен, и дори се поряза.

– Това да е червено!? Не и този говнян цвят! – извика. Капките кръв капеха по кафеникавото стъкло.

Всъщност можеше и да е забавен в гнева си, стига ти да не си този, който му е дал повод да си изтърве нервите. Когато си пиеха бирата с комат хляб на обед или се връщаха към стените на Варена по залез-слънце след работа, ратаите и чираците разправяха безброй истории за Криспин: какво бил казал и какво направил. Марциниан беше заявил на чираците, че Криспин е гениален и велик; Пардос често се чудеше дали спривавият нрав върви с това.

Тази сутрин беше споделил някои смайващо изобретателни идеи как да се разправят с доставчика на стъклото. Пардос дори не смееше да си помисли за счупените стъкла, пъхнати там, където предлагаше Криспин, докато сипеше гневни проклетия – въпреки че бяха на осветено място.

Марциниан, който трябваше да приеме калпавите листове, ги оглеждаше грижливо и от време на време въздъхваше. Просто не можеха да отхвърлят всичките. Първо, шансът да получат по-добро качество беше нищожен. Второ, времето работеше против тях, след като официалното препогребване и церемонията в чест на крал Хилдрик бяха насрочени от дъщеря му, кралицата, за първия ден след празника Дикания и щяха да се извършат тук, в наскоро разширения храм, който сега украсяваха. Вече беше средата на есента, гроздето беше обрано. Пътищата на юг бяха разкаляни след дъждовете от предната седмица. Шансовете да получат навреме ново стъкло от Родиас бяха толкова нищожни, че не

си струваше да се обсъждат.

Както обикновено, Марциниан очевидно се бе примирил с положението. Все някак трябваше да се оправят и с това. Пардос знаеше че Криспин съзнава това като негов партньор. Просто имаше сприхав нрав. И държеше нещата да се правят както трябва. Може би прекалено, в несвършения свят, който Джад бе сътворил за обиталище на смъртните си чеда. Пардос отново набързо направи знака на слънчевия диск и разбърка сместа с дългото гребло. Нямаше да е добър ден, ако се разсееше и оставеше улягащата се вар да се развали.

Криспин беше измислил доста изобретателни приложения на счупено стъкло.

Толкова се беше съсредоточил в изпичането на варовата смес, че чак подскочи, когато чу нечий глас – с непривичен акцент. Обърна се и видя мършав мъж със зачервено лице, в сивите и бели цветове на Имперската поща. Куриерският кон пасеше зад него, близо до портата. Всички чираци и ратаи бяха спрели работа и ги гледаха. Куриери от Сарантион не се появяваха тук всеки ден.

– Ти да не си глух бе? – каза мъжът язвително. Брадичката му беше насинена. Източният му акцент беше ясно изразен. – Казах, че съм Тилитик – сарантийска Имперска поща. Търся някой си Марциниан. Художник. Казаха, че бил тук.

Притесненият Пардос успя само да махне към храма. Марциниан дремеше на трикракото столче на прага, опърпаната му шапка бе нахлупена над очите да го пази от следобедното слънце.

– Глух и ням. Ясно – каза куриерът. Обърна се и закричи през тревата към сградата.

– Не съм – отвърна Пардос, но толкова тихо, че онзи не го чу. И зад гърба на куриера махна припряно на двама от чираците да събудят Марциниан, преди да го е направил неприятният мъж.

Не беше заспал. От любимата си позиция – поне в приятен ден като този – на входа на храма Марциниан от Варена бе забелязал отдалече яздещия към тях куриер. Сивото и бялото ярко изпъкваха на синьо-зеления фон под светлината на слънцето.

Всъщност двамата с Криспин бяха използвали веднъж тази идея за ред Блажени жертви по дългите стени на частна капела в Баяна, преди години. Успехът беше само частичен – нощем, на светлината на свещ, ефектът съвсем не бе такъв, както Криспин се беше надявал – но бяха научили доста, а в работата с мозайка главното беше да се учиш от

грешките – нещо, което Марциниан обичаше да повтаря на чираците. Ако патроните бяха имали достатъчно пари, за да осветят подобавашо капелата нощем, щеше да е различно, но пък те двамата бяха знаели с какви ресурси разполагат, когато обмисляха творбата си. Вината беше тяхна. В работата си човек винаги трябва да се съобразява с ограничено време и пари. Това също е урок, който трябва да се научи – и да се предаде.

Изглежда как куриерът спря при Пардос край пещта за вар, килна шапката си над очите и се престори на заспал. Имаше странно предчувствие. Представа нямаше защо. А след това така и не можа да даде достатъчно смислено обяснение, дори на самия себе си, защо изобщо направи онова, което направи по-късно в онзи есенен ден, и промени завинаги живота на толкова много хора. Понякога бог влиза в човека, проповядваха клириците. А понякога влизат демони или духове. В полусвета съществуваха сили, непонятни за ума на смъртните.

След няколко дни щеше да каже на учения си приятел Зотик, над чашите ментова отвара, че сигурно е имало нещо общо с чувството, че в онзи ден е остарял. След седмица непрестанен дъжд ставите на пръстите му се бяха подули болезнено. Но всъщност не беше това. Едва ли беше толкова слаб, че да позволи подобно нещо да го доведе до такава глупост. Но наистина не знаеше защо бе избрал – и то без каквото и да било предварително обмисляне – да откаже да бъде себе си.

Винаги ли разбира човек собствените си действия? Щеше да запита Зотик за това, докато седяха в селската къща на алхимика. Приятелят му щеше да му даде предсказуем отговор и да напълни отново чашата му с мента, смесена с още нещо, което да облекчи болката в ръцете му. Неприятният куриер дотогава отдавна щеше да е заминал накъдето го водеха пощенските му пратки. И Криспин също щеше да е заминал...

Та Марциниан от Варена се преструваше на заспал, а източникът с носа и бузите на пианица се приближи до него и изхриптя:

– Ей, ти! Събуди се! Търся някой си Марциниан. Имперска покана за Сарантион!

Беше груб и нахален, каквито май бяха всички сарантийци, щом дойдеха в Батиара. Говореше високо и всички го чуха. Явно държеше да го чуят. Работата в храма, разширен, за да приюти подобавашо костите на крал Хилдрик, умрял от чумата преди по-малко от година, беше спряла.

Марциниан се престори, че се пробужда от следобедната дрямка под есенното слънце. Примига като бухал срещу имперския куриер, а

после посочи с изпънат пръст вътре в светилището – и нагоре към стария си приятел и колега Гай Крисп. Криспин, високо на скелето под покрива, се мъчеше да накара калнокафявите тесери да заприличат на ярко сияещия свещен огън на Хеладик.

И още щом посочи, Марциниан се учуди на себе си. Покана? В Града? А той си играеше момчешки игри? Никой нямаше да позволи някакъв арогантен сарантиец да го отведе, но все пак...

В последвалата тишина един глас, който всички познаваха много добре, изведнъж прокълхна със злочеста яснота. Резонансът в храма, впрочем, беше много добър.

– Кълна се в кура на Хеладик, филии ще режа от задника му с това идиотско стъкло и ще го накарам да изяде собствения си гъз парче по парче, заклевам се в Светия Джад!

Куриерът се смая.

– Нали търсиш Марциниан – каза услужливо Марциниан. – Там е, горе. Ядосан е.

Всъщност вече не беше ядосан. Богохулното сквернословие, което беше изръсил, бе почти неволно. Понякога казваше каквото му дойде, без дори да се усети, че говори на глас, особено ако някое предизвикателство в техниката погълнеше изцяло ума му. В този момент беше обсебен от проблема как да накара факела на Хеладик да сияе червен, след като не разполагаше с нищо, което да му свърши работа. Ако имаше поне малко злато, щеше да прилепи парчетата стъкло на златен фон и така да стопли цвета, но злато за мозайка бе глупав блян в Батиара след войните и чумата.

Хрумнала му беше една идея обаче. Горе на високото скеле Гай Крисп от Варена редеше късчета мрамор с червени жилки от равнината Пезелана в меката лепкава варна подложка на купола, размесени с най-добрите тесери, които бяха успели да измъкнат от жалките листови стъкло. Стъклените късчета подреждаше под ъгли в основата, за да улавят и отразяват светлината.

Ако се окажеше прав, ефектът щеше да е сияние и танц на светлина по високите очертания на пламъка, с плоските камъчета, смесени с наклонените бляскащи тесери. Гледано отдолу, трябваше да се получи точно този резултат на слънчевата светлина от прозорците около основата на купола или от светлината на стенните свещници и железните светилници, окачени по дължината на храма. Младата кралица бе уверила Марциниан, че ще има вечерно и зимно осветление. Криспин нямаше

причина да не ѝ вярва – все пак това беше гробницата на баща ѝ, а анти-те имаха култ към предците си, съвсем тънко замаскиран след приобщаването им към джадитската вяра.

Беше си порязал лявата ръка и я беше вързал с парцал, който му пречеше. Изгърва едно хубаво камъче, изгледа го как пада далече долу и изруга, докато посягаше за друго. Основата под пламъка и факела, които запълваше, започваше да се втвърдява. Налагаше се да работи побързо. Факелът беше сребърен. Използваха за това белезникав мрамор и огладени камъчета от реката – трябваше да се получи. Беше чувал, че на изток изобретили начин да заскрежават стъклото, за да се получи почти чисто бяла тесера, като сняг, и че разполагали и с бисери – за короните и накитите. Не искаше да мисли дори за такива неща. Само го обезсърчаваха тук, на запад, сред руините.

Впрочем, точно тези бяха мислите му в мига, в който раздраженият гръмък глас отдолу прониза вгълбеността му и живота му.

Съвпадение – или пък тъкмо чутият сарантийски акцент отпрати ума му да отплава към прословутия канал и вътрешното море, и златото, среброто и коприната на императора?

Той погледна надолу.

Накакъв мъж, дребен като охлюв от тази височина, го викаше но се обръщаше към него като към Марциниан. Щеше да е само досадно, ако самият Марциниан – до входа, както обикновено в този час – също не беше зяпнал нагоре към Криспин, докато източникът му пречеше на работата.

Криспин преглътна две скверни ругатни, а после и трета. Нещо ставаше тук. Можеше да е просто шега, майтап с куриера – макар това да беше неприлично за партньора му, а можеше и да е нещо друго.

Е, по-късно щеше да се оправи с това.

– Ще слеза, като свърша – подвикна той, много по-учтиво, отколкото налагаха обстоятелствата. – Иди се помоли през това време за нечия безсмъртна душа. Обаче тихичко.

Мъжът с червендалестото лице изрева:

– Имперските куриери не чакат, простако! Нося ти писмо!

Колкото и да беше интересно това, за Криспин бе лесно да го пренебрегне. Съжали обаче, че няма малко яркочервено като бузите на куриера. Дори от тази височина лъщяха яркочервени. Хм, никога не беше опитвал да постигне този ефект на лице в мозайка. Скъта тази идея между всички останали и се върна към извайването на свещения пламък, поднесен като дар на човечеството: работеше с каквото има

подръка.

Ако дадените му указания не бяха така неприятно изрични, Тилитик щеше просто да хвърли пакета на прашния, осеян с парчета зидария под в мизерния малък храм, вонящ на хеладикийска ерес, и да изхвърчи побеснял навън.

Хората не идваха – дори тук, в Батиара – бавно и с нагло безразличие, за да получат покана от Имперския прецинтк в Сарантион. Те тичаха – въодушевени. Коленичеха. Прегръщаха коленете на куриера. Веднъж дори един целуна калните му, оцапани с тор ботуши, разплакан от радост.

И обикновено най-щедро възнаграждаваха куриера – носителя на такава въодушевляваща, зашеметяваща новина.

Докато гледаше как червенокосият Марциниан най-сетне бавно слезе от скелето и важно закрачи към него, Пронобий Тилитик разбра, че ботушите му няма да бъдат целунати. И че няма никаква вероятност да му предложат някаква сума от благодарност.

Това само потвърждаваше мнението му за Батиара под игото на антите. Можеше да са поклонници на Джад, макар и едва-едва, и можеше формално да са васални съюзници на империята с договор, уреден от Върховния патриарх в Родиас, и можеше да са завладели този полуостров преди столетие и да са възстановили някои от крепостните стени, които бяха срутили – но все пак си бяха варвари.

И бяха заразили с недодяланото си поведение и ереси дори онези местнородени потомци на Родийската империя, които заслужаваха почит.

Косата на иженазования Марциниан всъщност беше противно яркочервена, забеляза Тилитик. Само прахта и ворта по нея, както и по рoшавата му брада, смекчаваха цвета. Несмекчени от полагащата се почителност, очите му бяха тъмно, изключително неприятно сини. Носеше проста зацапана туника върху омачкани кафяви гамаши. Беше едър, държеше се наежено и сърдито, всъщност съвсем безапелационно. Имаше яки ръце – едната беше стегната в плувнала в кръв превръзка.

„Ядосан е“, беше казал глупакът на входа. Глупакът още седеше на столчето си и наблюдаваше двамата изпод нещо окаяно, навремето вероятно било плъстена шапка. Междувременно глухонемият чирак беше влязъл в храма, заедно с всички други.

Точно това трябваше да е великолепият, отекващ миг, в който Тилитик да направи прокламацията си, да приеме благосклонно

изломотената от слисания художник благодарност от името на канцелара и Имперската поща, а после да се запъти към най-добрата странноприемница, която Варена можеше да му предложи, плюс няколко монети отгоре, които да похарчи за вино с подправки и жена.

– Е, и? Ето ме. Ти кой си? Какво искаш?

Гласът на майстора на мозайки се оказа твърд като очите му. Погледът му, щом остави лицето на Тилитик и подири това на по-възрастния мъж на входа, съвсем не стана по-малко неприязнен. Неприятен характер, изцяло.

Тилитик беше искрено потресен от подобна грубост.

– Аз ли? Изобщо не искам нищо от теб. – Бръкна в торбата, измъкна дебелия пакет и го подхвърли презрително на художника. Той ловко го хвана с една ръка.

Тилитик продължи, почти съскаше:

– Ти очевидно си Марциниан от Варена. Колкото и недостоен да си, възложено ми е да заявя, че Трижди въздигнатият, Възлюблен от Джад император Валерий II те кани да се явиш пред него в Сарантион колкото е възможно по-бързо. Пакетът, който държиш, съдържа сума, която да ти помогне в пътуването ти, подпечатано разрешително, подписано лично от Имперския канцелар, което ти позволява да използваш Имперските пощенски ханове за нощувка и услуги, и писмо, за което съм сигурен, че ще намериш някой, който да ти го прочете. То указва, че те молят да предложиш услугите си и да помогнеш в украсяването на новия Храм на Святата Мъдрост на Джад, който императорът, в своята превелика мъдрост, в момента възстановява.

В храма последва тихо, облекчено бръмчене на гласове – поне чираците и по-дребните майстори, изглежда, схванаха значението на това, което Тилитик току-що беше казал. Хрумна му, че би могъл да помисли, за в бъдеще, да поднася официалните думи със същия грубоват тон. Имаше въздействие сам по себе си.

– Какво е станало със стария? – Червенокосият художник не изглеждаше развълнуван. Умствено изостанал ли беше, зачуди се Тилитик.

– Кой стар, тъп варварино?

– Задръж си обидите, или ще излезеш оттук с пълзене. Стария храм.

Тилитик примига. Тоя наистина беше малоумен.

– Заплашваш имперски куриер? Ще ти отрежат носа, ако вдигнеш ръка срещу мен. Старият храм изгоря преди две години, по време на межежа. Невежа ли си за събитията по света?

– Тук имаше чума – отвърна равнодушно мъжът. – На два пъти. А

после гражданска война. Пожарите на другия край на света са маловажни в такива времена. Благодаря ти, че си донесъл писмото. Ще го прочета и ще реша какво да правя.

– Ще решиш? – изписука Тилитик. Мразеше начина, по който, изтъняваше гласът му, когато го изненадат. Същото го беше сполетяло, когато онова проклето момиче в Тракезия го бе помолило да го вземе със себе си. Беше се затруднил, докато докара подходящия тон за тъй наложителната беседа за потеклото си по майчина линия.

– Ами да де – отвърна майсторът. – Нали каза, че това е предложение и покана, а не заповед като към роб.

За миг Тилитик беше твърде слисан, за да може да проговори. После се стегна и доволен, че гласът му отново е под контрол, заговори грубо и отсечено:

– Само роб няма да схване какво означава това. Изглежда, си страхливец и човек без стремежи. В такъв случай, като роб, можеш да се заровиш тук, в жалката си бърлога, и да правиш каквото си щеш в прахта, а Сарантион няма да загуби нищо. Нямам време за повече приказки. Имаш си писмото. В трижди славното име на императора, желая ти лек ден.

– Лек ден – отвърна мъжът небрежно и се обърна. – Пардос – рече през рамо, – варовата подложка днес беше направена добре. И добре положена от Радулф и Куври. Доволен съм.

Тилитик излезе с тежки стъпки.

Империята, цивилизацията, славата и блясъкът на святия Град... всичко това прахосало по някакви си варвари, помисли си. На изхода спря пред по-стария мъж, който си седеше и го гледаше кротко.

– Шапката ти – изръмжа му ядосано Тилитик – е най-нелепото покривало за глава, което съм виждал.

– Знам – ухили се мъжът. – Всички ми го казват.

Пронобий Тилитик, кипнал от яд, яхна коня си и препусна сред облаци прах към стените на Варена.

– Трябва да поговорим – каза Криспин, без да откъсва очи от мъжа, който му бе разказал почти всичко, което знаеше.

Лицето на Марциниан беше печално. Той стана, намести смачканата си шапка – само Криспин от всички тук знаеше, че веднъж тя бе спасила живота му – и го поведе навън. Имперският куриер – ядът му му беше придал бързина – препускаше бясно към града.

Погледаха го за миг, а после Марциниан излезе от двора и закрочи

на юг, към малката горичка букове срещу гробната могила. Слънцето вече се бе снишило, вятърът се беше усилил. Една крава вдигна глава и ги изгледа, докато минаваха покрай нея. Криспин носеше пакета. Името „Марциниан“ беше изписано отгоре му с големи букви, в курсивен шрифт, доста елегантно. Печатът беше тъмночервен и изкусен.

Марциниан спря и седна на един пън. Бяха сами. Кос прелетя ниско вляво от тях и се скри в листака. В края на деня захладняваше. Синята луна вече се бе издигнала над гората, беше пълна.

Иландра беше умряла в ден, когато синята луна беше пълна, а момичетата – с раздрани рани, с омърсени тела, с грозно обезобразени лица, я бяха последвали при бога същата нощ. Криспин беше излязъл навън и бе видял луната, като рана в небето.

Подаде тежкия пакет на Марциниан и той го взе без думи. Погледна за миг името си, после счупи печата на канцелара на Сарантион. Мълчаливо започна да вади съдържанието му. Тежкото се оказаха сребърни и медни монети в кесия от филигран, както ги бяха уверили. Едно писмо обясняваше, точно както беше казал куриерът, че Великият храм е в процес на възстановяване и мозайките са главната част от цялата работа. Имаше няколко комплимента за добрата слава, на която се радвал Марциниан от Варена. И един официален на вид документ на превъзходна хартия, който се оказа, че е Разрешителното за Пощенските ханове. Марциниан чак подсвирна и показа свитъка на Криспин: беше подписан от самия канцелар, не от някой по-низш чиновник. И двамата бяха достатъчно добре запознати с висшите кръгове – макар и само тук в Батиара, сред антите – за да разберат, че това е висока чест.

Друг документ, сгънат три пъти, се оказа карта, показваща местоположението на пощенските ханове и по-малки места за отсядане по Имперския път през Саврадия и Тракезия до Града. Още един сгънат лист изреждаше имена на кораби в Миласия, на които може да се разчита за морски транспорт.

– Вече е твърде късно за търговски кораби – отрони замислено Марциниан и посочи датата на писмото. – Това е издадено в самото начало на есента. Нашият червенобузест приятел изобщо не е бързал да стигне дотук. Мисля, че наистина трябва да заминеш.

– Аз да замина?

– Да, ти. Ще се представиш за мен.

– Марциниане! Какво, в името на Джад...

– Аз не искам да замина. Стар съм. Ръцете ме болят. Искам да си пия греяното вино тази зима с приятели и да се надявам, че поне

известно време няма да има войни. Нямам желание да пътувам за Сарантион. Тази покана е за теб, Криспин.

– Не е моето име.

– А трябваше да е. Ти вече от години вършиш повечето работа. – Марциниан се усмихна широко. – А и е крайно време освен това.

Криспин не отвърна на усмивката.

– Помисли. Разправят, че императорът бил покровител. Строител. Какво повече би могъл да поискаш в живота от възможността да видиш Града и да работиш там, обсипан с почести? Да сътвориш нещо, което ще остане задълго, и да бъдеш прочут?

– Топло вино и място край огъня в кръчмата на Галдера. – „И жена ми до мен нощем, докато умра“, помисли той, ала не го каза.

Марциниан поклати глава.

– Криспин, тази покана наистина е за теб. Не позволявай грешката им да обърка нещата. Те искат майстор на мозайки. Известни сме заради творбите ни в традицията на родийската мозайка. За тях е логично да искат някой от Батиара да участва в това, въпреки напреженията изток-запад, и ти знаеш кой от двамата ни трябва да предприеме това пътуване.

– Но не аз съм поканеният. Ти си. Поименно. Дори да исках да замина. А не искам.

Марциниан, доста нехарактерно за него, каза нещо мръсно, включващо анатомията на Криспин, бога на гръмотевиците на басанидите и мълния.

Криспин примига.

– Ще почнеш да се упражняваш да говориш като мен, така ли? – Каза го, без да се усмихне. – Това вече съвсем ще обърне нещата, нали?

Лицето на възрастния мъж се зачерви.

– Не се опитвай дори да се преструваш, че не искаш да заминеш. Защо се престори, че не знаеш за храма им? Всички знаят за Въстанието на победата и пожара в Сарантион.

– А ти защо се престори, че не си ти?

Последва кратко мълчание. Възрастният мъж извърна очи към далечните гори.

– Марциниан, не искам да замина. Не е преструвка. Не искам нищо да правя. Знаеш го.

Приятелят му се извърна към него.

– Точно затова трябва да заминеш. Ти си твърде млад, за да спреш да живееш, Гай.

– Те бяха по-млади и не го искаха. Но спряха.

Каза го бързо, грубо. Не беше подготвен за думите на Марциниан. А трябваше да е подготвен, заговореше ли се за такива неща.

Беше тихо. Божието слънце червенееше на запад, готово да поеме пътя си през дългия мрак. В храмовете из цяла Батиара предвечерните ритуали скоро щяха да започнат. Синята луна се бе извисила над източните гори. Все още нямаше звезди. Иландра беше умряла, като повръщаше кръв, цялата покрита с черни отоци, които се пръскаха. Като рани. Момичетата. Момичетата му бяха умрели в мрака.

Марциниан смъкна смачканата си шапка. Косата му беше сива, почти бяла, обгръщаше плешивината му като венец. Каза съвсем кротко:

– И ще ги почетеш трите, като направиш същото? Още ли да сквернословя? Не ме карай. Не го обичам. Това писмо от Сарантион е дар.

– Тогава го приеми. Тук почти привършихме. Остава всъщност само бордюрът и излъскването, а после зидарите могат да довършат.

Марциниан поклати глава.

– Боиш ли се?

Веждите на Криспин се сбраха, щом се намръщи.

– Приятели сме от много време. Моля те, не ми говори по този начин.

– Да, приятели сме от много време. Други не бяха и няма да бъдат – неумолимо отвърна Марциниан. – Един на всеки четирима умря тук предното лято, след същия брой по-предишното. Казват, че другаде били и повече. Едно време антите почитаха мъртвите си със свещи и заклинания. И според мен все още го правят, в храмовете на Джад вместо в дъбови гори и по кръстопътища, но не... Гай, не като ги следват в смърт приживе.

Щом свърши, Марциниан наведе глава и замачка шапката в ръцете си.

Един на четирима. Две лета поред. Криспин го знаеше. Гробната могила зад тях бе само една от многото. Домове, цели квартали на Варена и други градове на Батиара все още стояха пусти. Самият Родиа, така и не възстановил се след разоряването от антите, бе кух, форуми и колониади екнеха от празнота. Казваха, че Върховният патриарх там, в своя палат, крачел сам из коридорите нощем и говорел с духове, невидими за хората. С чумата идваше лудостта. А и една кратка, дивашка война беше избухнала между антите също така, когато крал Хилдрик умря и остави само едно дете – дъщеря. Стопанствата и нивите навсякъде бяха изоставени, прекалено големи бяха, за да могат да ги обработват

останалите живи. Имаше слухове как деца били продавани в робство от родителите си поради липса на храна и дърва за огрев през зимата.

Един на всеки четирима. И не само тук, в Батиара. На север сред варварите във Ферьерес, на запад в Есперана, на изток в Саврадия и Тракезия, всъщност навсякъде из Сарантийската империя и в Басания, а навярно и отвъд нея, макар че слуховете не идваха от толкова далече. Самият Сарантион беше пострадал жестоко, както се говореше. Целият свят бе разкопан дълбоко от глада на Смъртта.

А Криспин бе имал три души в творението Джадово, с които да живее и които да обича – и трите си бяха отишли. Можеше ли знанието за други загуби да уталожил собственото му страдание? Понякога, полузаспал в дома си, с празната стъкленица вино до леглото, лежеше в тъмното и му се струваше, че чува дишане, глас, сякаш някое от момичетата вика в съня си в другата стая. Искеше да стане, да иде да го утеши. Понякога наистина се надигаше и само се събуждаше напълно, щом станеше, гол, и усещаше ужасяващата тишина около себе си в този свят.

Майка му беше предложила да отиде да живее при нея. Марциниан и жена му го поканиха за същото. Казваха, че е нездравословно да стои самичък, само със слугите си, в къща, пълна със спомени. Имаше стаи, които можеше да наеме над кръчми или странноприемници, там щеше да слуша звуците на живот отдолу или по коридорите. Бяха го подканяли, подтиквали го бяха много енергично да се ожени отново, след като бе изтекла почти година. Предостатъчно вдовици бяха останали с твърде широки за тях легла, а и предостатъчно млади момичета имаха нужда от достоен и заможен мъж. Приятелите му му го повтаряха непрекъснато. Май все още имаше приятели въпреки упоритите си усилия да ги разкара. Казваха му, че е надарен, прочут, че трябва да започне нов живот. Как можеше да не разбират нелепостта на всички тези неща?! Казваше им го, опитваше се да им го каже.

– Лека нощ – каза Марциниан.

Не на него. Криспин вдигна глава. Другите си тръгнаха по пътя, по който куриерът беше отпрашил към града. Краят на един ден. Гаснещо слънце. Ставаше наистина доста студено.

– Лека нощ – повтори той и вдигна разсеяно ръка на мъжете, които работеха за тях, и на другите, заети с довършването на самата постройка. Отвърнаха им с весели възгласи. Защо да не са весели? Един работен ден бе свършил, дъждовете ги бяха подминали засега, зърното беше прибрано, зимата още не беше дошла, а вече си имаха и една чудесна нова клюка, с която да си чешат езиците тази вечер по кръчмите или

край топлите огнища. Имперска покана за Марциниан в Града – и страхотен номер, изигран на надут куриер от Изтока.

Есенция на живота, бляскава нова монета на приказка и споделена догадка, на смях и спор. Нещо, над което да пиеш, с което да угостиш съпруга, сестра, стар слуга. Приятел, родител, ханджия. Дете.

Две деца.

Кой ще каже какво е любов?
Кой може любовта да разбере?
Кажете ми, що е любов?

„Ще ти кажа какво е любов“ –
каза най-дребната твар на земята...²

Киндатска песен бе тази. Иландра беше имала бавачка от лунните поклонници, отраснала в страната на виното южно от Родиас – там се бяха заселили много киндати. Беше традиция в рода им – да си взимат бавачки и да си избират лекари измежду киндатите. По-добър род от неговия, макар майка му да имаше връзки и достойнство. Добре се бил оженил, казваха хората, без нищо да разбират. Защото не знаеха. Как можеха да знаят? Иландра често пееше тази песен на момичетата вечер. Затвореше ли очи, и сега можеше да има гласа ѝ със себе си.

Ако умреше, можеше да се събере с нея в божията светлина. С всичките три.

– Наистина се боиш – повтори Марциниан, натрапил се в сумрака на света. Този път Криспин долови гняв. Рядкост за такъв добродушен човек. – Страх те е да приемеш, че ти е било позволено да живееш и че трябва да направиш нещо с тази милост.

– Не е милост – отвърна той. И мигом съжали за горчивия, самосъстрадателен тон в думите си. Бързо вдигна ръка да предотврати упрека. – Какво трябва да направя, за да ощастливя всички, Марциниане? Да продам къщата срещу жалко подавание на някой от спекулантите с имоти? Да се преместя при тебе? И при майка ми? Да се ожена за някое петнайсетгодишно, готово да ми натръшка дечица? Или за имотна вдовица, вече с отгледани синове? И двете? Да положи клетвите на Джад и да ида при клириците? Да стана езичник? Да стана Свят шут?

– Иди в Сарантион – каза приятелят му.

– Не.

---

2. Прев. С. Миланова

Гледаха се. Криспин дишаше с мъка. По-старият мъж каза, вече с тих глас, в издължилите се сенки:

– Това „не“ е твърде окончателно за нещо толкова голямо. Повтори ми го утре заран и никога повече няма да си отворя устата по този въпрос. Кълна се.

Криспин помълча малко, после само кимна. Пиеше му се. Птица невидима нададе зов, чист и далечен, откъм горите. Марциниан стана и нахлупи шапката си – излизаше вятър. Тръгнаха един до друг към Варена, преди да е прозвучал нощният сигнал и вратите да се залостят срещу всичко навън сред дивата горска пустош, нощните поля и разбойническите пътища под лунната и звездна светлина, където със сигурност витаеха демони и духове.

Хората живеят зад стени, когато могат.

Преди да се е стъмнило съвсем, Криспин отиде в любимата си баня, вече почти опустяла в този час. Повечето хора посещаваха баните следобед, но на майсторите на мозайка им трябва светлина за работата, а и Криспин предпочиташе тишината сега, в края на деня. Неколцина мъже се потяха с тежката топка, подхвърляха си я с пъшкане, голи и задъхани. Той им кимна мимоходом, без да спира. Първо се напари, а после взе топла и студена баня и се остави да го намажат с масло и да го разтрият – есенният му режим против студа. С никого не заговори, освен учтивите поздрави в общите зали накрая, където му бяха донесли стакан вино на обичайния диван. После си прибра имперския пакет от слугата, при когото го бе оставил, отказа ескорт и тръгна пеш за дома, да го остави и да се преоблече за вечеря. Възнамеряваше да не обсъжда въпроса тази нощ, изобщо.

– Е, значи ще тръгваш? Към Сарантион.

Някои намерения, особено пред майка му, си оставаха общо взето безсмислени. Това поне не се беше променило. Авита Криспина даде знак и слугинята сипа с черпака още рибена супа на сина ѝ. На светлината на свещите той загледа оттеглящото се с изящна походка към кухнята момиче. Беше с класическия карचितски цвят на кожата. Жените им се ценяха високо като домашни робини както от антите, така и от местните родийци.

– Кой ти каза? – Бяха сами на вечеря, възлегнали на срещуположните дивани. Майка му се придържаше към старите обичаи.

– Има ли значение?

Криспин сви рамене.

– Всъщност не. – Цял храм, пълен с хора, беше чул куриера. – Защо трябва да замина, майко, наистина ми кажи?

– Защото не искаш да заминеш. Ти правиш обратното на онова, което мислиш, че трябва да правиш. Извратеност на поведението. Представа нямам откъде си я добил.

Има дързостта да се усмихне, докато го казваше. Цветът ѝ тази нощ беше добър, или пък свещите бяха добри. Той нямаше тесери, толкова бели като косата ѝ. Според мълвата в Сарантион имперските стъклари били изобретили начин да правят...

Спря тази нишка на мисълта.

– Нищо такова не правя. Отказвам да приема, че съм толкова прозрачен. Може би – понякога – да съм малко неблагоприятен. Когато ме предизвикат. Този куриер е абсолютен глупак.

– И ти му го каза, разбира се.

Въпреки волята си Криспин се усмихна.

– Всъщност той каза, че аз съм глупакът.

– Което означава, че той не е, след като е толкова проникателен.

– Искаш да кажеш, че не е очевидно?

Неин ред да се усмихне.

– Моя грешка.

Той си наля нова чаша от бялото вино и я смеси наполовина с вода. Винаги го правеше в къщата на майка си.

– Няма да замина. Защо да ходя толкова далече? А и иде зима.

– Защото – каза Авита Криспина – не си съвсем глупак, сине. Говорим за Сарантион, Гай.

– Зная за какво говорим. А ти говореше като Марциниан.

– Той говори като мен. – Стара шега. Този път Криспин не се усмихна. Хапна още една лъжица супа – беше много хубава.

– Няма да замина – повтори по-късно на вратата, докато се навеждаше да я целуне по бузата. – Готвачът ти е прекалено добър, за да понеса мисълта за раздяла с него.

Тя миришеше, както винаги, на лавандула. Първият му спомен бе за тази миризма. Трябваше да е цвят, помисли си. Миризми, вкусове, звуци често притежаваха оттенъци в ума му, но този не. Цветът можеше да е виолетов, дори пурпурен всъщност – царственият цвят, – но миризмата не беше. Беше миризмата на майка му, просто това.

Двама слуги с криваци в ръце чакаха да го придружат до дома му в тъмното.

– В Изтока има по-добри готвачи от моя. Ще ми липсваш, дете – ка-
за тя кротко. – И да ми пишеш редовно.

Криспин беше свикнал с това. Все пак изсумтя раздражено на из-
лизане. Погледна през рамо и я видя, застанала в светлината на вратата,
облечена в тъмнозелена роба. Тя му махна и се прибра. Той зави на ъгъ-
ла, хората ѝ вървяха от двете му страни, и бързо измина късото разстоя-
ние до дома си. Освободи слугите и постоя малко навън, загърнат в на-
металото и вдигнал очи нагоре.

Синята луна, зареяна на запад в есенното небе. Пълна, както сърце-
то му беше пълно някога. Бялата луна, издигаща се откъм източния край
на улицата и обрамчена от двете страни и отдолу от последните къщи и
градските стени, беше блед нащърбен полумесец.

Хейромантите приписваха смисъл на такива неща. Всъщност при-
писваха смисъл на всичко по небето.

Криспин се зачуди дали би могъл да намери смисъл, който да при-
пише на самия себе си. На онова, в което, изглежда, се беше превърнал
през годината, откакто второто чумно лято го беше оставило жив, за да
погребее сам жена си и двете си дъщери. В семейния парцел, до баща си
и дядо си. Не в засипаната с вар могила. Някои неща просто не могат да
се понесат.

Помисли за факела на Хеладик, който бе направил днес на купола.
Все още оставаше, като приглушена сянка на цвят, тази гордост в заная-
та му, тази любов към него. Любов. Това ли все пак бе думата?

Искаше му се да види това свое последно творение на светлината
на свещи: силен блясък на свещи и маслени светилници из целия храм,
извисили огън, за да освети огъня, който той бе извалял от камък и стък-
ло. Имаше чувството – подхранено от опита, – че това, което бе сътво-
рил, може донякъде да постигне ефекта, който бе искал.

Това, твърдеше Марциниан, било най-доброто, на което всеки чо-
век на този грешен свят можел да се надява.

Щеше да го види, знаеше Криспин, на осветяването на храма в
края на есента, когато младата кралица и нейните духовници и надути
пратеници от Върховния патриарх в Родиас – ако не и самият патриарх
– положиха официално костите на крал Хилдрик в мястото на вечния му
покой. Нямаше да се скъпят за свещи и масло. В този ден щеше да може
да пречени творбата си безпристрастно.

Така и не го направи, както се развиха събитията. Така и не видя
своя мозаичен факел на купола на храма край стените на Варена.

Когато се обърна, за да влезе в къщата си, с ключ в ръка – след

като, както обикновено, бе казал на слугите да не чакат – някакво шумолене го предупреди, но не достатъчно навреме.

Криспин успя да замахне с юмрук и да удари някакъв мъж в гърдите, силно. Чу тежко пшкане, пое си дъх, за да извика, после усети, че нахлузиха някаква торба на главата му и опитно го стиснаха за гърлото, което едновременно го заслепи и задави. Закашля и подуши миризма на брашно, вкуси го. Изрита яростно, усети, че стъпалото му срещна нечие коляно или прасец, и чу друг приглушен вик. Заизвива се и се вкопчи в ръката, която го душеше. Не можеше да хапе изпод торбата. Нападателяте му бяха безмълвни, невидими. Трима ли бяха? Четирима? Почти със сигурност бяха дошли за парите – нали проклетият куриер бе заявил пред целия свят, че са в пакета. Зачуди се дали ще да го убият, ако разберат, че не са у него. Реши, че е възможно. С част от ума си се зачуди защо се съпротивява така упорито.

Сети се за ножа си, посегна към него с едната ръка, с другата стискахе ръката на гърлото си. Задращи, като котка или като жена, изкара кръв с ноктите си. Докопа дръжката на ножа и го издърпа рязко от канията...

Доиде на себе си, бавно, и постепенно усети някаква болезнена, примигваща светлина и миризмата на парфюм. Не лавандула. Главата го болеше. Общо взето – очаквано. Брашнената торба беше махната – очевидно: можеше замъглено да види свещи, силуети зад тях и около тях, все още смътни. Ръцете му като че ли бяха свободни. Посегна и много предпазливо опипа яйцевидната цигина, издула се отзад на черепа му.

В края на полезрението му, което при дадените обстоятелства не беше особено ясно, някой се раздвижи, стана от диван или от стол. Впечатлението бе за злато или за лапис.

Усещането за миризма – всъщност повече от една, чак сега го осъзна – се усили. Той извърна глава. Движението го накара да изохка. Затвори очи. Чувстваше се ужасно зле.

Някой – жена – каза:

– Беше им наредено да са внимателни. Изглежда, си се съпротивявал.

– Много... съжалявам – успя да промълви Криспин. – Колко... невъзпитано от моя страна.

Чу смеха ѝ и отвори очи. Представа нямаше къде е.

– Добре дошъл в двореца, Гай Крисп – каза тя. – Впрочем, ние сме сами. Трябва ли да се боя от теб и да повикам стражи?

Като се мъчеше да надвие особено настойчивата вълна на гадене,

Криспин успя да седне. Миг по-късно се изправи и се олюля, сърцето му заблъска като лудо. Понечи, прекалено бързо, да се поклони. Наложил се отчаяно да се подпре на някаква маса, за да не рухне на пода. Светът се завъртя на вихрушка, стомахът му също.

– Простени са ти по-крайните ритуали на церемонията – каза единственото живо дете на покойния крал Хилдрик.

Гизел, кралицата на антите и Батиара и негова пресвята владетелка под светлината на Джад, която плащаше символичен васален данък на сарантийския император и предлагаше духовната си преданост на Върховния патриарх и на никой друг жив, го гледаше строго с раздалечени те си очи.

– Много... изключително... мило от ваша страна, ваше величество – изломоти Криспин.

Опитваше се, с ограничен успех, да накара очите си да престанат да блуждаят и да му вършат работа на светлината на свещите. Из въздуха като че ли плуваха случайни предмети. Имаше също така известно затруднение с дишането. Беше сам с кралицата. Никога дори не я беше виждал, освен отдалече. Художници, колкото и да са даровити и прочути, не водят нощни интимни беседи със своите владетелки. Не и в света, какъвто го познаваше Криспин.

В главата му някакъв малък, но настойчив чук все едно се опитваше да си прокара път навън. Мислите му бяха съвсем объркани. Пленила ли го беше тя, или го беше освободила? И защо, и в двата случая? Не смееше да попита. Между всичките парфюми изведнъж отново му замириса на брашно. Това трябваше да е от него самия. От торбата. Погледна надолу към вечерната си туника и се намръщи. Синьото се беше превърнало в зацапано сивкавобяло. Което означаваше, че косата и брадата му...

– Погрижиха се за теб, донякъде, докато спеше – каза кралицата, съвсем вежливо. – Наредих да доведат личния ми лекар. Каза, че пускането на кръв не е спешно необходимо. Чаша вино не би ли помогнала?

Криспин издаде звук, за който вярваше, че изразява съдържано, много учтиво съгласие. Тя не се засмя, дори не се усмихна. Хрумна му, че е жена, за която съвсем не е неприсъщо да наблюдава въздействието на насилие над хора. Неволно в главата му се върнаха немалко добре известни инциденти. Някои бяха съвсем отскорошни. Мисълта за тях изобщо не го облекчи.

Кралицата не помръдна и миг по-късно Криспин осъзна, че е имала предвид това, което му бе казала, съвсем буквално. Наистина бяха сами

в тази стая. Никакви слуги, нито роби дори. Което беше просто изумително. И едва ли можеше да очаква, че тя ще му поднесе вино. Огледа се и повече по късмет, отколкото в резултат на прозорливо наблюдение, видя бутилка и чаши на масичката до лакътя си. Наля внимателно и разрези виното с вода, без да е сигурен дали това не е проява на нахалство. Не беше на „ти“ с дворцовите порядки на антите. Марциниан беше поемал всички поръчки от крал Хилдрик и след това от дъщеря му и беше отчитал свършената работа.

Вдигна глава. Зрението му май се оправяше, чукът в главата му позатихна, а стаята реши да спре да се върти. Той видя как поклати глава към чашата, която бе напълнил за нея, и я остави на масичката. И я погледна отново.

Кралицата на Батиара беше висока за жена и смущаващо млада. Имаше правия антски нос и волевите скули на баща си. Раздалечените ѝ очи бяха с прословутия син цвят, макар той да не можеше да ги види съвсем ясно на светлината на свещите. Косата ѝ беше златиста, стегната високо, разбира се, със златно кръгче, обсипано с рубини.

Антите може и да бяха мазали косите си с меча мас, когато бяха дошли да се заселят на полуострова. Тази жена очевидно не робуваше на такива традиции. Криспин си представи тези рубини – не можа да се сдържи, – вградени в мозаичния факел на купола на храма. Представи си как проблясват там, на светлината на свещите.

Кралицата носеше на шията си златен слънчев диск с образа на Хеладик на него. Робата ѝ беше от синя коприна, прошарена с фина златна нишка, а надолу по левия хълбок минаваше пурпурна ивица, от висока-та яка до глезена. Само царствените особи носеха пурпур – традиция, възхождаща от Родийската империя от самите ѝ начала, отпреди шестстотин години.

Беше сам, в стая в дворец, нощем, с най-голямото главоболие в живота си и с кралица – неговата кралица, – която го гледаше със спокойно, кратко одобрение.

Из целия полуостров на Батиара се ширеше всеобщото мнение, че кралицата едва ли ще преживее приближаващата зима. Криспин беше чувал да се правят и приемат крупни залози за това.

Антите можеше и да са надскачили мазането с меча мас я езически-те ритуали преди сто години, но съвсем подчертано не бяха привикнали да бъдат управлявани от жена, а всеки избор на съпруг – и крал – за Гизел бе зареден с почти невъобразимата сложност на племенни йерархии и вражди. В известен смисъл тъкмо благодарение на тях тя все още

беше жива и царуваше повече от година след смъртта на баща си и последвалата я дивашка гражданска война, която не доведе до окончателно решение. Марциниан го обясняваше така: фракциите на антите били вплетени в равновесие около кралицата; с нейната смърт равновесието щяло да се наруши и да почне война. Отново.

Криспин не му беше повярвал. Който и да управляваше, щеше да поръчва строежи на храмове за своя прослава в божието име. Майсторите на мозайка щяха да продължат да работят. Дватама с Марциниан бяха добре известни, с репутация сред висшите класи и с благонадеждни работници и чираци. Толкова ли е важно, попита той, какво става в двореца във Варена? Означават ли кой знае какво такива неща след чумата?

Кралицата продължаваше да го гледа изпод правите си вежди, изчакваше. Криспин, с малко закъснение осъзнал какво се очаква от него, вдигна чашата си за поздрав и отпи. Виното беше великолепно. Най-доброто сарантийско. Никога не беше вкусвал нещо толкова хубаво. При всякакви нормални обстоятелства щеше да...

Бързо остави чашата на масата. След удара по главата това питие можеше да го довърши напълно.

– Предпазлив човек си, виждам – промълви тя.

Криспин поклати глава.

– Всъщност не, ваше величество. – Представа нямаше какво се очаква от него, нито какво може да очаква. Помисли си, че би трябвало да изпитва гняв... бяха го нападнали и го бяха отвлекли пред собствения му дом. Но вместо това изпитваше любопитство, беше заинтригуван, а достатъчно добре се познаваше, за да си даде сметка, че тези чувства са отсъствали от живота му от доста време.

– Позволено ли ми е да допусна – рече той, – че онези разбойници, които ми нахлузиха торбата на главата, са от двореца? Или верните ви стражи са ме спасили от обикновени крадци?

Тя се усмихна. Не можеше да е на повече от двайсет и една – две, помисли си Криспин и си спомни за годежа ѝ и за годеника – бе умрял при нещастна злополука преди няколко години.

– Мои стражи са. Казах ти: беше им заповядано да са внимателни, но да те доведат. Явно си се възпротивил и дори са пострадали.

– Радвам се да го чуя. Аз също пострадах.

– Те пострадаха от вярност към своята кралица. Ти изпитваш ли такава вярност?

Пряма. Много пряма.

Тя тръгна към малка пейка от слонова кост и палисандър и

приседна, с изправен гръб. Стаята имаше три врати и Криспин си представи стражите, застанали бдително зад всяка. Прокара пръсти през косата си – привичен жест, след който тя си остана все така разчорлена – и каза тихо:

– Влагам най-добрите си умения, та и с помощта на недостатъчно материали да украся храм в чест на вашия баща. Това достатъчен отговор ли е, ваше величество?

– Ни най-малко, родице. Това е личен интерес. Плащат ти изключително добре, а материалите са най-доброто, което може да ти се предложи в момента. Имаше чума и война, Гай Крисп.

– О, нима? – отвърна той. Не можа да се сдържи.

Тя повдигна вежди.

– Наглост?

Гласът, както и изражението ѝ, го накараха изведнъж да осъзнае, че каквито и да са дворцовите правила на учтивост, ги е нарушил... а антиците не се славеха с търпеливост.

Така че поклати глава и промърмори:

– Преживях и двете. Не е нужно да ми се напомнят.

Тя го изгледа отново, мълчаливо и продължително, Криспин усети някакво необяснимо гъделичкане по тила и чак настръхна. Мълчанието се проточи. Накрая кралицата си пое дъх и заяви:

– Трябва ми човек, който да отнесе изключително лично послание до императора на Сарантион. Никой мъж – или жена – не бива да узнае съдържанието на това, нито че изобщо се носи. Ето защо си тук сам и те доведоха през нощта.

Устата на Криспин пресъхна. Сърцето му отново забуха в гърдите.

– Аз съм художник, ваше величество. Нищо повече. Мястото ми не е сред интригите между дворове. – Съжали, че си беше оставил виното. – И – добави с голямо закъснение – не мисля да ходя в Сарантион.

– Разбира се, че ще отидеш – каза тя пренебрежително. – Кой човек няма да приеме такава покана. – Знаеше за това. Разбира се, че знаеше. Дори майка му знаеше.

– Поканата не е за мен – натърти той. – А Марциниан, моят партньор, изтъкна, че няма да отиде.

– Той е стар. Ти не си. И нямаш нищо, което да те задържа във Варена, изобщо.

Нямаше нищо, което да го задържа. Изобщо.

– Не е стар – отвърна той.

Тя пренебрегна възражението му.

– Поразпитах за твоя род, за състоянието ти, за предразположенията ти. Разбрах, че си сприхав и жлъчен, и че не си склонен към подобаваща почитителност. Също така, че си вещь в изкуството си и че си си спечелил с него доста добро име и прилично състояние. Всичко това не ме засяга. Но никой не ми е донасял, че си страхлив или без амбиции. Разбира се, че ще отидеш в Сарантион. Ще отнесеш ли моето послание?

Криспин отвърна, без изобщо да помисли за последствията:

– Какво послание?

Коего означаваше – осъзна той много по-късно, когато си припомняше този диалог отново и отново по дългия път на изток – че в мига, в който тя му го каза, всъщност вече нямаше никакъв избор, освен ако наистина не бе решил да умре и да подири Иландра и момичетата при Джад зад слънцето.

Младата кралица на антите и на Батиара, заплашена от смъртна опасност и бореща се с нея с каквито средства ѝ попаднеха подръка, колкото и да беше неочаквано, каза тихо:

– Ще кажеш на император Валерий Втори и на никой друг, че ако той желае да си възвърне тази страна и Родиас в нея, а не просто да предявява безсмислени претенции към тях, че тук има една неомъжена кралица, която е чувала за неговата мъжка доблест и слава и ги почита.

Криспин зяпна. Кралицата не се изчерви, дори погледът ѝ не трепна. Той осъзна, че наблюдава внимателно реакцията му, и заекна:

– Но... императорът е женен. От години. Нали промени законите, за да се ожени за императрица Аликсана.

Спокойна и съвсем неподвижна на пейката от слонова кост, тя отвърна:

– Уви, съпрузи и съпруги може да бъдат оставени. Или да умрат, Гай Крисп.

Той го знаеше много добре.

– Империята продължават да живеят и след нас – промълви тя. – И имената също. За добро или зло. Валерий Втори, който някога беше Петрус от Тракезия, искаше да се домогне до Родиас и до този полуостров още когато възкачи чичо си на Златния трон преди дванадесет лета. И откупи мира си с Царя на царете в Басания само по тази единствена причина. Цар Ширван е подкупен, за да може Валерий да събере армия срещу Запада, щом назрее моментът. Тук няма никакви загадки. Но ако се опита да вземе тази земя с война, няма да я задържи. Този полуостров е твърде отдалечен от него, а ние, антите, знаем как да водим война. А неговите врагове на изток и на север – басанидите и северните варвари –

изобщо няма да седят кротко и да наблюдават отстрани, колкото и да им плаща. Ще се намерят хора около Валерий, които знаят това – и може дори да му го кажат. Има друг начин да постигне своето... желание. Аз му го предлагам. – Замълча. – Можеш да му кажеш също, че си видял кралицата на Батиара съвсем отблизо, в синьо, злато и порфир, и би могъл... да му предложиш честно описание, ако да те помоли за това.

Този път, макар да задържа погледа си върху него и дори леко да повдигна брадичка, тя се изчерви. Криспин усети, че дланите му започват да се изпотяват, и ги притисна в туниката си. Усети, с изумление, пробуждането на отдавна задрямало желание. Вид лудост беше това, макар да го наричаха страст. Кралицата на Батиара не беше, в никой възможен смисъл, особата, за която човек можеше да мисли по този начин. Тя предлагаше лицето си и възхитително облеченото си тяло на вещица му запаметяващ поглед само за да може да разкаже на императора за нея, там някъде, отвъд половината свят. Никога не беше мечтал да се движи – никога не бе искал да се движи – в този свят на царствени сенки и интриги, но привикналият му да разгадава загадки ум вече препускаше бясно, с пулса на сърцето му, и вече започваше да вижда късметата в картината.

„Никой мъж – нито жена – не бива да узнае“.

Нито жена. Ясно, колкото можеше да е. Молеха го да отнесе предложение за женитба на императора, който беше женен, и то за най-властната и опасна жена в познатия свят.

– Императорът и неговата така наречена жена, актриса с долно поклекло, нямат деца, уви – каза тихо Гизел и Криспин осъзна, че мислите му сигурно са се изписали на лицето му. Никак не го биваше в това. – Тъжно наследство, би могъл да си помисли човек, от нейната... професия. А и вече не е млада.

„Аз съм – гласеше посланието под посланието, което трябваше да отнесе. – Спаси живота ми, трона ми, а аз ти предлагам родината на Родийската империя, за която копнееш. Връщам ти Запада към твоя Изток и ще ти дам синовете, които са ти нужни. Аз съм красива и млада... попитай мъжа, който ти носи думите ми. Той ще ти го каже. Само го попитай“.

– Вие вярвате... – почна той. Спря. Овладея се с усилие. – Вярвате, че това може да се опази в тайна? Ваше величество, само ако се разбере, че са ме довели при вас...

– Разчитай на мен за това. Никаква услуга не би могъл да ми свършиш, ако те убият по пътя или когато пристигнеш.

– Страшно ме успокоихте – изломоти той.

Изненадващо, но тя се засмя. Криспин се зачуди какво ли ще да си помислят онези зад вратите, щом чуят смеха ѝ. И се зачуди какво ли друго може да са чули.

– Не можете ли да изпратите официален пратеник? Знаеше отговора, преди да му го даде.

– Никакъв вестonosец от мен не би получил възможност да говори с императора... насаме.

– А аз ще получа?

– Би могъл. Имаш чиста родийска кръв и по двете линии. В Сарантион това все още го ценят, макар да се оплакват от вас. За Валерий се говори, че се интересува от изделия от слонова кост, от фрески... такива неща, които ти правиш с камък и стъкло. Знае се, че обича да беседва със своите художници.

– Много похвално. А когато разбере, че не съм Марциниан от Варена? Що за беседа ще последва?

Кралицата се усмихна.

– Това вече ще зависи от острия ти ум, нали?

Криспин отново си пое дъх. Преди да е успял да проговори, тя добави:

– Не ме попита как би могла да се отплати една благодарна, токущо коронована императрица на мъж, който е отнесъл това послание за нея и всичко е завършило с успех. Можеш ли да четеш?

Той кимна. Тя бръкна в ръкава на робата си и извади пергаментов свитък. Протегна го към него – съвсем мъничко. Той се доближи, вдиша аромата ѝ, видя, че миглите ѝ са леко подчертани, за да разширят очите ѝ. Взе пергаментата от ръката ѝ.

Тя кимна. Криспин счупи печата. Разгъна свитъка. Зачете.

И докато четеше, пребледня. А веднага след слисването последва горчивината, ядката на онази болка, която го съпътстваше в света.

Каза:

– Това си е живо разхищение, ваше величество. Нямам деца, които да наследят каквото и да било от това.

– Ти си млад – отвърна кротко кралицата.

Обзе го гняв.

– Нима? Защо тогава не ми предлагате и някоя хубавичка антска женичка от своя двор, или някоя аристократка с родийска кръв за награда? Расовата кобила, която да напълни всички тези обещани къщи и да харчи това богатство?

Тя бе доскорошна принцеса, и беше кралица, и бе преживяла целия си живот в дворци, където точната преценка за хората е средство за оце-ляване. Каза му:

– Не бих те оскърбила с подобно предложение. Казаха ми, че бракът ви е бил по любов. Рядкост. Смятам те за щастливец в това, макар отреденият ви срок да е бил кратък. Ти си добре сложен и би могъл да разполагаш с ресурси, които да те препоръчат, както показва пергаментът. Допускам, че сам би могъл да си купиш своята расова кобила от високо потекло, стига да не ти се представят други начини за избор на втора съпруга.

Много по-късно, в леглото си и буден – двете луни отдавна бяха залезли и скоро щеше да се зазори – Криспин щеше да заключи, че тъкмо този отговор, с неговата тежест и с хапливата ирония в края, го беше накарал да вземе решението си. Ако му беше предложила жена, на хартия или устно, щеше да ѝ откаже на място и да се остави да го убие, ако поиска.

Щеше да го направи, почти сигурен беше в това.

Тази мисъл го споходи в последните мигове на нощната тъма, още преди да научи от чираците, събрали се при храма за утринните молитви, че шестима от Дворцовата гвардия във Варена са били намерени мъртви през нощта, с прерязани гърла.

Криспин щеше да се отдалечи от възбуденото бърборене, за да застане сам сред храма, под своя колесничар и факела на купола. Светлината тъкмо нахлуваше през кръга прозорчета около купола и лъчите падаха по наредените под ъгъл стъкълца. Мозаичният факел като че ли припламна пред очите му с едва доловимо, но непогрешимо полюшване, като на приглушен пламък. Можеше да го види с вътрешното си око, над горящи светилници и свещи... стига да бяха достатъчно, щеше да се получи.

Разбра нещо. Кралицата на антите, воюваща за живота си, бе направила още нещо толкова ясно, колкото можеше да е: нямаше да допусне тайната на посланието му да бъде застрашена по какъвто и да било начин, дори от най-верните ѝ стражи. Шестима мъртви. Нищо приглушено нямаше тук.

Не знаеше как се чувства. Или не, съзнаваше, че знае как се чувства: чувстваше се като съвсем малко корабче, отдалечаващо се от пристана твърде, твърде късно в края на годината, с непълен екипаж, със зимни ветрове, вихреци се около него.

Но тръгваше към Сарантион. В края на краищата тръгваше.

По-рано, в дълбините на нощта, в онази стая в двореца, усетил спусналата се над него тишина, Криспин бе казал на жената на изваяната от слонова кост скамейка:

– Доверието ви към мен е висока чест, ваше величество. Не бих искал нова война тук, било между антите или от сарантийско нашествие. Достатъчно смърт понесохме. Ще отнеса посланието ви и ще се опитам да го предам на императора, стига да оцелея след заблудата си. Това, което се каня да направя, е глупост, но пък всичко, което правим, е глупост, нали?

– Не е – отвърна тя неочаквано. – Но не очаквам да съм единствената, която те убеждава в това. – Посочи една от вратите. – Там чака човек, който ще те придружи до дома ти. Повече няма да ме видиш, по причини, които разбираш. Можеш да целунеш стъпалото ми, ако се чувстваш достатъчно добре.

Той коленичи пред нея. Докосна нежното ѝ стъпало в златния сандал. Целуна го малко над пръстите. Докато го правеше, усети дълги пръсти – плъзнаха се през косата му на мястото, където го бяха ударили по черепа. Потръпна.

– Имаш благодарността ми – чу той. – Каквото и да се случи. Ръката се отдръпна. Той стана, отново се поклони, излезе през посочената му врата и бе придружен до дома си от гладко обръснат великан с отрязан език по ветровитите улици на града. Долови в себе си копнеж да остане, да се задържи, докато крачеше в тъмното, все по далече от двореца, от онази стая. Чувството го изуми.

А в онази прелестна малка стая за приеми една млада жена поседя сама дълго след като той си бе отишъл. Рядкост беше за нея да е съвсем сама... и усещането не бе неприятно. Събитията се бяха задвижили бързо, след като един от източниците ѝ на лична информация бе споменал говорените вече нашир и дълж из града подробности около една покана, донесена чрез Имперската поща на художник, работещ в мястото за вечен покой на баща ѝ. Разполагаше с малко време да обмисли нюансите, но осъзна, че това е един неочакван, много крехък шанс – и се вкопчи в него.

Оставаше ѝ да се погрижи за няколко убийства, за жалост. Тази игра щеше да е изгубена, преди да е започнала, ако Агила или Юдрик, или някой от останалите, дебнещи около трона ѝ, научеха, че художникът е имал личен разговор с нея в нощта, преди да потегли на изток. Мъжът,

придружил майстора на мозайка до дома му, беше единственият, комуто можеше да се довери напълно. Първо, не можеше да говори. Второ, беше неин още от петгодишната ѝ възраст. Когато се върнеше, щеше да му даде нови заповеди. Не за първи път щеше да убива заради нея.

Накрая кралицата на антите се помоли: молеше се и за прошка наред с другите неща. Помоли се на Святия Джад, на неговия син Колесничаря, който беше загинал, за да донесе огъня на смъртните, а после – за да е толкова сигурна, колкото може да е сигурен човек – и на боговете и богините, които нейният народ бе почитал, докато антите бяха дивашко гъмжило от племена в суровите земи на север и изток, първо в планините, а сетне и край дъбовите лесове на Саврадия, преди да слязат в плодородната Батиара и да приемат Джад на Слънцето, след като покорят наследниците на една империя.

Не хранеше големи илюзии. Този мъж, Гай Крисп, малко я беше изненадал, но все пак беше само занаятчия, макар с отчайващо сприхав нрав. Нагъл, каквито все още често бяха родийците. Не съвсем благонадежден съсъд за едно толкова отчаяно начинание.

Което почти със сигурност бе обречено на провал... но тя не можеше да направи кой знае какво друго, освен да опита. Позволила му бе да се доближи до нея, да целуне стъпалото ѝ. Погалила беше с пръстите си червената му, зацапана с брашно коса, преднамерено бавно... може би копнежът бе порталът към верността на този мъж? Не мислеше, но и не знаеше, а можеше да борави само с малкото инструменти, или оръжия, с които разполагаше или които ѝ бяха дадени.

Гизел Антийска не очакваше да види дивите цветя, върнали се напролет, нито празничните огънове на средилетието, грейнали по билата на хълмовете.

Беше на деветнайсет години.

Но на кралиците всъщност не им е позволено да са толкова млади.

2.

Когато Криспин беше момче и свободен за цял ден, така, както само момчетата могат да са свободни през лятото, една заран излезе извън градските стени и след като похвърля камъчета в един поток, мина покрай зиданата ограда на овощната градина на къща, за която всички младоци във Варена разправяха, че била обитавана от дух и след мръкване вътре ставали нечестиви неща.

Слънцето грееше ярко. В изблик на момчешка храброст Криспин се изкатери по грубата каменна стена, после на едно дърво, седна на един дебел клон сред листака и почна да яде ябълки. Сърцето му туптеше от гордост и той се чудеше как да докаже, че е направил това, на определено недоверчивите си и скептични приятели. Реши да изреже инициалите си – наскоро усвоено умение – на ствола на дървото и да ги предизвика да дойдат да ги видят.

Миг по-късно изпита най-големия ужас, който го бе сполетявал в младия му живот.

Понякога този спомен го будеше нощем, превърнал се в сън, който го спохождаше и като възрастен, като съпруг и баща. Всъщност беше успял да убеди себе си, че е преди всичко сън, изтъкан от прекалено ярките детински емоции, жаркия обеден зной, почти узрелите ябълки, изядени много набързо. Детинска фантазия трябваше да е породила този кошмар.

Птиците не говореха.

По-точно, птиците не обсъждаха помежду си от дърво на дърво, с еднакво отегчения тон и тембър на изтънчен родийски аристократ, кое око на едно натрапило се момче трябва да бъде изкълвано и изгълтано първо или как опразнените очни кухини могат след това да предложат лесен достъп към лепкавите хапки мозък в черепа.

Гай Крисп, осемгодишен и благословен или прокълнат с изключително визуално въображение, не се забави, за да изследва по-нататък това забележително природно явление. Около него като че ли имаше няколко птици, увлечени в оживена беседа, полускрити в листа и клони. Той изгърва три ябълки, изплю полусдъвканата четвърта и дивашки скочи обратно на стената, като си ожули лакътя, натърти си прасеца и след това си нанесе още наранявания, когато се срина в обжарената лятна трева до пътеката.

Докато тичаше обратно, почти с писъци, към Варена, чу зад себе си присмехулния смях на врани.

Или най-малкото го чуваше по-късно, в сънищата си.

Двайсет и пет години по-късно, докато крачеше по същия път на юг от града, Криспин си мислеше за силата на спомените, за навика им да се връщат ярко и неочаквано. Миризма някоя можеше да го причини или ромонът на течаща вода, или гледката на каменен зид покрай пътя.

Припомняше си онзи ден на дървото и споменът го отведе малко по-назад, към образа на майчиното му лице, когато резервите на

градското опълчение се върнаха от пролетната кампания срещу инициите същата година и баща му не беше с тях.

Хорий Крисп зидарят беше ведър, радващ се на хорската обич човек, уважаван и успяващ в занаята и търговията. Единственият му оцелял син обаче с усилие се мъчеше да оформи в ума си ясна картина след всичките тези години за мъжа, който бе тръгнал на поход на север към границата и отвъд нея във Ферьерес, червенобрад, усмихнат, с лека крачка. Твърде малък беше, когато помощник-командирът на опълчението бе дошъл на прага им с неугледния щит и меч на баща му.

Можеше да си спомни брада, която го дращеше, щом целунеше баща си по бузата, сини очи – неговите очи, както казваха хората – и големите опитни ръце, покрити с белези и винаги ожулени. Внушителен глас също така, който ставаше тих вътре в къщата, близо до Криспин или до мъничката му ухаеща сладко майка. Разполагаше с тези... фрагменти, частици, но колчем се опиташе да ги събере в ума си ведно, за да създаде едно цяло, то някак си му се изплъзваше, точно както онзи мъж се беше изплъзнал твърде рано от живота му.

Разполагаше и с разкази: от майка си, от братята ѝ, понякога от своите патрони, много от които добре помнеха Хорий Крисп. И можеше да гледа работата на баща си – стабилна, набиваща се на очи, по къщи и храмове, в гробища и обществени сгради из цяла Варена. Но не можеше да се вкопчи в никакъв спомен за лице, което да не се замъгли и да не изчезне. За човек, който живееше за образ и цвят – чието изкуство процъфтяваше в света на образите, – това беше тежко.

Или беше тежко допреди време. Изтичащото време прави какво ли не, за да задълбочи една рана, или пък да я издери. Понякога дори да я покрие с друга, убийствено болезнена.

Утрото беше красиво. Вятърът беше зад гърба му, с идващата зима в него, но по-скоро отривист, отколкото студен, докато грееше слънцето, отмиташе мъглите от източните гори и хълмове на запад и още на юг. Беше сам по пътя. Това не винаги беше безопасно, ала сега не се чувстваше застрашен и можеше да вижда надалече из околностите южно от града – почти до края на света като че ли.

Зад него, щом погледна през рамо, Варена блестеше с бронзовите си куполи, червените керемидени покриви и почти белите крепостни стени на утринния светлик. Ястреб кръжеше над предупреждаващата си сянка над ожънатите нивя източно от пътя. Обраните лозя по склоновете напред изглеждаха запустели и голи, но гроздето беше прибрано в града и вече превърнато във вино. Кралица Гизел, грижлива за това,

както и за много други неща, бе заповядала градските ратаи и роби да се включат в жътвата и беритбата на гроздето, за да се покрият – колкото е възможно – загубите на толкова много хора от чумата. Първите празненства скоро щяха да започнат – и във Варена, и в по-малките села, навсякъде – за да се стигне до шумните и буйни веселби в трите нощи на Дикания. Щеше да е трудно обаче да се вдъхне истински празнично настроение тази есен, помисли си Криспин. А може би грешеше. Може би празниците бяха още по-важни след случилото се. Може би щяха да са още по-несдържани пред лицето на смъртта.

Виждаше изоставени селски къщи и пристройки от двете страни на пътя. Тучната орна земя и лозята около Варена си бяха много добри, но трябваша хора, които да ги сеят и връзват, жънат и берат, а твърде много работници бяха погребани в общите гробни могили. Идващата зима щеше да е тежка.

Дори и с тези невесели мисли беше трудно да остане мрачен в това утро. Светлината го подхранваше, както и чистите, резки цветове, а денят му предлагаше и двете. Чудеше се дали изобщо ще успее някога да сътвори гора, с кафявото, червеното и златното, и с онова късно тъмно-зелено, което виждаше сега отвъд голите поля. С тесери, заслужаващи името си, и може би на купола на храм с достатъчно прозорци и – с божията милост – хубаво, чисто стъкло за тези прозорци, би могъл. Би могъл.

В Сарантион тези неща се намираха, поне така казваха. В Сарантион можеше да се намери всичко на земята, от смърт до сърдечно желание, така казваха.

Тръгнал беше, нали така. Пътуване към Сарантион. Пеш, защото сезонът беше твърде късен за взимане на кораб, но старата поговорка говореше за промяната, не за начина на пътуването. Животът му се разклоняваше, отвеждаше го към нещо, което можеше да срещне по пътя или в края на пътуването.

Животът му. Имаше живот.

Понякога му се струваше, че най-трудното е да приеме това. Да излезе от стаите, в които една жена и две деца бяха умрели в ужасна болка, лишен от каквото и да било достойнство или чест; да позволи блясъкът отново да го докосне, като този дар на утринното слънце.

В този момент отново се почувства като дете, като видя и си спомни изникнала пред очите му каменна стена, щом пътеката зави и го поведе към нея. Къде развеселен, къде искрено притеснен, Криспин добави в ума си още няколко проклетия към своята несекваща тирада срещу

Марциниан, който бе настоял да направи това гостуване.

Изглежда, че Зотик, алхимикът, много търсен за съвети от селяци, бездетни и неутешимо влюбени, и дори от царствени особи понякога, обитаваше същата онази масивна селска къща с ябълковата градина, където едно осемгодишно момче бе чуло птици да обсъждат с изисканост и подчертано очакване изяждането на очите и мозъка му...

– Ще пратя човек да каже да те очаква – заяви му твърдо Марциниан. – Той знае повече полезни неща от всичките ми познати, а ще си глупак, ако предприемеш едно такова пътуване, без първо да поговориш с него. Освен това Зотик прави чудесни билкови настойки.

– Не обичам билкови настойки...

– Крипин – прекъсна го с укор Марциниан. И му обясни откъде да мине.

И ето го, загърнат в наметалото да се пази от студа, крачеше покрай грубите камъни на стената с обути в ботуши крака по дирята на отдавна изчезналите боси стъпки на едно дете, излязло само извън града в един летен ден, за да избяга от скръбта у дома.

Сега също беше сам. Птици прехвърчаха от клон на клон от двете страни на пътя. Ястреба го нямаше. Едно кафяво зайче заподскача през нивата вляво. Облак затули за миг слънцето и издължената му сянка се понесе над нивата. Заекът замръзна, щом сянката го застигна, и отново хукна на зигзаг, когато светлината се върна.

От другата страна на пътя се точеше стената, добре поддържана, от тежки сиви камъни. Напред се виждаше портата към селския двор, с милеарен камък срещу нея. Колкото и неизползван да беше сега, това все пак бе път, прокаран във великите времена на Родийската империя. Относително наблизко – един предобед здрав пеши ход – се събираше с главния път, водещ чак до самия Родиас и по-нататък, до южното море в края на полуострова. Като дете Крипин често се бе наслаждавал на усещането, че стои на същия този път като някой, загледал се в далечните океански води.

Спря за миг и погледна към стената. Толкова лесно я беше изкатерил онази сутрин, така отдавна. В дърветата зад нея пак имаше ябълки. Крипин присви устни, претегляше една мисъл. Не му беше времето да се занимава със спомени от детството, сгълча се той строго. Вече беше мъж, уважаван, прочут художник, вдовец. И пътуваше към Сарантион.

С леко, решително свиване на раменете, Крипин пусна вързопа, който носеше – дар от жената на Марциниан за алхимика – в кафявата трева край пътя. После прехвърли малкия крайпътен ров, оправи косата

си с длан и се захвана отново да изкатери стената.

Не всички умения бяха изгубени с възрастта, а и като че ли не беше толкова остарял в края на краищата. Доволен от това, че е запазил гъвкавостта си, той метна коляно нагоре, после другото, изправи се на широкия неравен връх на стената, закрепил се, а после прекрачи – само момчетата скачат – напред към един от здравите клони. Намери си удобно място, седна и след като се огледа преценяващо, се пресегна нагоре и си откъсна ябълка.

Изненада се, че сърцето му се е разтуптяло.

Знаеше, че ако видят това, майка му, Марциниан и още цял куп други като един ще заклатят тъжно глави, като Хора в някоя от рядко представяните трагедии на древните тракезийски поети. Всички казваха, че Криспин прави неща само защото знае, че не бива да ги прави. Извратеност на поведението, така го беше нарекла майка му.

Може би. Самият той не мислеше така. Ябълката беше узряла. Вкусна.

Пусна я на земята между окапалите за малките животинчета и се изправи, за да се върне на пътя. Нямахше нужда да се прави на лаком и да се държи детински. Беше доказал правотата си, чувстваше се странно доволен от себе си. Разчистил беше сметките си с детството един вид.

– Някои хора така и не се учат, а?

С единия крак на клоната и с другия на стената, Криспин много бързо погледна надолу. Не беше птица, нито животно, нито дух от полусвета от въздух и сенки. Мъж с буйна брада и старомодна дълга сива коса стоеше в овощната градина, зяпнал нагоре към него, подпрян на тояга и изгърбен.

Изчервен и страшно смутен, Криспин изломоти:

– Казваха, че тази градина е обладана от духове и... исках да се изпитам.

– И взе ли изпита си? – кротко попита старецът. Зотик, несъмнено.

– Май да. – Криспин се прехвърли на стената. – Ябълката беше сладка.

– Като онези навремето ли?

– Вече не си спомням. Аз всъщност не... Замълча. Жилна го страх.

– Как... как разбрахте, че съм бил тук? Тогава?

– Ти май наистина си Гай Крисп. Приятелят на Марциниан. Криспин реши да седне на стената. Краката му бяха странно омекнали.

– Аз съм. Нося ви подарък. От жена му.

– Кариса. Чудесна жена! Грейка за врата, надявам се. Мисля, че ще

ми трябва вече, зима иде все пак. Старост. Ужасно нещо е, да ти кажа. Как съм разбрал, че си бил тук ли? Глулав въпрос. Слез долу. Обичаш ли настойка от ментови листа?

За Криспин въпросът изобщо не изглеждаше глулав. Но засега се въздържа от отговор.

– Ще взема подаръка – рече той и заслиза – скачането щеше да е съвсем недостойно – от външната страна на стената. Вдигна вързопа от тревата, изтупа няколкото мравки от него и тръгна по пътя към портата. Дишаше дълбоко, за да се успокои.

Зотик го чакаше, подпрян на тоягата си, до него чакаха две кучета. Старецът отвори портата и Криспин влезе. Кучетата тръгнаха към него, но клекнаха по команда. Зотик го поведе към къщата през малък спретнат двор. Вратата беше отворена.

– Защо просто не го изядем веднага?

Криспин спря. Детински ужас, от най-лошия вид, онзи, дето ражда кошмари за цял живот. Погледна нагоре. Гласът беше ленив, аристократичен, както го помнеше. Беше на птица, кацнала на клона на един ясен недалече от прага.

– Къде ти е доброто възпитание, Линон? Това е гост. – Тонът на Зотик бе укоризнен.

– Гост? И се катери по стената? Да краде ябълки?

– Е, изяждането му едва ли ще е пропорционален отговор, а философите учат, че пропорцията е есенцията на добродетелния живот, нали?

Криспин, слисан, мъчеше се да надвие страха, чу как птицата изсумтя неодобрително. Погледната отблизо, изведнъж осъзна той и това го слиса още повече, не беше истинска птица. Изкуствено творение. Изделие.

И говореше. Оовен ако...

– Ти говориш вместо нея! – каза той бързо. – Измятане на гласа, нали? Както правят актьорите понякога на сцената?

– Мишки и кръв! Сега пък ме обижда!

– Той ми носи грейка за врата от Кариса. Дръж се прилично, Линон.

– Взemi го онова за врата и после да го изядем.

Криспин, вече кипнал от яд, отвърна грубо:

– Ти си изкуствена, от кожа и метал. Нищо не можеш да ядеш. Недей да ми се перчиш.

Зотик бързо го погледна, изненадан, а после избухна в силен смях,

неочаквано чист и звънък.

- Ето, това вече ще те научи, Линон! Ако нещо може да те научи.
- Ще ме научи, че имаме зле възпитан гост тази сутрин.
- Ти предложи да го изядем. Забрави ли?
- Аз съм само птица. Забрави ли? Всъщност съм по-малко и от птица, явно. Аз съм изкуствена, от кожа и метал.

Криспин имаше смътното чувство, че ако дребното сиво-кафяво нещо със стъклените очи можеше да се движи, щеше да му е обърнало гръб или да изхвърчи отвратно и с наранена гордост.

Зотик пристъпи до дървото, отвъртя двете винтчета на всяко от малките крачета на птицата, за да ги освободи от клона, и я вдигна. После каза:

- Хайде. Водата е кипнала, а ментата е набрана тази заран.

Механичната птица не отвърна нищо, сгушена в ръката му. Приличаше на детска играчка. Криспин го последва вътре. Двете кучета останаха да лежат на двора.

Настойката всъщност беше добра. Криспин, по-спокоен, отколкото очакваше, че ще е, се зачуди дали старият алхимик може да е добавил и още нещо в нея освен ментата, но не попита. Зотик стоеше до една маса и разглеждаше куриерската карта, която Криспин бе извадил от вътрешния джоб на наметалото си.

Криспин се огледа. Стаята беше обзаведена удобно, точно както се полагаше за една селска къща. Никакви разрязани плъхове или гърнета с връщи в тях зелени или черни течности, никакви пентаграми, надраскани с креда по дървения под. Имаше книги и свитъци, нещо подобаващо за учен и добре подреден човек, но почти нищо, което да намеква за магии или хейромантика. Все пак видя още няколко изкуствени птици, изработени от различни материали, накацали по рафтове и на гърбовете на столове, и те малко го попритесниха. Никоя все още не бе проговорила, а мъничката, Линон, си лежеше кротко, на една страна на масата до огъня. Криспин обаче почти не се съмняваше, че всички до една могат да се обърнат към него, стига да решат.

Удиви го колко спокойно приема това. От друга страна, двайсет и пет години беше преживял, като го знаеше.

– Имперските пощенски ханове, при всяка възможност – мърмореше Зотик, навел глава над картата, държеше изпъкнало излъскано стъкло в едната си ръка, за да уголеми знаците. – Другаде не можеш да разчиташ на удобства и добра храна.

Криспин кимна разсеяно.

– Кучешко месо вместо конско или свинско, знам.

Зотик вдигна очи и го погледна кисело.

– Кучешкото е добро. Рискът е да ти поднесат човешко в наденички.

Криспин запази спокойна физиономия с известно усилие.

– Разбирам. С много подправки, не се съмнявам.

– Само понякога. – Зотик се върна към картата. – Бъди особено внимателен в Саврадия, тя често е нестабилна през есента.

Криспин го изгледа. Зотик беше взел перо и правеше някакви отметки на картата.

– Племенни ритуали ли?

Алхимикът му хвърли бърз поглед и вдигна вежди. Чертите му бяха сурови, сините очи – дълбоки – и не беше толкова стар, колкото може би предполагаша дългата сива коса и тоягата.

– И това, да. Но и знаят, че отново ще бъдат оставени общо взето на мира до пролетта въпреки големия войскови лагер близо до Тракезия и войниците в Мегарион. Прочути зимни разбойници са това саврадийските племена. Палави жени, доколкото помня, забележи. – Подсмихна се и се върна към отметките си.

Криспин сви рамене. Отпи от чая си. Постара се да махне от ума си наденичките от човешко.

Някои можеше да видят в това есенно пътуване приключение само по себе си. С Гай Крисп не беше така. Той обичаше стените на родния си град и здравите покриви срещу дъжда, и готвачите, които познаваше, и банята си. За него отварянето на ново буре с вино от Мегарион или от винарските изби южно от Родиас винаги беше предпочитаният повод за възбуда. Замислянето и изпълнението на мозайка беше приключение... поне до неотдавна. Да върви по мокрите ветровити пътища на Саврадия или Тракезия и да се озърта за хищници – хора или не – в борба да избегне да се превърне в нечия наденица не беше приключение и бръщолевенето на един сивобрад старец за палави жени също не го правеше приключение.

Каза:

– Между другото, все пак бих искал да получа отговор, колкото и глупав да е въпросът ми. Как разбрахте, че съм бил тук преди толкова години?

Зотик остави перото и седна в един от тежките столове. Една от механичните птици – сокол с тяло от сребро и бронз и очи от жълти

драгоценни камъни, доста различен от опърпания, приличаш на врабец Линон – стоеше закрепена на високия гръб на стола, с винтове, нагласени така, че ноктите да държат здраво. Птицата изгледа враждебно Криспин с беззникавия си поглед.

– Знаеш, че съм алхимик.

– Марциниан ми каза. Знам също, че повечето хора, представящи се за алхимици, са шарлатани и просто обират парите и стоката на наивните хорица.

Криспин чу някакъв шум откъм огнището. Можеше да е разместила се цепеница, а може би...

– Съвсем вярно – отвърна невъзмутимо Зотик. – Повечето са шарлатани. Някои не са. Аз съм от тези, които не са.

– Аха. В смисъл, че знаеш бъдещето, можеш да внушиш страстна любов, да изцериш чума, да намираш вода? – Прозвуча язвително, осъзна Криспин. Но не можа да се сдържи.

Зотик го изгледа намръщено.

– Само последното всъщност, и то не винаги. Не. В смисъл, понякога мога да виждам и да правя неща, които повечето хора не могат, но с отчайващо спорадичен успех. И в смисъл, че мога да виждам неща у мъже и жени, които другите не могат. Попита ме как съм те познал. Хората имат аура, невидима сила, свързана с тях. Малко се променя, от детството до смъртта. Много малко хора дръзват да влязат в овощната ми градина, което е полезно – както може би се досещаш – за човек, който живее сам извън града. Ти веднъж беше тук. Тази сутрин отново разпознах присъствието ти. Гнева у теб го нямаше в онова дете, макар и тогава да го имаше чувството за загуба. Останалото се е променило съвсем малко. Не е толкова сложно обяснение, нали? – добави кротко.

Криспин го погледна, държеше чашата в двете си ръце. Очите му се отместиха към драгоценния сокол, стиснал гръба на тежкия стол на алхимика.

– А тези? – попита той, пренебрегнал наблюденията за самия себе си.

– О, ясно. Това е целият смисъл на алхимията, нали? Да превръщаш една материя в друга, да доказваш определени неща за естеството на света. Метали в злато. Мъртвото в живо. Научил съм се да карам неодушевена материя да мисли и говори, да има душа. – Каза го, все едно описваше как се е научил да прави ментовия чай, който пиеха.

Криспин огледа птиците из стаята.

– Защо... птица? – зададе първия от цялата дузина въпроси, които

му хрумнаха. „Мъртвото в живо“.

Зотик наведе очи, потайната усмивка отново се появи на лицето му. След кратко мълчание заговори:

– Самият аз някога исках да отида в Сарантион. Имах амбиции на този свят и желях да видя императора и да бъда зачетен от него с богатство, жени и светска слава. Апий, малко след като взе Златния трон, въведе мода към механични животни. Ревящи лъвове в тронната зала. Мечки, които се изправят на задните си крака. И птици. Искаше птици навсякъде. Пеещи птици във всичките му дворци. Майстори на механични играчки от цял свят му изпращаха най-хубавите си творения: навиеш ги и те зачуруликат пискливо пеан на Джад или някоя шеговита селяшка песен, отново и отново, докато не ти се доще да ги запокитиш в някоя стена и да видиш как ще се разхвърчат колелцата и пружините. Чувал ли си ги? Красива гледка са понякога. И звукът може да е приятен – отначало.

Криспин кимна. Дватама с Марциниан бяха правили една сенаторска къща в Родиас.

– Реших – продължи Зотик, – че мога да направя нещо по-добро. Много по-добро. Да сътворя птици, притежаващи свой собствен дар слово. И мисъл. И че те, тези мои плодове на дълги проучвания и труд... и големи опасности, може да станат моите проводници към светската слава.

– Какво стана?

– Не помниш ли? Не, не би могъл. Апий, под влиянието на своя Източен патриарх, започна да ослепява алхимици и хейроманти, дори прости астролози по едно време. Жреците на слънчевия бог винаги са се страхували от всякакви други пътища към сила или разбиране в света. Стана явно, че едно пристигане в Града с птици, които имат души и говорят каквото мислят, е бърз път към слепотата, ако не към смъртта. – Тонът му беше кисел.

– И затова остана тук?

– Останах. След... някои продължителни пътувания. Предимно есента, впрочем. Този сезон и сега ме прави неспокоен. Тъкмо в тези пътувания се научих да правя това, което исках. Както виждаш. Така и не стигнах до Сарантион. Съжалявам донякъде. Вече съм твърде стар.

Криспин превъртя още веднъж думите в ума си и осъзна нещо. „Жреците на слънчевия бог“.

– Ти не си джадит, нали?

Зотик се усмихна и поклати глава.

– Странно – каза сухо Криспин. – Не приличаш на киндат.

Зотик се засмя. Звук се чу отново откъм огъня. Цепеница, почти сигурно.

– Казвали са ми, че съм. Но защо да заменям една заблуда с друга?

Криспин кимна. Общо взето това не беше изненада.

– Езичник?

– Почитам старите богове, да. И техните философи. И заедно с тях вярвам, че е грешка да се опитваш да побереш необятния обхват на божественото в един – или дори в два или три – образа, колкото и могъщи да изглеждат на купол или на диск.

Криспин се отпусна на стола срещу стареца. Отново отпи от чашата си. Езичниците не бяха чак такава рядкост в Батиара сред антите – което може би добре обясняваше защо Зотик се бе задържал в пълна безопасност в този селски край, – но все пак този разговор вървеше някак необичайно открито.

– Допускам – каза той, – че джадитските учители – или киндатските, според малкото, което знам – просто биха казали, че всички форми на божественото може да бъдат обхванати в едно, ако това едно е достатъчно могъщо.

– Биха – съгласи се спокойно Зотик. – Или в две за чистите хеладикийци, три при киндатите, с луните и слънцето. Според мен ще грешат, но така биха казали. Но да не би да се каним да обсъждаме естеството на божественото, Гай Крисп? В такъв случай ще ни трябва нещо повече от ментова настойка.

Криспин почти се засмя.

– И повече време. Напускам след два дни и трябва да се погрижа за много неща.

– Разбира се. А и един философстващ старец едва ли може да ти е интересен точно сега, ако изобщо може да ти е интересен. Отбелязах на картата ти приютите, за които знам, че са приемливи, както и онези, които трябва да се избягват. Последните ми пътувания бяха преди повече от двайсет години, но си имам източници. Позволи ми също тъй да ти дам две имена в Града. И на двамата може да се разчита, мисля, макар и не за всичко, което знаеш или правиш.

Изражението му беше прямо. Криспин си помисли за една млада кралица в огряна от свещи стая и се зачуди. Нищо не каза. Зотик отиде до масата, взе къс пергамент и написа нещо на него. Сгъна го два пъти и го подаде на Криспин.

– Бъди предпазлив в края на този месец и първия ден на следващия.

Ще е благоразумно да не пътуваш през тези дни, стига да можеш да уредиш престоя си в някой имперски хан. Саврадия ще е... променено място.

Криспин го погледна недоумяващо.

– Денят на мъртвите. Неподходящ момент за чужденци да са на път в тази провинция. Навлезеш ли в Тракезия, ще е по-безопасно. Докато не стигнеш в самия Град и не се наложи да обясниш защо не си Марциниан. Това сигурно ще е забавно.

– О, много – отвърна Криспин. Избягвал беше да мисли за това. Време имаше достатъчно. Пътуването по суша беше дълго. Разгъна пергамента и прочете имената.

– Първият е лекар – каза Зотик. – Винаги е от полза. Втората е моя дъщеря.

– Твоя какво? – Криспин примига.

– Дъщеря. Семе от моите слабини. Мое дете. Женско. – Зотик се засмя. – Едно от тях. Казах ти: доста попътувах на младини.

Откъм двора се чу лай. От вътрешността на къщата се измъкна изгърбен слуга с повехнало лице и без да бърза, излезе и усмиря кучетата. Чуха се гласове. След малко слугата влезе, носеше две гърнета.

– Силавин, господарю. Каза, че свинята му се оправила. Донесе мед. Обещава шунка.

– Чудесно! – отвърна Зотик. – Прибери меда в килера.

– Вече имаме трийсет гърнета, господарю – каза печално слугата.

– Трийсет? Толкова много? Ами... нашият приятел тука ще отнесе две на Кариса и Марциниан.

– Пак остават двайсет и шест – рече слугата унило.

– Най-малко – съгласи се Зотик. – Сладка зима ще е значи. Огънят си е добре, Кловис, можеш да си ходиш. Кловис се оттегли през вътрешната врата – Криспин за миг зърна коридор и кухня в дъното, преди вратата да се затвори.

– Дъщеря ти живее в Сарантион? – попита той.

– Една от тях. Да. Проститутка е.

Криспин примига.

Зотик го погледна кисело.

– Е. Не съвсем. Танцорка. Почти същото, ако разбирам какво е театърът там. Всъщност не знам. Никога не съм я виждал. Пише ми понякога. Знае писмото.

Криспин погледна отново името върху листа, Шайрин. Имаше и име на улица.

– Тракезийка ли е?

– Майка ѝ беше. Пътувах, нали ти казах. Някои от децата ми пишат.

– Някои?

– Много от тях са безразлични към горкия си баща, който на стари години страда в самота сред варварите.

Очите му блестяха насмешливо, а тонът му бе твърде далеч от онава, което намекваха думите. Криспин по навик потисна импулса да се засмее, но после престана да се бори с него.

– Бурно минало си имал.

– Донякъде. Всъщност вече намирам изследванията си за по-възбуждащи. Жените бяха голяма разсейка. Вече почти съм се освободил от това, слава на боговете небесни. Всъщност вече съм убеден, че разбирам добре някои философи, а това е приключението на духа. Ще вземеш ли една от птиците? Като мой дар за теб?

Криспин така рязко остави чашата си, че тя се разля на масата и той дръпна картата, за да не се намокри.

– Какво? Какво искаш да...

– Марциниан ми е скъп приятел. Ти си негов колега, като син си му. Тръгваш на дълъг път към опасно място. Ако си предпазлив и не я показваш много, една от птиците ще ти е от помощ. Могат да виждат и да чуват. И да предложат добро приятелство, ако не друго.

– Алхимикът се поколеба. – Пък и... ще съм доволен да си мисля, че едно от моите създания ще отиде с теб в Сарантион в края на краищата.

– О, страхотно! Нима ще трябва да крача по аркадите на Града и да си дрънкам с един дружелюбен сребърен сокол? Искаш да ме ослепят вместо теб ли?

Зотик се подсмихна.

– Няма да е хубав дар, ако беше така. Не. Ще е нужна дискретност, но има и други начини да се говори с тях. С онази от тях която можеш да чуеш вътрешно. Не си обучен. Не е сигурно, Гай Крисп. Боя се, че изобщо не е в дарбата ми. Но ако успееш да чуеш една от птиците, тя може да стане твоя. В акта на слушането може да се осъществи пренасяне. Много скоро ще го разберем. – Гласът му се промени. – Хайде всички, оформете мисъл за нашия гост.

– Не ставай глупав! – сопна се един бухал, завинтен над предната врата.

– Тъпо! – рече жълтоокият сокол на гръба на стола на Зотик. Криспин можеше да си представи колко ядосано го гледа.

– Точно така – заяви един ястреб, който Криспин не бе забелязал досега, от другия край на стаята. – Самата идея за това е неприлична. – Криспин помнеше този измъчен глас. Отпреди двайсет и пет години. Звучеше по съвсем същия начин. Потръпна, неспособен да се овладее. Ястребът добави: – Това е един дребен крадец. Недостоен да му се говори. Отказвам да го удостоя.

– Стига! Заповяда ви се – каза Зотик. Гласът му остана тих, нов не го вече имаше желязна нотка. – Говорете му, вътрешно. Веднага.

За първи път Криспин изпита чувството, че този човек вдъхва страх. В похабеното сбръчкано лице на алхимика бе настъпила промяна, когато заговори така, поглед, жест, който безпогрешно намекваше, че е вършил тъмни неща навремето. И беше направил тези птици. Тези изкуствени неща, които можеха да виждат и чуват. И да му говорят. Изведнъж Криспин осъзна какво точно му се предлага. Усети, че е стиснал ръцете си.

В стаята беше станало тихо. Криспин не знаеше какво да прави – погледна накриво алхимика и зачака.

Чу нещо. Или си помисли, че чу. Зотик кротко отпи от чая си.

– Е, и? Нещо? – Гласът му отново бе станал спокоен. Криспин отговори изумено, мъчеше се да надвие вледеняващия страх:

– Помислих, че... ами, всъщност съм убеден, че чух... нещо.

– И то беше?

– Ами... ами сякаш някой каза: „Мишки и кръв“.

Врясък, изпълнен с най-искрен гняв, проехтя от масата до огъня.

– Не! Не, не, не! Кълна се в счупените кокали на воден плъх, няма да ида с него! Хвърли ме в огъня! По-скоро ще умра!

Линон, разбира се. Малкото кафяво-сиво врабче, не ястребът или бухалът, или царственият жълтоок сокол, или дори някой от гарваните с вид на мъдри гадатели на разхвърляния книжен рафт.

– Ти дори не си съвсем жива, Линон, не прави драми. Малко пътуване отново ще е добре за теб. Ще те научи на маниери може би.

– Маниери? Да ме пробутваш на някакъв непознат след всичките тези години и да ми говориш за маниери?!

Криспин преглътна и искрено уплашен от онова, което можеше да лежи под едно такова упражнение, отпрати мисъл, без да я изрече на глас: „Не аз помолих за това. Трябва ли да откажа подаръка?“

„Пфу! Имбецил“.

Което всъщност поне доказваше нещо.

Погледна алхимика.

– Ти... ти чу ли какво ми каза то?

Зотик поклати глава. Изражението му беше странно.

– Усещането е необичайно, признавам. Правил съм го само веднъж преди и тогава беше различно.

– Аз... поласкан съм. Наистина съм поласкан. Но все още съм объркан. Не съм молил за това.

„Давай, давай. Унижавай ме!“

– Да де – отвърна Зотик. Този път не се усмихна. И май не бе чул птицата. Заопипва с пръсти глинената си чаша. От гърба на стола строгите очи на сокола сякаш се приковаха в Криспин, злонамерени и лъскави. – Трудно би могъл да помолиш за нещо, което не разбираш. Нито да го откраднеш, като поредната ябълка.

– Доста неучтиво – каза Криспин, но съдържа бързо обземащия го гняв.

Зотик въздъхна.

– Прав си. Прощавай.

– Можем да го отменим това, нали? Нямам никакво желание да се забърквам с полусвета. Всички ли хейроманти в Сарантион имат такива същества? Аз съм майстор на мозайки. Това е всичко, което искам да бъде. Това е всичко, което искам да правя, когато отида там. Ако ми позволят да живея.

Всъщност почти всичко. Имаше да занесе и едно послание, стига да можеше. Беше поел задължение.

– Знам. Извини ме. И не, шарлатаните в Имперския двор или онези, които хвърлят проклетия по състезателите с колесници за тълпата на Хиподрума, не могат да правят това. Почти съм сигурен.

– Никой? Нито един? Само ти от всички смъртни чеда на Джад на земята... можеш да правиш същества като тези птици? Щом ти можеш да го правиш...

– ... защо да не може и някой друг ли? Разбира се. Очевидният въпрос.

– А очевидният отговор е? – Сарказмът, старият приятел, който никога не го оставяше напоследък.

– Че е възможно някой да е научил за това, но едва ли, и не вярвам, че е станало точно така. Открих... нещо, което вярвам, че е единственият достъп до определен вид сила. Открих го по време на своите пътувания в едно... много грижливо охранявано място и с цената на голям риск.

Криспин скръсти ръце.

– Разбирам. Свитъци със заклинания и пентаграми, нали? Сварена кръв от обесен крадец и седем обиколки около дърво на двойна лунна светлина. И ако направиш и най-малката грешка, се превръщаш в жаба.

Това Зотик го пренебрегна. Само погледна Криспин изпод дебелиите си смръщени вежди, без да каже нищо. След миг Криспин се почувства засрамен. Можеше да са го притеснили тук, смайващото натрапване на магия можеше да е нещо неவிждано и плашешо, но все пак му бяха предложили дар, неопикуемо щедър при това, а последствията от постигнатото от алхимика тук...

– Щом можеш да направиш това... щом тези птици мислят и говорят по своя... воля... би трябвало да си най-прочутият човек на нашия век!

– Славата? Съхранено в хорската памет име, с блясък отекуващо във вековете? Това би било приятна утеха на стари години, предполагам, но не, не би могло да стане... помисли само.

– Мисля. Защо не?

– Силата обикновено се свързва с друга, по-голяма сила. Тази магия не е особено... смущаваща. Никакви огнени кълба, изчадия на полусвета или гибелни заклинания. Никакво преминаване през стени и летене над тях невидим. Само изкуствени птици с... души и гласове. Дреболия, но как бих могъл да защитя себе си или тях, ако се разчуе, че те съществуват?

– Но защо трябва да...?

– Как патриархът в Родиаз или дори клириците в храма край Варена, който възстановявате, биха възприели идеята, че някакъв езически магьосник влага душа в изкуствено сътворени птици? Дали ще ме изгорят, или ще ме пребият с камъни според теб? Трудно доктринално решение е това. Или кралицата? Дали Гизел няма да се издигне над религиозното благочестие и да съзре ползата в идеята тези птици да подслушват нейните врагове? Или императорът в Сарантион? Валерий Втори разполага с най-сложната шпионска мрежа в историята на империята, така поне казват. Какъв би бил моят шанс да живея тук в мир или дори да оцелея, ако се разнесе слухът за тези птици? – Зотик поклати глава. – Не, години наред съм размислял над това. Някои постижения или знания, изглежда, са обречени да се появят и да изчезнат неузнати.

Криспин го погледна замислено.

– Трудно ли е?

– Кое? Създаването на птиците? Да, трудно беше.

– За това съм сигурен. Не, имах предвид да знаеш, че светът не

може да научи за това, което си направил.

Зотик отпи от чая си.

– Разбира се, че е трудно – отрони накрая. После иронично сви рамене. – Но алхимията винаги е била тайно изкуство, знаех го още когато започнах да я изучавам. И се... примирих с това. Ще ликувам в душата си, тайно.

Криспин не можа да измисли какво да отвърне. Хората се раждаха и умираха, искаха нещо, някак, да остане да живее след тях – отвъд общата гробна могила или дори всечения, твърде бързо заличаващ се надпис на гробната стела. Почитано име, свещи, палени в твоя памет, деца, които да палят тези свещи. Могъщите се стремяха към слава. Един художник можеше да мечтае да създаде творба, която да трае дълго и да се помни, че е била негова. За какво можеше да мечтае един алхимик?

Зотик го наблюдаваше.

– Линон е... добро решение всъщност. Съвсем ненабиваща се на очи, невзрачна дори. Никакви скъпоценни камъни, които да привличат внимание, достатъчно малка, за да мине проверка, семеен талисман. Няма да предизвикаш никакви подозрения. Лесно може да се измисли версия.

– Невзрачна? Невзрачна? В името на боговете! Стига! Официално моля да бъде хвърлена в огъня – заяви високо Линон. – Изобщо не искам да слушам повече това. Нищо не искам да слушам. Сърцето ми е разбито.

Няколко от птиците заиздаваха звуци, много напомнящи изискан смях.

Колембливо, все още неуверен в себе си, Криспин отпрати мисъл: „Не смятам, че искаше да те обиди. Убеден съм, че е... нещастен, че се получи така“.

„Ти да мълчиш“, отвърна грубо птицата, която можеше да говори в ума му.

Въпреки практичните си уверения Зотик наистина изглеждаше притеснен: явно се опитваше да се спогоди с птицата, която гостът му, изглежда, чуваше в ума си във възцарилата се тишина.

Колкото до Криспин – озовал се тук само защото Марциниан първо отказа да бъде себе си пред един имперски куриер, а после настоя Криспин да опознае пътищата до Сарантион – колкото до Криспин, който не беше молил за никакъв дар... изведнъж се оказа, че си говори в ума си с едно враждебно, смешно чувствително птиче, направено от кожа и – какво? – тенекия или желязо. Не можеше да определи яд ли изпитва

най-вече, или безпокойство.

– Още мента? – попита алхимикът след дълго мълчание.

– Не, благодаря – отвърна Криспин.

– Ще трябва да ти обясня още няколко неща. Да ги изясним.

– Да ги изясним. Да. Моля – каза Криспин.

„Сърцето ми е разбито“, повтори Линон, този път в ума му.

„Ти да мълчиш“, бързо отвърна Криспин с безспорно задоволство.

Линон не се обади повече. Криспин обаче я усещаше, почти долавяше оскърбеното ѝ присъствие някъде на ръба на мислите си, като животинче в нощта, отвъд локвата светлина от факела. Изчака, докато Зотик си налее още чай. После заслуша алхимика съсредоточено и слуша в пълно мълчание, докато слънцето не стигна зенита си в този есенен ден в Батиара и не започна да се спуска към студения мрак. „Метали в злато, мъртвото в живо“...

Старият езичник, който можеше да вдъхне в сътворени птици патрициански глас, зрение без очи, слух без уши и присъствие на душа, му каза много неща, които сметна за нужни след дара, който му бе поднесъл.

Други неща Криспин щеше да разбере доста по-късно.

„Тя те иска, тая безсрамна блудница! Е, ще идеш ли? Ще идеш ли?“

Криспин крачеше с безизразна физиономия до носилката на Масина Баладия от Родиас, добре закръглената жена на един сенатор. Реши, че е сбъркал, като понесе Линон на каишка на шията си като украса. Утре птицата щеше да се озове в някоя от пътните торби на гърба на мулето, тътрещо се след него.

– Сигурно сте ужасно уморен – говореше му с медения си, изпълнен със съчувствие гласец жената на сенатора. Криспин бе обяснил, че обича да върви пеш из околностите на града и не си пада по коне. Първото беше съвсем невярно, второто – не. – Ах, защо не се сетих да взема малко по-голяма носилка, за да носи двама ни. И едно от момичетата ми, разбира се... невъзможно е все пак да се возим просто така, сами! – изкикоти се жената на сенатора. Удивително.

Белият ѝ ленен хитон, ужасно неподходящ за пътуване, се беше – съвсем незабелязано за дамата естествено – хлъзнал нагоре достатъчно, за да покаже хубаво закръглен глезен. Носеше златна гривничка над глезена. Стъпалата ѝ, полегнали на парчетата агнешка кожа, бяха боси в този леко прохладен следобед. Ноктите на пръстите бяха боядисани в тъмночервено, почти пурпурно. Не бяха такива вчера, в сандалите. Явно

бе имала доста работа предната нощ в хана – или слугинята ѝ.

„Мишки и кръв, бас слагам, че вони на благовония! Нали? Криспин, нали?“

Линон нямаше усет за миризма. Криспин реши да не отговаря. Впрочем, дамата наистина ухаеше главозамайващо. Носилката ѝ беше богато украсена и дори робите, които я носеха, бяха по-добре облечени от него – със светлосини туники и тъмносини сандали. Останалите от компанията – младите слугинчета на Масина, трима търговци на вино и техните слуги, пътуващи до недалечната Миласия и после по крайбрежния път, един клирик, който щеше да продължи към Саврадия, и други двама пътници, тръгнаха към същите лечебни води като дамата – вървяха пеш или язدهа мулета напред или зад тях по широкия добре настлан път. Въоръженият конен ескорт на Масина Баладия, също тъй облечен в деликатното светлосиньо – което стоеше на войниците значително по-неподходящо – яздеше в челото и тила на колоната.

Никой от групата не беше от самата Варена. Никой от тях нямаше причина да знае кой е Криспин. Бяха на три дни път от крепостните стени на Варена и на доста оживена отсечка от пътя. Вече няколко пъти трябваше да се отдръпнат на покритото с чакъл странично платно, когато ги подминаваха поелите на войскови маневри отряди стрелци и пехота. Налагаше се да проявяват известна предпазливост по този път, но не чак крайна. Водачът на ескорта на дамата показваше по всякакъв възможен начин, че гледа на червенобрадия майстор на мозайки като на най-опасната фигура в околността.

Криспин и дамата бяха вечеряли заедно предния ден в поредния пощенски хан.

Като част от своя предпазлив танц с империята, антите бяха позволили вдигането на три такива хана по пътя от границата със Саврадия до столичния град Варена, а имаше и други по крайбрежието и на главния път към Родиас. В замяна на това империята плащаше определена сума в хазната на антите и поддържаше редовния пренос на пощенските пратки чак до басанидската граница на изток. Хановете представляваха малко и ненаатрапчиво присъствие на Сарантион в полуострова. Но пък търговията винаги налага известни компромиси.

Другите в компанията, хора, които не разполагаха с необходимите имперски разрешителни, се бяха примирили с един възлив приют малко по-назад по пътя. Хладното отношение на Масина към някакъв си художник, който се беше мъкнал с групата им, без да разполага дори с кон, бе претърпяло удивителна промяна, щом жената на сенатора

разбра, че Марциниан от Варена е удостоен да използва имперските ханове по силата на разрешително, подписано от канцелар Гесий от самия Сарантион – закъдето, изглежда, сега той пътуваше в отговор на имперска покана.

Бяха го поканили да вечеря с нея.

Когато за дамата също така стана ясно, над хрупкаво изпечените пиленца и приемливо местно вино, че този художник се познава с мнозина от по-високопоставените хора в Родиас и в елегантния крайморски курорт Батиара, след като е направил за тях някои красиви творби, отношението ѝ към него определено се стопли и тя стигна дотам да сподели, че пътуването ѝ до лечебното светилище е по причини, свързани със забременяване.

Нещо съвсем обичайно, разбира се, добави тя, като изящно извърна глава. Всъщност някои глупави млади същества смятали за модно да посещават топли извори или лечебници, ако са женени от един сезон и все още очакват. Знаел ли Марциниан, че самата императрица Аликсана била навещавала на няколко пъти лечебните светилища около Сарантион? Това не било тайна и всъщност било поставило началото на модата. Разбира се, като се имал предвид по-ранният живот на императрицата – знаел ли той, че тя била променила името си, наред с... други неща? – какви ли проклети деяния в задните улички са я довели до това да не може да даде наследник на императора? Вярно ли било, че тя си боядисвала косата? Всъщност Марциниан познавал ли се със светлейшите в Имперския прецинкт? Ах, това би било ужасно интересно.

Не се познаваше. Разочарованието ѝ бе осезаемо, но краткотрайно. Изглежда, ѝ беше много трудно да намери място за обутото си в сандала краче, без да докачи неговия глезен под масата. Пилетата бяха последвани от щедро полято със сос рибно плато с маслини и бяло вино. Над сладкото сирене, фурми и грозде дамата, станала още по-доверчива, уведоми вечерния си компаньон, че личното ѝ убеждение било, че неочакваните затруднения, които изпитвали тя и височайшият ѝ съпруг, едва ли имали нещо общо с нея.

Но, добави тя, като го погледна лукаво на светлината на огъня в гостната, трудното било да се провери това, разбира се. Пожелала била обаче да предприеме това пътуване на север от тъй отегчителния Родиас, сред цветовете на есента към прочутата лечебница и лечебните води край Миласия. Човек понякога се запознавал – само понякога, разбира се – с наистина интересни хора, когато е на път.

Марциниан не намирал ли, че е така?

„Провери за бълхи в леглото“.

– Знам, досадна тенекия такава. – Тази нощ беше вечерял за втори път с дамата; този път си бяха поръчали трета стъклена чаша вино. Криспин вече усещаше въздействието му.

„И ми говори в главата си, освен ако не искаш хората да те вземат за луд“.

Виж, с това Криспин изпитваше трудности. Съветът беше добър. Също и първият, впрочем. Той вдигна запалената свещ над леглото, дръпна одеялото и успя да смаже с другата си ръка поне десетина от малките зли твари.

„И наричат това Имперски пощенски хан! Ха!“

Линон, Криспин се беше уверил в това още в началото на съвместното им пътуване, не страдаше от липса на мнения, нито проявяваше свял при изразяването им. Все още се сепваше в някой тих момент от мисълта, че води продължителни разговори в ума си с една темпераментна, приличаща на врабец птица, направена от избеляла кафява кожа и тенеке, с бляскави очи, изработени от стъкло, и с нелепо аристократичен родийски глас, както в главата си, така и на глас.

Беше навлязъл в друг свят.

Всъщност никога не бе преставал да премисля отношението си към онова, което хората наричаха „полусвета“: онова пространство, в което хейроманти, алхимици, вещици и астролози твърдяха, че могат да влизат. Знаеше – всички го знаеха, – че смъртните чедра на Джад живеят в свят, който опасно делят с духове и демони, които можеше да са безразлични към тях или злонамерени, или дори добри, но изобщо не беше от онези, които позволяват всеки миг от живота им да е погълнат от това знание. Изричаше молитвите си призори и по залез-слънце, когато се сетеше, макар рядко да си правеше труда да влиза в храм. Палеше свещи на светите дни, щом се окажеше близо до някой параклис. Отдаваше дължимото уважение на духовниците – стига уважението да беше заслужено. Вярваше понякога, че когато умре, душата му ще бъде съдена от Джад на Слънцето и съдбата му в отвъдния живот ще бъде определена от тази присъда.

През останалото време напоследък, когато беше съвсем сам, си припомняше нечестивата грозота на двете чумни лета и дълбоко, дори гневно се разколебаваше във всички духовни неща. Ако го бяха попитали преди няколко дни, щеше да каже, че всички алхимици са шарлатани и че птица като Линон е измама, предназначена да заблуди селски

глупаци.

Това на свой ред означаваше да отрече собствените си спомени за ябълковата градина, но те много лесно можеха да се обяснят с детински страх и с хитрина, проекция на актьорски глас. Не бяха ли говорили всички с един и същи глас?

Бяха, но в края на краищата не беше измама.

Ето, че птицата, изделие на ръцете на Зотик, бе негов спътник и – поне по принцип – негов телохранител в пътуването му. Понякога му се струваше, че това сприхаво, нелепо докачливо същество – или творение – е било с него цял живот...

– Определено не си избрах кротък дух, нали? – каза на Зотик когато си тръгваше от селската къща в онзи ден.

– Някоя от тях не е кротка – измърмори алхимикът с нещо като съжаление. – Съжалявам непрекъснато, уверявам те. Просто помни командата за мълчание и я използвай, щом се наложи. – Замълча и добави кисело: – И ти самият не си от кротките. Може би си подхождате.

Криспин не отвърна нищо...

Вече няколко пъти беше използвал командата. В известен смисъл едва ли си заслужаваше – Линон ставаше почти нетърпимо зла, след като я освободят от тъмнината и мълчанието.

„Нов бас – каза птицата, вътрешно. – Остави вратата незаклучена и тази нощ няма да спиш сам“.

– Не ставай глупава! – сонпа се Криспин на глас. После се овладя и добави наум: „Ханът е препълнен с гости, а тя е родийска аристократка. А и – добави сърдито – ти бездруго нямаш какво да заложиш, тенекия такава“.

„Образно казано, имбецил. Просто остави вратата незаклучена. Ще видиш. Аз ще гледам за крадци“.

Това, разбира се, бе едно от предимствата, че си има птицата. Криспин вече го беше научил. Спането беше безсмислено за създаването на Зотик и стига да не беше накарал Линон да мълчи, можеше да бъде предупреден навреме за всичко нередно, което би се приближило, докато той спи. Но беше ядосан и се дразнеше още повече, че го въбесява някаква си птица играчка.

„Защо си въобразяваш, че изобщо можеш разбереш жена като нея? Чуй ме: тя играе игричките си през деня или вечер от чиста скука. Само глупак ще го сметне за нещо повече“. Не беше сигурен защо трябва да е толкова раздразнен от това, но беше.

„Ама ти наистина нищо не знаеш, а?“, отвърна Линон. Този път

Криспин не можа да схване тона. „Мислиш си, че скуката спира с яденето? И най-гъпото конярче разбира жените по-добре от тебе. Просто продължавай да си играеш със стъклените си парченца, имбецил такъв, и остави тези преценки на мен!“

Криспин изрече командата за мълчание с огромно задоволство, духна свещта и си легна, примирен, че ще стане нощна храна за хищните твари, които му се бяха изплъзнали. Знаеше, че в обикновения приют, към който останалите от групата бяха принудени да продължат за нощувка, щеше да е по-лошо. Изключително слаба утеха. Не обичаше пътуванията.

Мяташе се, въртеше се, чешеше се там, където си въобразяваше, че го хапят разни гадинки, после усети, че нещо наистина го ухапа, и изруга. След няколко мига, изненадан от собствената си нерешителност, стана, бързо мина по студения под и хлъзна резето на вратата. После отново се пхна под завивките.

Не беше правил любов с жена, откакто бе умряла Иландра.

Лежеше и гледаше как излинялата синя луна се хлъзга по прозореца. Чу как някой опита бравата, а после много тихо почукване на вратата.

Не помръдна, нито проговори. Чуването се повтори още два пъти – лекичко, съблазнително. После секна и в есенната нощ отново се възцари тишина. Припомнил си много неща, Криспин загледа бягащата от прозореца луна и звездите подире ѝ – и най-сетне заспа.

Събуди се от утринните шумове долу на двора. В мига, в който отвори очи, изплувал от някакъв вече забравен сън, изпита бързото, уверено усещане за птицата на Зотик и малко учудване, че го е споходило така късно.

Не беше много изненадан, когато разбра, щом слезе долу за разредено пиво и закуска, че Масина Баладия от Родиас, конният ѝ ескорт и слугите ѝ вече са тръгнали, още призори.

Изпита леко, неочаквано съжаление, но му беше почти непоносимо да си представи връщането си в смъртния живот чрез сношаването с една отегчена родийска аристократка, играеща краватните си игри в провинциална нощ – без дори да знае истинското му име. От друга страна, така може би щеше да е по-лесно, но той не беше... достатъчно отчужден за това.

Отново на пътя, в мразовития вятър на ранното утро, той скоро настигна търговците и клирика – бяха го изчакали край ханчето по пътя.

Вече настроен за дългия дневен преход, Криспин си спомни усещането си, когато се бе събудил. Вдиша дълбоко, освободи от мълчанието Линон, която бе в торбата на гърба на мулето, и зададе въпрос.

„Колко смайващо умно от твоя страна – сонна се ледено птицата. – Тя все пак дойде снощи, нали? Права бях, нали?“

Над тях имаше бели облаци, забързани пред северния вятър. Небето беше светло, далечно синьо. Слънцето, завърнало се читаво от тъмния си път под леденостудения край на света, се издигаше точно пред тях, ярко като обещание. Черни врани бяха осеяли угарта. Бледа слана проблясваше по кафявата трева край пътя. Криспин гледаше всичко това на ранния светлик, зачуден как би постигнал тези ярки цветове на дъгата и този блясък с помощта на стъкло и камък. Дали някой изобщо бе сътворявал покрита със скреж есенна трева на купол?

Въздъхна, поколеба се, след което отвърна честно: „Да, дойде. Права беше. Заключих вратата“.

„Пфу! Имбецил. Зотик щеше да ѝ отвори работа през цялата нощ и после да я отпрати в стаята ѝ капнала“.

„Аз не съм Зотик“.

Жалък отговор, и той го знаеше. Птицата само се изсмя сардонично. Но тази сутрин той не беше склонен за словесни двубои. Спомените все още бяха с него.

Днес беше по-студено, особено след като облаците затулиха изгряващото слънце. Беше му студено със сандалите; утре ботуши, реши той. Нивите и лозята на север от пътя вече бяха голи, разбира се, и не можеха с нищо да спрат вятъра. В далечината вече се виждаше първото тъмно петно на горите, на североизток: дивите легендарни лесове, които отвеждаха до границата и след това в Саврадия. Днес пътят щеше да се раздвои, на юг към Миласия, където щеше да може да хване кораб порано през годината за бързо плаване към Сарантион. Бавният му курс по сушата щеше да възвие на север, към горската пустош, а после отново на изток, където дългият Имперски път се изпъваше покрай най-източните ѝ краища.

Той отвори една от торбите – мулето крачеше стабилно по изрядно наместените каменни плочи на пътя – и извади кафявото си вълнено наметало. След малко бръкна отново в торбата, извади птицата на кожата ѝ каишка и отново я сложи на врата си. Като извинение един вид.

Беше очаквал хапливия, свадлив глас на Линон след наложеното мълчание и слепота. Вече започваше да свиква с него. Това, което тепърва трябваше да направи, помисли си, докато връзваше торбата и се

загръщаше с наметалото, бе да се спогоди с още няколко други страни на пътуването си на изток под лъжливо име, понесъл в главата си послание от кралицата на антите до императора, и едно същество от полусвета на врата си. А сред нещата, с които трябваше да се оправи, бе и наскоро осъзнатият факт, че изкуственото птиче, което носеше със себе си, беше неопровержимо и подчертано женско.

Към обед стигнаха до малък крайпътен параклис. „В памет на Клодий Парезис“, гласеше надпис над сводестия вход. „Вече с Джад, в Светлината“.

Търговците и духовникът поискаха да се помолят. Криспин, за своя изненада, също влезе вътре. Слугите останаха отвън да наглеждат мулетата и багажа. Тук мозайка нямаше. Мозайката беше скъп лукс. Криспин направи знака на слънчевия диск пред олющения невзрачен стенопис на светлокосия гладкобузест Джад зад каменния олтар и коленичи зад клирика на каменния под, за да се включи в утринния ритуал.

Навярно вече бе твърде късно за молитва – слънцето преваляше.

Но някои вярваха, че богът е търпелив.

3.

Кася взе от кухнята каната бира – съвсем леко разредена, тъй като четиримата търговци на голямата маса бяха редовни клиенти, – и тръгна към гостилницата.

– Коте, като приключиш с това, можеш да погостуваш на стария ни приятел горе в стаята. Деана ще се оправи с масите ти. – Моракс посочи с палец тавана и се усмихна многозначително. Мразеше го, като се усмихваше така, когато беше толкова явно учтив. Това обикновено означаваше неприятност.

А този път почти със сигурност означаваше нещо по-лошо.

Стаята горе, точно над топлината на кухнята, се пазеше за най-благонадеждните – или щедри – посетители на хана. Тази нощ бе приютила един имперски куриер от Сарника, Загнес, от много години по пътищата, мъж с прилично поведение и известен с това, че се държеше добре с момичетата: понякога просто искаше топло тяло в леглото си за есенната или зимна нощ.

Кася бе най-новото и най-младо слугинче в хана, вечно нарочена за налиташите на бой клиенти, и никога досега не я бяха прашали при

него. Деана, Сирена, Кафа – всичките се редуваха, когато той отседнеше тук, дори се биеха за възможността да изкарат една спокойна нощ със Загнес от Сарника.

На Кася се падаха грубите. С нежна бяла кожа, каквито бяха повечето инициии, тя лесно получаваеше отоци и Моракс редовно изръсваше още пари от мъжете заради нанесените ѝ щети. Това все пак беше имперски пощенски хан и гостите имаха да пазят пари или служби. Никой всъщност не се притесняваше за едно купено слугинче, но повечето гости – освен истинските аристократи, на които им беше съвсем все едно – не искаха да изглеждат недодялан или невъзпитани в очите на своите колеги. А Моракс бе опитен в заплахите, отправяше ги с гневно негодувание от името на цялата Имперска пощенска служба.

Щом я пращаха да изкара една нощ със Загнес, в най-хубавата стая, то бе, защото Моракс изпитваше притеснение за нещо, свързано с нея. Или – ново хрумване – защото не искаше да има синини точно сега.

Вече от доста дни беше виждала малки групички да се разпръскват или шепненето изведнъж да спре, щом влезеше в някоя стая, усещала беше да я следят очи, докато си вършеше работата. Дори Деана беше престанала да я тормози. Поне десет дни бяха изтекли, откак изляха онази помия на сламеника ѝ. А и самият Моракс напоследък беше станал някак прекалено мил – след онова посещение късно една нощ, на няколко селяни, дошли по пътя до хана със запалени факли под светлината на студените звезди.

Кася отри потта от челото си, избута жълтата си коса от очите и понесе бирата за търговците. Двама от тях ѝ посегнаха, отпред и отзад, дръпнаха туниката ѝ нагоре, докато им наливаше, но тя беше свикнала с това и ги накара да се разсмеят, като се престори, че настъпва ботуша на най-близкия. Тези бяха от редовните, плащаха на Моракс порядъчна сума за личната му кесия срещу привилегията да отседат тук без разрешително и с тях нямаше да си има неприятности, освен ако не удареха повече бира от обикновено.

Привърши с наливането, плесна ръката, която все още стискаше гърдата ѝ – стараше се да не престава да се усмихва, – и се обърна да си тръгне. Беше рано вечерта, имаше да се поднесат блюда и бутилки, да се почисти и измие, да се напалят печките. Освободили я бяха обаче от черната работа, пратили я бяха при мъж, с когото щеше да е леко, в топла спалня. Кася колебливо излезе от гостилницата и тръгна по тъмния студен коридор.

Внезапен, предизвикващ гадене страх я стисна за гърлото, щом се

заизкачва по стълбището на мигащата светлина на свещта. Трябваше да спре и да се подпре на перилото, за да го овладее. Тук беше тихо, шумът от гостилницата бе приглушен. По челото и врата ѝ изби студена пот. Тънка струйка потече по страната ѝ. Преглътна. Усети в устата и гърлото си стипчив, кисел вкус. Сърцето ѝ биеше много бързо, тя дишаше плитко; размитите сенки от дърветата зад незатворените кепенци на прозорците с мътни стъкла ваеха ужаси без име.

Доця ѝ се да заплаче за майка си – детинска паника, неосъзната и първична – но майка ѝ бе на три седмици път на север, в пустошта на Елшовите гори, и тъкмо майка ѝ я беше продала предната есен.

Не можеше да се помоли. Най-малкото на Джад, въпреки че набързо я бяха приобщили към вярата му в един крайпътен параклис по заповед на карчитския търговец на роби, който ги беше купил и отвел на юг. А молитвите към далечния горски бог Лудан щяха да са безнадеждно ненужни предвид това, което скоро щеше да я сполети.

Трябваше уж да е девица – и беше доскоро, но светът се бе променил. Саврадия официално беше джадитска, плащаше данъци на Сарантийската империя, поддържаше два военни лагера и войски, настанени в Мегарион, и макар все още без много шум да се спазваха някои древни племенни ритуали, които джадитските духовници се правеха, че не забелязват, стига да не ги принудеха да ги забележат, никой не смяташе за нужно вече да принася в жертва девствените си дъщери.

Не и след като една блудница от пощенски хан можеше да свърши работа.

Това беше, помисли си Кася, вкопчила се в перилото и загледана през прозорчето навън в нощта. Чувстваше се безпомощна и изпитваше гняв от това. Имаше си нож, скрит в ковачницата, но какво можеше да ѝ помогне един нож? Не можеше дори да се опита да избяга. Вече я наблюдаваха, а и все едно, къде можеше да отиде една робиня? В горите? По пътя, за да я хванат с кучетата?

Не можеше да види гората през зацапаните прозорци, ала усещаше там, в тъмното, присъствието ѝ, съвсем близо. Не можеше да се заблуждава. Това шепнене, погледите, тази необяснима доброта, никога невиданата досега милостивост в очите на онази кучка Деана, влажният глад на лицето на тлъстата жена на Моракс, господарката, която толкова бързо извърещаше очи всеки път, щом Кася срещнеше погледа ѝ в кухнята. Щяха да я убият след две сутрини, в Деня на мъртвите.

Криспин беше използвал разрешителното, за да си наеме слуга в

първия пощенски хан в Саврадия, малко след пограничните камъни на междата с Батиара. Вече беше в Сарантийската империя, за първи път в живота си. Помисли дали да не вземе второ муле за себе си, но всъщност не обичаше да язди, а краката му се държаха изненадващо добре в хубавите ботуши, които си беше купил. Можеше да наеме двуколка и кон или муле, което да я тегли, но това щеше да означава разход много над позволеното му от разрешителното, а и все едно, двуколките бяха изключително неудобни.

Варгос, наетият слуга, се случи едър мълчалив мъж, чернокок – не обичайно за инициите, – с пресен кръстовиден белег високо на едната буза и с тояга, по-тежка и от тази на Криспин. Белегът приличаше на някакъв езически символ; Криспин не изпитваше желание да научи повече за него.

Въпреки настояванията на Марциниан беше отказал да вземе със себе си някой от чираците. Щом трябваше да тръгне на това безумно пътуване под чуждо име, за да промени изцяло живота си или нещо такова, нямаше да го направи в компанията на момче от родния дом. С достатъчно много неща му предстоеше да се справи, че да поеме и отговорността за един млад живот по опасни пътища към още по-несигурна цел.

От друга страна, нямаше и да се прави на идиот – или имбецил, както Линон много обичаше да го нарича – като пътува сам. Не обичаше да е извън градските стени, а този път през Западна Саврадия, покрай мрачния лес с обрулените от ветровете планински върхове на юг, изобщо не можеше да се сравни с гъсто населената и пълна с оживени пътища Батиара. Беше се уверил, че Варгос познава пътя до тракезийската граница, преценил беше явната му сила и опит и го поиска по правото, което му даваше имперското разрешително. Службата на канцелара щеше да заплати наема на Имперската поща. Всичко това беше много ефективно. Само дето хич не му харесваше колко черна е гората на север от пътя.

Търговците на вино бяха свърнали по разклонението на юг много преди границата, по пътя на Масина Баладия, на половин ден път пред тях. Клирикът – свестен добросърдечен човек – отиваше само до една свята обител малко навътре в Саврадия. Бяха се помолили заедно и се разделиха рано една сутрин, преди клирикът да свърне от главния път. Криспин можеше да продължи с други пътници, поели на изток – все щяха да се намерят някой, идващи от Мегарион – и със сигурност щеше да изчака за такива, но с едрия си, як спътник като че ли нямаше много

смисъл. Това бе едно от предимствата на пощенската система: можеше да си наеме човек като Варгос и да го освободи в някой пощенски хан по пътя, за да го вземат със себе си други, продължаващи нататък или пътуващи в обратната посока. Днешната Сарантийска империя наистина можеше да е далече от блясъка на някогашния Родиас на върха на славатата му, но пък и не беше чак толкова далече.

И ако Гизел, младата кралица на антите, беше права, Валерий Втори искаше тъй или иначе да възстанови Западната империя.

Ако питаха Гай Крисп, майстора на родийска мозайка във Верана, окаян и премръзнал под есенния дъжд, то всички възможни мерки да се увеличи степента на цивилизован ред по места като това трябваше енергично да се подкрепят. Наистина не обичаше гората, изобщо.

Интересно беше, с тази усилваща се тревога, която изпитваше, докато дните се точеха и те вървяха по пътя, а гората бе непрекъснато пред очите им. С известно раздражение бе принуден да си признае, че е много повече градски човек, отколкото си беше мислил. Градовете, с всичките им опасности, все пак си имаха стени. Общо взето се смяташе, че дивите неща – било то зверове или беззакония хора – са извън тези стени. Стига човек да внимаваше да не излиза сам след мръкване и да избягва съмнителни улички, то крадецът на кесии на пазара или разпаленият Свят шут, ръсещ слюнка и проклетия на площада, бяха единствените опасности, на които можеше да се натъкне.

А и в градовете имаше сгради, обществени и частни. Дворци, бани, театри, домове на търговци, жилища, параклиси и храмове – със стени и входове, и понякога дори с куполи, където хора с достатъчно средства пожелаваха понякога да им се направи и постави мозайка.

Поминък за човек с опит и известни умения.

Потребността от особените дарби на Криспин в тази гора беше изключително малка, както и в дивите земи на юг оттук. Враждуващите саврадийски племена бяха станали пословични с варварската си жестокост още от най-ранните времена на Родийската империя. Всъщност най-тежкото единично поражение, каквото родийска армия изобщо бе претърпявала някога, преди бавния упадък и окончателното ѝ отхвърляне, се бе разиграло малко по на север оттук, когато цял един легион, пратен да усмири племенен бунт, бе заклещен в капан между блатистите земи и леса и бойците бяха избити до крак.

Според историческите хроники наказателните легиони бяха водили седемгодишна война. Бяха успели. Най-накрая. Саврадия не беше лесно място за водене на сражения във фаланга или в колона. А врагове, които

се стапяха като духове сред дърветата и след това разчленяваха и изяждаха пленниците си в кървави церемонии под барабанен тътен в сумрачните лесове, можеха да вдъхнат страх и у най-дисциплинираното войнство.

Но родийците не бяха взели повечето от познатия свят под своя егида с неохота самите те да прилагат сурови мерки, а и бяха разполагали с ресурсите на империя. Дърветата на саврадийските гори накрая бяха окичени с мъртвите тела на племенни воители – и на техните жени и деца: с отсечени крайници и разпрани слабини, обесени на свещените им клони за мазните им жълти коси.

Това не беше история, помисли си Криспин една сутрин, заделена за вгълбен размисъл, колкото и отдавна да се беше случило. Дори Линон в този ден бе притихнала. Тъмните лесове се точеха покрай пътя, много близо в този участък, сякаш безкрайно напред на изток и на запад, щом се обърнеш да погледне през рамо. Дъб, ясен, офика, бреза, други, непознати му дървета, с окапали или капещи листа. Тук-там над дърветата се виеха валма черен дим: вглицари се трудеха в края на леса. На юг земята се гънеше на низове от малки възвишения към преградата от планини, скриваща крайбрежието и морето. Виждаха се овци и кози, кучета, дим от пастирски колиби. Никакви други признаци на човешки живот. Денят беше сив, сипеше се ситен студен дъжд, планинските върхове се губеха, загърнати в облаци.

Под качулката на пътното си наметало Криспин се опита – с много скромнен успех – да си спомни защо все пак прави всичко това.

Опита се да сътвори в ума си ярки, многоцветни образи на Сарантион – приказната слава на Имперския град, центъра на творението на Джад, око и украса на света, както гласеше прословутата фраза. Не можеше. Твърде далечно беше. Твърде непознато за него. Черният лес, мъглата, студеният дъжд бяха твърде потискащо настойчиви с присъствието си. И липсата на стени, на топлина, на хора, дюкяни, пазари, таверни, бани, на всякакви сътворени от човешка ръка символи на удобство, да не говорим за красота.

Беше градски човек, и просто това си беше истината. Това пътуване го принуждаваше да приеме, макар и със съжаление, всички асоциации, които тази истина носеше... за упадъчност, мекушавост, развала, преситен лукс. Последните, язвителни карикатури на Родиас, преди да падне: изнежените превзети аристократи, които наемаха варвари, за да се бият вместо тях, и се оказваха безпомощни, когато собствените им наемници се обърнеха срещу тях. Двамата с Масина Баладия с нейната носилка с

възглавнички, пищното ѝ пътнo облекло, благовонията ѝ, боядисаните ѝ нокти на краката бяха повече сходни, отколкото различни в края на краищата, каквото и да му се искаше да каже по въпроса. Градски стени определяха границите на света на Криспин толкова, колкото и на нейния. Това, което най-много му се искаше точно в този момент – ако беше честен към себе си, – беше баня, масло, професионален масаж, сетне чаша горещо вино с подправки на диван в топла стая, с лееща се около него цивилизована беседа. Чувстваше се неспокоен и объркан, изложен тук, навън сред тази пустош. А и го чакаше още дълъг път.

Не толкова дълъг до следващото легло обаче. Здравият ход под здравия дъжд, само с едно кратко спиране за обедното парче сирене и хляб, и чаша вкиснало вино в една одимена, вмирисана на тор кръчма в малко селце, ги доведе късно следобед до поредния имперски хан. Дори дъждът беше спрял дотогава, облаците се разпръсваха на юг и на запад, макар и не над горите. Видя върховете на някои от планините. Морето трябваше да е отвъд тях. Можеше да е отплавал, ако куриерът бе пристигнал навреме. Празна мисъл.

Можеше все още да си има семейство, ако чумата беше подминала дома им.

Докато двамата с Варгос минаваха през поредната купчина къщи, слънцето се появи зад тях за първи път този ден, бледо и ниско, огряло планинските склонове и тежките облаци над върхарите, блеснало студено в локвите дъждовна вода в крайпътната канавка. Подминаха ковачница, пекарна и две ужасни на вид селски ханчета, без да обръщат внимание на хладното любопитство на шепата струпали се хора и на дрезгавата подкана от страна на мършавата блудница в страничната уличка до втория хан. Не за първи път Криспин отправи мълчалива благодарност за разрешителното, сгънато в кожената кесия на колана му.

Пощенският хан се намиралше на изток от селото, точно както сочеше картата му. Криспин харесваше тази карта. Голяма утеха му носеше фактът, че по пътя им местата се появяваха всеки ден точно тогава и където картата казваше, че трябва да са. Беше успокоително.

Ханът беше голям, имаше си обичайната конюшня, налбантница, вътрешен двор и никакви купища гниеца смет при входа. Зърна добре поддържана градина със зеленчуци и билки зад портата в дъното на двора, овце в ливадата по-нататък и груба овчарска колиба. „Да живее Сарантийската империя и нейната славна Имперска поща“, помисли си Криспин кисело. Димът, виещ се от широките комини, носеше обещания за топлина вътре.

„Ще останем две ночи“, каза Линон в ума му.

„Нима? Защо? Да не би да са уморени малките ти крачета?“

„Мишки и кръв! Толкова си глупав, че не бива да те пускат навън без гувернантка. Спомни си календара и какво ти каза Зотик. Ти си в Саврадия, имбецил. А утре е Денят на мъртвите“.

Криспин всъщност беше забравил и се изруга наум за това. Колкото и неразумно да беше, дразнеше го, когато птицата се окажеше права.

„Е, и какво става? – попита той кисело. – Сваряват ме на супа ако ме намерят навън? Заравят кокалите ми на кръстовище?“

Линон не си направи труд да отговаря.

Смутен и сконфузен, Криспин остави Варгос да се погрижи за мулето и багажа и закричи покрай две разляяли се кучета и пръснали се из плувналия във вода двор пилци. Влезе в преддверието на хана, за да покаже разрешителното си и да види дали би могъл веднага да получи гореща баня срещу имперски пари.

Преддверието се оказа приятно чисто, широко и с висок таван. Понататък, зад една врата вляво, в гостната горяха две камини. Оттам се лееше весела и бърлива глъч. След мокрия и студен път през целия ден топлината и разнородната реч вътре бяха неоспоримо примамливи. Зачуди се дали някой в тукашната кухня умее и да готви добре. В тези гори трябваше да има сърни, глигани, а може би и от редкия, труден за лов саврадийски тур; добре задушено е подправки плато дивеч и бутилка-две що-годе прилично вино щяха да го поотпуснат.

Докато се оглеждаше – забеляза и добре пометения, покрит с плочки под – му хрумна, че този хан наистина може да се окаже съвсем прилично място, където да отпочинат краката му за два дни и две ночи. Зотик беше недвусмислен в съветите си да се задържи на едно място и на закрито в Деня на мъртвите. При цялото му насмешливо отношение към такива неща, нямаше смисъл да се държи глупаво само за да спечели една битка с изкуствена птица. Ако не друго, изведнъж си помисли той, Линон беше доказателство, че полусветът е реалност.

Не съвсем утешителна мисъл.

Зачака ханджията, с благословеното разрешително в ръка, вече поотпуснал се от усещането, че е сух, и с очакване за топлина и вино, които скоро щяха да дойдат. Чу някакъв шум откъм дъното на хана, зад стълбището, и се обърна, като изписа на лицето си вежлива физиономия. Даваше си сметка, че в момента едва ли изглежда представително, пък и това, че пътуваше пеш, само с един временно нает слуга, говореше, че не е особено заможен, но вече бе открил, че едно разрешително с

неговото име, изящно изписано отгоре – името на Марциниан всъщност – и с личния печат и подпис не на кого да е, а на самия имперски канцелар, могат изведнъж да вдъхнат страхопочитание към особата му.

Но от задното стълбище не слезе ханджията, а само едно тъничко слугинче в зацапана, дълга до коленете кафява туника, босоного и жълтокосо, понесло запечатана делва с вино, твърде тежка за него. Щом го видя, се закова на място и го зяпна с ококорени очи.

Криспин се усмихна леко, без да го притесни дързостта в погледа.

– Как ти викат, момиче?

Тя преглъгна, сведе очи и промълви:

– Коте.

Той се ухили.

– И защо?

Тя отново преглътна, сякаш ѝ беше трудно да говори.

– Не знам – отрони най-сетне. – Някой е решил, че приличам на коте сигурно.

Очите ѝ не се откъсваха от пода след онзи първи, открит поглед. Криспин се сети, че цял ден не е говорил с никого, освен да нареди нещо на Варгос. Беше странно, не знаеше как да се чувства от това. Знаеше, че иска баня, а не да си приказва с някакво слугинче.

– Не приличаш. Е, а какво ти е истинското име тогава?

При този въпрос тя вдигна очи и отново ги сведе.

– Кася.

– Е, Кася, тичай да ми намериш ханджията. Мокър съм отвън и сух отвътре, и да не си и помислила да ми казваш, че няма да се намерят свободни стаи.

Тя не помръдна. Продължи да се взира в пода, притиснала до корема си тежката делва, придържаше я отдолу с две ръце. Беше съвсем млада, много слабичка, с раздалечени сини очи. От някое северно племе явно. Иници или някое от другите. Зачуди се дали го е разбрала, шегата му – бяха си говорили на родийски. Тъкмо се канеше да повтори молбата си на сарантийски, без остроумието, когато тя си пое дъх.

– Те ще ме убият утре. – Само това каза, съвсем ясно този път. И вдигна очи към него. Очите ѝ бяха огромни, дълбоки като гората. – Ще ме отведеш ли?

Предната нощ Загнес от Сарника дори не поиска да доизслуша молбата ѝ.

– Толкова ли си проста? – кресна ѝ, избута я от леглото и тя се

просна на голия под. Беше студен, макар огньовете на кухнята да грееха точно под него. – Какво общо, в свящото име на Джаг, мога да имам с едно купено момиче от Саврадия?

– Готова съм да правя всичко, което пожелаете – проплака тя и коленичи до леглото; мъчеше се да надвие сълзите си.

– Разбира се, че ще си готова. Не това е въпросът. – Загнес беше наистина притеснен.

Не беше от молбата да я купи и да я отведе със себе си. Имперските куриери бяха свикнали с такива молби. Трябваше да е заради мотива ѝ. Точно заради този спешен, особен мотив. Но тя трябваше да му го каже... иначе за него изобщо нямаше да има никаква причина дори да го обмисля, наред с всички други обичайни молби. Казваха, че бил добър човек...

Не достатъчно добър, изглежда. Или не достатъчно глупав. Беше преbledнял; беше го изплашила истински. Полуоплешивял дебел мъж, вече не млад. Съвсем не жесток, просто благоразумно отказваше да се забърква в подмолния живот на едно саврадийско село, та дори той да включваше забраненото жертвоприношение на момиче на един езически бог. Навярно точно заради това. Какво щеше да се случи, ако донесеше за тази история на духовниците или във военния лагер източно от тях? Разследване, задаване на въпроси, навярно на болезнени въпроси – дори на фатални, – защото това бяха въпроси на святата вяра. Строги мерки срещу възбращащото се езичество? Разгневени клирици, войници, настанени в селото, наложени наказателни данъци? Моракс и другите можеше да бъдат наказани; ханджията можеше да бъде изгонен от службата си, да му отрежат носа, да му отсекаят ръцете.

И край на толкова доброто обслужване, на най-топлиите стаи в този хан или в другите в Саврадия за Загнес от Сарника. Вестите по главните пътища се разнасяха бързо, а никой никъде не обича доносниците. Той беше имперски куриер, но прекарваше повечето си дни – и нощи – далече от Сарантион.

И всичко това заради едно слугинче? Как изобщо беше могла да очаква, че ще ѝ помогне?

Не беше очаквала. Но и не искаше да умре, а в момента възможностите ѝ за избор се стесняваха.

– Върни се в леглото – каза ѝ грубо Загнес. – Ще замръзнеш на пода и никаква работа няма да ми свършиш. Винаги ми е студено напоследък – добави с неискрен смях. – Твърде много години изкарах на пътя. Време ми е да се пенсионирам. И щях да го направя, ако жена ми не

беше вкъщи. – Нов фалшив, неубедителен смях. – Момиче, сигурен съм, че се плашиш за нищо. Моракс го познавам от години. Вас момичетата винаги ви е страх от сенките, когато този глупав... когато този ден наближи.

Кася мълчаливо се качи в леглото и се шмугна гола под завивката до него. Той леко се отдръпна. Нищо изненадващо, помисли си тя с горчивина. Кой разумен мъж щеше да иска да спи с момиче, белязано за Лудан на Гората? Свещената ѝ смърт можеше да се прехвърли направо на него.

Не беше това обаче. Загнес като че ли беше по-прозаичен тип.

– Краката ти са студени, момиче. Разтрий ги там нещо. И ръцете ти. Все ми е студено.

Кася издаде някакъв странен звук: наполовина смях, наполовина подновено усилие да надвие паниката си. Послушно потърка стъпалата си едно в друго, мъчеше се да ги загрее, за да може да стопли мъжа до себе си. Чуваше вятъра отвън и как един клон заблъска по стената. Облаците бяха дошли, с дъжд. Без луни.

Изкарала беше нощта с него. Той не ѝ беше посегнал, дори с ръка. Остана да лежи плътно до нея, свит на кравай като дете. Беше лежала будна и вслушана във вятъра, в блъскащия в стената клон и ромона на дъжда. Утрото щеше да дойде, после нощта, а на следващия ден щеше да умре. Изненадващо беше за нея как можа да оформи в ума си тази последователност, тази мисъл. Зачуди се дали ще може да убие Деана, преди да я вържат или зашеметят. Искаше ѝ да можеше да се помоли, но не беше отраснала с вярата в Джад на Слънцето и никакви молитви към него не ѝ идваха на ума. От друга страна, как се молеше една жертва на бога, на когото я поднасят? Какво можеше да помоли Лудан? Да е мъртва, преди да я наскат на парчетата? Или каквото там правеха тук, на юг. Тя дори не знаеше. Стана много преди спящия куриер в тъмния влажен мраз преди разсъване. Навлече си разтреперана долните дрехи и туниката и слезе в кухнята. Все още валеше. Чу звуци откъм двора: конярчетата приготвяха свежите коне за имперските куриери и товарни коне и мулета за онези, които си бяха купили или наели. Взе наръч дърва от задната стаичка, после донесе още два и коленичи да накладе огъня в кухнята. Деана също слезе, прозяваше се, и отиде да направи същото за огъня в гостната. Имаше нов оток на едната буза.

– Добре ли спа, кучко? – рече Деана, докато минаваше покрай нея. – Никога повече няма да го получиш това, вярвай ми.

– Той ми каза, че си толкова мърлява отдолу, колкото и отгоре – измърмори Кася, без да си прави труда да се обърне. Зачуди се дали Деана ще я удари. Имаше цял наръч дърва подръка.

Но те не искаха да е наранена или пострадала по какъвто и да било начин. Можеше дори да е почти забавно... днес Кася можеше да каже каквото си поиска, без страх, че ще я ударят.

Деана постоя неподвижно за миг, след което си отиде, без да ѝ посегне.

Следяха я внимателно. Кася го беше забелязала, когато се отскубна за миг от чистенето на нощните гърнета, за да постои на верандата зад хана да подиша чистия влажен въздух. Планините бяха загърнати в мъгла. Все още валеше. Вятърът бе стихнал. Димът от комините, се издигаеше право нагоре и се стапяше в следобедната сивота. Едва можеше да види овощната градина и овцете на склоновете. Звучите се бяха приглушили.

Но Фарус коняря небрежно се беше облегал на един от стълбовете на верандата и дялкаше с ножа си мокра пръчка, а Ругаш, старият овчар, беше оставил стадото си на момчетата и стоеше на прага на отворената врата на колибата си зад градината. Като видя, че поглежда към него, се обърна и се изплю в калта през дупката между зъбите си.

Наистина си мислеха, че може да избяга. Къде можеше да избяга една робиня? Боса по планинските склонове нагоре? В Елшовия лес? По-хубава ли щеше да е смъртта от зъбите и ноктите на дивите зверове? Или демоните на мъртвите щяха да я намерят първи и да вземат душата ѝ завинаги? Кася потръпна. Безсмислен страх: нямаше дори да успее да се добере до гората или хълмовете, а и щяха да я проследят, ако опита-ше. С кучетата.

Кафа се появи на прага на отворената врата зад нея – Кася позна стъпката ѝ, без да се обърща.

– Казва на господарка да бие тебе с камшик за мързел – рече тя. – Тя заповядала да говорим само родийски, научим добре.

– Майната ти – отвърна тихо Кася. Но се обърна и влезе, като избута от пътя си Кафа, която беше може би най-святната от всички.

Върна всички нощни гърнета по стаите, после отиде в кухнята да привърши със сутрешните чинии. Огънят беше много слаб – биеха или те затваряха в избата при плъховете, ако оставиш огъня много слаб – или пък много силен, пилеене на дърва. Подсили го. Очите ѝ лютяха от дима. Избърса ги с ръка.

Ножът бе скрит в навеса на ковачницата до конюшната. Реши да иде за него по-късно. Ако не друго, можеше да се убие сама през нощта. Да им откаже онова, което искаха. Някакъв вид триумф.

Така и не получи възможност. Дойде нова група търговци, трима, спрели се рано заради дъжда. Нямаха разрешителни, разбира се, но платиха на Моракс, след кратък тих разговор, за правото да отседнат незаконно. Настаниха се край един от огньовете в гостната и изпиха много бързо порядъчно количество вино. После тримата поискаха момичета, колкото да им мине по-приятно мокрият следобед. Кася се качи с единия, карчит; Деана и Сирена поеха другите двама. Карчитът миришеше на вино, на мокра кожа и риба. Натисна лицето ѝ на леглото още щом влязоха в стаята и дръпна туниката ѝ нагоре, без да си прави труда да я сваля или да смъкне и своите дрехи. Щом свърши, веднага заспа, проснат върху нея. Кася изпълзя изпод него. Надникна навън през прозореца. Дъждът затихваше; скоро щеше да спре.

Слезе пак долу. Карчитът хъркаше толкова силно, че се чуваше в коридора; нямаше извинение, ако се забавеше. Моракс я огледа внимателно – гледаше за отоци, несъмнено – и ѝ махна мълчаливо към кухнята. Време беше да почне да приготвя вечерята. В гостната вече се бе появила нова група мъже, пиеха. Вечерта ханът щеше да е пълен. Утрешният ден правеше хората изнервени, възбудени, търсеха пиене и компания. През откреннатата врата Кася видя трима селяни с четвърта бутилка на масата им. Моракс беше с тях.

Деана слезе малко по-късно, вървеше едва-едва, сякаш нещо я болеше отвътре. Стояха една срещу друга, режеха картофи и лук, редяха маслини в малките купи. Господарката ги наблюдаваше и те не говореха. Жената на Моракс ги биеше, ако говорят по време на работа. Каза нещо на готвачката. Кася не чу какво беше. Усещаше, че господарката продължава да я гледа. Навела глава, отнесе купите с маслини и кошничките с хлебчетата от пекарната и ги нареди на масите до стъклените с масло. Това беше пощенски хан; предлагаша се удобства – срещу съответната цена. Тримата селяни подхванаха оживен разговор веднага щом тя влезе. Никой не вдигна очи към нея, докато им даваше маслините и хляба. Двата огъня бяха отслабнали, но това бе работа на Деана.

В кухнята готвачката режеше пилета и пускаше парчетата в котела с картофи и лук за яхния. Виното в кухнята свършваше. Мокър, студен ден. Мъжете пиеха. След кимването на господарката Кася взе ключа, отиде до избата, вдигна тежкия капак, извади една делва. Когато Моракс я купи от търговеца преди година, не можеше да ги вдига. Бяха я

набили заради това. Голямата делва все още беше тежка за нея и тя едва се справяше. Заклучи, тръгна обратно по коридора и видя един мъж – тъкмо бе влязъл в предверието.

Беше заради дивашкия му вид, щеше да реши тя по-късно. Буйната рижа брада, разрошената коса, когато избута назад качулката на калното си наметало. Имаше едри здрави ръце с червени косъмчета по китките, а прогизналото му наметало беше вързано на кръста, запретнато над коленете и стегнато с колан. Скъпи ботуши. Тежък кривак. По този път със странстващи търговци, граждански служители, униформени военни и имперски куриери този самотен пътник й напомни за коравите мъже от родния й, така далечен север.

В това, разбира се, имаше изключителна ирония, но тя нямаше как да го разбере.

Стоеше сам, без спътник или слуга с него, и удивително, точно в този момент наоколо нямаше никого. Заговори й на родийски. Тя едва го чу, както и отговорите, които успя да промълви смутено. За името й. Заби очи в пода. Имаше някакво странно усещане за бучене в ушите, както от вятър, нахлул в стаята. Побоя се, че ще падне или ще изтърве делвата и тя ще се пръсне. Изведнъж й хрумна, че и да я счупи, все едно. Какво можеха да й направят?

– Те ще ме убият утре – промълви тя.

Вдигна очи към него. Сърцето й биеше като барабан в родния й север.

– Ще ме отведеш ли?

Мъжът не се сви като Загнес, нито я зяпна в изумление или с невярие. Гледаше я много съсредоточено. Очите му бяха присвити; бяха сини и студени.

– Защо? – попита я, почти грубо.

Кася усети напирашите сълзи. Надви ги.

– Денят... Денят на мъртвите – почна тя. Устата й сякаш беше пълна с пепел. – Заради... заради бога на дъбовете... те...

Чу стъпки. Разбира се. Времето беше изтекло. Времето никога не стигаше. Можеше да е умряла от чумата у дома, като баща й и брат й. Или от глад в последвалата зима, ако майка й не я беше продала срещу храна. Беше продадена обаче. Беше тук. Робиня. Времето бе изтекло. Млъкна изведнъж, забила очи в пода и стиснала тежката делва. Моракс излезе през сводестата врата от гостната.

– Крайно време беше, ханджийо – каза кротко червенобрадият. –

Винаги ли държиш гостите си да чакат сами в преддверието?

– Коте! – ревна Моракс. – Кучка такава, как смееш да не ми кажеш, че ни е дошъл такъв виден гост? – Свела очи надолу, Кася си представи как вещият му поглед преценява размъкнатия мъж. Моракс продължи с нормален глас: – Добри господине, това все пак е имперски хан. Знаете, че трябва да разрешителни.

– Разчитам те да гарантират известно уважение към гостите ви – каза хладно мъжът. Кася го погледна с крайчеца на околото си. Не беше северняк, разбира се. Не и с този говор. Такава глупачка беше. Говореше на родийски и гледаше навъсено Моракс. Хвърли поглед през отворената врата към препълнената гостна. – Явно изненадващо много притежатели на разрешителни са тръгнали на път в такъв мокър ден толкова късно есента. Поздравявам ви, ханджийо. Гостоприемството ви сигурно е изключително щедро.

Моракс се изчерви.

– Значи имате разрешително? Ще се радвам да ви приема, ако е така.

– Така е. И бих искал радостта ви да се окаже изключително осезаема. Желая най-топлата стая, която имате, за две нощи, чиста постеля за човека ми там, където настанявате слугите, и гореща вода, масло, кърпи и корито да се донесат в стаята ми веднага. Ще се окъпя, преди да вечерям. Ще се посъветвам с вас за храната и виното, докато ми приготвят банята. И искам момиче, което да ме намаже и изкъпе. Това тук ще стане.

Моракс изглеждаше слисан. Биваше го в това.

– О, боже, боже! Тъкмо приготвяме вечерята, добри господине. Както виждате, ханът днес е препълнен, а работната ни ръка не достига. С прискърбие ще трябва да ви кажа, че няма да можем да ви осигурим баня веднага. Това е само един скромен провинциален хан, добри господине. Коте, марш да отнесеш това вино в кухнята. Веднага!

Червенобрадият мъж вдигна ръка. Държеше свитък пергамент. И монета, забеляза Кася.

– Още не сте ми поискали разрешителното, ханджийо. Пропуск. Хайде, прочетете го. Не се съмнявам, че ще разпознаете подписа и печата на самия канцелар в Сарантион. Разбира се, сигурно немалко от гостите ви притежават разрешителни, подписани от самия Гесий.

Червендалестото лице на Моракс стана костено бледо.

Щеше да е почти смешно, но Кася се побоя, че всеки миг ще изтърве делвата. Разрешителните се подписваха от имперски служители в

различните градове или от низши офицери във военните лагери, не от Имперския канцелар. Усети се, че е зяпнала. Кой беше този мъж? Намести глинената делва по-удобно. Ръцете ѝ трепереха от тежестта ѝ. Моракс се пресегна и взе свитъка – и монетата. Разгъна разрешителното и зачете, устните му замърдаха с думите. Вдигна глава, ококорил очи, без да може да скрие изумлението си. Цветът му бавно се възвръщаше. Монетата сигурно също беше помогнала.

– Вие... слугите ви, за които споменахте, навън ли са, добри ми господине?

– Само един. Взех го на границата да ме отведе до Тракезия. Има си и причини, поради които Гесий и императорът са решили да пътувам с по-малко показност. Вие поддържате имперски хан. Ще ме разберете. – Червенобрадият се усмихна леко и сложи пръст на устните си.

Гесий. Канцеларът. Този мъж го споменаваше по име и имаше разрешително с личния му печат и подпис.

Сега вече Кася започна да се моли, мълчаливо. На никой бог поименно, но с цялото си сърце. Ръцете ѝ трепереха. Моракс я беше отпратил в кухнята. Обърна се да тръгне.

Видя, че Моракс върна височайшето разрешително. Монетата я нямаше. Кася така и не се беше научила да проследява движението, с което такива подаръци изчезваха от дланта на Моракс. Той се пресегна, спря я с ръка на рамото ѝ.

– Деана! – ревна господарят, щом я видя да минава през гостната, и Деана бързо остави наръча дърва на пода и притича. – Отнеси тази делва в кухнята и кажи на Бреден да качи най-голямото корито в стаята над нея. Коте, ти ще занесеш гореща вода от казана горе с Бреден. Веднага. Двете ще приготвите банята. И на бегом, да не изстине. После ще обслужиш негово благородие скъпия ни гост. Ако се оплаче и за най-малкото нещо, ще те заключа в избата цяла нощ. Ясен ли съм?

– Не ме наричайте ваше благородие, ако обичате – каза кротко мъжът с рижата брада. – Имам причина да пътувам така, запомнете.

– Разбира се – отвърна Моракс, и се сгъна на две. – Разбира се! Простете ми! Но как да ви нари...

– Марциниан е достатъчно – каза мъжът. – Марциниан от Варена.

„Мишки и кръв! Какво правиш?“

„Не съм сигурен – искрено отвърна Криспин. – Но ми трябва мощта ти. Разказът ѝ достоверно ли ти звучи?“

Линон, след първоначалната свирепост, изведнъж клюмна унило. И

след ненадейното мълчание отвърна: „Вярно е всъщност. По-вярното е, че трябва да стоим настрана от това. Криспин, в Деня на мъртвите не бива да се забъркваш“.

„Знам. Понеси го с мен. Помогни, ако можеш“.

Погледна дебелия, отпуснал рамене ханджия и каза на глас:

– Марциниан е достатъчно. Марциниан от Варена. – Замълча и добави доверително: – И ще съм благодарен за дискретността ви.

– Разбира се! – извика ханджията. – Аз съм Моракс и съм изцяло на вашите услуги, драги... Марциниан. – Дори намигна. Алчен тип.

„Най-хубавата стая е над кухнята – каза в ума му Линон. – Съобразява се с молбата ти“.

„Познаваш ли този хан?“

„Познавам повечето по този път, имбецил. Вкарваш ни в опасни води“.

„Пътувам към Сарантион. Разбира се, че ще ни вкарам“, отвърна кисело Криспин. Линон изсумтя безмълвно и затихна. Друго момиче, със зачервен оток на едната буза, беше взело делвата от жълтокосото. И двете бързо излязоха.

– Мога ли да ви предложа от най-доброто ни кандарийско червено за вечерята ви? – рече ханджията, събрал длани, както сякаш имаха навика да правят всички ханджии. – Малко ще ви излезе отгоре, разбира се, но...

– Имате кандарийско? Би било чудесно. Донесете го неразредено, с кана вода. Каква е вечерята ви, Моракс? „Ах, какви благородия сме днес!“

– Имаме чудесни селски наденички, наше производство. Или пилешка яхния, сега се готви.

Криспин заложи на яхнията.

Докато се качваше към стаята над кухнята, се опита да разбере защо всъщност беше направил всичко това. Не може да измисли ясен отговор. Всъщност нищо не бе направил. Все още. Но му хрумна, с нещо много близко до истинска болка, че за последен път беше видял този изпълнен с ужас ококорен поглед на лицето на по-голямата си дъщеря, докато майка ѝ повръщаше кръв, преди да умре. А той не можеше да направи нищо. Побеснял, почти обезумял от мъка. Безпомощен.

– И вършат тази гнусотия из цяла Саврадия?

Беше гол в металното корито, свил колене до гърдите си. Най-голямото корито не се оказа особено голямо. Жълтокосото момиче го беше

намазало с масло, не много опитно, и сега го търкаше с груб парцал поради липса на сьонгер. Линон лежеше килната на една страна на перваза на прозореца.

– Не. Не, господине. Само тук, в южния край на Стария лес... Елшовия лес, както му викаме... в северния край. Има две дъбрави, посветени на Лудан, бога... на горите. – Гласът ѝ беше тих, почти шепот. Всичко се чуваше през тези стени. Като говореше на родийски, се запъваше. Той превключи на сарантийски.

– Джадитка ли си, момиче?

Тя се поколеба.

– Вкараха ме в Светлината миналата година.

Търговецът на роби, несъмнено.

– И Саврадия е джадитска, нали?

Ново колебание.

– Да, ваше благородие. Разбира се, ваше благородие.

– Но тези езичници още взимат млади момичета и... правят каквото там правят с тях? В провинция на империята?

„Криспин. По-добре да не знаеш за това“.

– Не и на север, господарю – отвърна момичето. Затърка ребрата му. – На север крадец или жена, хваната в прелюбодейство... някой, който вече е осъден на смърт, го обесват на божието дърво. Само бесят. Нищо... по-лошо.

– Аха. По-умерено варварство. Разбирам. И защо тук е различно? Няма ли достатъчно крадци и прелюбодейки тук?

– Не знам. – Не реагира на сарказма му. Нечестно беше от негова страна, помисли Криспин. – Сигурна съм, че не е това, ваше благородие. Но... може би Моракс използва това, за да е в мир със селото. Той... позволява на пътници без разрешителни да отседат, особено есен и зима. Заради това е богат. Селските ханове страдат. Може би това е начинът за него да се спогоди с тях. Дава им по някоя от робините си. За Лудан.

– Стига. Ослепително явно е, че никой тук не те е учил как да изтъркаш човек. В името на Джад! Имперски хан без сьонгер? Позор. Подай ми суха кърпа, момиче. – Криспин усещаше как в него кипва познатият, неудържим гняв и се постара да смекчи гласа си. – Чудесна причина да се убие робиня естествено. Отношенията със съседите.

Тя се изправи и припряно му донесе кърпа – всъщност жалко подобие на кърпа. Това не беше банята му във Варена. Самата стая беше невзрачна, но с прилични размери и от кухнята долу като че ли наистина

идваше малко топлина. Вече беше забелязал, че вратата има от новите железни ключалки, с бронзов ключ. Търговците сигурно харесваха това. Моракс си знаеше работата, и законните ѝ, и незаконните ѝ страни. Сигурно беше забогатял – или беше на път да забогатеет.

Криспин съдържа гнева си, мъчеше се да помисли.

– Прав бях долу, нали? Че тази нощ тук има хора без разрешителни?

Изправи се, излезе от коритото и водата закапа по пода. Тя се беше изчервила, притеснена и видимо уплашена. Това само още повече го ядоса. Дръпна кърпата от ръцете ѝ, избърса косата и брадата си, после я уви около слабините си и изруга, ухапан от някаква пълзяща твар в кърпата.

Момичето стоеше до него, непохватно отпуснало ръце и навело очи.

– Е? – отново строго попита той. – Отговаряй. Прав ли бях?

– Да, ваше благородие. – Заговореше ли на сарантийски, който явно разбираше много по-прилично, изглеждаше умна за робиня, а в сините ѝ очи имаше живец, щом ужасът избягаше от тях. – Повечето са незаконни. Есента е тих сезон. Ако дойдат бирници или войници, той ги подкупва, а имперските куриери пътуват твърде често насам-натам, за да се оплачат... стига да не ги оставят навън заради други гости. Моракс добре се грижи за куриерите.

„Сигурна съм, че се грижи. Познавам го тоя тип хора. Всичко срещу пари“.

Криспин кимна разсеяно, съгласен с птицата, но бързо се овладя. Почна да се облича. Извади сухи дрехи от пътната си торба – мокрите му връхни дрехи бяха останали да се сушат при един от огньовете долу.

„Тихо, Линон. Мисля!“

„Всичките сили да се съберат да ни опазят дано!“

Бе започнало да става все по-лесно да не обръща внимание на подобни заяждания. Днес обаче Линон се държеше някак странно. Криспин остави това за по-късно, заедно с по-дълбокия въпрос – защо изобщо се въвлечаше в тази история. Роби умираха из империята всеки ден, насилваха ги, пребиваха ги с камшици, продаваха ги... правеха ги на наденици. Криспин поклати глава: нима наистина беше толкова глупав, че тази нелепа връзка между уплашеното момиче и дъщеря му можеше да го завлече в един свят, в който не съществуваше безопасно място? Нов труден въпрос. За по-късно.

В онези хубави времена, когато все още го радваха разни неща,

умът му винаги беше обичал да разгадава ребуси. В работата, както и на игра. Докато замисля стенна мозайка, докато играе комар в любимата си бавя. Сега, докато бързо се обличаше в предвечерния студ, се улови, че се опитва да подреди плъзгащите се късчета информация в ума си като тесери, за да получи картина. Завърташе ги, накланяше ги като стъклъца, за да улови светлината с ъглите им.

„Какво ще й направят?“ , попита импулсивно.

Този път Линон помълча толкова дълго, че той си помисли, че птицата е решила да го пренебрегне. Обу си сандалите; изчакаваше. Когато се появи в ума му, гласът ѝ беше хладен, равнодушен, много различен от гласа ѝ досега.

„Сутринта ще ѝ дадат маковия сок с каквото там пие. Ще я предадат на оногова, който дойде за нея. От селото сигурно. Ще я отведат. Понякога ги чифтосват с животни, за плодородие и за късмет на ловците, понякога го вършат самите мъже, един след друг. Носят маски на животни. След това жрец на Лудан изтръгва сърцето ѝ. Може да е ковач или хлебар в селото. Или е ханджията долу. Няма как да го разберем. Смята се за добра поличба, ако остане жива, докато не ѝ извадят сърцето. Сърцето го заравят в нивите. Одират ѝ кожата, като нечистотията на живота. После я обесват за косата на священото дърво в мига, в който слънцето залезе, та Лудан да вземе своето“.

– Свети Джад! Но може да си толкова...

„Млъкни! Имбецил! Казах ти, че е по-добре да не знаеш!“

Момичето го гледаше стъписано. Криспин я изгледа с яд и тя наведе очи, вече обзета от друг вид страх.

Отвратен, невярващ, Криспин отново заигра с ребуса с част от ума си, мъчеше се да се успокои. Завъртя стъклените късчета да улови светлината. Макар да бе смътна, несигурна светлина, като от свещи, лъхнати от вятър, или на зимно слънце през тесен прозорец.

„Не мога да ги оставя да я убият така“, каза в ума си на Линон.

„Аха! И нека закънтят войнишките барабани! Гай Крисп от Варена, храбрият позастарял герой! Не можеш ли? Не разбирам защо. Просто ще си намерят някоя друга. И ще те убият затова, че си се опитал да се намесиш. Кой си ти, майсторче, че да заставаш между един бог и неговата свята жертва?“

Криспин беше привършил с обличането. Седна на леглото. То изскърца.

„Не знам как да отговоря на това“.

„Не знаеш, разбира се“ – отвърна Линон.

Момичето прошепна:

– Господарю. Ще правя всичко, което поискате, винаги.

– Че какво друго прави една робиня? – сопна се той разсеяно. Тя потрепери, все едно я беше ударил. Криспин вдиша дълбоко.

„Трябва да ми помогнеш“ – каза на птицата. Ребусът се беше оформил, колкото и жалък да изглеждаше. Криспин се размърда на леглото, то заскърца отново. „Ето какво...“

След няколко мига обясни на момичето какви стъпки трябва да предприеме, ако иска да преживее утрешния ден. Постара се да говори убедително, все едно знае какво прави. Това, което беше почти непоносимо, бе светлината, появила се в очите му, докато говореше, и тя разбра, че ще се опита да я спаси. Толкова много искаше да оцелее. Желанието да живее я изгаряше отвътре.

Беше казал на Марциниан, че не изпитва никакво истинско желание за каквото и да било, дори за живот. Може би, помисли Криспин, тъкмо това го правеше идеалния човек за подобна глупост.

Прати момичето долу. Тя първо коленичи пред него, като че ли искаше да каже нещо, но той я спря с поглед и посочи вратата. След като Кася излезе, Криспин поседя още малко, после стана и се зае с това, което искаше да е нагласено в стаята.

„Сърдита ли си?“, попита изведнъж Линон и сам се изненада.

„Да“, отвърна след малко птицата.

„Ще ми кажеш ли защо?“

„Не“.

„Ще ми помогнеш ли?“

„Аз съм само една кожа и тенекия, както каза някой веднъж. Всъщност повече пъти. Можеш да ме ослепиш, оглушиш, да ме накараш да млъкна само с мисъл. Какво друго мога да направя?“

Докато слизаше по стълбите към шума и топлината на гостната Криспин погледна през прозорчето. Навън съвсем се беше стъмнило, гората се губеше в черно. Пак не се виждаха облаци, луни и звезди. Трябваше да слезе с нищо друго наум освен с очакване за хубаво червено от Кандария и скромни надежди за добра пилешка яхния. Но всяка сянка, всяко движение в сенките зад надрасканото прозорче носеше аура на смъртна заплаха. „Смята се за добра поличба, ако остане жива, докато не ѝ извадят сърцето“.

Беше се решил. Носеше бронзовия ключ на колана си, но беше оставил откритата вратата на стаята, като наивен родийски глупак, непривикнал със суровите реалности на пътуването, с истинските

опасности на пътя.

Беше станало ясно, че червенобрадият родиец, който пиеше и дори делеше щедро с тях скъпо вино, пътува чак до Сарантион с разрешително, подписано от самия имперски канцелар. Цялата гостна вече го знаеше. Мъжът непрекъснато повтаряше името Гесий – на всяко трето изречение. Можеше чак да е дразнещо, ако не беше толкова добродушен... и щедър. Изглежда, беше някакъв майстор художник, мекушав градски човек, поканен да помогне за някой от строителните проекти на императора.

Телон от Мегарион се смяташе за доста вещь в претеглянето на типове като него и възможностите, които му предлагаха.

Първо, художникът – Марциниан, така се беше нарекъл – съвсем очевидно не носеше кесията си. Което означаваше, че разрешителното и колкото там пари му бяха платили в аванс или беше взел със себе си от Батиара – явно предостатъчна сума, за да си позволи разкоша да пие кандарийско вино и да черпи даже – не бяха у него, освен ако не ги беше тикнал в долните си дрехи. Телон се ухили зад шепите си при мисълта за смачкания, оцапан с лайна къс хартия, поднесен в следващия пощенски хан. Не, имперското разрешително не се криеше в гащите на Марциниан, готов беше да заложи на това.

Или по-точно щеше да заложи, и то доста, стига да имаше. Телон не разполагаше с никакви средства и го бяха прикрепили към свитата на чичо му само заради доброто сърце на чичо му – както чичо му му напомняше непрекъснато. Връщаха се у дома в Мегарион, след като бяха сключили няколко изгодни сделки във военния лагер към Тракезия, където бяха базирани Четвърти и Първи Саврадийски легиони. Изгодни за чичо Ерит де. Самият Телон нямаше никакъв пряк интерес от печалбите. Дори не му плащаха. Беше тук само за да научи маршрута, казал беше чичо му, и да опознае хората, с които трябва да се разбира, и да покаже, че може да се държи прилично сред съсловия по-добри от пристащна сган.

Ако докажеше, че се учи прилично бързо, щедро беше отстъпил чичо му, можело дори да го допуснат в работата на добра заплата и сам да поведе няколко малки кервана. След време може би, след като минел определен срок, можело дори да стане партньор на чичо си и братовчедите.

Майката и бащата на Телон бяха засипали чичо Ерит с унижителни благодарности. Кредиторите на Телон, сред които и няколко играчи на

зарове с говняни лица от една пристанишна каупона, се бяха въздържа-ли да изразят подобен ентусиазъм.

Общо взето Телон беше принуден да признае, че за него това си беше едно съвсем навременно пътуване далече от дома, макар времето да беше гадно и чичо му и тия плужеци, братовчедите му, да приемаха утринните молитви прекалено на сериозно и да се мръсеха само при споменаването за блудници. Телон тъкмо обмисляше много енергично как да си уреди една кратка, сваляща напрежението срещичка с хубавото русокосо слугинче в този хан, когато словоохотливото безхаберие на художника на съседната маса насочи мислите му в съвсем друга посока.

За жалост някои сурови факти си оставаха неотменими. Само след още няколко много кратки дни щеше да се върне у дома. Определени среди му бяха намекнали много свойски, че ако държи да се радва на ползата и удобството на двата си все още здрави крака, то никак няма да е зле да се подготви да изплати някои значителни суми с цел да оправи комарджийския си дълг. Чичото на Телон, толкова безнадеждно тъп по отношение на комара, колкото и за момичетата, едва ли щеше да го авансира с каквито и да било суми. Това поне беше очевидно въпреки съдържано доброто настроение на чичо Ерит след успешните му сделки с ботуши, наметала и разни други неща за войниците и закупуването на грубо изваяни религиозни предмети в едно градче на изток от военния лагер. Тракезийските дървени слънчеви дискове, обяснил беше той на Телон, много се търсели в Мегарион, а още повече отгътък залива, в Батиара. Щели да му донесат добър доход, чак до петнайсет процента след приспадане на всички разходи. Телон героично се беше въздържал да не се прозее.

Решил беше също така, много преди това, да не изтъква, че благочестието на чичо му и скрупулите му май не му пречат да подкупва ханджии – всички от които като че ли добре познаваха Ерит, – за да им разрешат да отседат незаконно в немалко имперски ханове по пътя. Не че самият той имаше нещо против, между другото, но нали все пак трябва да има принципи.

– Дали би било прекалено нахално от моя страна – говореше в момента чичо Ерит, наведен към червенобрадия мъж, – ако помоля да ме удостоите с честта да зърна това височайше разрешително, с което сте удостоен? – Телон чак се присви от тази ласкателна, мазна реч. Чичо му беше грозна гледка, когато почнеш да лиже нечий ботуши.

Лицето на художника помръкна.

– Мислите, че го нямам ли? – изръмжа той възмутено.

Телон вдигна бързо ръка да скрие поредната си усмивка. Чичо му, който пиеше учтиво предложена чаша от кандарийското на непознатия, се изчерви като виното.

– Не, не, ни най-малко! Сигурен съм, че вие... разбира се, че... просто никога в живота си не съм виждал печата или подписа на височайшия канцелар Гесий. Толкова изтъкнат човек. На трима императори е служил! Би било много висока чест за мен, ваше благородие! Само да зърна... почерка на толкова издигната особа... пример за синовете ми.

Чичо му, помисли си кисело Телон, притежаваше всички черти, присъщи на пълзачите по обществената стълбица, които човек можеше да очаква у един скромно успяващ провинциален търговец. Щеше безкрайно да угощава семейството си с тази неопишуемо банална история с разрешителното, ако го видеше, и навярно щеше да намери и религиозен морал в нея, който да им натрапва. Добродетелта и придобивките, които тя носи. Телон се зачуди що за пример може да е един евнух.

– Добре, добре – отвърна с господарски жест батиярският майстор, като за малко не събори поредната бутилка вино. – Утре ще ти го покажа. Горе в стаята е разрешителното. Най-добрата стая. Над кухнята. Много е далече тая нощ! – Разсмя се, явно си мислеше, че е казал нещо изключително смешно. Чичо Ерит, видимо успокоен, също се засмя. Имаше ужасен, необедителен смях, поне според Телон. Червенобрадият стана, залитна към масата и отново наля на Ерит. Вдигна шишето в колеблива подкана; братовчедите на Телон припряно покриха чашите си с ръце и той по необходимост трябваше да направи същото.

Изведнъж му стана съвсем непоносимо. Да ти предлагат кандарийско и да си принуден да откажеш! И ето го тук, сред едно отвратително никъде, без никакви пари и само на няколко дни от среща, която щеше да изложи краката му – и Джад само знаеше още какво – на повече от сериозен риск. И Телон взе решение. Бездруго му трябваше само потвърждение за предположенията му отпреди малко. Този мъж наистина беше голям глупак.

– Моля да ме извините, чичо – заяви Телон, изправи се и се хвана за корема. – Прекалих с надениците. Трябва да се облекча.

– Умереността – отвърна важно, както можеше да се очаква, чичо му, и вдигна поучително пръст, – е добродетел на масата, както и навсякъде.

– Съгласен съм! – заяви гламавият художник и разля виното си.

Това всъщност щеше да е забавно, помисли си Телон, докато вървеше към тънещия в сянка сводест изход. Не тръгна към нужника в дъното

на коридора. Пое тихо нагоре по стълбището. Биваше го много с ключалките, впрочем.

Впрочем, дори не му се налагаше.

„Бъди готова – каза Криспин наум. – Мисля, че издърпахме рибата на брега“.

„Голям рибар стана – отвърна язвително Линон. – Осолен ли ще го ядем, или в сос?“

„Без остроумия, моля. Трябваш ми“.

„Тъпоумна?“

Криспин подмина и това заяждане.

„Сега изпращам момичето горе“.

– Коте! – извика той високо и леко завалено. – Коте!

Момичето притича, с угрижени сини очи, бършеше ръце в туниката си. Криспин я изгледа за миг в упор, после се килна на една страна, като разля още вино, и измъкна ключа за стаята си от колана.

Честно казано, не беше имал представа кой може да захапне стръвта, която предлагаше... незаклучената врата, бърбривото пиянство, грубите намеци, изтървани над храната и виното. Всъщност беше напълно възможно никой да не се хване. Нямаше резервен план. Никакви ярки съзвездия тесери. Врата, оставена глупаво отворена, непредпазливи думи за кесия горе... това бе всичко, което бе успял да измисли.

Но изглежда, някой наистина се беше хванал на въдицата му. Отказа да си позволи да мисли доколко морално е това, което прави, когато нацупеният племенник го погледна съвсем явно и се извини.

Примижа като бухал към момичето и посочи с треперещ пръст Ерит от Мегарион.

– Този мой много добър приятел иска да види разрешителното ми. Печата на Гесий. То е в кожената кесия. На леглото. Знаеш стаята, над кухнята. Иди да го в-вземеш. И, К-коте... – Замълча и размахва пръст към нея. – Знам т-точно колко пари има в кесията, Коте.

Търговецът от Мегарион се опита да възрази, но Криспин му намигна, стисна момичето за задника, докато то взимаше ключа, и се засмя.

– Стаята не е много далече за млади крачета! Кой знае, може и около мене да ги увие по-късно. – Един от синовете на търговеца се изкикоти смутено, преди ужасно да се изчерви под свъсения поглед на баща си.

Един карцит на маса в другия край на помещението се изсмя високо

и вдигна към тях халбата си. Криспин си беше помислил, още когато влезе, че тъкмо някой от тяхната група може да се изсули и да се качи горе. Беше приказвал достатъчно високо, за да чуят... но те, изглежда, пиеха здраво още от следобеда и двама от тях хъркаха силно, подпрели глави на масата между храната.

Отегченият нацупен племенник на Ерит, с тънките устни и дългите шавливи ръце, беше казал, че отива до клозета. Не отиваше там. Криспин беше сигурен в това. Той беше рибата и беше захапал куката.

„Щом влиза в стая с намерение да краде, заслужава това, което го чака“, каза си Криспин. Беше съвсем трезвен – нали беше разлял или черпил с повечето си вино. Изведнъж обаче му хрумна, преди да е успял да я прогони, мисълта, че сигурно някъде има една майка, която обича този младеж.

„Дойде“, каза Линон от стаята горе.

Тя тръгна нагоре по стълбището, този път забързана, покрай факлите по стената, пламъците им потреперваха от преминаването ѝ и хвърляха неравна светлина зад и под нея. Държеше ключа. Сърцето ѝ туптеше силно, но този път – другояче. Този път имаше надежда, колкото и смътна да беше. Там, където е царял пълен мрак, светлината на една свещ променя света. Нищо не можеше да се види през прозорците. Чувахе воя на вятъра.

Стигна горе и тръгна право към последната стая – тази над кухнята. Вратата беше отворена. Беше ѝ казал, че навярно ще е така. Не беше обяснил защо. Каза само, че ако види някого вътре, щом я изпрати горе, който и да е, да направи точно каквото ѝ е заръчал.

Влезе и спря. Видя стреснато обръщаша се в тъмното фигура. Чу го как изруга. Не виждаше лицето му.

Запищя, както ѝ беше казал червенобрадият.

Силният писък отекна из целия хан. Чуха се дори в шумната гостна. Във внезапно настъпилата мъртва тишина отчаяният вик прокънтя ясно:

– Крадец! Помощ!!!

– Джад очите му да изгори! – изрева червенобрадият и скочи. Моракс притича от кухнята и забърза към стълбите. Но художникът необяснимо защо хукна в обратна посока. Грабна дебелия си кривак, подпрян на стената до вратата, и изхвърча в черната нощ.

„Мишки и кръв! – изруга Линон. – Скачаме!“

„Къде?“, попита в паника Криспин, докато ставаше и ругаеше крадеца за пред другите.

„Къде мислиш, имбецил? В двора под прозореца. Побързай!“

Писькът на нещастното момиче му беше изкарал ума, това беше бедата. Беше прекалено силен, прекалено изпълнен с... пронизващ ужас. Нещо сурово и грубо имаше в този ужас, далеч надхвърлящо това да зърнеш крадец в стая на горния етаж. Но Телон нямаше време да премисли защо; само да разбере, почти моментално след като направи грешката си, че просто трябваше да се обърне спокойно към нея и със смях да ѝ заповяда да донесе светлина, за да може по-лесно да намери имперското разрешително, та родиецът да го покаже на чичо му, както беше обещал. Щеше много лесно да оправдае нахлуването си с обяснение как, по импулс, от желание да помогне, е влязъл в стаята. Беше почтен човек, пътуваше с почтена група търговци. Какво друго можеше да си въобрази който и да било?

Това трябваше да направи.

Но вместо това, обзет от паника, със свит стомах, и понеже знаеше, че тя не може да го види ясно в тъмното, и вкопчен в тази спасителна мисъл, грабна кожената пътна торба от леглото, с документите, парите и нещо като украшение, шръкнало наполовина от торбата, и драсна към прозореца. Удари с все сила дървените кепенци, метна крака през перваза и скочи.

Кураж трябва, за да скочиш в тъмното. Нямаше представа на какво може да се натъкне долу в двора. Можеше да си счупи крак или дори врата. Нищо не счупи, само затъна до колене в купчина тор. Задържа торбата, бързо се изправи и се затътри през разкаляния двор към плевника. Умът му работеше трескаво. Ако пуснеш торбата в сламата, можеше на бегом да се върне пред хана и да поведе гонитбата по пътя на крадец, когото е зърнал на връщане от клозета след писъка на момичето. После можеше да прибере торбата – или по-ценните неща в нея, – преди да си тръгнат.

Беше добра стратегия, породена от бърза мисъл и остър ум.

Ако не беше паднал от удар, който го зашемети и едва не го уби, докато завиваше към сянката на плевника под пълзящите по небето облаци и няколкото смътно блещукащи звезди, сигурно щеше и да проработи.

„Имбецил! За малко да ме удариш!“

„Научи се да залягаш! – сонпа се Криспин. Едва дишаше. – Съжалявам. Не виждам добре“. Имаше съвсем смътна светлина, прозираща от затворените прозорци на гостната.

Извика:

– Насам! Спипах го! Светлина, всички да гниете дано! Светлина, в името на Джд!

Мъжки викове, объркани гласове, разнородна реч, някой дрезгаво изрева нещо на непознат език. Горе някъде се появи запален факел – да, на отворените кепенци на неговата стая. Чу приближаващи се стъпки и шумни гласове, щом мъжете от гостната и слугите от другата страна се изсипаха от входната врата и затичаха към него. Голяма врява за една обикновена мокра есенна нощ.

Криспин мълчеше, загледан надолу на светлината на единствения факел горе и после – на постепенно усилващия се оранжев блясък, когато мъжете го наобиколиха с факли и светилници в ръце.

Племенникът на търговеца лежеше в краката му, черна струйка, сигурно кръв, се стичаше от слепоочието му и капеше в калта. Кожената дръжка на торбата беше усукана около едната му ръка.

– Джд да ни опази! – рече Моракс, задъхан от изтощение. Беше тичал нагоре по стълбите и после пак надолу. Кражба в хан едва ли беше нещо нечувано, но това бе малко по-различно. Това не беше слуга или роб. Криспин, докато се бореше да надвие сложните чувства и с пълното съзнание, че са едва в началото на онова, което трябваше да се свърши тук, се обърна и видя как уплашеният поглед на ханджията се мести от неговото лице към това на търговеца Ерит, който стоеше над тялото на племенника си и гледаше безизразно.

– Мъртъв ли е? – най-сетне попита той. Не коленичи да провери сам, забеляза Криспин.

„Какво става? Не мога да видя! Той ме набута вътре!“

„Слушай тогава. Няма много за гледане. Но помълчи. Сега трябва да внимавам“.

„Ах, сега трябва да внимаваш? След като за малко не ме пръсна на парчета?“

„Моля те, мила“.

Хрумна му, че никога досега не беше казвал нещо такова на птицата. Сигурно и на Линон ѝ хрумна същото, защото замълча.

Един от братовчедите коленичи и наведе глава над проснатия в калта младеж.

– Жив е – каза и погледна баща си. Криспин затвори за миг очи.

Беше ударил силно, но не с всички сила. Още държеше кривака.

Беше студено. Духаше северен вятър. Никоой не бе имал време за наметала и мантии. Криспин усети жвакащата кал под обутите си в сандалите стъпала. Вече не валеше, макар вятърът да миришеше на дъжд. Нито една от луните не се виждаше, само тук-там по шепа звезди между забързаните на юг към невидимите планини облаци.

Криспин си пое дъх. Време беше да продължи и му трябваше публика. Погледна ханджията и каза с най-ледения си тоя – онзи, с който плашеше чираците:

– Искам да знам, стопанино, дали този крадец и всъщност цялата му група притежават разрешителни, позволяващи им да отседнат в имперски пощенски хан. Искам отговор веднага.

Настъпи внезапна, смутена тишина. Моракс чак се олюля. Точно това не беше очаквал. Отвори уста, но от тях не излезе и дума.

Чуха се нови гласове. Идваха още хора, от тъмното към кръга от факли. Криспин погледна натам и видя момичето, Кася – двама от слугите в хана я бяха стиснали за лактите. Не бяха особено вежливи. Тя се опъваше, но те я влачеха напред.

„Какво става? Не мога да видя!“

„Водят момичето“.

„Изкарай я героят“.

„Разбира се. Защо мислиш, че я пратих горе?“

„Аха! Мислил си значи следобед“.

„Притеснително е, знам“.

– Пуснете я, да изгниете дано! – извика той на мъжете, които я дърпаха. – На това момиче дължа разрешителното си и кесията. – Пуснаха я веднага. Криспин видя, че е боса като повечето слуги.

Отново се обърна към Моракс и каза високомерно: – Не получих отговор на въпроса си, ханджийо. – Моракс отвърна с безпомощен жест и събра умолително длани пред гърдите си. Жена му изникна зад него. Очите ѝ изгаряха: гняв без определена посока, но дълбок.

– Аз ще отговоря. Нямаме разрешително, Марциниан. – Беше Ерит, чичото. Тясното му лице беше преbledняло. – Есен е. Моракс е така добър да ни пуска при огнището си и да преспиваме, когато в хана има места.

– Но днес ханът е плен, търговец. Допускам, че добротата на Моракс си има цена и че тази цена не е в полза на Имперската поща. Аз ли трябва да плащам престоя ви – и престоя на племенника ви?

„О, добре! С една стрела ги наниза и двамата!“

„Линон! Шшт!“

Каишката на торбата си беше в ръката на племенника. Никой не беше посял да я пипне. Проснат по гръб в калта, Телон от Мегарион не беше помръднал, откакто Криспин го беше повалил. Но вече дишаше равномерно и Криспин се поуспокои. Убийството не влизаше в плановете му, макар да беше съвсем наясно, че някой друг щеше да го направи. „На север бесят крадеца на божието дърво“. Тук той действаше бързо, малко време имаше за преценка, още по-малко да помисли защо изобщо го прави.

Ерит преглътна и не отвърна нищо. Моракс се окашля, погледна към търговеца, после – пак към Криспин. Жена му беше точно зад него и той го знаеше. Беше изгърбил рамене. Приличаше на подгонен звяр.

Криспин, вече не рибарят със стръвта, а ловецът с лъка, каза ледено:

– Ясно е, че този презрян крадец отсяда тук незаконно със съгласието на упълномощен ханджия на имперски пощенски хан. Колко ви плащат, Моракс? Гесий може би ще иска да научи. Или Фаустин, протоофициарят.

– Ваше благородие! Вие ще им кажете? – Гласът на Моракс излезе много тънък и секна. Можеше да е комично, при други обстоятелства.

– Нещастник! – На Криспин никак не му беше трудно да докара гневен тон. – Моето разрешително и кесията ми са откраднати от някой си, който е тук само заради твоята алчност – и ти ме питаш дали ще се оплача? Една дума все още не си казал за наказание и единственото, което видях досега, е, че дърпат насилва момичето, което предотврати това! Крадецът щеше да се измъкне, ако не беше тя! Какво правят на заловени крадци тук в Саврадия, Моракс? Знам какво правят в Града на имперски ханджии, злоупотребили с доверие заради лична печалба. Имбецил такъв!

„Ха! Но внимавай. Може да те убие. Животът ти тук е в опасност“.

„Знам. Но има тъпа“.

Криспин обаче болезнено съзнаваше, че не може да смята за съюзник никого в този двор. Повечето гости бяха отседнали незаконно и щяха да искат нещата да продължат така. В момента той бе заплаха не само за Моракс.

– Всички... ваше благородие, през есента или зимата, почти всички имперски ханове позволяват на честни търговци да отсядат. Любезност, просто любезност.

– Честни търговци. Мда. Разбирам. Ще съм склонен да подхвърля

това в твоя защита в случай, че канцеларът попита. Поставих обаче друг въпрос: какво правят тук с крадците? И как възмездявате огорчени гости, които са тук законно?

Моракс отново хвърли бърз поглед към Ерит. Почти се беше превил на две от раболепие.

– Какво възмездяване ще ви удовлетвори, Марциниан? – попита търговецът. – Аз ще поема отговорността за племенника ми.

Криспин, споменал за възмездяване с отчаяната надежда да чуе точно това, се обърна към Ерит и отвърна с тон, привидно лишен от гняв:

– Достойно от ваша страна, но той е пълнолетен, нали? Отговаря сам за себе си, несъмнено.

– Би трябвало. Но... ето, че се изложи. За срам на родителите му. И за мой, уверявам ви. С какво бихме могли да оправим това?

– У нас крадците ги бесим – изръмжа един от карчитите. Криспин се обърна. Беше онзи, който бе вдигнал халбата си към него за поздрав преди малко. Пиянските му очи блестяха възбудено. Очакваното насилие – да разведри малко една скучна нощ.

– И ние ги бесим! – подвикна друг, скрит зад тълпата. Последва нервно мърморене, на ръба на възбудата. Факлите се люшнаха, кръгът светлина се стегна около него в студа.

– При нас им режат ръцете – подхвърли Криспин с привидно безразличие. Избута настрана една факла, приближила се прекалено към лицето му. – Все ми е едно какво диктува законът тук. Правете с него каквото искате. Ерит, ти си честен човек, както виждам. Не можеш да възмездиш риска за разрешителното ми, но върни ми сумата в кесията – сумата, която щях да загубя – и ще го приема.

– Става – отвърна начаса търговецът. Личеше му, че е алчен, и по свой начин честен.

Криспин продължи, като се стараяше да запази същия небрежен тон:

– И ми откупи момичето, което ми спаси кесията. Ще те оставя да договориш цената с ханджията. Не позволявай да те измами.

– Какво?! – възкликна Моракс.

– Момичето – повтори припряно жена му зад него. – Но...

– Готово – заяви отново Ерит, съвсем спокойно. Изглеждаше и недоволен, и облекчен едновременно.

– Ще ми трябва домашна прислуга, като стигна в Града, а й го дължа заради това. – Щяха да го помислят за алчна родийска свиня; добре,

направо чудесно. Криспин се наведе, издърпа каишката на кожената си торба от пръстите на просналия се в калта младеж, изправи се и погледна Моракс.

– Знам, че не си единственият ханджия, който прави това. Аз пък не съм доносник. Бих те посъветвал да си изключително честен с Ерит от Мегарион, като назовеш цената си, и съм готов да заявя пред всички навсякъде, че благодарение на едно от твоите честни и добре обучени слугинчета не ми беше нанесена трайна щета.

– И никакво бесене, така ли? – възмути се карчитът. Ерит го изгледа кръвнишки.

Криспин се подсмихна.

– Представа нямам какво ще му направят. Не ме интересува. Няма да съм тук да го видя. Императорът ме е поканил и няма да се бавя – дори за правосъдие и бесило. Но разбирам, че нашият добросърдечен Моракс, дълбоко разкаян затова, че ни изкараха навън в студа, предлага кандарийско вино на всички, които изпитват нужда от топлина. Прав ли съм, ханджийо?

Последва дрезгав смях и кимания. Криспин се усмихна по-широко.

„Пак много добре се справи! Мишки и кръв! Нима ще съм принудена и да те уважавам?“

„Как иначе изобщо щяхме да се измъкнем от това?“

– Мъжо! Мъжо! – повтаряше припряно жената на ханджията. Лицето ѝ беше пламнало, червено под светлината на факлите. Беше се вторачила в Кася, забеляза Криспин. Момичето изглеждаше объркано, слисано. Или това, или беше изключително добра актриса.

Моракс не се обърна към жена си. Вдиша треперливо, хвана Криспин за лакътя и го поведе малко настрана в тъмното.

– Канцеларът? Протоофициарият... – зашепна треперливо.

– Имат си по-неотложни грижи. Няма да ги безпокоя с това. Ерит възмездява риска ми от загуба, а ти продаваш момичето с всички подписани документи за компенсация. Гледай цената да е честна, Моракс.

– Ваше благородие, искате... точно това момиче, от всичките?

Едва ли бих могъл да ги използвам всичките, стопанино. Тази спаси кесията ми. – Усмихна се разбиращо. – Тя ти е любимката, така ли?

Ханджията се поколеба.

– Да, ваше благородие.

– Хубаво – отвърна живо Криспин. – Все пак редно е да загубиш нещо за наказание, макар и да е само една жълтокоса мома в леглото. Избери си някое друго момиче да му се качваш в тъмното, докато жена

ти спи. – Млъкна и усмивката му се стопи. – Щедър съм, стопанино.

Беше, и Моракс го знаеше.

– Не раз... в смисъл, тя не е... Жена ми... – Ханджията замълча. Вдиша дълбоко. – Да, ваше благородие. – Понечи да се усмихне. – Наистина имам други момичета.

Криспин впрочем знаеше какво има предвид. „Казах ти“, прошепна Линон в ума му.

„Тук нищо не може да се направи“, отвърна той мълчаливо. В това имаше въпроси, на които не можеше да отговори. На глас каза:

– Сериозно говоря, Моракс... много честна цена за Ерит. И извади вино. Кандарийско.

Моракс преглътна и кимна нещастно. Криспин не изпита разкаяние. Скъпото вино щеше да е единствената истинска загуба за ханджията, а точно сега за Криспин беше необходимо другите гости на хава да изпитват добри чувства към него и Моракс да знае това.

Заваля. Криспин погледна нагоре. Тъмни облаци затулваха цялото небе. Гората беше на север, много близо, като мрачна сила. Някой се приближи към тях иззад факлите: едра, вдъхваща увереност фигура, с наметалото на Криспин в ръце.

– Всичко е наред, Варгос – каза Криспин. – Влизаме вътре. – Варгос кимна, гледаше бдително и строго.

Вдигнаха Телон от Мегарион и го понесоха към хана. Чичо му и братовчедите му вървяха до него; слуги носеха факли. Момичето, Кася, се задържа колебливо, а също и жената на ханджията, с отровния си поглед.

„Какво става?“

„Чу. Влизаме вътре“.

– Качи се горе, Коте – каза кротко Криспин, докато крачеше към светлия вход. – Продават те на мен. Вече нямаш задачи в този хан, разбираш ли? – В първия миг тя замръзна, ококорила очи, после кимна плахо като зайче. Трепереше. – Изчакай ме в стаята. Ще пийна малко хубаво вино, после ще се кача. Стопли леглото. И гледай да не заспиваш. – Важно беше да го каже небрежно; тя беше робиня все пак, купена по импулс – и не знаеше нищо повече от това.

– За виното, милорд? – Гласът на Моракс до рамото му беше тих, умолителен. – Кандарийско ли все пак? Ще е пълно разхищение за повечето от тях, ваше благородие. – Това, впрочем, беше вярно.

– Не ме интересува – ледено отвърна Криспин.

Което, впрочем, не беше вярно. Почти го заболя. Виното на остров

Кандария беше прочуто, прекалено добро беше, за да се разхищава. При по-обичайни обстоятелства.

„Мишки и кръв, художнико. Все пак си имбецил. Знаеш ли какво означава това за утре?“

„Разбира се, че знам. Нищо не може да се направи. Няма да можем да останем. Разчитам на теб да ни опазиш всички“. Мислеше да го каже иронично, но не се получи точно така. Птицата не отвърна.

Някъде наблизко в гората имаше божие дърво, а утре беше Денят на мъртвите. А въпреки съветите на Зотик утре щяха да са далече оттук – и щяха да тръгнат на разсъмване, ако не и по-рано.

Влезе вътре с ханджията и прати момичето горе с ключа. Седна отново на масата си в гостната да изпие бутилка-две от виното, разрежено благоразумно с вода, и да си спечели, доколкото може, добронамереността на онези, които щяха да споделят с него щедрата почерпка. Този път задържа кесията у себе си, с парите и разрешителното, и птицата също.

По някое време Ерит от Мегарион се появи, приключил срещата си с Моракс. Поднесе на Криспин документ, указващ, че момичето – робиня Касия, от инициите – вече е законна собственост на майстора художник Марциниан от Варена. Ерит настоя също да приключат с паричното възмездяване, за което се бяха разбрали. Криспин го остави да преброи съдържанието на кесията му; Ерит извади своята и постави същата сума на масата. Карчитските търговци ги гледаха, но бяха много далече, за да се чуе какво казват.

Ерит прие само една малка чаша от скъпото вино в израз на искрена добронамереност. Изглеждаше уморен и нещастен. Зареди наново куп извинения за безобразното поведение на племенника си и след малко стана да си ходи. Криспин също стана и си размениха вежливи поклонения. Човекът се беше държал безукорно. Криспин всъщност беше разчитал точно на това.

Загледа документите и вече доста натежалата кесия на масата и отпи от виното. Очакваше търговците от Мегарион да са си тръгнали на заранта още преди него – стига да позволяха на племенника да си замине. Подозираше, че някои допълнителни разходи от страна на Ерит ще постигнат това, ако вече не го бяха направили. Усети, че неволно се надава да е така. Младежът беше пакостник, но пък несъмнено щеше да си изпати от семейството си. Криспин никак не държеше да се окаже виновникът, ако го обесят на някой езически дъб в Сарандия.

Огледа се. Живналите карцити и още неколцина други гости, сред

които и един развеселен, облечен в сиво куриер, пиеха червеното кандарийско неразредено, лочеха го като бира. Постара се да не примижи от отвращение и вдигна чашата си за наздравица. Чувстваше се много далече от своя свят. Обичайните обстоятелства бяха останали далече назад, у дома, зад градските стени. Там, където трябваше да остане, да вае образи на красотата с такива материали, каквито има подръка. Тук нямаше красотата.

Хрумна му, че не бива да оставя новата си робиня задълго сама, та макар и зад заключена врата. Нямаше да може да направи много, ако изведнъж се окажеше, че я няма. Качи се горе.

„Ще ѝ го мушнеш ли?“ – изведнъж се изкиска Линон. Грубостта и малко надменният ѝ глас го вбесиха. Не отвърна нищо.

Момичето беше заключило. Криспин почука и я повика. Познала гласа му, тя отключи и му отвори. Той влезе, затвори вратата и заключи. В стаята беше тъмно. Кася не беше запалила свещи, затворила беше кепенците и ги беше залостила. Дъждът трополеше отвън. Тя стоеше много близо до него, мълчеше. Изненадващо, той бе смутен от близостта ѝ, все още се чудеше защо бе направил всичко това. Кася коленичи с шумолене, смътна женска фигура, после сведе глава да целуне крака му, преди да е успял да се отдръпне. Той бързо отстъпи назад, окашля се, не знаеше какво да каже.

Даде ѝ най-горното одеяло от леглото и я прати да спи на слугинската постеля до отсрещната стена. Момичето така и не проговори. Той също – освен заповедта. Легна и дълго слуша дъжда. Мислеше за кралицата на антите, чийто крак самият той бе целунал, преди да започне това пътуване. Спомни си за жената на един сенатор и как чукаше на вратата му. В друг хан. В друга страна. Най-сетне заспа. Сънува Сарантион: как прави мозайка там, с ярки тесери и с всички скъпоценни камъни, които са му нужни – висок купол и гигантски дъб на него, бляскащи мълнии в гневно синьо небе.

Щяха ли да го изгорят на клада в Града за такова неблагочестие? Но това бе само сън. Никой не умира заради сънища.

Събуди се в тъмното, преди разсъзване. Огледа се объркано, после смъкна крака от леглото и мина по студения под до прозореца. Отвори кепенците. Дъждът беше спрял, но от покрива все още се стичаше вода. Беше надвиснала тежка мъгла; едва виждаше двора долу. Там се бяха раздвижили хора – Варгос щеше да е сред тях, да приготвя мулето – но звучите бяха приглушени и далечни. Момичето се беше събудило, стоеше до постелята си – бледа тънка фигура, като призрак, и го гледаше

мълчаливо.

– Да тръгваме – каза той.

Скоро вече бяха на пътя, крачеха на изток сред загърнат в мъгла полусвят, а утрото идваше без слънчев изгрев. Беше Денят на мъртвите.

4.

Иницият Варгос не беше роб.

Много от слугите под наем в пощенските ханове по главните имперски пътища бяха, разбира се, но Варгос бе избрал тази работа по своя воля и не пропускаше да го изтъкне на онези, които се обръщаха към него неправилно. Беше подписал втория си петгодишен договор с Имперската поща преди три години, носеше си копие от документа, макар да не можеше да чете, и прибираще заплатата си два пъти в годината, в добавка към гарантирания му подслон и храна. Не беше много, но през годините си беше купувал на два пъти нови ботуши, вълнено наметало, няколко туники и есперански нож и можеше да похарчи някой и друг меден фолис за блудница. Имперската поща предпочиташе роби естествено, но те не достигаха, след като император Апий бе предпочел да усмири северните варвари, вместо да ги покори, а яки мъже винаги се търсеха за свита по пътищата. Някои от тези яки мъже, включително Варгос, бяха северни варвари.

У дома баща му често изразяваше – обикновено с много разплискано пиво и блъскане с юмрук по масата – възгледите си за работенето или воюването за сарантийските дебелогъзи катамити, но Варгос не винаги се съгласяваше с него. Всъщност тъкмо след една такава дискусия беше напуснал селото, за да започне пътуването си на юг.

Не можеше вече да си спомни подробностите от онзи спор – нещо свързано със суеверие за оране под пълна синя луна, – но спорът беше завършил с това, че старият, от чийто череп капеше кръв, най-преднамерено дамгосваше едната буза на Варгос с ловджийски нож, докато братята и братовчедите на Варгос много въодушевено го държаха затиснат на земята. Варгос, въпреки цялата си яростна, дори оскърбителна съпротива по онова време, по-късно бе принуден да признае пред себе си, че може би си беше заслужил белега. Наистина, сред инициите не беше много прието син да пребие баща си почти до смърт с цепеница в хода на земеделски диспут.

Предпочел беше обаче да не се задържа за повече дебати или

семејни наказания. Все пак извън селото им имаше цял един огромен свят – и твърде малко в самото село за най-малкия син. Същата пролетна нощ беше излязъл от къщата, двете почти пълни луни бяха високо над току-що засетите ниви и гъстите, добре познати му лесове, и беше понесъл нарязаното си лице към далечния юг, без да поглежда назад.

Очаквал беше, разбира се, да се включи в имперската армия, но някой в една крайпътна каупона спомена, че предлагали служба в пощенските ханове, и Варгос помисли, че може да я опита за някой и друг сезон.

Това беше преди осем лета. Удивително, като си помисли човек: как набързо взети решения се превръщат в живота, който живееш. Оттогава бе понатрупал още доста белези, защото пътищата си бяха опасни и в Сарандия гладни хора много лесно се превръщаха в разбойници, но работата го устройваше. Той обичаше откритите пространства, нямаше един-единствен господар, пред когото непрекъснато да чука чело с кокачетата на пръстите си, а и не споделяше дълбоката до костите омраза на баща си към империите – било то сарантийската или старата в Батиара.

Макар да го знаеха като саможив човек, вече си беше завъдил познанства във всеки пощенски хан и крайпътна таверна от границата с Батиара до Тракезия. Това означаваше прилично чиста слама за спане или нар, място край огън понякога, храна и бира, а и някои от момичетата бяха достатъчно отстъпчиви, стига да не са им заповядали да свършат нещо друго. Помагаше това, че е от свободните и може да предложи някоя и друга монета. Никога не беше напускал Саврадия. Повечето слуги на Имперската поща се задържаха в своите провинции, а Варгос никога не беше изпитвал и най-малкото желание да се скита по-надалече от мястото, където вече се бе озовал преди осем години с плувнала в кръв буза.

До тази сутрин, в Деня на мъртвите, когато червенокосият родиец, който го беше наел от хана на Лаузен при границата, не пое в мъглата от хана на Моракс с момичето робиня, белязано за дъбовия бог. Варгос беше приел джадитската вяра преди години, ала това не значеше, че човек от северните краища на Елшовия лес не може да отгатне кой е нарочен за дървото. Тя самата беше от инициите, продадена на търговец на роби, навярно от някое село или ферма близо до неговото. В очите ѝ, а и в погледите, хвърляни ѝ от някои от мъжете и жените в хана на Моракс, Варгос беше разчел знаците предната нощ. Никой не беше казал и дума, но и не беше необходимо. Знаеше кой ден предстои.

Обръщането във вярата в бога на слънцето – наред със спорната вяра в светостта на Хеладик, смъртния божи син – за Варгос беше искрено, впрочем. Молеше се всяко утро и всяка вечер, палеше свещи в параклиси за Блажените жертви, постеше в дните, нарочени за пости. И дълбоко не одобряваше старите обичаи, които бе изостави: дъбовия бог, житната дева, безкрайната като че ли жажда за кръв и за сърца, изяждани сурови. Но никога не бе и сънувал да се намеси и определено не го беше направил в другите два случая, когато се беше оказал на същия ден у Моракс, близо до южното божие дърво.

Не е моя работа, казваше си, доколкото тази мисъл изобщо му хрумваше или ако някой друг повдигнеше въпроса. Един слуга не вика имперската армия или духовниците да прекратят езическо жертвоприношение. Не и ако държи да продължи да живее и работи на този път. А какво беше едно момиче за цяла година, при толкова много? Беше имало чума две лета поред. А и между тях смъртта властваше навсякъде.

Червенокосият батиарец не му беше споменал нищо. Просто беше купил момичето – или беше принудил друг да му го купи – и сега го отвеждаше, за да му спаси живота. Изборът му можеше да е случаен, съвпадение, но не беше така и Варгос го знаеше.

Бяха намислили да останат тук за две нощи, за да избегнат пътуването в този ден.

Така щеше да постъпи всеки що-годе благоразумен човек по пътищата на Саврадия в Деня на мъртвите. Но късно снощи, преди да се качи в стаята си след изключително странното залавяне на крадеца, Марциниан от Варена повика Варгос навън в коридора от постелята му в слугинската стая и му каза, че в края на краищата тръгват на другия ден преди разсъмване, с момичето.

Варгос, колкото и мълчалив да беше, не можа да се съдържи да не попита:

– Утре?

Родиецът, неочаквано трезвен въпреки всичкото вино, което шумно бяха изпили в другата стая, го изгледа продължително в смъртно осветения коридор. Трудно беше да се види изражението му под буйната брада и в сенките.

– Не мисля, че е безопасно да се остава тук – отвърна той съдържано. – След това, което се случи.

Навън съвсем не беше безопасно, помисли Варгос, но не го каза. Решил беше, че червенобрадият може да го изпитва или да се опитва да му каже нещо, без да го облича в думи. Но не бе подготвен за онова,

което последва.

– Утре е Денят на мъртвите – предпазливо продължи Марциниан. – Няма да те принуждавам да тръгнеш с нас. Не ми го дължиш. Ако предпочиташ да останеш, ще те освободя драговолно и ще си наема друг човек, когато мога.

Това нямаше да е утре, знаеше Варгос. Щяха да последват искрени съжаления, но утре никой нямаше да е свободен да замине с художника. Дори за цяла шепа сребърни солиди.

Никой нямаше да е длъжен.

Навремето Варгос беше взимал по някое и друго бързо решение. Поклати глава.

– Поискахте човек, който да дойде с вас до тракезийската граница. Ще съм готов с мулето преди сутрешните молитви. Когато се съмне, светлината на Джад ще ни види на пътя.

Батиарецът не беше от онези, които лесно се усмихват, но се усмихна кратко и сложи ръка на рамото му, преди да тръгне нагоре по стъпалата. И пак преди да тръгне, каза:

– Благодаря ти, приятелю.

За осем години никой не му беше предлагал да го освободи така и никой не беше казвал „благодаря ти“ на нает за кратък срок слуга само защото изпълнява – или продължава да изпълнява – договорената служба.

Това означаваше две неща, реши накрая Варгос, легнал отново на тесния нар, след като сръга с лакът хъркащия до него тракезиец. Едното беше, че Марциниан беше знаел точно какво прави, когато бе накарал търговеца да му купи онова момиче. А другото беше, че Варгос вече бе негов човек.

Заговори му куражът. Куражът на Джад, в неговата колесница, вояващ със студа и мрака под света, куражът на Хеладик, подкарал конете си гибелно високо, за да отнесе на хората огъня на баща си, и куражът на един самотен пътник, рискувал живота си за едно момиче, нарочено за дивашка смърт на другия ден.

Варгос беше виждал немалко прочути мъже за осемгодишната си служба на този път. Богати търговци, аристократи от самия далечен Град, в бели и златоткани одежди, войници в бронзова броня и плащове с цветовете на различни легиони, строги, изключително властни особи на божия служба. Преди няколко години самият Леонт, върховният стратег на всички имперски армии, беше минал с отряд от своята отбрана гвардия на връщане на изток от Мегарион. Тръгнаха бяха към

военния лагер до Тракезия, за да се отправят след това на североизток, срещу неспокойните племена на Москав. Варгос, сред гъстата човешка гмеж от мъже и жени, едва беше зърнал златиста коса, непокрита с шлем, докато хората крещяха в екстаз от двете страни на пътя. Това беше в годината след великата победа срещу басанидите отвъд Евбулос и след триумфа, даден от императора в чест на Леонт на Хиподрума. Дори в Саврадия бяха чули за това. От Родиас насам никой император не беше удостоявал стратег с такава процесия.

Но този художник от Варена, потомък на легионите, на родийците, на кръвта, която Варгос от дете се беше научил да мрази, бе извършил най-храброто нещо, за което бе чувал, предната нощ, както и сега. И Варгос щеше да го последва.

Едва ли щяха да стигнат далече, мрачно си помисли той. „Светлината на Джад ще ни види“, беше казал в коридора предната нощ. Нямаше кой знае каква светлина, когато поведоха мулето извън двора в черната гъста предутринна мъгла. Есенното слънце скоро щеше да се издигне пред тях – а те дори нямаше как да го разберат.

Излязоха от двора на хана в неестествена, приглушена тишина. Мъже – или по-скоро замъглените им очертания – стояха наоколо и ги гледаха. Никой не им предложи помощ, макар Варгос да се познаваше с всички тук. Не бяха вкусили никаква храна или пиене – по заповед на Марциниан. Варгос знаеше защо. Не беше сигурен Марциниан откъде го знае.

Момичето беше босо, загърнато във второто наметало на художника, качулката скриваше лицето ѝ. Никакви други пътници не се движеха, макар че мегарионските търговци бяха напуснали по-рано, в пълна тъмнина, подкарали ранения на носилка. Варгос, вече буден, ги беше видял на тръгване, докато товареше мулето на светлината на факела. Днес нямаше да пътуват далече, но нямаха кой знае какъв избор, освен да тръгнат. Там, откъдето бе дошъл Варгос, заловеният крадец щеше да е безспорен кандидат за бесене на дървото на Лудан.

Виж, за тук не беше сигурен. Момичето го бяха нарочили. Можеше да избера друго или можеше да не я пуснат, от страх, че ще ги сполети зло, ако го сторят. Нещата на юг бяха различни. Други племена се бяха заселили тук, други истории бяха наложили своя отпечатък. Щяха ли да убият него и батиареца, за да си я върнат? Почти със сигурност, ако я поискаха и двамата окажеха съпротива. Това жертвоприношение беше най-святото за годината в старата религия; всяка намеса можеше да изложи човек на сигурна смърт.

Варгос беше съвсем сигурен, че Марциниан ще окаже съпротива.

Изненадваше го донякъде, че изпитва същата сигурност и за себе си, хладен гняв, надвиващ страха. На излизане от двора минаха покрай коняря, Фарус, смътна фигура в мъглата. Фарус ги гледаше без подобаващото се почитание и макар Варгос да го познаваше от години, не се поколеба. Спря пред него само колкото да замахне нагоре с края на кривака си, силно, и да удари Фарус точно между краката, без дума да каже. Конярят изпищя и се срина в калта, стиснал с ръце слабините си, и зарита. Варгос се наведе в мъглата и промълви тихо в ухото му:

– Предупреждение. Остави я на мира. Намерете си друга, Фарус.

Изправи се и продължи, без да поглежда назад. Никога не поглеждаше назад. Още откакто бе напуснал дома си. Видя, че Марциниан и момичето са го зяпнали, загърнати в сенките над почти невидимия път. Сви рамене, изплю се на земята и изсумтя:

– Имам да му връщам.

Не знаеше дали щяха да разберат, че е лъжа, но винаги беше чувствал, че някои неща е по-добре да не се казват на глас. Не им каза например, че очаква да умре преди пладне.

Майка ѝ често я наричаше еримицу, „умничката ми“, на тяхната си реч. Сестра ѝ беше каламицу, което значеше „красивата ми“. А брат ѝ беше, разбира се, сангари, „любимият ми“. Брат ѝ и баща ѝ умряха предното лято, телата им бяха покрити с гнойни черни отоци, кръв бликна от устата им, когато се опитаха да закрепят накрая. Заровиха ги в ямата с всички други. Есента, пред лицето на идващата зима, неизбежния глад и с две дъщери, майка ѝ беше продала едната на търговците на роби: едната, която може би беше достатъчно умна, за да оцелее в суровия далечен свят.

Кася вече си беше спечелила име, което я правеше негодна за невяста в родния ѝ край. Прекалено умна и много по-тъничка, отколкото беше приемливо в едно племе, където жените се ценяха заради широките бедра и меките тела – обещание за утеха в дългия студ и за плодovitост. Майка ѝ беше направила горчив, жесток избор, но не и необичаен в онази година, когато по планините над тях паднаха първите снегове. Карчитските търговци на роби си знаеха работата през този сезон, обикаляха бавно селата на север в Тракезия и Саврадия и опразваха тлъстите си кесии, та после да ги напълнят още повече.

Светът беше място за скръб, разбра Кася, когато надви сълзите си след първите две нощи на път на юг, с железни пранги на китките.

Човек е роден, за да страда, и жените го знаеха най-вече. Лежеше на студената земя, извърнала глава и загледана в последните искри на гаснещия огън, когато изгуби девствеността си от двама от търговците на роби в тъмното.

Годината в хана на Моракс с нищо не беше променила мисленето ѝ, макар да не беше гладувала и да се беше научила какво да прави, че да избягва честия бой. Беше жива. Майка ѝ и сестра ѝ можеше вече да са мъртви. Не знаеше. Нямаше как да го научи. Мъжете я нараняваха понякога на горния етаж, но не винаги и не повечето. Човек се учи, стига да е умен, да прикрива ума си и да се загръща с хладно и безразлично търпение като с наметало. Така минаваха нощи и дни, и нощи и дни. Първата зима в този чужд юг, пролет, лято, после – отново идващата зима със сменящите цвета си листа и със спомени, от които искаш да избягаш.

Опитваше се да не мисли за дома. Никога. Да не мисли какво е да си свободна да излезеш навън, щом работата е свършила, да тръгнеш нагоре покрай поточето до места, където можеш да си съвсем сама под кръжачи ястреби и сред малките бързи горски твари, които ястребите ловяха, вслушана в пулса на света, сънуваша посред бял ден, с отворени очи. Тук човек не сънуваше. Търпеше под наметалото си. Да не би някой да е казал, че съществуването предлага нещо повече?

До деня, в който не разбереш, че ще те убият, и не осъзнаеш – с искрено удивление, – че искаш да оцелееш. Че животът някак си вътре в теб продължава да гори, като тлееща жарава в гаснещия огън, по-силно от желание или от скръб.

На почти невидимия път, докато крачеше на изток с двамата мъже през сивата, поглъщаща звука мъгла в Деня на мъртвите, Кася гледаше как те се борят със своя страх и с усещането за опасността, която ги дебне, и не можеше да отрече радостта си. Мъчеше се да я скрие, както бе скривала всякакво чувство цяла година. Боеше се, че ако се усмихне, ще я помислят за проста или за луда, затова не се отделяше от мулето, с ръка на поводта му, и се стареше да не среща погледите им, когато мъглата се завихреше и откриеше лицата им. Можеше да ги преследват. Можеше да умрат тук, на пътя. Това беше ден за жертвоприношение, ден, в който мъртвите се надигаха. Демони можеше да има по пътя, да търсят смъртни души. Майка ѝ вярваше в това. Но Кася си беше взела ножа в мъглата преди разсъмване, притичала беше в мъглата до ковачницата и го извади от скривалището. Можеше да убие някого – или себе си, преди да я вземат за Лудан.

Видяла беше Фарус на двора, когато минаха покрай него. Беше се

привел, напрегнат, и продължаваше да я гледа както през последните два дни. И макар очите му да бяха почти скрити в обгърналата всичко сивота, беше усетила гнева му. Изведнъж се зачуди дали той не е дълбовият жрец тук, онзи, който поднася сърцето на жертвоприношението.

После Варгос – един от многото слуги по пътя, преспивал тук толкова нощи, без да е разменил и една дума с нея – спря пред Фарус и го удари с кривака си в слабините.

И веднага след като Фарус рухна и запъшка, Кася започна да се мъчи да прикрие неистовата си радост. С всяка стъпка, която взимаха по пътя след онзи удар – загърнати в мъглата като в утроба, без да могат да видят на повече от десет крачки напред и назад – се чувстваше като преродена, като сътворена отново.

Беше погрешно и тя го знаеше. Днес навсякъде навън имаше смърт и никой здравомислещ човек не биваше да е на път. Но смъртта беше призвана и вече я очакваше в хана със сигурност, докато навън в мъглата можеше да я намери или да не я намери. Както и да го погледнеш човек, шансът беше по-добре от нищо. А си имаше и малкия нож.

Водеше Варгос, а родиецът беше отзад. Вървяха в пълна тишина, ако не се броеше приглушеното пръхтене на мулето и скърцането на товара на гърба му. Вслушваха се. Напред и назад. Светът се беше свил почти до пълна пустош. Движеха се, без да виждат, в безкрайно сиво по прав път, прокаран от родийците преди петстотин години, по времето на бляскавото величие на тяхната империя.

Кася се замисли за художника, който крачеше зад нея. Трябваше да е готова да умре за него след онова, което бе направил. Може би беше готова всъщност. Но тя беше еримицу и прекалено много мислеше, за да е добре за нея. Майка и често го беше казвала, както и баща ѝ, роднините – почти всички.

Не разбираше защо не я беше докоснал предната нощ. Може би предпочиташе момчета или я намираще за много слаба, или просто беше уморен. Или пък може би просто беше добър. За добротата тя не знаеше много.

Посред нощ бе извикал някакво име. Самата тя беше задрямала на слугинския нар, облечена, и гласът му я беше стреснал и разбудил. Не можеше да си спомни името, а той така и не се беше събудил, макар да го изчака, вслушала.

Другото, което не разбираше, бе как се беше сетил да изтича на двора, вместо нагоре по стъпалата с всички други, когато тя изпищя. Иначе крадецът можеше да се измъкне. В стаята беше тъмно – нямаше

да може да го разпознае. Докато крачеше до мулето, Кася ръфаше тази загадка като куче месо на кокал, но накрая се предаде. Загърна се още по-плътнo в наметалото на Марциниан. Студът беше влажен, пронизващ. Нямаше обувки, но беше свикнала. Поглеждаше наляво и надясно, нищо не можеше да види отвъд пътя, самия път едва виждаше под краката си. Всъщност щеше да е много лесно да падне в канавките. Знаеше къде е гората, вляво от тях, знаеше, че ще се доближи още повече, когато стигнат по на изток.

Късно предобед – по предположение – стигнаха до един от малките крайпътни параклиси. Кася дори не го видя, но Варгос каза тихо нещо и спряха. Тя се взря в гъстата сивота и зърна очертанията на мъничкия храм. Сигурно щяха да го подминат, ако Варгос не знаеше къде е. Мартин нареди почивка. Нащрек за каквито и да било звуци от всички посоки, набързо хапнаха хляб с малко бира и си разделиха питка сирене – Варгос я беше прибрал от слугинската маса. Щом свършиха, Варгос погледна питащо Марциниан. Червенобрадият мъж се поколеба, после кимна и ги поведе вътре да се помолят на Джад. Слънцето вече беше изгряло някъде напред. Кася заслуша, докато двамата мъже редяха набързо думите, и се включи в последния зов, на който я бяха научили: „Нека има светлина за живота ни, господи, и Светлина вечна, когато дойдем при теб“.

Излязоха в мъглата, отвързаха мулето и тръгнаха. Нищичко не се виждаше. Светът пред нея свършваше до Варгос. Беше все едно, че върви насън, без времето да тече, без никакво усещане за движение, само каменните плочи на пътя, студени под ходилатай, все напред и напред.

Слухът ѝ беше изключително добър. Чу гласовете преди двамата мъже.

Пресегна се, докосна Марциниан по ръката и посочи назад. В същия миг Варгос промълви, много тихо:

– Идат. Вляво, ей оттам. Да минем оттатък.

Къс коларски мост прехвърляше крайпътната канавка и водеше към полята. Кася и него нямаше да види. Преведоха мулето по него, нагази-ха в разкаляната угар в гъстата, непроницаема мъгла и спряха. Сърцето на Кася биеше лудо. Дошли бяха за нея все пак. Не беше свършило. Не трябваше да се спират да се молят.

„Нека има светлина“. Нямаше светлина. Никаква.

Марциниан стоеше от другата страна на мулето, червеното на косата и брадата му бе притъпено от околната сивота. Кася го видя как се поколеба, после безшумно издърпа един стар тежък меч от връзките, с

които го бе стегнал на хълбока на мулето. Варгос го наблюдаваше. Вече чуваха гласовете съвсем ясно – идеха от запад. Мъже – говореха високо, за да се окуражат. Вече и стъпки се чуваха по пътя – осем души? десет? – приглушени, но съвсем близо, от другата страна на канавката. Кася се взря, за да ги види, молеше се дано да не успее. Ако мъглата се вдигнеше дори само за миг, с тях беше свършено.

После чу ръмжене и рязък настойчив лай. Бяха взели кучетата. Разбира се. А кучетата познаваха миризмата ѝ. Свършено беше с тях.

Кася сложи ръка на врата на мулето – усещаше безпокойството му и искаше да го успокои, за да не зареве. Бръкна за ножа си. Щеше да намери сили да умре, преди да я пленят, ако не за нещо повече. Кратката ѝ, безумна радост си бе отишла, отлетяла бе като птица в сивотата.

Помисли за майка си преди година, самотна на една осеяна с листа пътека, с торбичка монети в ръцете, загледана след робския керван, отвеждащ дъщеря ѝ. Беше чист, ясен ден, сняг блестеше по планинските ридове, птича песен, листата, червени и златни, капеха.

Криспин се смяташе за начетен човек и знаеше, че е прилично образован. Имал беше домашен учител дълги години, борил се беше с класическите автори по риторика и етика и с трагическите произведения от Арете, най-големия от градовете-държави в Тракезия: произведения за хилядата години сблъсъци между хора и богове, написани на вече почти забравената форма на езика, който днес наричаха сарантийски. Писания от друг свят, отпреди суровите родийци да създадат своята империя и тракезийските градове да се смаят до островчета на езическа философия, а после, в последно време, да се стопи и това, след като старите Школи бяха закрити. Сега Тракезия беше просто една от провинциите на Сарантион, с варвари в северните ѝ краища и отвъд северните ѝ граници, а Арете се бе превърнал в селце, сгушено под величието на древните си руини.

Но повече от образоваността, помисли си Криспин, петнадесетте години работа за, а после редом с Марциниан от Варена, биха изострили мисълта на всеки. Колкото и добросърдечен да беше по-старият му съдружник, той неумолимо и дори с радост следваше диалектиката, изкуството на диалогичния спор до окончателните заключения. Криспин по необходимост се беше научил да дава от себе си в диалога толкова, колкото получаваше, и да извлича определено удоволствие в нареждането на думи, водещи от предпоставки към изводи. Цветът, светлината и формата винаги бяха източникът му на радост в света, света на

собствената му дарба, но изпитваше и немалка гордост от способността да подрежда и формулира мислите си.

Тъкмо поради това с истинско отчаяние по-рано тази сутрин разбра, че не може дори да се доближи до намирането на думи, с които да изрази колко неловко се чувства тук навън, сред тази непрогледна мъгла. Не можеше да изрази дори колко страстно му се иска да е навсякъде другаде, но не и тук, в Саврадия, на почти невидим път. Това чувство надхвърляше страха и съзнанието за опасност: беше отчаянието на душа, чувстваща, че се е озовала в един съвсем нелеп, погрешен свят.

И това беше дори преди да чуят мъжете и кучетата.

Сега стояха на мократа земя на голо поле, в пълна тишина. Виждаше Кася до себе си, ръката ѝ бе на врата на мулето, да го успокои. Варгос беше смътна присвита фигура малко по-напред, стискаше кривака. Това го подсети и той се обърна и предпазливо измъкна меч си, пристегнат от едната страна на мулето. Чувстваше се непохватно с оръжието в ръце, като глупак – и бе наистина уплашен. Ако изобщо се стигнеше до боравенето с меч на Гай Крисп от Варена... Очакваше Линон на кашката на врата му да каже нещо жлъчно, но птицата се беше смълчала от мига, в който се събудиха тази сутрин.

Беше взел меч в последния момент, по импулс, и то само защото беше на баща му, а той напускаше дома си и тръгваше на далечен път. Майка му не каза нищо, но вдигнатите ѝ вежди бяха – както винаги – безкрайно изразителни. Беше изпратила слуга за тежкия пехотински меч, който Хорий беше носил, когато го призоваха на служба в опълчението.

В къщата, където бе отраснал, Криспин го извади от ножницата и с изненада забеляза, че оръжието, както и ножницата, са смазани и поддържани, дори след четвърт век. Не коментира това, само на свой ред вдигна вежди и изпълни няколко показни, нелишени от самоирония стойки. Завърши с войнствена поза, изпълнал меч към купата с ябълки на масата.

Авита Криспина потръпна и само промърмори:

– Гледай да не се порежеш, скъпи.

Криспин се засмя, прибра меч и с облекчение взе чашата си.

– Трябваше да ми кажеш да се върна у дома с него или върху него – промърмори уж възмутено.

– Това е за щита, скъпи – отвърна кротко майка му.

Щит нямаше, представа нямаше как да борави с меч, а сега съвсем наблизко имаше кучета и преследвачи. Дали мъглата щеше да ги заблуди,

иди водата в канавката? Или кучетата щяха да последват познатата мизантропия на момичето по малкия мост и да доведат преследвачите право при тях? Лаят се усили. Някой извика, почти точно пред тях:

– Прехвърлили са се в полето! Хайде!

Един въпрос поне получи отговор. Криспин си пое дъх и надигна бащиния си меч. Не се помоли. Помисли за Иландра, както винаги, но не се помоли. Варгос се разкрачи и вдигна кривака си с две ръце.

„Той е тук! – изведнъж се обади Линон, с тон, какъвто Криспин никога не беше чувал от нея. – О, господи на световете, знаех си! Криспин, не мърдай! И другите да не мърдат“.

– Не мърдайте! – каза рязко, инстинктивно Криспин на Варгос и момичето.

И в същия момент няколко неща се случиха като че ли едновременно. Проклетото муле изрева силно и краката му се изпружиха като колци. Победоносният лай на псетата изведнъж се извиси пронизително и премина в жалко, изпълнено с паника скимтене. А мъжът, който беше извикал, изпищя от ужас и писъкът прониза мъглата.

А мъглата се завихри и за миг се раздвои.

И в този много кратък миг Криспин видя нещо невъзможно. Фигура, излязла сякаш от мъчителен сън, от кошмар. Умът му се смрази, отказваше да приеме онова, което виждаха очите. Чу как Варгос заграчи нещо, което трябваше да е молитва. После мъглата се затвори отново, като завеса. Гледката вече я нямаше. Писъците продължаваха да ехтят, пронизителни и изпълени с ужас, откъм изчезналия път. Вкочанените крака на мулето затрепериха. Криспин чу до себе си шуртене – животното пикаеше от страх. Кучетата скимтяха като набити с камшик палета. Чу ги, че побягнаха назад, на запад.

Последва глух тътен, сякаш от самата земя, и тя се разтърси под тях. Дъхът на Криспин секна. Пред тях, сред ловците, писъкът на първия мъж се извиси, остър и пронизителен, после изведнъж секна. Тътенът спря. Криспин чу стъпки на бягащи хора, кръсъци на мъже и кучешко скимтене. Загълхнаха бързо. Варгос беше рухнал на колена в студеното мокро поле, кривакът бе изпаднал от ръцете му. Момичето се беше вкопчило в разтрепераното муле, но още се мъчеше да го успокои. Мечът в ръцете на Криспин трепереше безпомощно.

„Какво става? Линон? Какво е това?“

Но преди птицата на врата му да успее да отвърне, мъглата пред тях отново се раздвои, този път повече от мигновено завихряне, отдръпна се и разкри пътя отатък канавката – и Криспин съвсем ясно видя

онова, което бе дошло. И разбирането му за света и полусвета се промени завинаги, докато и той рухваше на колене в калта. Бащиният му меч изпадна от пръстите му. Момичето остана изправено до мулето, замръзнало.

Щеше да запомни това.

Много далече на запад – в същия този момент – есенното слънце вече се беше издигнало над горите. Небето над Варена беше синьо и слънчевата светлина улавяше червеното на дъбовите листа и по последните ябълки на дърветата в една овощна градина край път, вливащ се в главния път за Родиас малко по на юг.

В двора на селската къща до тази овощна градина един старец седеше на каменна скамейка до вратата, загърнат във вълненото си наметало, и се радваше на светлината и цветовете. Държеше глинена купа с горещ билков чай. Слугата мърмореше из двора и хвърляше храна на пилците. Две кучета дремеха до отворената порта под слънцето. На пасището отсреща овцете си пасяха самички без овчар. Беше толкова ясно, че в далечината на североизток се открояваха кулите на Варена. Птица чуруликаше на покрива на къщата.

Зотик се изправи, рязко, и остави купата на пейката. Ако някой го гледаше, щеше да забележи, че ръцете му треперят. Слугата не гледаше. Алхимикът направи стъпка към външната порта, после извърна очи на изток. Лицето му бе напрегнато, свъсено.

– Какво става? Линон! – попита рязко. – Какво е това?

Не знаеше, че неволно повтаря въпроса на друг. Не получи и отговор. Разбира се. Едно от кучетата обаче се изправи и килна глава настрана, питащо.

Зотик дълго остана неподвижен, сякаш заслушан в нещо. Беше затворил очи. Слугата не му обърна внимание, свикнал беше с това.

Пилците бяха нахранени, после козата, след това той отиде да издои едната крава. Прибра яйцата. Шест тази сутрин. Отнесе ги вътре. През цялото това време алхимикът не помръдна. Кучето се поколеба, после бавно пристъпи към него и легна в краката му. Другото остана до портата.

Зотик чакаше. Но светът, или полусветът, не му донесе нищо повече. Нищо след онова рязко потръпване в душата му, в кръвта, дар – или наказание – за човек, навлизал и взирал се в сенки, за които повечето хора изобщо не знаеха.

– Линон – повтори той накрая, но този път тихо, почти без дъх.

Отвори очи, взря се към далечния лес. Двете кучета се изправиха на предните си лапи и го загледаха. Той се наведе и потупа онова до крака си. После се прибра в къщата. Чаят на каменната пейка отдавна бе истинал. Слънцето се издигаше все по-високо безоблачното синьо на есенното небе.

Два пъти в живота си Варгос бе помислял (без изобщо да е сигурен), че е видял зубир. Мимолетно зърване, само толкова, на саврадийския тур, господаря на Елшовия лес и на всички гори, символа на бога.

Веднъж, в един летен залез, докато работеше сам на бащината си нива, беше погледнал примижал и видя в края на леса огромно космато туловище. Светлината гаснеше, разстоянието бе голямо, но нещо много грамадно се бе появило на черния фон на дърветата – и после изчезна. Можеше да е елен, но трябваше да е огромен, той никога не беше виждал толкова дълги рога.

Баща му го наби с топоришката, след като вечерта намекна, че може да е видял един от свещените зверове на леса. Да видиш зубир бе нещо страховито, пазено само за жреци и святи воители, врекли се на Лудан. На четиринайсетгодишни момчета с непочтителна нагласа на ума не се полагаше такова блаженство в схемата на света, какъвто го виждаха инициите – и бащата на Варгос, разбира се.

Вторият път беше преди осемнайсет години, по време на самотното му пътуване на юг с дамгосана буза и затаен, клокочещ в гърдите му гняв. Беше заспал под вълчи вой и се беше събудил под лунна светлина от някакъв рев сред дърветата. В отговор чу още посаден рев, някъде от още по-близо. Варгос се взря в нощта, странно загадъчна от шумовете и синята луна, и отново зърна нещо огромно да се движи в края на леса и да изчезва. Остана да лежи буден и вслушан, но ревят не се повтори и нищо не се появи. Накрая синята луна се плъзна на запад след бялата и залезе, и остави след себе си небе, осеяно със звезди, и далечните вълци, и ромона на тъмния поток до него.

Два пъти, и двата пъти – несигурно.

Този път съмнение нямаше. Страхът го прониза като нож, забил се между ребрата му. В мъгла и влажен студ, в Деня на мъртвите, стоеше сред угарта между древния главен родийски път и безкрайно по-древната гора – и падна на колене пред онова, което видя на пътя, щом мъглата се раздвои.

На пътя имаше мъртвец. Другите вече бяха избягали, и кучетата с тях. Варгос видя, че е Фарус, главният коняр от хана на Моракс.

Лежеше проснат по гръб, с разперени ръце и крака като захвърлена кукла. Можеше да се види – макар и отдалече, – че червата му са се изсипали. Кръвта се беше изляла на локва около него. Коремът и гърдите му бяха разпрани.

Но не това смъкна Варгос на колене все едно бе покосен от удар. И преди беше виждал хора да умират от лоша смърт. Беше другото на пътя. Съществува, причинило това на мъжа. Зубирът, който беше – в този момент Варгос го знаеше така, както знаеше собственото си име – не само символ, в края на краищата, колкото и страховито да бе това само по себе си. Представите му за вяра и сила рухнаха отведнъж в студеното мокро поле.

Беше приел учението за бога на слънцето, беше почитал и бе призовавал Джад и Хеладик, неговия син, почти откакто за първи път бе дошъл на юг, бе се отрекъл от боговете на племето си и от кървавите ритуали така, както ое беше отрекъл от родния си дом.

А тук, сега, пред него беше силата на Лудан, древния дъбов бог, в завихрящата се сивота на имперския главен път, в едно от своите познати превъплъщения. Зубир. Турът. Господарят на леса.

И това беше бог, който искаше кръв. А днес беше денят за жертвоприношение. Сърцето на Варгос туптеше неистово. Целият трепереше, но не изпитваше срам. Само страх. Смъртен, озовал се на място, където не трябва да бъде.

Мъглата отново се завихри, загърна пътя като плащ. Носещото гибел туловище на тура изчезна. И не изчезна. По някакъв неведом начин беше точно до него, огромно и черно, надмогваща всичко смазваща сила, воня на звяр и на кръв, на мокра козина и на гниеща пръст, оставила мъртвия сам на пустия път, разкъсан, с изтръгнато сърце, както и той бе изтръгнат от живота.

С ръка на врата на разтрепераното муле, Кася видя как мъглата се разтвори, видя онова, което се бе появило на пътя, и мигновено преодоля страха си, озова се далече отвъд него.

Останала без сетива, като в някакъв транс видя как мъглата отново се спусна и изобщо не се изненада, когато зубирът се въплъти сред полето до тях. Варгос беше паднал на колене.

Как, помисли тя, как би могъл човек изобщо да се изненада от това, което прави един бог? Изведнъж осъзна, че мулето до нея е престанало да трепери и стои съвсем спокойно, неестествено спокойно, като се имаше предвид миризмата и присъствието на чудовищното същество само

на десетина крачки от тях. Но какво можеше да е странно, какво изобщо можеше да е странно, щом човек се е отклонил от познатия му път и е нагазил така дълбоко в света на силите? Пред тях стоеше тур, толкова голям, че щеше да затули от гледката ѝ половината път, ако пътят не беше изчезнал. Трима души можеха да седнат между острите му рога. Видя кръв по рогата, ивици гъсти и лепкави, бавно капеха. Видя и коняря на пътя, с разпран корем.

Беше си помислила тази сутрин, глупаво, че може да се спаси.

Вече знаеше – О, знаеше! – че никой не може да избяга от Лудан. Не и така. Не и с помощта на един умен родиец, измислил план. Не и момиче, нарочено, колкото и нечестно да е, колкото и жестоко да е, за жертва на бога. Жестокостта бе... неуместна дума тук, наред полето. Това беше свят без смисъл, без контекст. Богът беше това, което беше, и правеше това, което правеше.

И в това замръзнало в спрялото време състояние на свършен покой Кася се взря в очите на зубира, очи толкова тъмнокафяви, че чак черни, и ги видя съвсем ясно, макар и в непрогледната мъгла, и като ги видя, предаде тленната си воля и душата си на древния бог на своя народ. Кой човек, кой мъж или жена е неуязвим пред съдбата? Къде можеш да избягаш, когато името ти е знайно за един бог? Тукашните тайни езически жреци, шепнещите селяци, дебелия жена на Моракс с малките зли очи... всички те вече бяха без значение. Техните собствени съдби ги чакаха или вече ги бяха сполетели. Лудан беше важен сега – и беше тук.

Кася беше спокойна и ведра, смирена като човек, упоен от млякото на мака. Турът бавно закрочи към леса. Погледна през рамо към тях, извърна грамадната си космата глава бавно, съвсем бавно. Кася реши, че е разбрала. Беше нарочена. Той я знаеше. Нямахше път на света, който да не я доведе дотук. Босите ѝ крака застъпваха уверено през угарта. Следваше го. Страхът бе останал зад нея, в друг свят. Зачуди се дали ще ѝ остане време да се помоли за нещо важно, за далечните си майка и сестра, ако все още бяха живи, ако жертвоприношението ѝ можеше да помогне. Разбра, без да поглежда назад, че двамата мъже вървят след нея. Тук избор нямаше – за никого.

Навлязоха в Елшовия лес в Деня на мъртвите, крачеха след зубира. Черните дървеса ги погълнаха още по-пълно и от мъглата допреди малко.

„Свръхестественото не може да бъде възприето пряко – писал бе

преди деветстотин години философът Архилох от Арете. – Всъщност, ако боговете пожелаят да унищожат човек, достатъчно е само да му се покажат“.

Криспин се мъчеше да заслони душата си зад здравите стени на древното знание, зад отчаяно сътворения образ на мраморен портик, окъпан от слънчева светлина, на облечен в бяло белобрад учител, просветляващ с ведър глас света за усърдните ученици в най-прочутия от градовете-държави на Тракезия.

Не успя. Ужасът го погълна, наложи над него господство и власт, докато вървеше след момичето и изумителното същество, което бе... повече, отколкото умът му можеше да възприеме. Бог? Земният облик на някое божество? Свръхестественото? Вятърът духаше срещу тях и той усещаше ужасната воня на съществото. Някакви неща пълзяха в гъстата мръсна козина, провиснала от брадичката, врата, раменете и дори коленете на звяра, и капеха от нея. Турът беше невъзможно огромен, по-висок от Криспин, широк като къща, рогатата му глава бе грамадна и ужасяваща. И въпреки това, щом навлязоха в леса с извисяващите се като стражи първи черни дървета, с мокрите листа около тях и по тях, съществото стъпваше леко, изящно, без да се обръща повече след онзи първи поглед назад – уверено, че го следват.

И те го следваха. Ако имаше избор, ако съществуваше каквато и да било възможност за свободна воля, то Гай Крисп от Варена, синът на Хорий Крисп зидаря, щеше да умре в мокрото студено поле и да се събере с жена си и дъщерите си в отвъдния свят – каквото и да се окажеше той, – вместо да влезе в Елшовия лес жив. Гората го беше плашила дори от разстояние и на слънчева светлина, гледана от безопасния път в Батара. Тази сутрин, тази свръхестествена сутрин в Саврадия не съществуваше друго място на божията земя, където да не предпочиташе да се озове, вместо в тази влажна, нечовешка пустош, в която дори миризмите ужасяваха.

Божията земя. На кой бог? Коя сила властваше в света, какъвто го познаваше? Какъвто го беше познавал: защото това неестествено същество, появило се в мъглата на пътя, бе променило представата му завинаги. Криспин отново заговори в ума си на птицата, но Линон се беше смълчала, досущ като мъртвото творение от кожа и метал, увиснало на шията му, беше само амулет, носен по сантиментални причини.

Той инстинктивно вдигна ръка и стисна творението на алхимика. Примижа. Птицата беше гореща. И това, не по-малко от всичко останало – тази промяна тук, където никаква промяна не би трябвало да е

възможна – го накара най-сетне да приеме, че е напуснал света, каквото го знаеше, и че едва ли някога отново ще се върне в него. Предната нощ беше направил избор, беше се намесил. Линон го беше предупредила. Изведнъж съжали за Варгос – той не заслужаваше подобна участ, нает бе случайно в един пограничен хан, за да придружи някакъв си художник по пътя до Тракезия.

„Никой не заслужава тази участ“, помисли Криспин. Гърлото му беше пресъхнало; трудно му бе да преглъща. Мъглата се слягаше и завихряше, дърветата чезнеха и изникваха около тях, съвсем близо. Мокри листа и мокра пръст очертаваха безнадеждно извита пътека. Турът продължаваше да ги води напред; лесът ги поглъщаше като челюсти на живо и безжалостно същество. Времето се замъгли, също като замъгления околени свят; Криспин нямаше представа колко дълго вървят. Неспособен да се съдържи, изумен и уплашен, отново посегна и докосна птицата. И дръпна ръката си. Горещината вече проникваше през наметалото и туниката му. Чувстваше я на гърдите си като нажежен въглен.

„Линон?“, повтори той и чу само тишина в ума си.

Сам изненадан от себе си, започна да се моли безмълвно на Джад на Слънцето – за своята душа и за душата на майка си, и за душите на приятелите си, и за отнетите души на Иландра и дъщерите им, молеше Светлина и за тях, и за себе си.

Само преди малко повече от две седмици беше казал на Марциниан, че вече нищо не иска от живота, че няма никакви желания, не търси никакви пътешествия, никаква цел в този пуст и разрушен свят. Не трябваше толкова да трепери, да усеща така остро менливата тъкан на гората наоколо, и мъглата, вкопчила се като пръсти в лицето му, докато съществото ги водеше все по-навътре и навътре. Трябваше да е готов да умре тук, ако онова, което бе заявил, беше истина. Със силата на искрено, дълбоко откровение Криспин осъзна, че всъщност не е готов. И тази истина, като чук, стоварил се върху разтуптяното му сърце, разби всички илюзии, които бе трупал и подхранвал повече от година. Изглежда, все пак имаше недовършени неща в своята тленна обител. Беше му останало нещо все пак.

И при това знаеше какво е то. Докато вървеше сред свят, в който взорът почти се беше изгубил – тъмни стволоче и изкривени клони в сивотата, тежко падащите мокри листа, черното туловище на тура пред него – успя да осъзнае какво иска, видя го все едно осветено от пламък. Твърде умен беше, макар и погълнат от страха, за да не оцени иронията. Всички видове ирония, събрани тук. Но вече знаеше какво иска да

направи там, в сърцето си, и колкото и умен да беше, не можеше да го отрече тук, сред тези гори.

На някой купол, със стъкло и камък, и полускъпоценни камъни, под снопове лъчи, пронизали прозорците, или под блясъка на свещите долу, Криспин знаеше, че иска да постигне нещо с ненадмината красота, което да трае дълговечно.

Творение, което да съхрани посланието, че той – майсторът на мозайки Гай Крисп от Варена – се е родил, живял е и е успял да разбере част от естеството на света, на онова, което е просмукано в делата на жени и мъже, в красотата и болката на краткото им тленно битие под слънцето.

Искаше да сътвори мозайка, която да устои на времето, тъй че живеещите в бъдните дни да знаят, че е създадена от него, и да го почитат. И това, помисли си той под черните капещи дървета, докато крачеше по мокрите гниещи листа в гората, щеше да означава, че е оставил следа на света, че е бил, че го е имало, че е съществувал.

Странно му бе да осъзнае, че едва на този ръб на пропастта, на прага между вечния мрак и святата божия светлина, човек може да се домогне до копнежа на сърцето си не само за света. За живот.

Осъзна, че ужасът му е изчезнал. Нова странност. Гледаше гъстите сенки на леса наоколо и те вече не го плашиха. Каквото и да се таеше там, извън погледа му, не можеше да е и наполовина толкова изумително, колкото крачещото пред него създание. Вместо страх вече изпитваше неопишуема тъга. Сякаш всички, които се бяха раждали на този свят, за да умрат, крачеха редом до тях по тази сумрачна пътека, всеки със своя копнеж към нещо, което така и нямаше да познае. Докосна отново птицата. Тази топлина, като от живот в мокрия сив студ. Без блясък. Ливон бе тъмна и сива както винаги. Нямаше блясък в Елшовия лес.

Имаше го само страховитото същество, което ги водеше – изящно въпреки огромното си туловище – през високите смълчани дървеса неизмеримо дълго, докато не излязоха на широка поляна един по един. И без ни една изречена дума или звук Криспин разбра, че това е мястото на жертвоприношението. „Архилох от Арете – помисли си – не е бил още роден, когато мъже и жени са умирали на тази поляна за Лудан“.

Турът се обърна.

Стояха с лице към него, в редица, Кася беше между двамата. Криспин си пое дъх. Погледна над Кася към Варгос. Очите им се срещнаха. Мъглата се беше вдигнала. Беше сиво и студено, но тук човек можеше да вижда ясно. Видя страха в очите на Варгос, но също така видя, че той

се бори да го надвие. Възхити му се, много.

– Съжалявам – отрони той, думи, които отекнаха в леса. Стори му се важно да го каже. Нещо... признание... от света отвъд тази поляна, от тези обкръжили ги дървета, където мокрите листа падаха безмълвно по мократа студена трева.

Варгос кимна.

Момичето се смъкна на колене. Изглеждаше много малко, почти дете, сгушено в наметалото му. Жал стисна сърцето на Криспин. Той погледна съществото пред тях, взря се в тъмните огромни стари очи и каза тихо:

– Ти вече взе кръв и живот на пътя. Трябва ли и нейния да вземеш? Нашия?

Не беше знаел дали ще намери сили да го каже. Чу как Варгос затаи дъх – и се приготви да приеме смъртта. Тътнештата земя, като преди. Двата рога, разкъсващи плътта му. Продължи да се вира в очите на тура – може би по-храбър от всякога през живота си.

А това, което видя там безпогрешно, не беше страх, нито заплаха, а тъга.

И точно в този миг Линон най-сетне проговори.

„Той не иска момичето – много кротко, почти нежно каза птицата в ума му. – Той дойде за мен. Сложи ме на земята, Криспин“.

– Какво? – Каза го на глас, изумен и объркан.

Турът остана неподвижен, взрян в него. Или всъщност – не в него. В малката птица под гърлото му, на изтърканата кашка.

„Направи го, мили. Така е било писано. Отдавна, изглежда. Ти не си първият мъж от Запада, опитал се да отнеме жертва от Лудан“.

„Какво? Зотик? Какво...“

Замаян, Криспин си спомни нещо и се вкопчи в него като удавник за сламка. Онзи дълъг разговор в къщата на алхимика, с чашата билков чай в ръцете, заслушан в гласа на стареца: „Открих... нещо, което вярвам, че е единственият достъп до определен вид сила. Открих го по време на своите пътувания в едно... много грижливо охранявано място и с цената на голям риск“.

Нещо започна – само започна – да му се изяснява. Друга някаква мъгла взе да се спуска. Усещаше пулса на сърцето си, на живота си.

„Зотик, разбира се – промълви Линон, все така нежно. – Помисли, скъпи. Как иначе щях да знам ритуалите? Няма време, Криспин. Макар да не е сигурно, все още е възможно. Той чака, но това е място на кръв. Свали ме от врата си. Положи ме на земята. После си иди. Отведи

другите. Ти ме върна. Вярвам, че ще ви остави да си идете“.

Устата на Криспин отново беше пресъхнала все едно беше пълна с пепел. Никой не бе помръднал, откакто момичето се смъкна на колене. Осъзна, че на поляната не духа вятър. Мъглата бе увиснала в клоните на дърветата. Видя облачета бяло от дъха на тура в студения въздух.

„А ти? – попита той безмълвно. – Да спася нея и да оставя тебе?“

Вълна от смях го заля отвътре. Удивително.

„О, скъпи, благодаря ти за това. Криспин, моето тяло свърши тук, когато ти още си бил дете на този свят. Той си помисли, че освободената душа може да бъде взета свободно, след като е направено жертвоприношението. В мига на онази сила. Изглежда, е бил и прав, и не. Не ме съжалявай. Но кажи на Зотик. И му кажи също за мен...“

Вътрешна тишина, също като тишината на сивата безмълвна поляна. А после: „Не е нужно. Той ще разбере онова, което щях да кажа. Кажи му сбогом. Остави ме долу, скъпи. Трябва да си отидеш или завинаги да останеш тук“.

Криспин погледна към тура. Все още не бе помръднал. Дори и сега умът му не можеше да го обхване, това тъй огромно, невъобразимо присъствие и сурова сила. Кафявите очи не се бяха променили, древната скръб в сивкавата светлина – но по рогата имаше кръв. Вдиша треперливо и бавно вдигна ръце и свали малката птица от врата си. Коленичи – стори му се редно да коленичи – и нежно я положи върху студената земя. Усети, че тя вече не пари, а беше топла, топла като живо същество. Жертва. Имаше болка у него; беше мислил, че никога вече няма да е податлив на такава скръб, след Иландра, след момичетата.

И когато я сложи на земята, птицата каза с глас, който Криспин никога не бе чувал наяве, с глас на жена, спокоен и пълен с тъга:

– Твоя съм, господи, както бях от мига, в който бях доведена тук.

Тишина, сурова като замръзналото време. После главата на тура помръдна, надолу и нагоре, в мълчаливо съгласие, и времето потече отново. Момичето, Кася, проплака тихо. Варгос затисна устата си с длан – странен, детински жест.

„Сега си идете бързо. Вземи ги и си иди. Помни ме“. И този път, в ума му, гласът на Линон бе същият спокоен женски глас. Глас на момиче, принесено в жертва преди много време, с разтворена гръд и изтръгнатото сърце, с одрана кожа, докато алхимикът бе наблюдавал всичко това от скривалището си, а после беше извършил акт, или изкуство, каквото Криспин изобщо не можеше да си въобрази. Зло? Добро? Какво значеха тук думите? „Едното в другото. Смъртта в живот. Движението на

души“. Помисли си за Зотик. За кураж, какъвто почти не можеше да си представи, и за невероятна дързост.

Изправи се с мъка. Поколеба се, в пълно неведение за правила и ритуали в този полусвят, в който беше навлязъл, но после се поклони на огромното, ужасяващо, вонящо същество пред себе си – горски бог или живия символ на бог. Сложи ръка на рамото на Кася и я дръпна да стане. Тя го погледна стъписана. Криспин извърна очи към Варгос и кимна. Варгос го зяпна объркано.

– Води – каза му Криспин и се окашля. Гласът му прозвуча чужд, треперещ. – Към пътя. – Сам щеше да се изгуби на десет крачки в гората.

Турът бе все така неподвижен. Малката птица лежеше в тревата.

Струйки мъгла се виеха в затаения въздух. Падна лист, после друг. „Сбогом – каза безмълвно Криспин. – Ще те помня“. Плачеше. Плачеше за първи път от повече от година.

Варгос поведе. Турът бавно извърна огромната си глава и се загледа след тях с очи, станали вече невъобразимо тъмни, мокрите кървави рога лъщяха под окръжилите го дървета. Никакво движение повече не направи. Още няколко залитащи стъпки – и го изгубиха от поглед.

Варгос намери пътеката и нищо в Елшовия лес не ги спря по нея. Никакъв горски хищник, нито демон или дух на въздуха или на мрака. Мъглата се върна, а с нея и чувството за движение, без времето да тече. Излязоха на същото място и намериха мулето – не бе помръднало оттам, където го бяха оставили. Криспин се наведе и си взе меча, Варгос си взе кривака. Върнаха се на пътя по мостчето и спряха над тялото на мъртвия. Гърдите му бяха разпрани и отворени, сърцето го нямаше. Кася се преви и повърна в канавката. Варгос ѝ подаде манерката си, ръцете му трепереха. Тя пи, избърса лицето си, кимна.

Тръгнаха отново по пътя, в сивия свят.

След известно време мъглата почна да се вдига. После през изтънелите облаци се появи бледото немощно слънце. Спряха, без дума да си кажат, и вдигнаха очи към него. А от леса на север в същия миг отекна звук – висок, ясен, безсловесен, просто изпята нота. Женски глас.

„Линон? – извика неволно, с копнеж Криспин. – Линон?“

Отговор нямаше. Вътрешната тишина бе пълна. Дългата, неземна нота сякаш увисна във въздуха между лес и поле, земя и небе, а после заглъхна и се стопи, като мъглата.

По-късно, вече по залез и далече на запад, един сивокос сивобрад

мъж се взе за да се возеше в подрусваща се селска кола към стените на Варена.

Селянинът с радост се съгласяваше, щом пътникът му го помолеше понякога да го закара до града – нали редовно му цереше животните. За пътника обаче в този момент не можеше да се каже, че изглежда щастлив или доволен, или нещо друго освен умислен.

Щом приближиха стените и се вляха в оживения поток, влизащ в и напускащ Варена, преди портите да се затворят след залез-слънце, самотният пътник бе разпознат от немалко хора. Някои го поздравяваха с почтително благоговение, други бързо се дръпваха встрани от пътя или изоставаха и правеха знака на слънчевия диск, щом колата с алхимика ги подминеше. Зотик впрочем отдавна беше привикнал и с двете реакции и знаеше как да се справя с тях. Този път обаче почти не ги забелязваше.

Тази сутрин беше преживял шок, който до голяма степен бе подкопал скептичното отчуждение, с което предпочиташе да гледа на света и на нещата, ставащи в него. И все още се мъчеше да се справи – не съвсем успешно – с това.

„Мисля, че трябва да идеш в града – каза соколицата по обед. Беше я нарекъл Тиреса, когато взе душата ѝ. – Мисля, че ще е добре за теб“.

„Иди при Марциниан и Кариса – добави мъничката Мирел. – Можеш да си поговориш с тях“.

Другите замърмориха в съгласие, като шумолене на листа в ума му.

– Мога да си говоря с вас – заяви той раздражено. Обиждаше го, когато птиците ставаха така внимателни и грижовни, все едно че възрастта го правеше уязвим и се нуждаеше от опека. Скоро току-виж щяха да започнат да му напомнят да се облича по-топло.

„Не е същото – заяви отривисто Тиреса. – Знаеш, че не е“.

Което беше вярно, но все пак не му харесваше.

Опитал се беше да почете – Архилох, между другото – но не успя да се съсредоточи и се предаде, и вместо това излезе да се поразходи в овощната градина. Чувстваше се изключително странно, изпитваше някаква необяснима пустота. Линон беше изчезнала. Някак. Нямаше я, разбира се, откакто я беше дал да я отнесат далече, но сега беше... различно. Така и не бе престанал да съжалява за импулса, който го тласна да предложи птицата като дар на запътилия се на изток майстор на мозайки. Или не просто на изток: към Сарантион. Града, който той самият никога не бе видял и който нямаше да види. Беше намерил сила в живота си, взел си беше своя дар, своите птици. Но, изглежда, те бяха нещо друго, на което нямаше право.

Всъщност птиците не бяха негови, нали? Но щом не бяха, какво можеше да се каже, че са? И къде беше Линон, и как беше чул той гласа й тази сутрин, от толкова далече?

И какво търсеше той, разтреперан в овощната си градина, без наметало, дори без тояга в този ветровит студен есенен ден?

Прибра се и изпрати мърморещия Кловис да повика Силавин да го откара до града – в края на краищата прие общия съвет на птиците.

Не можеше да говори с приятелите си за това, което го безпокоеше, но понякога говоренето за други неща, за всякакви други неща, самият тембър на човешки гласове, усмивката на Кариса, милото остроумие на Марциниан, споделената топлина на огъня, постелята, която щяха да му предложат за нощта, ранното отиване на оживения пазар...

Философията можеше да е утешение, опит да се обясни и разбере мястото на човека в божие творение. Но не винаги можеше да успее. Имаше моменти, в които утехата можеше да се намери само в женски смях, в познатото лице и глас на приятел, в споделените слухове за двора на антите, дори и в нещо толкова простичко като димяща купа грахова супа на маса с други хора.

Понякога, когато сенките на полусвета го притиснат неумолимо, човек се нуждае от реалния свят.

Остави Силавин при градските порти с благодарности и се запъти в късния ден към дома на Марциниан. Посрещнаха го с радост – знаеше, че ще е така. Гостуванията му бяха редки – все пак живееше извън градските стени. Поканиха го да пренощува и му дадоха да разбере, че ще им окаже голяма чест, ако приеме. Сигурно разбираха, че нещо го безпокои, но – като приятели – така и не настояха да го каже, просто му предложиха каквото можеха, което точно в този момент беше съвсем добре.

В нощта се събуди в чуждо легло, в тъмнина, и отиде до прозореца. В двореца горяха светлини, по горните етажи, където трябваше да е една обсадена млада кралица. Още някой освен него беше буден, явно. Не беше негова грижа. Погледът му се зарея на изток. Звезди имаше над Варена – нощта беше ясна. Замъглиха се пред зора му, докато стоеше и си спомняше за едно време, когато беше дете...

5.

Вървяха дълго, през свят, който постепенно ставаше все по-познат

– мъглата продължаваше да се вдига. И все пак, въпреки всичкото това завръщане на обичайното, мислеше си Криспин, това около него все пак си беше пейзаж, променен до неузнаваемост. На мястото на птицата на шията му сега имаше празнота, усещаше я като бреме. В небето отново летяха врани, откъм леса, а от едва горичка южно от пътя чуха птича песен. Пробягалата по земята червена стрела беше лисица, но така и не видяха заека, който беше подгонила.

Някъде по пладне спряха и Варгос разви вързопа с храната. Хляб, сирене, бира. Криспин погледна на юг. Планините се виждаха, разломите сред облаците над тях откриваха синева и по върховете имаше сняг. Светлина, снопове от цветове – връщаха се в света.

Кася го гледаше съсредоточено.

– Тя... птицата проговори – каза момичето. С разбиране, изписано на лицето, макар да го нямаше в гората нито в сивата мъгла сред полето.

Той кимна. Беше се подготвил за това по време на мъмчаливото ходене. Беше предположил, че ще го каже, че трябва да го каже.

– Чух. Да.

– Как? Господарю?

Варгос ги гледаше, стиснал манерката.

– Не знам – излъга Криспин. – Птицата беше талисман, даде ми я един човек, казват, че бил алхимик. Приятелите ми настояха да си имам такова нещо, да ме пази. Вярват в сили, в които аз не вярвам. Не вярвах. Аз... почти нищо не разбирам от това, което се случи днес.

Не беше лъжа. Сутринта вече се бе превърнала в спомен как е загърнат в мъгла, с едно същество в Елшовия лес, по-голямо от света, разбирането му за света. Върнеше ли се назад в мислите си, единственият ярък цвят, който можеше да си спомни, бе червената кръв по рогата на тура.

– Той взе нея... вместо мен.

– Той и Фарус взе – тихо каза Варгос и запуши манерката. – днес видяхме Лудан, или сянката му. – Нещо много близко до гняв себе изписало на покритото му с белези лице. – Как ще почитаме Джад и сина му след това, което видяхме?

„Истинско страдание има тук“, помисли Криспин развълнувано. Бяха преживели нещо заедно тази сутрин. Толкова различните пътища, които ги бяха отвели на онази поляна, като че ли вече значеха много по-малко, отколкото можеше да се очаква.

Пое си дъх.

– Почитаме ги като силите, които говорят на душите ни, както

правят като че ли. – Сам се изненада от думите си. – Правим го със съзнанието, че в света и полусвета, а може би и в световете отвъд тях, има нещо повече, отколкото можем да проумеем. Винаги сме знаели това. Та ние не можем дори да предотвратим да умират деца – как тогава можем да си въобразяваме, че ще разберем истината за нещата? Зад нещата? Нима присъствието на една сила отрича друга? – Постави го като риторичен въпрос, цветист израз, но думите увиснаха в проясняващия се въздух. Кос се вдигна от угарта и отлетя на запад в ниска широка дъга, пляскаше шумно с криле.

– Не знам – отрони Варгос. – Неук съм. На два пъти, като млад, си помислих, че съм видял зубира, тура. Но не бях сигурен. Дали съм бил белязан? За днес, по някакъв начин?

– Не съм човекът, който може да ти отговори – каза Криспин.

– Сега... в безопасност ли сме? – попита момичето.

– Докато не се появи следващото нещо – отвърна Криспин и добави малко по-добродушно: – От онези, които ни преследваха – да така мисля. От онова, което беше в леса? Също, мисля. – „Той не иска момичето. Искане мен“.

Нужна му беше цялата сила на волята, но не позволи умът му да изпрати отново зов в тишината. Линон беше с него толкова замалко – извителна, неотстъпчива – но никой друг, дори Иландра, не бе прониквал вътре в него по този начин. „Скъпи – беше му казала – Помни ме“.

Ако разбираше правилно всичко това, Линон трябваше да е била жена, нарочена както Кася беше нарочена за горския бог, но беше умряла преди много време на онази поляна. С изтръгнато сърце, с тяло, обесено на свещено дърво. И душа... Душа, взета от смъртен мъж, който бе наблюдавал ритуала с безумна дързост и бе привлякъл някаква тайнствена, непонятна за ума на Криспин сила.

Неочаквано си спомни изражението на Зотик, когато се оказа, че от всички птици Криспин бе чул вътрешния глас тъкмо на Линон. „Била е първата му“, помисли той и бе убеден, че е истина.

„Кажи му сбогом“, промълвила беше накрая птицата безмълвно, с онова, което трябваше да е било някогашният ѝ глас. Криспин поклати глава. Някога тъй дръзко и самоуверено си беше въобразявал, че знае нещо за света на мъжете и жените.

– Има един храм, до който скоро ще стигнем – каза Варгос. Криспин озапти мислите си и осъзна, че двамата го гледат. – Преди залез. Истински, не просто крайпътен параклис.

– Значи ще влезем и ще се помолим.

Щеше да има утеха за тях в старите изтъркани ритуали. Връщане към обичайното, там, където хората живееха живота си. Където трябва да живеят живота си. Този ден, помисли си Криспин, бе направил всичко, което бе могъл, светът току-що бе разкрил пред тях всичко, което бе пожелал. Щяха да се успокоят, той щеше да подреди мислите си, щеше да започне да се приспособява към празнотата на шията си и в ума си, да започне да мисли какво да каже в трудното писмо до Зотик, навярно дори щеше да заочаква с нетърпение вино и храна в крайпътния хан, в който щяха да отседнат за през нощта. Връщане към обичайното, наистина, като връщане у дома след много, много дълго пътуване.

Хората, започнат ли да разсъждават така – че кризата, мигът на разкрилата се сила е отминал – са по-уязвими от всякога. Добрите пълководци във война знаят това. Всеки опитен актьор или трагик го знае. Знаят го също и клирици, жреци, навярно и хейроманти. Когато хората са били много дълбоко разтърсени по някакъв начин, душите им всъщност са широко отворени за следващото ярко видение. Това не е раждането – изригването през счупената черупка в големия свят, – дамгосало новороденото пате, а следващото, гледката, която идва след него и дамгосва душата.

Продължиха напред, двама мъже и една жена, през разтварящия се пред тях свят. Никой друг нямаше по пътя. Беше Денят на мъртвите. Есенната светлина помръкна, щом слънцето се сниши на запад, забулено в бяло. Хладен вятър раздвижи облаците. В небесната вис се виждаха повече сини петна. Врани по угарите, сойки и някаква малка, непозната на Криспин птица, която прелетя бързо вдясно от тях, с яркочервена като кръв опашка. Сняг по далечните планински върхове, изникващи един по един. Морето зад тях. Можеше да е отплавал, ако куриерът...

Стигнаха до мястото, за което бе споменал Варгос. Беше зад железни порти, доста встрани от пътя, откъм южната страна. Гледаше към гората. Храмът бе много по-голям от обичайните крайпътни места за молитва. Истински, както бе изтъкнал Варгос: сив каменен октагон с купол отгоре, с изрядно окосена трева, приют за спане, пристройки, гробище. Много мирно беше всичко тук. Криспин видя крави и една коза на ливадата зад гробищата.

С повече усет за време и място, ако умът му не се беше борил с неведоми неща, може би щеше да е разбрал къде са и да се подготви. Не беше разбрал и не бе подготвен.

Вързаха мулето до ниската стена, минаха през незаклучената желязна порта и тръгнаха по каменната пътека. Покрай нея растяха късни

есенни цветя, поддържани с обич. Криспин зърна билкови лехи вляво, към ливадата. Отвориха тежката дървена врата на храма и пристъпиха вътре. Криспин огледа стените, очите му бавно се настройваха към приглушената светлина, а после, след като пристъпи напред, вдигна очи към купола.

Верските разделения в култа на Джад бяха довели до пожарища, мъчения и войни почти от самото начало. Доктрината и службата на слънчевия бог, появил се на мястото на разгулните богове и богини на Тракезия в ранните години на Родийската империя, не се бяха развили без полагащия им се дял от схизми и ереси и често пъти суровата реакция срещу тях. Богът беше в слънцето или зад слънцето, светът беше роден в светлина или беше изтръгнат от леда и мрака от святата светлина. По някое време за бога се беше мислило, че умира зиме и се преражда напролет, но кроткият духовник, разяснил това, бил осъден от Върховния патриарх в Родиас да го разкъсат, вързан за четири коня. За кратко време, другаде, бяха проповядвали, че двете луни са рожби на Джад – вяра, доста доближена до ученията на киндатите, които ги наричаха сестри на бога и смущаващо равни на него. Това нещастно заблуждение също бе довело до не една мъчителна смърт, докато бъде изкоренено.

Различните форми на вяра в Хеладик – като смъртен син, като полубезсмъртно дете, като бог – бяха само най-упоритите и издръжливи от тези конфликти, водени в святоото име на Джад. Императори и патриарси, първо в Родиас, а сетне и в Сарантион, отстъпваха и ставаха твърди, и после отново променяха позициите си или проявяваха по-голяма търпимост, а Хеладик Колесничаря се движеше в и извън признание и мода също както слънцето влиза и излиза от облаците във ветровит ден.

По същия начин, в хода на тези жестоки войни, водени със слово, с желязо и с огън, изобразяването на самия Джад се бе превърнало през годините в демаркационна линия, в бойно поле на изкуство и вяра, в противоречиви форми да се представя богът, който праща животворната светлина и се сражава с мрака под света всяка нощ, докато смъртните хора спят своя тревожен сън.

И този скромен, красиво изграден стар храм в едно тихо, изолирано място на централния имперски път в Саврадия беше точно тази разделителна черта.

Връхлетя го съвсем ненадейно. Криспин направи няколко стъпки напред в нежната приглушена светлина на храма, забелязал разсеяно

старомодните мозайки с цветните сплитове по стените, след което погледна нагоре.

Миг след това се озова легнал по гръб на студения каменен под, задъхан и взрян нагоре към своя бог.

Би трябвало да се е досетил какво го очаква тук. Още когато пое от Варена, му беше хрумнало, че този път през Саврадия в един момент ще го доведе до този храм – че беше сигурен точно къде, но знаеше, че се намира на Имперския път – и дори с нетърпение бе очаквал да види какво са създали старите майстори с примитивното си изкуство, изобразявайки лика на Джад по източен начин.

Но екзалтацията и ужасът от случилото се тази сутрин в мъглата и в леса бяха изтласкали тази мисъл толкова далече, че бе останал съвсем открит, беззащитен и оголен пред силата на сътвореното от смъртни хора на този купол. След Елшовия лес, след тура и Линон, Криспин беше останал без вътрешни стени, без убежище, и мощта на образа над него се стовари отгоре му, изтръгна цялата сила от тялото му дотолкова, че той рухна на каменния под като в пантомимна гротеска или като безпощен пиан в задънена уличка зад пристанищна каупона.

Лежеше на гръб, взрян във фигурата на бога: брадатото лице и горната част на торса на Джад бяха предадени внушително по буквално цялата повърхност на купола. Изпито лице, изтощено от битка и мрачно, натезало – забеляза тежкото наметало, изгърбените под него рамене – от собственото си бреме и от злините на своите чеда. Фигура толкова абсолютна, колкото беше турът: друга тъмна огромна глава на фона на бледите златисти тесери на слънцето зад него. Фигура, която изглеждаше така, сякаш всеки момент ще се спусне отгоре в съкрушаващата си присъда. Образът обхващаше главата и раменете, двете вдигнати ръце. Нищо повече, нямаше място на купола за повече. Разгърнатата по меко осветеното пространство, взряна надолу с очи, големи колкото някои фигури, правени от Криспин преди време, тази беше толкова извън мярка и мащаб, че изобщо не трябваше да се е получило, и все пак Криспин никога в живота си не беше виждал нещо сътворено от човешка ръка, което да може дори да се доближи до това.

Знаел беше, че тази творба ще е някъде тук, най-западното изображение на бога, представен с пълната черна източна брада и с черни измъчени очи: Джад като съдник, като изтощен, изтерзан воин в смъртноносен двубой, а не бляскавата синеока златна слънчева фигура от запада на Криспин. Но да го знаеш и да го видиш бяха толкова различни неща, колкото... колкото различни бяха светът и другият, полусветът на

тайнствените сили.

„Старите майстори. С техния примитивен стил“.

Така си беше мислил у дома. Болка прониза сърцето му заради дълбоката му глупост, ограниченото му разбиране и опит, разкрили се едва сега, тук. Почувства се гол и беззащитен пред това, докато съзнаваше, че по свой начин тази творба на тленни хора в купола на един малък храм е толкова проява на светостта, колкото турът с неговите оцапани с кръв рога в леса, и също толкова изумителна. Свирепата, дива мощ на Лудан, приемащ жертвоприношение на своята поляна, съпоставена с необятността на изкуство и промисъл на този купол, изразили в стъкло и камък божественост, вдъхваща също толкова смирение. Как се бе придвижил човек от единия полюс към другия? Как човечеството беше живяло между тези две крайности?

Защото най-дълбоката мистерия, пулсиращото сърце на загадката бе в това, че докато той лежеше на гръб, парализиран от откровение, видя, че очите са същите. Световната скръб, която беше видял у зубира, бе тук, в слънчевия бог над него, кристално сътворена от безименни художници, чиято чистота на визия и вяра го обезоръжаваха. За миг Криспин дори не беше сигурен дали изобщо ще може да се изправи, да възвърне волята си, да се овладее.

Помъчи се да разчлени елементите на творбата, да придобие някаква власт над нея и над себе си. Тъмнокафяво и обсидиан в очите, за да станат по-тъмни и по-властни от обкръжаващата ги кафява коса, дълга до раменете. Дългото лице, издължено още повече от тази права коса и брада; извитите натежали вежди, дълбоко набразденото чело, още бръчки, прорязали страните – кожата между брадата и косата бе толкова бледа, че се виждаше почти като сива. После надолу по богатото, пишно синьо на божията роба под плаща, изпъстрен, видя Криспин, със зашеметяваща мириада контрастиращи цветове за тъкан и намекнатата игра и мощ на светлина у бог, чието могъщество е светлина.

А след това ръцете. Дланите разбиваха сърцето му. Криви издължени пръсти с намекнатата в това аскетична духовност, но и нещо повече: това не бяха пръсти на клирик, не бяха ръце на монах в спокойно самовглъбение, и двете бяха нашарени с белези. Един пръст на лявата ръка очевидно беше счупен; беше крив, с подута става: червени и кафяви тесери, изпъкващи над бяло и сиво. Тези ръце бяха държали оръжия, бяха сечени, бяха замръзвали, познаваха жестока рат срещу леда и черната пустош във вечната защита на смъртните чеда, чието разбиране беше... това на деца, нищо повече.

А скръбта и присъдата в тъмните очи бяха свързани с това, което бе сполетяло ръцете. Цветовете, забеляза Криспин – майсторът у него се възхити – неизбежно събираха ведно ръце и очи. Издутите, неестествено изпъкнали вени на китките на двете бледи ръце бяха в същото кафяво и обсидиан като очите. Интуитивно разбра, че точно това съчетаване на тесери не съществува никъде другаде по купола. Очи на скръб и присъда, ръце на страдание в битка. Бог, който стои между своите недостойни чедра и мрака, предлага слънчева светлина всяко утро в краткото им време за живот, а след това – собствената си чиста Светлина за достойните.

Криспин мислеше за Иландра, за момичетата си, за чумата, вилнееща като побеснял звяр по света, и лежеше на студения камък под този образ на Джад, и разбираше какво му казва той, какво казва на всички долу: че божията победа никога не е сигурна, никога не бива да се приема като нещо дадено. Тъкмо това, осъзна той, неизвестните майстори на мозайка отпреди много време съобщаваха върху този купол на събратята си с този огромен уморен бог на фона на мекото злато на неговото слънце.

– Добре ли сте? Господарю? Добре ли сте?

Осъзна, че Варгос се обръща към него настойчиво и със загриженост, която изглеждаше почти смешна след всичко, което бяха преживели този ден. Не беше особено неудобно върху камъните, макар и студено. Той махна вяло с ръка. Все още му беше донякъде трудно да вдишва. По-добре беше, когато не гледаше нагоре. Кася, видя, шом извърна глава, стоеше леко встрани, взряна в купола.

Докато я гледаше, осъзна още нещо: Варгос знаеше това място.

Минавал беше по този път, напред и назад, години наред. Момичето, също като него, не можеше изобщо да е виждало това възплъщение на Джад, най-вероятно не беше и чувало за него. Дошла беше от севера едва преди година, насила вкарана в робство и във вратата към слънчевия бог, беше познавала Джад само като млад светлокос синеок бог, пряк наследник – макар че тя едва ли знаеше това – на соларното божество в пантеона на тракезийците отпреди столетия.

– Какво виждаш? – попита я той. Гласът му изхриптя дрезгаво в гърлото му. Варгос се обърна и проследи погледа му към момичето. Кася го погледна смутено, после извърна очи. Беше пребледняла.

– Аз... той... – Момичето се поколеба. Чуха се стъпки. Криспин с усилие седна и видя влезлия в храма клирик от ордена на Безсънните. Сега разбра защо е толкова тихо тук. Безсънните бяха святите мъже, които стояха будни цяла нощ и се молеха, докато богът се сражаваше с

демони под света. Човечеството има задължения, говореше фигурата отгоре, тази война е безкрайна. Тези мъже вярваха в това и го въплъщаваха в ритуалите си. Образът горе и орденът на духовниците, молещи се в дългите нощи, съпадаха. Хората, сътворили мозайката преди толкова време, трябваше да са го знаели.

– Кажи ни – тихо подкани той Кася, докато облеченият в бяло духовник, нисичък, с обло лице и брада, се приближаваше към тях.

– Той... не мисли, че печели – отрони тя. – Битката. При тези думи клирикът спря. Изглежда мрачно тримата, привидно неизненадан, че е заварил мъж да седи на пода.

– Не е сигурен дали я печели – каза духовникът на Кася на сарантийски, понеже и тя говореше на сарантийски. – Има врагове, а човек върши зло, като им помага. Никога не е сигурна тази битка. Заради това трябва да сме част от нея.

– Знаем ли кой е постигнал това? – кротко попита Криспин.

Клирингът го погледна изненадано.

– Имената им ли? На майсторите? – Поклати глава. – Не. Сигурно са били много. Били са художници... и свят дух ги е осенил.

– Да, разбира се – отвърна Криспин и стана. Поколеба се. – Днес е Денят на мъртвите тук – промърмори, без да е много сигурен защо го казва. Варгос го подкрепи за лакътя, после се отдръпна.

– Дотолкова разбирам – каза кротко духовникът. Имаше гладко благо лице. – Обкръжени сме от езически ереси. Те носят зло на бога.

– Само това ли са те за вас? – попита Криспин. В ума му имаше един глас – млада жена, изваяна птица, душа; „Твоя съм, господи, както винаги съм била, откакто бях доведена тук“.

– Какво друго трябва да са за мен? – отвърна учудено мъжът с бялата роба.

Въпросът всъщност беше честен. Криспин улови тревожния поглед на Варгос и остави темата да отлежи. – Съжалявам за... това как ме заварихте. Бях повлиян от образа.

Духовникът се усмихна.

– Не сте първият. Бих ли могъл да предположа, че сте от запад? От Батиара?

Криспин кимна. Не беше трудно да се стигне до това заключение. Акцентът му дори го издаваше.

– Където богът е жълтокос и красив, очите му са сини и ведри като летни небеса? – Мъжът в бялата роба се усмихваше добродушно.

– Наясно съм как се представя Дяд на запад, да. – Криспин никога

не беше обичал да го поучават.

– И като последно, всъщност рисковано предположение, бих ли могъл да заключа, че сте някакъв вид художник?

Кася изглеждаше смаяна, Варгос – притеснен. Криспин изглежда хладно духовника.

– Умно заключение. И как разбрахте?

Мъжът беше сплел пръсти пред корема си.

– Както казах, не сте първият западняк, който реагира по този начин. И често тъкмо онези, които правят свои опити в подобни неща, са... най-повлияни.

Криспин примига. Можеше да е изпитал смирение пред това, което беше на купола, но „опити в подобни неща“ бе неприемливо.

– Впечатлен съм от мъдростта ви. Това наистина е великолепно произведение. След като се отзова на някои покани от императора в Сарантион, може да пожелае да се върна и да ръководя необходимите ремонти на нестабилната основа по купола.

Примигването на извърналия се към него клирик го удовлетвори.

– Това творение е създадено от святи мъже със свята визия – заяви той възмутено.

– Не се съмнявам. Единият срам е в това, че не знаем имената им, за да ги почетем, а другият – че им е липсвала техника, равна на визията им. Знаете, че плочките са започнали да се къртят откъм дясната страна на купола, щом застанем срещу олтара. Парчета от божия плащ и лявата ръка, изглежда, са решили безогледно да се отделят от останалата част на величавата му фигура.

Клирикът погледна нагоре почти с неохота.

– Разбира се, вие може би имате притча или литургично обяснение за това – добави Криспин. По най-странен начин словесният двубой с този човек възвръщаше равновесието му. Едва ли най-подходящото нещо, но точно в този момент му беше нужно.

– Предлагате да се промени фигурата на бога? – Духовникът изглеждаше искрено поразен.

Криспин въздъхна.

– Тя вече се е променила, добри отче. Когато вашите изключително благочестиви майстори са направили тази творба преди столетия, Джад е имал роба и лява ръка. – Посочи. – Не останки от ронеща се основа.

Клирикът поклати глава. Лицето му се бе изчервило.

– Що за човек би погледнал такова великолепие и би дръзнал след това да поиска да посегне на него?

Криспин вече беше съвсем спокоен.

– Наследник в занаята на онези, които са го направили, преди всичко. Лишен, навярно, от тяхната благочестивост, но с по-добро разбиране за техниката на мозайката. Бих добавил също така, че куполът, изглежда, скоро ще изгуби част от златното си слънце, ето там вляво. Трябва да съм високо на скеле, за да съм сигурен, но като че ли няколко тесери там също са се откъртели. Ако продължава така, боя се, че и косата на бога скоро ще започне да пада. Готови ли сте Джад да се срути върху вас, не като гръмове и мълнии, а в порой от стъкло и камък?

– Това е най-богохулна ерес! – сопна се духовникът и направи знака на диска.

Криспин въздъхна.

– Съжалявам, че го приемате така. Не искам да ви провокирам. Или поне не само това. Хоросановата основа на купола е направена по старомоден начин. Един пласт, и най-вероятно със смес от материали, за които вече знаем, че са по-малко издръжливи от други. Това над нас – както всички знаем – не е святият Джад, а негово изображение от смъртни хора. По мое разбиране, ние почитаме бога, не изображението. – Замълча. По някои места това бе тема на яростни спорове. Духовникът отвори уста да отговори, но я затвори отново.

Криспин продължи:

– Смъртните имат своите ограничения и това също, както всички знаем. Понякога се откриват нови неща. Не е упрек към онези, които са постигнали това, да се отбележи този факт. По-низши хора могат да съхранят работата на по-велики. С опитни помощници навярно бих могъл да се погрижа възстановеният образ над нас да остане за още няколко години. Би отнело около един сезон работа. Навярно по-малко, но може и повече. Но мога да ви кажа, че без такава намеса очите, ръцете и косата скоро ще започнат да засипват камъните около нас. Ще съжаля, ако го видя. Това е изключителна творба.

– Няма равна в целия свят!

– Вярвам го.

Клирикът се поколеба. Кася и Варгос, забеляза Криспин, го гледаха смаяни. Хрумна му, с изчеряваща душата самоирония, че никой от двамата до този момент не беше имал причина да вярва, че е добър за каквото и да било. От друга страна, един майстор на мозайки нямаше кой знае каква възможност да покаже дарбите или уменията си, докато върви пеш сред пустошта на Саврадия.

В този момент, като намеса, която Криспин можеше да нарече

божествена, по пода отекна звън. Криспин прикри усмивката си и направи няколко крачки. Коленичи и взе кафеникавата тесера. Завъртя я в ръката си. Задната част беше суха, ронлива. Стри се на ситна прах, щом я потърка с пръст. Стана, върна се при тримата и подаде късчето мозайка на духовника.

– Свято послание? – каза сухо. – Или само каменно късче от... – вдигна глава – най-вероятно отново от робата, отядно?

Клирикът отвори уста и я затвори отново, също като преди. Несъмнено съжаляваше, помисли Криспин, че е неговият ден да е буден през деня и да се занимава с гости на храма. Криспин отново погледна нагоре към строгото величие над тях и съжали за язвителния си тон. „Опити в подобни неща“ го беше подразнило, но не беше лично, а той трябваше да е над подобна дребнавост. Особено днес и тук.

Хората, помисли си той – и навярно точно той, Гай Крисп от Варена – толкова рядко успяваха да се измъкнат от грижите и дребнавите обиди, съставлящи ежедневиия им живот. Днес поне със сигурност трябваше да ги е надмогнал. Или навярно – неочаквана, съвсем различна посока на мисълта – навярно беше, поне дотолкова, че да намери пътя си обратно по този начин.

Погледна клирика, после отново нагоре към бога. Божият образ. Можеше да се направи, с опитни хора. Но по-скоро за около половин година навярно, това щеше да е по-реалистично. Изведнъж реши, че ще трябва да останат тук за нощта. Щеше да поговори с главата на този свят орден, да се извини за иронията и вятърничавостта си. Ако успееше да ги накара да разберат какво става с купола, може би когато пристигнеше в Града с писмо от тях, канцеларът или някой друг – главният имперски майстор на мозайките? – щеше да го включи в опита да се съхрани това великолепие. Беше се държал дръзко и непочтително. Навярно щеше да може да изкупи грешката си с акта на възстановяване, в памет на този ден, а може би – и на своите мъртви.

Толкова много неща могат да се намесят в разгръщането на събитията, в един човешки живот. Точно както нямаше никога повече да види своя факел на Хеладик в храма край Варена на мигащата светлина на свещите, така и това щеше да се окаже задача, която Криспин никога нямаше да осъществи, макар намеренията му в този момент да бяха дълбоко искрени и почти благочестиви. Нито пък, както се оказа, останаха тази нощ да преспят в приюта на древния храм.

Клирикът пхна кафявата тесера в робата си. Но преди някой да е уснял да проговори, чуха далечен, а после – все по-усилващ се тътен на

конски копита откъм пътя.

Клирикът стъписано погледна към вратите. Криспин и Варгос бързо се спогледаха. Чули бяха, макар и през вратите, и много назад откъм пътя, изреваната силно команда за спиране. Тропотът на копитата секна. Последва дрънчене, ботуши по пътеката, мъжки гласове.

Крилата на вратата се разтвориха рязко и пропуснаха лъч слънчева светлина и с него – половин дузина войници от имперската конница. Закрачиха напред, с тежки стъпки по камъка. Никой не погледна нагоре към купола. Водачът им – плещест, чернокос, много висок, носеше шлема си под мишница – спря пред четиримата. Кимна на клирика и се вторачи в Криспин.

– Карулус, трибун на Четвърти Саврадийски. Моите почитания. Видях мулето. Търсим един на пътя. Вие случайно да сте Марциниан от Варена?

Криспин, неспособен да измисли каквато и да било уместна причина да направи друго, кимна утвърдително. Всъщност беше останал без думи.

Официалното изражение на Карулус, трибун на Четвърти, на мига отстъпи пред смесица от презрение и триумф – забележителна смесица при това, истинско предизвикателство да я изобрази човек в тесери. Изпъна дебел, обвиняващ пръст към Криспин.

– Къде беше, мамка му, вмирисан говнян родийски охлюв такъв? Тика си го на всяка пъпчива блудница по пътя ли? И какво търсиш на този път, вместо да плуваш по море? Чака те вече от три седмици в шибания Град трижди въздигнатото му величество, лично. Негово императорско великолепие шибаният император Валерий Втори те чака. Говно такова!

– Ти си един умствено увреден родийски идиот, знаеш ли.

С думите у Криспин се върна един съвсем неочакван спомен, оформи се бавно, изтръгнат от някое забравено кътче от детството. Всъщност удивително беше какво може понякога да изрови от себе си умът. При това в най-нелепи моменти. Беше изпаднал в безсъзнание, когато бе деветгодишен, играеше на „Обсада“ с приятели около и на покрива на един навес за дърва. Не успя да отблъсне свиреп варварски шум от две по-големи момчета и се катурна от покрива на навеса, и падна на главата си между дървата.

От орази сутрин до деня, в който гвардейците на кралица Гизел го биха, това не се повтори.

Сега се повтори, и потрети всъщност, само за един есенен сезон, осъзна Криспин през лепкавата тиня на ужасното главоболие. Мислите му бяха пълна каша. За миг беше приписал току-що чутите обидни думи на Линон. Но Линон беше сардонична, не и груба, тя го наричаше имбецил, а не идиот, говореше родийски, не сарантийски, и я нямаше. Вече я нямаше.

Отвори безразсъдно очи. Светът се измести и надвисна заплашително. Отново бързо ги затвори, догади му се.

– Истински глупак – продължи безмилостно тежкият глас, – Тебе изобщо не трябва да те пускат да излизаш от къщи. Какво, в името на светия небесен гръм очакваш да се случи, когато чужденец – родиец при това! – нарече сарантийски конен трибун жалка пръдня и ебач на кози пред собствените му хора?

Не беше Линон. Беше войникът.

Карулус. Трибун на Четвърти Саврадийски. Това беше името на свинята.

Свинята продължи, вече с тон на силно преувеличено търпение.

– Имаш ли и най-малката представа за положението, в което ме постави? Имперската армия е изцяло зависима от уважението към авторитета... и редовното заплащане, разбира се... а ти ме остави почти без никакъв избор изобщо. Не можеш да извадя меч в храм. Не можеш да те удари с юмрук... да ти окажа такава висока чест. Да те халосам с шлема беше почти единственият възможен ход. Даже не те ударих силно. Бъди благодарен, че ме знаят като добър човек, зурлест родийски наглецо. И че имаш брада. Отокът няма да се вижда много. Ще си толкова грозен, колкото си бил винаги, не повече.

Карулус се изкиска. Буквално се изкиска.

Бяха го халосали с шлем. Споменът май се връщаше. В скулата и челюстта. Замахваша бърза, тежка ръка – и повече нищо. Опита да раздвижи челюстта си, напред, назад, след това настрани. Болката беше разкъсваща и го накара да изохка; май можеше да я движи. От време на време пак отваряше очи, но всеки път, щом го направеше, светът настояваше да се завърта и накланя по начин, от който му се гадеше.

– Нищо счупено няма – увери го безгрижно Карулус. – Казах ти, добродушен човек съм. Но дисциплината си е дисциплина, това е. Толкова. Богът ме е направил каквото съм. Наистина не бива да си въобразяваш, че можеш да вървиш по пътищата на Сарантийската империя и да рсиш обиди – колкото и да са остроумни – в лицето на военни офицери в присъствието на бойците им, мой западен приятелю. Имам

приятели трибуни и хилярсари, които направо щяха да те извлекат навън и да те погнат през гробището да си спестят мъкненето на трупа ти другаде. Аз, от друга страна, не споделям изцяло всеобщата омраза и презрение към лицемерните, страхливи, вмирисани на лайна родийски катамити, каквото изпитват повечето войници на империята. Аз дори ви намирам за забавни понякога, а и както вече казах, съм добродушен човек. Питай войниците ми.

Карулус, трибун на Саврадийски Четвърти, изглежда, харесваше да слуша собствения си глас. Криспин се зачуди как и колко скоро ще може да убие този добродушен човек.

– Къде... съм? – Болеше го да говори.

– В носилка. Пътуваш на изток.

Тази информация му донесе немалко облекчение: светът, изглежда, наистина се движеше и възприятието за нижещия се пейзаж и подскачащия нагоре-надолу военен събеседник до него не беше просто продукт на преподреждащия му се мозък.

Имаше да се каже нещо много спешно. Напрегна се и си спомни какво е. Отвори насила очи и най-сетне осъзна, че Карулус язди до него – на тъмносив кон.

– Моят човек? – попита Криспин, движеше челюстта си възможно по-малко. – Варгос.

Карулус поклати глава, устата му бе като тънка резка на гладко обръснатото лице.

– Роби, които удрят войник – какъвто и да е войник, да не говорим за офицер – ги разкъсват на публична екзекуция. С коне. Това всички го знаят. Той едва не ме събори.

– Той не е роб, жалко говно такова!

Карулус отвърна съвсем кротко:

– Внимавай. Хората ми може да те чуят и ще трябва да реагирам. Знаем, че не е роб. Видяхме документите му. Няма да го разкъсат на четири, а само ще бъде набит с камшик и кастриран.

– Той е свободен човек, имперски гражданин и нает от мен слуга. Докоснеш ли го, смъртта ти е гарантирана. Сериозно говоря. А момичето? Какво стана с нея?

– Тя обаче е робиня, от един от хановете. И достатъчно млада. Можем да я използваме в лагера. Заплю ме в лицето, знаеш ли.

Криспин се помъчи да запази спокойствие: от гнева отново щеше да му призлее и щеше да е безполезен.

– Тя е продадена от хана. Моя е. Ще разбереш това, като прегледаш

документите, пъпчив изтърсак такъв. Само да я докосне някой или да ѝ навреди, или ако мъжът пострада по какъвто и да е начин, първата ми молба към императора ще е да ти отрежат яйцата и да ги бронзират за игрални зарове. Това да ти е ясно.

Карулус каза развеселено:

– Ама ти наистина си идиот, а? Макар че пъпчив изтърсак е добро, трябва да призная. Как обаче ще кажеш каквото и да е на императора, ако му се докладва, че ти и спътниците ти сте намерени от нашия отряд ограбени, изнасилени по всевъзможни начини и варварски убити от разбойници днес на пътя? Повтарям, с мъжа и момичето ще се разправим по обичайния начин.

Криспин – все още се мъчеше да запази самообладание – отвърна:

– Има един идиот тука, но той е на коня, не в носилката. Императорът ще получи точен и изчерпателен доклад за нашата среща от Безсънните, наред с искрената им молба да се върна, за да ръководя възстановяването на изображението на Джад на купола, както го обсъждахме, когато вие нахълтахте. Не сме нито ограбени, нито убити. Били сме намерени в едно свято място от мърляви конници под командването на един трибун с говняно лице и един човек, поканен лично от Валерий Втори Сарантийски, е бил ударен с оръжие по лицето. Какво предпочиташ, облекчено от признанието ми, че съм те предизвикал, наказание или кастрация и смърт, трибуне?

Последва задоволителна пауза. Криспин вдигна ръка и внимателно опипа челюстта си.

После вдигна очи към конника и примижа срещу светлината. Странни петънца и цветове затанцуваха в полезрението му.

– Разбира се – добави той, – би могъл да се върнеш на запад, да избиеш клириците – вече всички ще знаят за случката – и да заявиш, че всички сме били ограбени, насилени и убити от въпросните зли разбойници на пътя. Да, можеш да направиш и това, изсъхнала курешко такава.

– Престани да ме обиждаш – отвърна Карулус малко отпаднало. – Бях забравил за шибания клирик – призна накрая.

– Забравил си и кой е подписал разрешителното ми – каза Криспин. – И кой ме кани да отида в Града. Прочел си документите. Хайде, трибуне: дай ми поне половин повод да проявя милост. Би могъл да помислиш и дали да не ми се помолиш.

Вместо това Карулус, трибун на Четвърти Саврадийски, започна да ругае. Впечатляващо, между другото, и доста продължително. Накрая

скочи от коня, махна на някого, когото Криспин не можа да види, и му връчи юздите. Закрачи до носилката на Криспин.

– Очите ти да изгният дано, родиецо. Не можем да позволим цивилни – особено чужденци – да обиждат армейски офицери! Не можеш ли да то разбереш това? Империята от шест месеца не може да плати. Шест месеца, а идва зима! Всичко отива за строителство! – Изрече думата, все едно е нещо мръсно. – Имаш ли някаква представа какво е войнишки дух?

– Мъжът. И момичето – каза Криспин. – Къде са? Пострадаха ли?

– Тук са, тук са. Тя не е пипната, нямаме време за забавления. Ти си закъснял, казах ти го. Затова тръгнахме да те търсим. Най-унизителната проклета от Джад заповед, която съм получавал.

– О, я си сери в гащите! Куриерът беше закъснял. Събрах си нещата и тръгнах пет дни, след като той дойде! Минал беше сезонът за плаване. Мислиш ли, че исках да тръгна по този път? Него намери и му задай няколко въпроса. Титатик или нещо такова. Идиот с червен нос. Убий го с шлема си. Къде е Варгос?

Карулус погледна през рамо.

– На кон е.

– Какво? Язди?

Трибунът въздъхна.

– Вързан на гърба му. Той... пообработиха го малко. Той ме удари, след като ти падна. Не може така!

Криспин понечи да седне, но за жалост опитът му се провали. Затвори очи и ги отвори отново, когато му се стори разумно да го направи.

– Слушай ме внимателно. Ако този човек е пострадал сериозно, наистина ще поискам да те разжалват и да те лишат от пенсия, ако не от живота ти. Това е клетва. Сложи го на носилка и нареди да се грижат за него. Къде е най-близкият лекар, който не убива хора?

– В лагера. Обаче той ме удари – повтори умолително Карулус. След малко все пак се обърна и отново махна с ръка. Един воиник дойде при тях и Карулус изреди цял куп указания, но твърде тихо, за да ги чуе Криспин. Конникът измърмори нещо и се отдалечи.

– Готово – каза Карулус на Криспин. – Нямам нищо счупено. Няма да може да ходи и да пикае лесно известно време, но ще му мине. Е, приятели ли сме?

– Шибай се в задника с меча си. Колко има до лагера?

– Утре вечер сме там. Той е добре, казвам ти. Не лъжа.

– Обаче си насра цялата униформа, като разбра, че си направил

най-голямата грешка в живота си.

– Кълна се в кръвта на Джад! Ти ругаеш повече и от мене! Виж сега, тук грешката е от двете страни. Все пак се държах благоразумно.

– Само защото един свят човек видя какво се случи, надута пръдня такава, пантомимен буфон.

Карулус изведнъж се разся.

– Съвсем вярно. Брой го за най-голямата благословия в живота си. Давай пари на Безсънните до деня, в който умреш. Надута пръдня също е добро, между другото. Харесва ми. Ще го използвам. Искаш ли пиячка?

Ситуацията беше безобразна и той бе едва умерено успокоен за състоянието на Варгос, но започваше да му се струва, че Карулус от Четвърти Саврадийски не е чак пълен простак, а и искаше пиячка.

Така че кимна. Едва-едва.

Донесоха му манерка, а по-късно, когато спряха за кратка почивка, един от адютантите на трибуна грижливо почисти разкървавената му буза и челюст. Тогава видя и Варгос. Наистина го бяха обработили, и то яко, но явно бяха решили да му спестят по-сериозното наказание за момента, в който всички в лагера щяха да могат да погледат забавлението. Варгос вече се беше свестил. Лицето му беше подпухнало от ударите и имаше грозна рана на челото, но вече беше в носилка. Кася я доведоха, явно недокосната, макар и отново с онзи плах поглед като на сърна, хваната от нощни ловци в светлината на факлите и замръзнала от страх. Криспин си спомни първия път, когато я видя. Вчера, някъде по същото време, в преддверието на хана на Моракс. „Вчера?“ Това беше изумително. Щеше да му причини ново главоболие, ако се замислеше повече. Беше идиот. Имбецил.

Линон си бе отишла при своя бог, в безмълвието на Елшовия лес.

– Имаме си ескорт до военния лагер – каза Криспин на двамата, все още се старееше да движи челюстта си възможно по-малко. – Постигнах разбиращост с трибуна. Повече няма да ни закачат. В замяна ще му позволя да продължи да функционира като мъж и войник. Съжалявам, ако сте пострадали или наплашени. Изглежда, че ще ме придружат по целия път оттук до Сарантион. Поканата се оказа по-спешна, отколкото личеше от документите и доставката им. Варгос, обещаха утре вечер в лагера им за тебе да се погрижи лекар, и тогава ще те освободя от служба. Трибунът се кълне, че няма да пострадаш повече и вярвам, че е искрен. Голяма свиня е, но е искрен.

Варгос поклати глава и изломоти нещо, което Криспин не успя да

разбере. Устните му бяха лошо подути, думите едва се чуваха.

– Той иска да дойде с вас – каза тихо Кася. Слънцето вече беше слязло ниско – зад нея, почти на пътя. Захладняваше, вечерта идваше. – Казава, че не може повече да служи на този път след тази сутрин. Ще го убият.

След като помисли малко, Криспин осъзна, че май е вярно. Спомни си удара, нанесен от Варгос в тъмното на двора тази сутрин преди изгрев слънце. Варгос също се беше намесил в това жертвоприношение. Явно не само неговият живот се беше оказал на ръба на промяната. В последния бронзов отблясък на слънцето, очертал белите облаци, той се вгледа съсредоточено в мъжа на другата носилка.

– Така ли е? Искаш да останеш на служба при мен чак до Града?

Варгос кимна.

– Сарантион е друг свят, знаеш това.

– Знам – отвърна Варгос и този път се чу ясно. – Твой съм.

Онова, което изпита Криспин в този момент, бе съвсем неочаквано. Като лъч светлина, пронизал всичко в този ден. Отне му известно време, докато го назове щастие. Протегна ръка от носилката си и Варгос я докосна със своята.

– Сега си почини – каза Криспин, мъчеше се да задържи очите си отворени. Главата го болеше ужасно. – Всичко ще се оправи – Не беше съвсем сигурен дали го вярва, но след малко Варгос наистина затвори очи и заспа. Криспин пак опипа отеكلата си брадичка и се помъчи да надвие прозявката: болеше, щом отвореше толкова много уста. Погледна момичето. – Довечера ще поговорим. Трябва да обсъдим и твоя живот.

Отново видя бързо лумналия страх в очите ѝ. Всъщност не беше изненадващо, като се имаше предвид животът ѝ и онова, което я беше сполетяло тази година и тази сутрин. Видя идващия при тях Карулус: дълги крачки, сянката му се точеше зад него по пътя. Не беше лош човек всъщност. Имаше чувство за хумор. Криспин наистина го беше предизвикал. Пред войниците му. Вярно си беше. И не беше най-благоразумното нещо. Можеше да му го признае по-късно. Или пък не. Май беше по-добре да не го признава.

Преди трибунът да стигне до носилката му, беше заспал.

– Не го пипай! – каза Кася, щом офицерът спря, и бързо пристъпи между носилката и него.

– И да искам, не мога, момиче – каза трибунът на Четвърти Саврадийски и поклати развеселено глава, без да откъсва очи от нея. –

Сложил е и двете ми топки на наковалнята и държи чука.

– Добре! Гледай да не забравяш това. – Точно в този момент лицето ѝ беше свирепо, северно, съвсем не като на уплашена сърна.

Той се изсмя гръмко.

– Джад да изгори мига, в който ви видях вас тримата в оня храм. Сега и робинчета инициии ли ще ми казват какво да правя? И какво изобщо търсехте на пътя в шибания Ден на мъртвите, между другото? Не знаете ли, че този ден е опасен в Саврадия?

Видя я как пребледня – но не му отговори. Имаше някаква история тук, подсказваха инстинктите му. И също тъй му подсказаха, че едва ли ще я чуе. Можеше да заповяда да я набият за неуважение, но знаеше, че няма да го направи. Наистина беше добросърдечен човек, каза си Карулус. Родиецът просто не знаеше какъв късмет е извадил.

Карулус имаше чувството – умерено, разбира се, – че собственият му живот вероятно е изложен на риск след тази среща в храма. Видял беше, с малко закъснение, разрешителното на родиеца и кой го е подписал и бе прочел изразите в имперската покана към някой си Марциниан от Варена.

Художник. Най-обикновен художник, но поканен лично в Града, за да вложи голямото си майсторство и познания в новия императорски храм на Святата Мъдрост на Джад. Поредният строеж. Поредният шибан строеж.

Мъдростта, свята или съвсем практична, съветваше Карулус да е предпазлив. Червенобрадият се правеше на много самоуверен, обаче имаше и документи зад гърба. Притежаваше и момичето: тези документи също бяха в пътната му торба. Едва от предната вечер, впрочем. Част от историята, която нямаше да научи, предположи Карулус. Момичето продължаваше да го гледа гневно със северняшките си сини очи. Имаше волево, умно лице. Жълта коса.

Ако онзи клирик не беше видял какво става, Карулус наистина можеше да заповяда да убият тримата и да ги хвърлят в крайпътната канавка. Е, вероятно нямаше да го направи. Прекалено мекушав беше – дори не беше счупил челюстта на родиеца с шлема си. Срамно, наистина. Уважението към армията бе изчезнало в това поколение. Грешка на императора? Възможно, макар че човек можеха да го разжалват с барабани пред строя и с отрязан нос, ако го кажеше публично. В днешно време парите отиваха за паметници, за родийски майстори, за позорните плащания на шибаните дебелогъзи басаниди на изток, вместо за честни войници, които пазеха сигурността на Града и империята. Говореше се,

че дори Леонт, любимецът на армията, златокосият върховен стратег, вече прекарва цялото си време в Града, в Имперския прецинк, в дворцови ухажвания на императора и императрицата, в танци на утринни балове и игри на поло на конски гръб, вместо да смаже басанидите или северните врагове на цивреща паплач, каквито си бяха. Вече си имаше и богата жена. Поредната награда. А жените съсипваха живота на войника, мислеше Карулус. Винаги го беше мислил. Блудниците, стига да са чисти, бяха по-приемливи.

Твърде дълго бяха почивали. Той махна с ръка на помощник-командира си. Мракът се спускаше, а следващият хан все още беше доста далече. Можеха да се движат не по-бързо от двамата на носилките. Тръгнаха. Момичето му хвърли един последен свиреп поглед и тръгна между двамата спящи мъже, боса, мъничка и крехка в кафявото, твърде голямо за нея наметало в последните лъчи светлина. Беше доста хубава. Кльощава за вкуса му, но с живец, а човек не може да има всичко, нали. Художникът щеше да е безполезен за нея тази нощ. Вярно, човек трябваше да проявява малко дискретност с личните роби на други хора, но Карулус разсеяно си помисли какво ли може да постигне в случая най-хубавата му усмивка. Опита се да улови погледа ѝ, но не успя...

Болеше го доста, но пък баща му и братята му го бяха пребивали и по-лошо навремето, а Варгос по природа нямаше склонност да изпитва самосъжаление или да се предава на болката. Днес беше ударил един армейски трибун в гърдите, за малко не го събори; можеха да го убият заради това, и с право. Знаеше, че се канеха да го направят, щом стигнат в лагера. После Марциниан се беше намесил – някак си. Марциниан правеше... неочаквани неща. В мрака на претъпканата обща спалня в приземния етаж на хана Варгос поклати глава. Толкова много неща се бяха случили от предната нощ при Моракс.

Мислеше, че тази сутрин беше видял стария бог.

Лудан, в облика си на зубира, в Елшовия лес. На свещена поляна в Елшовия лес. Стоял беше там, на колене наред онази поляна... и беше излязъл жив оттам, в загърнатото от мъгла поле, пак защото Марциниан от Варена беше носил на шията си някаква вълшебна птица.

Зубирът. Пред спомена за това какво бяха някакви си подутини или една подпухнала уста, или червената струя, когато се изпика тази вечер? Видял беше каквото беше видял, и бе оцелял. Дали беше благословен? Можеше ли човек като него да е благословен? Или беше предупреден – внезапна мисъл – да изостави другия бог, онзи зад слънцето, Джд, и

карация колесницата негов син?

Или Марциниан беше прав и за това: че едната сила не означава непременно отрицание на другата? Никой познат му духовник нямаше да приеме това, но Варгос вече бе решил, че си струва да слуша родиеца. И да остане с него.

Чак до Сарантион, изглежда. Тази мисъл беше плашеща. Мегарион, на морския бряг западно от Саврадия, беше най-големият град, който Варгос бе виждал, и не му харесваше. Ограничаващите стени, пълните с хора мръсни и шумни улици. Трополящите по тях коли през цялата нощ, свадливите мъжки гласове, когато кръчмите излееха навън късните си гости, никакво спокойствие или тишина, дори в тъмното, когато изгреха двете луни. А Варгос знаеше от чужди приказки какво е Сарантион: толкова над провинциалния Мегарион, колкото златокосият Леонт, стратегът на империята, беше над иниция Варгос.

Не можеше да остане тук обаче. Най-простичката истина от всички. Взел беше решение в тъмното на един коридор в хана на Моракс късно предната нощ и го бе подпечатал с удар на кривака си в двора преди разсъване, сред пушливи факли и мъгла. Когато не можеш да се върнеш, нито да стоиш на място, продължаваш напред, без да му мислиш, примиряваш се с това. Нещо, което баща му сигурно щеше да каже, да допие халбата си, да забърше мустак с мокрия си ръкав и да махне с тежка ръка на някоя от жените да донесе още бира. Не беше сложно решение, ако го погледнеш по определен начин, а чарът бе в това, че сега имаше човек, когото да последва, и място, където да иде.

Лежеше на съвсем приличен нар в следващия хан на изток от този на Моракс и слушаше войнишко хъркане и смях от гостната. Там все още пиеха – Марциниан и трибунът.

Лежеше тихо, не можеше да заспи и отново се замисли за Елшовия лес. За зубира, появил се наред имперския път във вихъра на отдръпващата се мъгла, а после, само след миг – незнайно как – точно до тях, в потъналото в непрогледна сивота поле. Знаеше, че до края на дните си ще мисли за тези неща. И да си спомня как изглеждаше Фарус на пътя, когато се върнаха.

Конярът беше умрял още преди да навлязат в гората, но едва когато застанаха над тялото, по-късно, видяха какво още му беше направено. Варгос бе готов да се закълне в живота на майка си и в собствената си душа, че никой човек не е пристъпвал преди тях до тялото на мъртвия. Онова, което му бе взело сърцето, не беше смъртно същество.

Чул беше как една безжизнена птица проговори с женски глас на

зубира. Превел беше един мъж и една жена в Елшовия лес и след това – навън. Дори... – и тук за първи път Варгос леко се усмихна в тъмното – беше ударил сарантийски офицер, трибун, а те само го бяха понатупали малко, след което го бяха сложили на носилка – носилка – и го бяха донесли до този хан, защото Марциниан ги беше накарал. Този спомен също щеше да остане с нето. Щеше да е хубаво, ако проклетият му от Джад баша можеше да види как конниците слизат от конете, за да го понесат по имперския път като някой сенатор или богат търговец.

Затвори очи. Недостойна, суетна мисъл, точно днес. Тази нощ нямаше място за гордост в душата му. Помъчи се да оформи в ума си подобаваща молитва към Джад и към неговия син, огненосеца, да ги помолит за напътствие и прошка. Но с вътрешния си взор виждаше отново и отново онази разтворена гръд на мъртвия, когото беше познавал, и тъмния зубир с кръвта по късите му извити рокове. На кого да се моли човек?

Отиваше в Града. Сарантион. Там, където беше Имперският дворец и императорът, Тройните стени и Хиподрумът. Сто свещени храма, беше чувал, и половин милион хора. Виж, на последното изобщо не вярваше. Не беше вече онзи северен дивак, да го залъгват с тъпи преувеличени приказки. Хората говореха лъжи в суетната си гордост.

Когато беше момче, изобщо не си представяше, че някой ден ще живее извън селото. После, след като това се бе променило в една мека проклета пролетна нощ, очакваше да изкара живота си в ходене напред-назад по имперския път в Саврадия, докато най-сетне не остарее толкова, че да остане на работа в конюшната или ковачницата в някой хан.

Животът прави неочаквани неща с хората, помисли си в тъмното инициат Варгос. Вземеш решение, или пък някой друг го вземе – и хоп. Чу познато шумолене, а после – пъшкане и въздишка; някой си беше довел жена в другия край на помещението. Завъртя се предпазливо на хълбок. Бяха го ритали в слабините и в кръста. Затова му беше червена пикнята, затова го болеше, като се обръщаше.

По Имперския път казваха: „Той пътува към Сарантион“. Казваха го, когато някой човек поемаше явен и краен риск, залагаше всичко, променяше по един или друг начин всичко, като отчаян играч на зарове, заложил всичко на масата. Точно това правеше и той сега.

Неочаквано наистина. Не му беше в нрава. Но беше възбуждащо, дължен бе да го признае. Опита се да си спомни последния път, когато беше изпитал възбуда. Може би с някое момиче, но едва ли, то беше друго. Много приятно обаче. Варгос съжали, че не се чувства малко по-

добре. Достатъчно добре познаваше едно-две момичета тук, пък и те май го харесваха. От друга страна, тук имаше войници. Момичетата щяха да са заети цяла нощ. Толкова по-добре. Трябваше да поспи.

Още се смееха – ето, че почнаха и да пеят – в гостната. Усети, че се унася. Марциниан беше там, с едрия трибун с бръснатото лице. Неочаквано.

Сънува, че лети. Извън хана, над пътя и под двете луни, и под всичките звезди. На запад първо, над храма на Безсънните, вслушан в нощното им песнопение, взрян в свещите, зад прозорците на купола. Прелетя покрай образа на Джад и свърна на север, към Елшовия лес.

Левга след левга летеше над леса, на север и все на север, и още, гледаше черните дървета, докоснати от синкавобелия светлик на двете луни в железния студ. Левга след левга се разгръщаше великият лес, а Варгос се чудеше в съня си как е възможно да не почита човек силата, която го обитава.

После – отново на запад, над тревистите била на полегатите хълмове и над широката мудна река, виеща се на юг, и над пътя покрай нея. Нова гора от другата страна на блесналата вода, също толкова черна, също толкова просторна, Варгос летеше над нея, на север и все на север в ясната студена нощ. Видя къде свършиха дъбовете и започнаха боровете, а после, най-сетне, под двете луни видя и една верига планини, които беше познавал цял живот, и вече летеше ниско над ниви, които беше орал като малък, зърна поток, в който се беше къпал в онези далечни лета, и първите къщурки в крайнините на селото, и родния си дом, близо до малкото светилище, и къщата на Старейшината с извития над вратата клон, и видя в съня си селското гробище, и бащиния си гроб.

Необичайно беше за мъж, тръгнал на дълъг път, да води робиня, но войниците от Четвърти Саврадийски бяха научили, че художникът е станал собственик на момичето едва предната нощ – някакъв спечелен бас, според приказката – и съвсем не беше необичайно човек да иска да го топли младо тяло във ветровита есенна нощ. Защо да плаща за блудница, щом си има своя жена да свърши работата? Момичето беше твърде слабичко, за да топли хубаво, но беше младо и жълтокосо, а сигурно имаше и други таланти.

Войниците вече бяха наясно, че родиецът е по-важна фигура, отколкото изглеждаше. Освен това, колкото и да беше невероятно, си беше заформил връзка с техния трибун на вечеря. Само по себе си това беше достатъчно изненадващо, за да събуди подобаващ респект.

Момичето бе отведено недокоснато до стаята, определена за художника. Заповедите бяха изрични. Карулус, който иначе обичаше да се фука пред всеки, готов да го слуша, че е добра душа, бе известен и с това, че заповядваше да осакатяват хора и да ги изхвърлят от войската да просят за нарушаване на заповеди. Само първият му центурион знаеше, че това се е случило само веднъж, скоро след повишаването му в трибун и поемането на командата над петстотинте бойци. Центурионът беше получил изрична заповед всички новобранци да научат за случката, подходящо разкрасена. Полезно беше войниците да се страхуват от офицерите.

Кася, която за първи път от година щеше да спи не под покрива на Моракс, се настани до огнището в спалнята, за да го подклажда от време на време, докато чака новия си господар. Стаята беше по-малка от по-добрите в хана на Моракс, но огнище си имаше. Тя седеше върху наметалото си – наметалото на Марциниан – и зяпаше пламъците. Баба ѝ беше опитна в гадаенето на бъдещето по огнените езици, но Кася нямаше такава дарба и умът ѝ само се унасяше, докато гледаше танца на огъня. Спеше ѝ се, но в стаята нямаше сламеник на пода, имаше само едно легло, а тя нямаше представа какво да очаква, когато родиецът се качи. Чуваше пеене отдолу: Марциниан и онзи мъж, дето го беше ударил по главата и го беше повалил в несвяст. Много странни бяха това мъжете. Спомни си предната нощ, в хана на Моракс, когато я пратиха горе, за да завари крадец в стаята на Марциниан, и как всичко се бе променило. Червенобрадият вече на два пъти ѝ беше спасил живота. В хана и после, незнайно как, с онази вълшебна птица в Елшовия лес.

Да, днес се бе озовала в Елшовия лес.

Беше видяла горска сила, знайна само от приказките на баба ѝ край друг един пушлив огън, на север. Беше се върнала жива от свещената поляна и черната гора, непринесена в жертва, и видя, че е изтръгнато сърцето на друг. Мъж, когото бе познавала, с когото неведнъж бе принуждавана да ляга. Беше ѝ прилошало ужасно, когато погледна трупа на Фарус, не можеше, не искаше да си спомня как бе използвал тялото ѝ, докато гледаше какво са му направили на него. Спомни си мъглата над полето, ръката си на врата на мулето. Гласовете, кучетата, които я гонеха. Марциниан, извадил меча си.

Странно, но самата случка в гората вече избледняваше, замъгляваше се, губеше се като в мъгла и беше много трудно да я овладее и задържи. Наистина ли бе видяла зубир, с онези тъмни очи, с огромното туловище, пред което всичко наоколо се смаляваше? Наистина ли беше толкова голям? Както беше замаяна и унесена, я обзе престранното

чувство, че сигурно вече е умряла, че заради това цялото ѝ същество е... изтръгнато от корен, олекнало. Една искра изхвърча от огнището, кацна върху наметалото ѝ и тя бързо я тупна да я изгаси. Можеше ли да се отгатне бъдещето на човек като нея? Щеше ли да може баба ѝ да види каквото и да било в този огън, или Кася вече се бе превърнала в нещо черно, ненаписано от този миг нататък, неразгадаемо? „Довечера ще поговорим – беше казал Марциниан в носилката, преди да се унесе в сън, – Трябва да обсъдим живота ти“.

Животът ѝ. Навън духаше северен вятър; нощта щеше да е ясна, но много студена, зимата идеше след вятъра. Тя сложи още дърва в огъня, дори повече, отколкото беше нужно. Ръцете ѝ трепереха. Опря длан на гърдите си, за да усети тупането на сърцето си. След малко осъзна, че страните ѝ са мокри, и избърса сълзите.

Беше се унесла и я събудиха – вдигаха голям шум по стълбището и един от търговците в стаята от другата страна на коридора им изрева, което накара един войник да затропа грубо по вратата на извикалия, а приятелите му се разсмяха. Кася скочи и застана напред стаята. Незаклучената врата се отвори и Марциниан залитна вътре, подкрепян – всъщност почти носен – от двама войници от Четвърти Саврадийски, още двама вървяха зад тях.

Като залитаха на зигзаг, двамата го вмъкнаха и го проснаха на леглото, весели и ухилени въпреки – или тъкмо заради – новия гневен залп викове от отсрещната стая. Беше вече много късно, а те вдигаха шум. Кася знаеше всичко по въпроса: по закон имперските ханове трябваше да настаняват до двайсет войници наведнъж безплатно, като удвояваха цената на плащащите гости, за да им намерят място. Длъжни бяха, но никой не беше длъжен да се радва на шумотевицата в такива нощи.

Един от войниците, сорианец, ако се съдеше по цвета на кожата му, я зяпна на мигащата светлина на огъня.

– Целият е твой – каза ѝ и махна с ръка към просналия се на леглото мъж. – Не че ще ти свърши много работа. Защо не дойдеш долу с нас? Мъжете, които държат на вино, могат и момиче да държат, нали?

– Я млъквай – скастри го друг. – Имаме заповеди.

Сорианецът като че ли понечи да възрази, но точно в този момент мъжът на леглото заговори съвсем ясно, макар и със затворени очи:

– См-мята се за неоспоримо, че риториката на Калимарх е била съдбоносна в края на Първата басанидска война. Предвид това твърдение, редно ли е по-късните поколения да хвърлят вината за толкова жестоки

отнемания на живот на гробницата на философа? Мъчителен въпрос.

Последва обърквана тишина, след което двама от войниците гръмко се изсмяха.

– Хайде спи, родиецо – рече единият. – До утре заран главата ти ще се оправи. И по-добри от тебе падат в несвяст, като седнат да пият с трибуна.

Излязоха и тръшнаха вратата зад себе си.

Кася потръпна, после пристъпи и пусна резето. Чу как четиримата удариха по един юмрук на вратата на търговеца отсреща, после ботушите им затропаха надолу по стъпалата, към спалното на приземния етаж.

Поколеба се, после отиде до леглото и нерешително погледна лежащия мъж. Светлината на пламъците мятеше треперливи сенки. Едно дърво се смъкна в жаравата и изпращя. Марциниан отвори очи.

– Започвам да се чудя дали не съм бил предназначен за театъра – заговори той на сарантийски, с нормалния си глас. – Две нощи поред трябваше да го правя това. Мислиш ли, че имам бъдеще в пантомимата?

Кася примига.

– Вие не сте... пиян, господарю?

– Не особено.

– Но...

– Полезно беше да се оставя да ме надвие в нещо. А Карулус държи на вино. Можехме да сме долу цялата нощ, а трябва да поспя.

– Да ви надвие в нещо? – чу Кася собствения си глас, с тон, който майка ѝ и другите в селото щяха да познаят. – Той така ви удари, че припаднахте, и за малко не ви счупи челюстта.

– Дреболия. Е, за него поне. – Марциниан потърка разсеяно брадата си буза. – Беше с оръжие, не е голям подвиг. Кася, те ме донесоха тук. И донесоха един слуга, ударил армейски офицер. Аз ги накарах да го направят. Карулус изгуби много престиж. Съвсем свестен човек, като за имперски войник. Ох, искам да поспя. – Вдигна обувтия си в ботуш крак и тя смъкна ботуша и се захвана с другия.

– Казвах, че баща ми можел да надпие всички, докато не изпопаднат на пода в кръчмата или от диваните си на пир. Май съм го наследил това от него – вяло промърмори Марциниан, докато смъкваше туниката през главата си. Кася не каза нищо. Робите не задаваха въпроси. – Той е мъртъв – добави Марциниан от Варена. – Убиха го в една кампания срещу инициите. Във Ферьерес. – Не беше съвсем, трезвен, разбра тя, каквото и да си мислеше. Пиенето бе продължило доста дълго. Погледна го. Имаше сплъстени тъмночервени къдрици на гърдите. Беше ги видяла

и вчера, докато го къпеше. – Аз съм... иницийка – промълви тя след малко.

– Знам. Варгос също. Странно, нали?

– Племената в Саврадия са... различни от онези, които са отишли във Фериерес. Онези са по-... диви.

– По-диви. Знам.

Замълчаха. Той се надигна на лакът и огледа стаята.

– Огън. Добре. Подсили го, Кася. – Не я нарече „Коте“. Тя притича бързо, коленичи и сложи още една цепеница в жаравата.

– Не са ти донесли постеля – каза той от другия край на стаята. – Решили са, че съм те взел само по една причина. Трябва да ти кажа, че долу доста надълго и широко ми обясниха, че младите иницийки, особено слабичките, били със зъл нрав и били чиста загуба на пари. Вярно ли е? Карулус даже ми предложи да ми спести задължението да спя с теб тая нощ, докато още съм с болки. Много мило от негова страна, нали? Трябваше да ти донесат сламеник.

Кася остана на мястото си, загледана в огъня. Трудно ѝ беше понякога да разбере тона му.

– Мога да спя върху наметалото ви. Ето тук.

Той може би все пак обичаше момчета. За чистокръвните родийци говореха, че имали такива наклонности, като басанидите. Е, това щеше да направи нощите ѝ по-леки.

– Кася, къде е домът? Твоят дом?

Тя преглътна. Не беше очаквала точно този въпрос.

Обърна се, още на колене, и го погледна.

– На север, господарю. Почти до Карч. – Беше привършил със събличането и сега седеше, загърнат в одеялото, с ръце на коленете. Светлината от огъня играеше по стената зад него.

– Как те плениха? Или те продадоха?

Тя стисна длани в скута си.

– Продадоха ме. Миналата есен. Морът взе баща ми и брат ми. Майка ми нямаше друг избор.

– Не е така – бързо отвърна той. – Винаги има избор. Продала е дъщеря си, за да изхрани себе си. Колко цивилизовано.

– Не. – Кася стисна юмручета. – Тя... ние говорихме за това. Когато дойде робският керван. Трябваше или да съм аз, или сестра ми, иначе всички щяхме да умрем през зимата. Няма да го разберете. Нямахме достатъчно хора по нивите или за лов, нищо за събиране. От моето село купиха шест момичета, срещу зърно и пари за тържището. Имаше чума.

Това... променя нещата.

– О, знам – промълви той. И попита, след ново мълчание: – Защо ти? А не сестра ти?

Тя и това не беше очаквала. Никой не я беше питал за тези неща, – Майка ми мислеше, че аз... по-лесно ще мога да се ожена. Без да предлагам нищо освен себе си.

– А ти какво мислеше?

Кася преглътна отново. Зад брадата и на смътната, колеблива светлина бе невъзможно да различи изражението му.

– Защо... е важно това? – осмели се да попита.

Той въздъхна.

– Права си. Не е важно. Искаш ли да се върнеш у дома?

– Какво?!

– В селото ти. Ще те освободя. В Сарантион изобщо няма да ми трябва момиче, а след това, което... се случи с нас днес, не мисля да дразня никой бог, като се възползвам от теб.

Родийски глас в огряна от пламъци стая. Нощ, на ръба на зимата. Светът – преобразен. Той продължи:

– Не мисля, че... онова, което видяхме днес... пощади живота ти, за да чистиш къща или да грееш вода за баня за мен. Не че имам представа защо пощади моя живот. И тъй, искаш ли да се върнеш в твоето... О, Джад. Кълна се в кръвта на Джад. Спри!

Тя се опита, прехапа устна, понечи да изтрие мокротото си лице с осаждените си длани. Но как да не заплаче? Предната нощ беше знаела, че днес ще умре.

– Кася, сериозно говоря. Ще те изхвърля долу да ти се изредят войниците на Карулус! Презирам плачещи жени!

Лъжеше. Само се правеше на ядосан. Тя не знаеше какво да мисли. Нещата понякога ставаха толкова бързо. Как поразеното дърво си обяснява мълнията?

Момичето беше заспало до едва тлеещия огън. Все още беше с туниката си, загърнато с едното наметало – другото бе сгънато за възглавница под едно от одеялата. Можеше да я накара да дойде в леглото му, но навикът да спи сам след смъртта на Иландра вече се беше вкоренил, превърнал се бе в нещо мистично, със сила на талисман. Нездрав, бездушен навик, помисли сънено Кристин, но нямаше да се опитва да се отърве от него точно сега, с едно момиче робиня, откупено му предната нощ.

Макар че „момиче робиня“ всъщност беше нечестно. Тя си беше свободна точно като преди година, жертва на същото чумно лято, разбило и неговия живот. Има много начини да бъде съсипан един живот.

Знаеше, че Линон щеше да го обяви за имбецил, че е оставил момичето да спи край огъня. Линон обаче я нямаше. Беше я положил на мократа трева до мокрите листа в една гора тази сутрин и си бе тръгнал. „Помни ме“.

Какво ставаше с една бездомна душа, когато тялото и сърцето са принесени в жертва на бог? Знаеше ли Зотик отговора на това? Какво става с душата, когато богът накрая дойде да си я вземе? Можеше ли един алхимик да знае? Трудно писмо имаше да пише. „Кажми му сбогом“.

Кепенци на прозорец блъскаха в стената. Ветровита беше нощта; утре щеше да е студено. Момичето идваше с него на изток. Май и двамата инициии щяха да останат с него. Колко чудати кръгове и шарки можеше да прави човешкият живот, наистина. Или само изглеждаше така? Шаблони, които хората сами налагат на живота си заради утешителната илюзия за ред?

Като момче, един ден беше подслушал мъже да си говорят в месарския дюкян. Научил беше, че главата на баща му била отсечена изцяло от раменете. От удар на брадва. Отхвърчала и паднала надалече, а кръвта швирнала от падащото обезглавено тяло. Като червен фонтан, каза единият на другия с глас, изпълнен с благоговееен страх. Дори за войниците се беше оказало достатъчно драматично и страховито, за да се разказва под път и над път: смъртта на Хорий Крисп, зидаря.

Криспин беше десетгодишен, когато го чу. Брадва на инициий. Племената, тръгнали на запад към Ферьерес, бяха по-диви. Всички го казваха. Момичето също го каза тази нощ. Постоянно нахлуваха в Батиара, опустошаваха ферми и села на север. Антите пращаха армии, включително градското опълчение, във Ферьерес почти всяка година. Обикновено кампаниите бяха успешни, и докарваха пленници – толкова нужните роби. Но имаше и жертви. Винаги. Инициите, макар и по-малобройни, умееха да се бият. Червен фонтан. Не биваше да чува това. Не и на десет години. След това много дълго го беше сънувал нощем и не можеше да го разкаже на майка си. Сигурен беше още тогава, че мъжете в онзи касапски дюкян щяха да се ужасят, ако бяха разбрали, че ги слуша момчето на Хорий.

След като сълзите секнаха, обяснението на Кася тази нощ бе съвсем ясно: за нея нямаше място повече у дома. Веднъж продадена, веднъж

станала робиня, пращана по стаите на хана, нямаше никаква надежда за живот сред своите. Връщане нямаше, нито женитба, гледане на деца според традициите на племето й. Тези традиции не оставяха място за онова, в което бе принудена да се превърне, каквото и да е била преди чумата, докато си е имала баща и брат да я пазят.

Един пленен и заробен мъж можеше да избяга и да се върне в селото си с достойнство – жив символ на непокорство и храброст. Не и едно момиче, продадено на търговците за зимно зърно. Селото на детството й вече бе залостено за нея, отвъд прага към миналото, а ключ нямаше. Човек може да изпита жал за чужди неволи, помисли Криспин, буден и вслушан във вятъра.

По оживените, гъмжащи улици на Сарантион, сред аркади и работилници, и храмове, и толкова много хора от толкова много земи, тя можеше – навярно – да си създаде нов живот. Не толкова лесно и сигурно за жена, но беше млада, умна и с дух. Не беше нужно някой да научава, че е била ханджийско момиче в Саврадия, а и да научеха... какво пък, казваха, че самата императрица Аликсана на младини не била много по-добра. По-скъпа, но не много по-различна, ако слуховете бяха верни.

Криспин предполагаше, че на човек му режат носа или го чака нещо по-лошо за такива приказки. Навън духаше силно. Чуваше тропането на кепенците и пронизителния вой на вятъра. Денят на мъртвите. Наистина ли беше вятърът?

Огънят беше стоплил стаята, а и той беше завит с две дебели одеяла. Неочаквано си помисли за кралицата на антите, млада и уплашена, за пръстите й в косата му, когато коленичи пред нея. И тогава го бяха ударили по главата. Беше уморен и челюстта го болеше. Наистина не биваше да пие тази нощ с войниците. Изключително глупаво. Имбецилно, щеше да каже някой. Но виж, Карулус беше свестен мъж. Изненада. Обичаше да слуша гласа си. Онзи образ на бога, на купола на храма. Майстори на мозайка го бяха направили. Художници, като него. Но не. Нещо друго. Жалко, че не им знаеше имената. Дано някой да ги знаеше. Щеше да напише на Марциниан за това; да се опита да подреди мислите си. Точно сега можеше да види божиите очи в ума си. По-живо от всичко, което бе виждал. Онази мъгла сутринта, нищо друго за гледане, цветовете – заличени от света. Гласовете на преследвачите, кучетата, мъртвият. Лесът и онова, което ги поведе в него. Бяха го уплашили тези гори още от пръв поглед и по целия път до границата, и все пак беше навлязъл в Елшовия лес, сред черните гъсти дървеса, под падащи листа... жертвоприношението на поляната. Не. Не съвсем. Довършването на

приношение.

Как се справя човек с толкова много? С пиене на вино с войници? Може би. Най-старото убежище, едно от най-старите. Като дръпне одеялата над насиненото си лице и заспи, заслонен от ножа на вятъра и нощта? Макар тази нощ да не беше като другите нощи.

Гай Крисп също бе спокоен от сън в студения мрак, макар в съня си да не лети. Видя се, че върви по отекващи коридори в празен палат и знаеше какво е, къде се е озовал. Идвал беше тук с Марциниан преди години: в Патриаршеския дворец в Родияс, най-бляскавия символ на религиозна власт – и богатство – в империята. Някога поне. По своето време.

Криспин го беше видял пращен, запустял и в развала много след като антите бяха опустошили и завладели града: повечето зали бяха оплячкосани и празни, затворени. Двамата с Марциниан бяха влезли с един прежълтял като труп и кашлящ клирик за водач, за да разгледат една прочута стара мозайка, на която богат патрон бе пожелал да му направят копие в лягната му къща в крайморска Бална. Пуснаха ги с неохота благодарение на едно писмо, вероятно придружено с прилична сума, от патрона им, за да закрачат през екнештата пустош и прахоляка.

Върховният патриарх живееше, служеше, кроеше интриги и диктуваше несекващ поток кореспонденция до всички краища на познатия свят на горните два етажа и рядко ги напускаше освен в святите дни, когато минаваше по покрития мост над улицата към Великия храм и водеше богослуженията в чест на Джад, златен в сияйната си слава на купола.

Тримата минаха по безкрайните пусти коридори, стъпките им отековаха като укор, и най-сетне стигнаха до залата с творбата, на която предстоеше да направят копие. Приемна зала, промърмори свещеникът, докато се суетеше с гривната с ключовете на колана си. Опита няколко, без кашлицата да спре, докато намери подходящия. Майсторите пристъпиха през прага и спряха, след което се заловиха да отворят кепенците, макар още от пръв поглед да разбраха, че няма много смисъл.

Мозайката – минаваше по цялата дължина и височина на стената – бе развалина, макар да не се беше похабила от времето или заради лоша техника. Чукове и брадви се бяха погрижили за това, ками и дръжки на мечове, боздугани, дъги от бъчви, пети от ботуши в по-ниските части, драскащи пръсти. Представлявала беше морски пейзаж – това поне го знаеха. Знаеха и ателието, на което е била поръчана, но не и имената на онези, които я бяха направили: имената на майсторите на мозайки по онова време не бяха считани за достойни да се съхранят.

Тъмносини и яркозелени цветове малко под тавана все още стояха като свидетелство за първоначалната схема. Тук трябваше да са били използвани скъпоценни камъни: за очите на сепия или морж, лъскави рибешки люспи, раковини, блясъка на змиорки или подводна растителност. Всичко това беше плякосано и мозайката междуременно изкъртена. На човек можеше да му призлее от гледката помисли Криспин, стига да не беше нещо съвсем очаквано за Родиас. По някое време в залата бяха палили огън. Опушените стени бяха мълчаливо свидетелство за това.

Постояха известно време зяпнали в тишина, носовите ги засърбяха от прахта, заиграла в лъчите на слънцето, после грижливо затвориха прозорците и тръгнаха обратно с охтичавия клирик по същите разклоняващи се коридори и навън сред огромните, почти пусти пространства на града, някогашен център на света, на империята, някога кипящ от многолюден, буен, разгулен живот.

В съня си Криспин беше сам в същия онзи дворец и беше още потъмно, по-пусто от онзи единствен път в живота му, който сега изглеждаше плашещо далечен. Тогава той бе наскоро оженил се мъж, издигащ се в гилдията, започнал да трупа имот, в началото на славата си на майстор и смутен от възхитителната, невероятна реалност на това, че обожава жената, с която се бе събрал преди година, и че тя го обича. В коридорите на своя сън той вървеше в един дворец и търсеше Иландра, и знаеше, че тя е мъртва.

Врата след заключена врата, отваряха се понякога с тежкия железен ключ, който носеше, и стая след празна стая, с прах, опушено черно свидетелство за пален огън, и нищо повече. Като че ли чуваше вятър отвън, зърна веднъж синкав лъч лунна светлина през счупените летви на кепенците. Имаше шумове. Някое далечно празненство? Или ново опустошение? От достатъчно разстояние, помисли той в съня си, звуковете са едни и същи.

Стая след стая, стъпките оставаха след него по дълго улягалата се прах. Дворецът бе неопикуемо огромен и непоносимо пуст. Призраци, спомени и звуци от някъде другаде. „Това е моят живот“, мислеше той, докато вървеше. Стаи, коридори, случайно движение тук-там, никой и нищо, което можеше да се нарече важно, никой и нищо, което можеше да внесе живот, светлина, дори идея за смях в тези кухи и пусти пространства, много по-големи, отколкото трябваше да са.

Отвори друга врата, не по-различна от всички останали, пристъпи в поредната стая и се спря в съня си, щом видя зубира.

Зад него, облечена като за пир в права, с цвета на слонова кост рокля, обшита на яката и по полите с тъмносино, с коса, прибрана назад и украсена с драгоценни камъни, с перлената си огърлица на шията, стоеше жена му.

Макар и насън, Криспин разбра.

Не беше трудно; не беше смътно и замъглено, както бяха сънищата обикновено, тъй че да трябва да подириш хейромант да ти ги обясни срещу заплащане. Беше му запретена. Трябваше да разбере, че си е отишла завинаги. Също както си бе отишла младостта му, баща му, славата на този порутен дворец, самият Родиас. Отишли си бяха навъзвратимо. Някъде другаде. Зубирът на Елшовия лес заявяваше с присъствието си точно това: страховита, непреодолима, дива стихия, огромен и неоспорим между двамата, целият черен, с дълга сплъстена козина, масивна глава и рога, с очи хиляди и хиляди години внушавали тази жестока истина. Не можеше да бъде подминат. Отиваш си от него и се връщаш при него, а той те взима или те оставя да си идеш за срок, който не можеш да измериш или предскажеш.

А после, тъкмо докато Криспин си мислеше това и се мъчеше да се примири в съня с тези осъзнати истини, и докато понечваше да вдигне ръка за сбогом към любимата си жена зад горския бог, зубирът изчезна и той се обърка.

Изчезна също като на пътя в мъглата и не се появи повече. Криспин затаи дъх в съня си, усети в гърдите си тежките като чук удари на сърцето си и не разбра как извика на глас в една студена стая в саврадийската нощ.

В двореца Иландра се усмихна. Бяха сами. Никакви прегради. Усмивката й изтръгна сърцето му. В този миг можеше да е като онова тяло на пътя, с разтворена гръд. Не беше. Видя в съня си как тя леко пристъпи напред: нищо помежду им, нищо вече не я отграждаше от него.

– В дърветата има птици – промълви тя в прегръдката му – и ние сме млади. – Надигна се на пръсти и го целуна по устата. Той вкуси сол, чу се как каза нещо ужасно, неизмеримо важно, не можа да различи думите. Своите думи. Не можа.

Събуди се с подивелия вятър отвън и замрелия огън, и едно инициийско момиче – сянка, тежест – приседнало на леглото му, загърнато в неговото наметало. Стискаше лактите си с ръце.

– Какво? Какво! – извика той объркан, изтръпнал, с разтуптяно сърце. Тя беше целунала...

– Викахте насън – прошепна момичето.

– О, Джад милостиви. О, Джад! Лягай да спиш... – Помъчи се да си спомни името ѝ. Чувстваше се замаян, натежал, искаше да се върне пак там, в двореца. Искаше го, както някои искат сока на мака, безкрайно.

Тя седеше смълчана и неподвижна. Прошепна: – Страх ме е.

– Всички ни е страх. Лягай да спиш.

– Не. Искях да кажа, бих ви утешила, но ме е страх.

– О. – Не беше честно, но трябваше да се освести. Да остане тук. Челюстта го болеше, сърцето. – Хората, които обичах, са мъртви. Не можеш да ме утешиш. Лягай да спиш.

– Вашите... деца?

Всяка изречена дума все повече го отдалечаваше от двореца.

– Дъщерите ми. Миналото лято. – Вдиша дълбоко. – Срам ме е, че съм тук. Позволих да умрат. – Никога не го беше казвал. Но беше вярно. Беше ги провалил. И беше оцелял.

– Позволили сте да умрат? От чумата? – каза невярващо жената, приседнала на леглото му. – Никой никого не може да спаси от това.

– Знам. О, Джад! Знам. Все едно.

След малко тя промълви:

– И вашата... майка им?

Той кимна.

Проклетите от бога кепенци пак заблъскаха. Дося му се да излезе навън в свирепата нощ, да ги откърти от стената и да легне долу под ледения вятър с Иландра.

– Кася. – Това беше името ѝ. – Лягай да спиш. Не е твое задължение да ме утешаваш.

– Не задължение.

Колко гняв имаше в него.

– Кълна се в кръвта на Джад! Какво предлагаш? Уменията ти в правенето на любов да ми донесат радост?

Тя се вцепени. Вдиша.

– Не. Не. Не. Нямам... никакви умения. Не това... исках да кажа.

Той затвори очи. Защо изобщо трябваше да мисли за тези неща?

Толкова жив, толкова щедър сън: на пръсти, в прегръдките му, рокля, която той помнеше, огърлицата, ароматът, мекотата на разтворените устни.

Тя беше мъртва, призрак, тяло в гроб. „Страх ме е“, беше казала Кася. Кристин издиша хрипливо. Кепенците продължаваха да блъскат по стената отвън. И пак, и пак, и пак. Така безумно. Така... обикновено. Отмести се в леглото.

– Спи тук тогава. Няма от какво да се боиш. Онова, което се случи днес, вече свърши. – Лъжа. Нямаше да свърши, докато не свършеше животът им, и на двамата. Животът е засада, раните дебнат на всеки завой.

Обърна се на една страна, към вратата, за да ѝ направи място. Отначало тя не помръдна, после я усети как се шмугна под одеялата. Едното ѝ стъпало го докосна, бързо се отдръпна, но от ледения допир той разбра какво щеше да ѝ е при угасващия огън. Беше посред нощ. Духове във вятъра? Души? Той притвори очи. Можеха да лежат заедно. Да споделят тленна топлина. Мъжете понякога купуваха ханджийски момичета за зимните нощи само заради това.

Зубирът беше там, в двореца, и бе изчезнал. Никаква преграда. Нищо помежду им. Но имаше. Разбира се, че имаше. Имбецил, сякаш чу да казва един глас. Имбецил. Криспин полежа неподвижно още един дълъг миг, после бавно се обърна.

Тя лежеше на гръб, взряна в тъмното и все така уплашена. Дълго си беше мислила, че този ден ще умре. Ще умре жестоко. Той се опита да си представи какво е да живееш с това очакване. Бавно, като във вода или като в сън, ръката му я погали по рамото, по шията, забърса дългите златни къдрици от страната ѝ. Беше толкова млада. Вдиша отново, съвсем нерешителен дори и сега, все още наполовина изгубен другаде, но след това докосна едната малка твърда гръд под тънката тъкан на туниката ѝ. Тя не откъсна очи от неговите.

– Уменията са много малка част от това – промълви той. Гласът му прозвуча странно. После я целуна, колкото можеше по-нежнo.

Отново вкуси сол, като в съня си. Отдръпна се, взря се в нея, в сълзите ѝ. Но тя вдигна ръка, погали косата му, после се поколеба, несигурна сякаш какво да направи, как да бъде, щом е по избор. Болката от другите, помисли той. Нощта, толкова тъмна със слънцето под света. Наведе глава и много бавно я целуна отново, после погали с устни зрънцето ѝ, през туниката. Ръката ѝ остана в косата му, впи се. Сънят е убежище, помисли той, стените са убежище, храната, виното, топлината, и това. И това. Две тленни тела в тъмното.

– Не си в хана на Моракс – промълви той.

Сърцето ѝ се беше забързало, усещаше го. Годината, която трябва да е преживяла. Искаше да е търпелив, внимателен, но толкова време бе минало и собственият му усилващ се порив го изненада, а после го завладя. След това тя го прегърна силно, тялото ѝ се оказа много по-мекo, отколкото бе очаквал, ръцете ѝ, здрави и силни, бяха вкопчени в гърба му. Поспаха така, а по-късно – малко преди зазоряване, когато се

събудиха и двамата – той ги поведе по-търпеливо и след малко чу как тя започна да прави своите открития, дъх след поет дъх – като катерач, стигнал до билото и след това – към по-високо – преди божие слънце най-сетне да се извиси, в свидетелство за спечелени отново битки, макар и на скъпа цена, в нощта.

Старшият лекар във военния лагер беше басанид – и много опитен. Първото беше изрично срещу правилата, а второто толкова рядко – и ценно, – че бе накарало военния губернатор, командващ Южна Саврадия, да пренебрегне всякакви приложими в случая правила, както бюрократични, така и религиозни. Впрочем, той съвсем не беше единственият висш военен офицер в империята, възприел тази гледна точка. Навсякъде в армията имаше открито езически лекари, басаниди, почитащи Перун и Анахита, киндати с техните лунни богини. Между едно правило и един добър лекар... тук дилема изобщо не съществуваше.

За съжаление, от практическа гледна точка, лекарят грижливо беше прегледал умерено обработения слуга инициий, изследвал беше червена проба от урината му и заяви, че няма да може да язди през следващите две седмици. Това означаваше, че трябва да му осигурят кола или фургон. А тъй като момичето също заминаваше на изток и жените не можеха да яздят коне, фургонът трябваше да е достатъчно широк за двама.

После художникът сподели, че изпитвал остра неприязън към ездата и че след като бездруго щели да използват колесен транспорт...

Военният губернатор нареди на секретаря си да подпише документите, без да се губи излишно време с тази дреболия. Императорът в своята върховна мъдрост искаше този човек да му свърши нещо в най-новия храм на Сарантион. Най-новият, безумно скъп храм. Освен това бе заповядал – чрез висшите служители на канцелара-добри войници да отделят от времето си, за да издирят по пътя някакъв си родийски художник. На фона на всичко това един военен впряг за четирима беше само передната неприятна дреболия.

При тъй стеклите се обстоятелства губернаторът се оказа податлив на колебливия – макар и красноречив – съвет от страна на един от трибуните на Четвърти Саврадийски, мъжа, който беше намерил тази група.

Карулус предложи лично да придружи художника след бързо изпратеното по куриер писмо от губернатора, за да добави прекия си, личен апел към протоофициария и към върховния стратег Леонт да се погрижат за изплащането на заплатите на армията колкото се може по-

експедитивно. Богът беше свидетел, Карулус умееше да говори, помисли мрачно губернаторът, докато диктуваше писмото си за военния вестносец. Развързаният му език като нищо можеше да се окаже от полза.

Също така родиецът, изглежда, в края на краищата не се беше бавил да се отзове на поканата. На пощенския куриер, комуто бяха поверени имперските документи, му беше отнело безразсъдно много време, докато стигне до Варена. Името му и гражданският му служебен номер както обикновено бяха изписани на плика под счупения печат – секретарят на губернатора ги беше записал. Тилитик. Пронобий Тилитик.

Раздразнен, губернаторът отдели миг от скъпоценното си време да помисли що за глупава майка е дала на сина си име, почти идентично с названието за женски полови органи във войнишкия жаргон. После продиктува послепис, с намек към протоофициария куриерът да бъде наказан. Не можа да устои да добави и предложение, че важните комуникации на запад до кралството на антите в Батиара ще е по-добре да се поверят на армията. Въпреки хроничните си в последно време стомашни болки губернаторът дори се усмихна кисело, докато диктуваше тази част от писмото. След което отпрати вестносеца.

Групата на художника остана в лагера още две нощи. По време на краткия им престой един нотариус посети родиеца, за да запише и съхрани в папките си – като изпрати по молба на художника копия в гражданските регистри – документ, удостоверяващ свободния статут на жената, Кася.

В същото време попълващият набора центурион на Четвърта Саврадийска конница се оправяше с нужните протоколи за мобилизирането в армията на мъжа, Варгос – процедура, която го освобождаваше от договора му с Имперската поща и водеше до неизбежното му право да си получи всички дължими по силата на гражданския договор пари. Попълнени бяха и съответните документи за прехвърлянето на сумите на военния платец в Града. Центурионът всъщност бе изключително щастлив да го направи – отношенията между военните и гражданските служби тук бяха почти толкова „сърдечни“, колкото и навсякъде другаде.

Далеч не толкова ентузиазирани бяха центурионът от задължението да подпише освобождаването на същото лице от неговата оказала се съвсем кратка военна служба. Ако указанията, дадени му по този въпрос, не бяха изрични, като нищо щеше да се възпротиви. Мъжът беше силен и добре сложен и след като се възстановеше от незначителните си наранявания, от него щеше да се получи чудесен войник. Дезертърствата бяха зачестили – след като заплащането се бавеше с повече от

половин година, това ни най-малко не беше изненадващо – и всички части бяха в непълен състав.

Нямаше да го бъде обаче. И Карулус, както и губернаторът, изглежда, много държача червенобрадият родиец и спътниците му да си тръгнат. Имперските документи, подписани лично от канцелар Гесий, можеха да имат подобен ефект, предположи центурионът. Губернаторът пък беше достатъчно близо до пенсия, за да изпитва каквото и да било желание да дразни висшите особи в Града.

Карулус, от своя страна, явно щеше да замине с художника до Сарантион и да води ескорта лично. Центурионът представа нямаше защо.

Всъщност имаше няколко причини, мислеше си трибунът на Четвърти Саврадийски конен през дните на път на изток и след това през Тракезия. Един трибун, командващ петстотин души, бе много по-значим от всеки вестоносец, донесъл поредното писмо с оплаквания. Можеше да има законни очаквания, че най-малкото ще бъде приет и ще получи официален отговор за закъснелите плащания за бойците в Саврадия. Протоофициарият можеше да не му предложи нещо повече от баналности, но Карулус хранеше надежди, че ще се види или лично с Леонт, или с някой от личния му офицерски кадър и ще получи по-ясна картина.

В добавка, той не беше стъпвал в Сарантион от години и възможността да посети Града бе твърде изкусителна, за да я подмине. Беше пресметнал, че могат да пристигнат – колкото и бавно да се движеха – преди надбягванията на Хиподрума в края на сезона, по време на празниците Дикания. Карулус беше трайно пристрастен към колесниците и своите любими Зелени, а тази страст не намираше удовлетворение в Саврадия.

Освен всичко това той бе развил непредвидена, но доста искрена симпатия към червенобрадия родиец, когото беше пернал с шлема си. Марциниан от Варена не беше особено общителен – не че на Карулус всъщност му трябваша други хора, за да поддържа разговор – но пък държеше на вино почти като войник, знаеше доста изненадващо мръсни песни и не проявяваше арогантността на повечето родийци спрямо един честен имперски войник. И също така умееше да ругае с изобретателност на фразата, достойна да си я записва човек.

В добавка Карулус с неохота си беше признал – докато оглеждаше да види кой къде е в групата им по пътя, – че напоследък непрекъснато го завладява едно съвсем ново чувство.

А това бе най-неочакваното.

От столетия пътеписите и писмата на опитни пътешественици бяха дали ясно да се разбере, че най-впечатляващият начин за първи път да се види Сарантион е от палубата на кораб по залез-слънце.

Докато плава на изток, с божие слънце зад гърба, слънце, осветило куполи и кули, огряло стените и скалните стръмнини от двете страни на сдобилия се с мрачна слава канал – Змийския зъб – на влизане в прочутия залив, е невъзможно, пишеха пътешествениците, човек да не изпита благоговейния трепет и възхита, които буди градът на Сараний. „Око на света, украса на Джад“.

Градините на Имперския прецинт и плоският терен на чуркар, където императорите играеха или наблюдаваха внесената от Басания игра на коне и с пръти с дървени чукове, можеха да се видят отдалече сред палатите със златни и бронзови покриви – Траверситския, Атенинския, Барацианския, всички. Малко зад тях се открояваше величественият Хиподрум: а срещу него, от другата страна на форума – в тази година от царуването на великия и славен, възлюблен от Джад, трижди въздигнатия Валерий Втори, император на Сарантион, наследник на Родиас – можеше да се види внушителният златен купол, най-последното чудо на света, извисил се над новия Храмов събор на Святата вяра на Джад.

Откъм морето, докато плаваш към Сарантион, всичко това и много повече се разпростираше пред пътника като пиршество за изгладнялото око, толкова замайващо, пишно и ярко, че не можеше да бъде обхванато наведнъж. Знаеше се за хора, покривали лица с наметалата си от възхита, затваряли очи, обръщали се, коленичели в молитва на палубата и плачели. „О, Град, Град, очите ми нивга не остават сухи, щом те видя. Сърцето ми е птица, полетяла към дома“. След това корабите се посрещаха от малки пристанищни лодки, служителите се качваха на борда, преглеждаха документите, проверяваха митническите декларации и товарите, определяха таксите и данъците и най-после разрешаваха на идващите да продължат по извивката на Змийския зъб – в мирни времена огромната верига се прибираше – и да минат през стръмните теснини, вдигнали погледи нагоре към стените и стражите от двете страни, с мисълта за сарантийския огън, изливан върху нещастните врагове, дръзнали да си въобразят, че могат да завземат Града, посветен на и бранен от Джад. Възхитата отстъпваше пред или поне се смесваше с уместна доза страх. Сарантион не беше пристан, нито убежище за слабите. Спираха на пристанището според указанията на магистъра на пристана, с викове,

сигнални рогове и тръби, а после, след като документите се проверяха отново, пътникът най-сетне можеше да стъпи на сушата, сред шумните и гъмжащи от хора докове и кейове на Сарантион. И тръгваше поклящайки се след толкова дълго време, прекарано в морето, и влизаше в Града, който от повече от двеста години беше и коронованата слава на Джад и на Източната империя, и най-мръсното, опасно, претъпкано и неспокойно място на земята.

Така беше, когато идваш по море.

Ако ли пък се приближава по суша през Тракезия – както се знаеше, че самият император бе дошъл преди тридесет години – онова, което щеше да види човек първо, бяха Тройните стени.

Имаше сред пътниците от онези вечно спорещи, несъгласни хора – дял от човечеството, склонен да има и твърдо да отстоява свое собствено мнение – които настоятелно твърдяха, че могъществото и машабите на Сарантион се внушават най-неоспоримо и съкрушително от тези титанични стени, блеснали по изгрев слънце. И точно така ги видя Гай Крисп от Варена в една утрин, точно шест седмици, след като бе тръгнал от своя дом, в отговор на една покана от императора, адресирана към друг човек, и решил да намери основание да живее – стига преди това да не го убиеха като лъжец и натрапник.

В това имаше вложен парадокс, помисли си той, зяпнал страховито извисилите се стени, които пазеха достъпа към Града по суша откъм полуострова. Но точно сега умът му не бе настроен да се занимава с парадокси. Той беше тук. На прага. Каквото предстоеше да започне, можеше да започне.

Част II

И куполът луненозвезден горе,
тъй безразличен
към възторзи и пороци,
към радостта и страстите на хората.

6.

С неписъща за толкова ранен час вглъбеност на мисъл и чувство Плавт Боносус, сенатският презид, вървеше бавно, придружен от съпругата си и двете им неомъжени дъщери, към малкия, предназначен за цвета на обществото храм на Блажените жертви недалече от дома им, за да поднесе утринната си молитва на втората годишнина от Въстанието на победата.

След като се беше прибрал дискретно в мразовития мрак, той изми от себе си миризмата на младия си любовник – момчето бе настояло да си сложи особено натрапващо се благовоние – и се преоблече навреме, за да се види призори с женското си домочадие. Едва когато забеляза боровите клонки, които всяка от трите жени носеше в косата си в чест на Дикания, внезапно и много живо си спомни, че бе направил точно това (след като бе оставил друго едно момче) преди две години, на заранта в деня, в който Градът избухна в кръв и пожари.

Застанал сега в богато украсения храм, докато взимаше дейно участие в звучните песнопения на литургията, както се очакваше от човек с неговия сан, Боносус остави ума си да се зарее назад в спомена – не за мазничкия му нацупен млад любовник, а за онзи ад отпреди две години.

Каквото и да кажеше някой, каквото и да напишеха един ден историците – ако вече не бяха написали, – Боносус се бе оказал там: в Ате-нинския палат, в тронната зала с императора, с канцелара Гесий, със стратега, с протоофициария, с всички други, и знаеше точно кой бе изрекъл думите, обърнали двудневния прилив, който вече беше удавил Хиподрума и Великия храм и напираше срещу Бронзовите порти на Имперския прецинкт.

Фаустин, протоофициарият, съветваше настойчиво императора да се оттегли от Града, да отплава от тайния пристан под градините през проливите за Деаполис или дори още по-далече и да изчака там, докато

хаосът поглъща столицата.

Бяха заклещени в Имперския прецинк от предната сутрин. Появата на императора в Хиподрума, за да пусне кърпата за начало на надбягванията на празника Дикания, не беше довела до възторжени възгласи, а дори предизвика усилващо се гневно ръмжене, след което хората изригнаха от трибуните и обкръжиха катизмата с викове и ръкомахания. Искаха главата на Лизип Кализиеца, главния данъчен служител на императора, и държаха на всяка цена помазаният от Джад император да го разбере.

Стражите на префекта на Хиподрума, пратени по обичайния ред да разпръснат тълпата, бяха жестоко пребити. С това всичко наподобяваше рутина и ред се бе изпарило.

– Победа! – изрева някой, размахваше над главата си като знаме откъснатата от рамото ръка на един от стражите. Боносус помнеше този миг; сънуваше го дори понякога. – Победа за славните Сини и Зелени!

И двете партии подеха вика. Нечувано. И викът се извиси, и отекна над целия Хиподрум. Убийствата станаха точно под императорската трибуна. В този момент се прецени, че е благоразумно Валерий Втори и неговата императрица да се оттеглят към дъното на катизмата и да се върнат в Имперския прецинк по тайния закрит стръмен проход.

За една тълпа първите убийства винаги са най-трудните. След това хората се озовават в друга територия, престъпили са прага и нещата вече стават наистина опасни. Следва още кръв и огън. Точно това бе станало в продължение на един ден и една жестока нощ, а това бе вторият ден.

Леонт току-що се беше върнал с окървавен меч от разузнаване из града с Ауксилиий от екскубиторите. Донесоха, че горят цели улици и Великият храм. Сини и Зелени крачеха рамо до рамо през пушеците, пеха и поваляха Сарантион на колене. Скандираха няколко имена за нов император, добавил беше тихо стратегът.

– Има ли още от тях в Хиподрума?

Валерий стоеше до трона си и слушаше напрегнато. Мекото му гладко лице и сивите очи не издаваха отчаяние, само силната съсредоточеност на човек, борещ се да намери решение на проблем. „Неговият град е в пламъци – помисли Боносус, – а той прилича на схолоар от древните Школи, обмислящ задача за обема и плътности“.

– Така изглежда, господарю. Един от сенаторите. Симеонис. – Леонт, вежлив както винаги, се съдържа да погледне към Боносус. – Някои от водачите на партиите са го облекли в пурпур и са го короновали с

някаква огърлица в катизмата. Убеден съм, че е против волята му. Намерили са го извън дома му и тълпата го е повлякла.

– Той е стар и уплашен – каза Боносус. Първите му думи в онази зала. – Няма никакви амбиции. Използват го.

– Знаем – промълви Валерий.

Ауксилиий заяви:

– Опитват се да привлекат на своя страна Терций Далейн. Нахлули са в къщата му, но казват, че той вече бил напуснал града. Валерий се усмихна, но очите му останаха сериозни.

– Разбира се, че ще го напусне. Предпазлив младеж.

– Или страхливец, трижди възвисен господарю – отвърна Ауксилиий. Имперският архонт на екскубиторите беше сорианец, мъж с кисело и често гневно лице. Не беше недостатък, предвид поста му.

– Може би просто е лоялен – каза спокойно Леонт и погледна бегло към другия войник.

Възможно беше, но едва ли, помисли си Боносус. Благочестивият стратег бе известен с благонамерените си тълкувания на чуждите действия – все едно хората се оценяваха по добродетелите си. Но най-младият син на убития Флавий Далейн едва ли изпитваше повече лоялност към този император, отколкото към първия Валерий.

Той щеше да има амбиции, но едва ли щеше да посегне към чашата със зарове толкова рано в една толкова голяма игра. От най-близкото извънградско имение на Далейните можеше да прецени настроенията в Града и бързо да се върне.

Боносус, стегнат за гърлото от собствения си страх, не можа да се съдържи да не погледне с яд към седящия до него мъж: Лизип от Кализион, квестора на имперските приходи, който бе причинил всичко това.

Главният данъчен служител на империята беше мълчал досега, обемистото му туловище се беше разляло над ръбовете на резбованата пейка, на която седеше, и заплашваше да я скърши. Тлъстото му лице беше станало на петна от напрежение и страх. Пот бе зацапала тъмната му роба. Зелените му очи се местеха неспокойно от един говорещ на друг. Сигурно разбираше, че публичната му екзекуция – или дори хвърлянето му през Бронзовите порти на разгневената тълпа – е съвсем практичен избор в този момент, макар никой да не го беше изрекъл гласно. Не за първи път имперски бирник щеше да бъде принесен в жертва на тълпите.

Валерий Втори не показва никакви признаци за подобно намерение. Верността му към дебелия внушителен мъж, който толкова ефикасно и

безукорно финансираше строителните му планове и скъпото за хазната приобщаване на различните варварски племена, открай време бе непоклатима. Говореше се, че Лизип участвал в машинациите, довели първия Валерий на трона. Все едно дали това бе истина, или не, един амбициозен император се нуждаеше от безскрупулен данъчен служител толкова, колкото се нуждаеше и от честен такъв: самият Валерий го беше казал веднъж на Боносус, съвсем между другото – а грамадният кализиец можеше да бъде укоряван за личните си навици, но не се знаеше някой да го е подкупил или подстрекавал към нарушения, или да е оспорвал преценките и действията му...

Сега, две години по-късно, Плавт Боносус, унесен в песнопението до жена си и дъщерите си, все още си спомняше хаотичната смесица от възхищение и ужас, които бе изпитвал в онзи ден. Ревът на тълпата пред портите на Прецинкта проникваше чак в залата, където се бяха събрали около един златен трон, сред изделия от сандалово дърво и слонова кост и птици от злато и полускъпоценни камъни. Боносус би предложил квестора на партиите, без изобщо да се замисли. При равнището на данъците, вдигащо се на всеки три месеца от година и половина и продължило дори след изтощителните последици от чумата, Лизип трябваше да прояви благоразумие, вместо да арестува и подложи на изтезания двама обичани от народа духовници затова, че предложили подслон на един опитващ се да избегне данъците аристократ, когото той издирваше. Едно е да преследваш богатите (макар че по този въпрос Боносус бе на особено мнение). Съвсем друго е да гониш клирици, които служат на престолудието.

Един благоразумен сановник, разбира се, трябваше да се съобрази с броженията в Града и с това колко неспокоен ставаше той в навечерието на Есенния празник. Дикания винаги беше опасно време за властта. Императорите ставаха предпазливи и утешаваха Града с игри и щедрост: знаеха колко много техни предшественици са губили очи, крайници, живот в тези смутни дни в края на есента, когато Сарантион празнуваше – или опасно подивяваше.

Сега, две години по-късно, Боносус извиси силния си глас и запя:

„Да бъде Светлина за нас и за нашите мъртви, и за нас, щом умрем, господи. Свети Джад, нека намерим убежище при теб и нивга да не лежим изгубени в мрака“.

Зимата идеше пак. Месеци дълъг, мокър, ветровит мрак. В онзи следобед преди две години бе имало светлина... червената светлина на Великия храм, лумнал в неудържим пожар. Загуба толкова голяма, че бе

почти невъобразима.

– Северната армия може да стигне тук от Тракезия за четиринадесет дни – промърмори Фаустин в онзи ден, сухо и делово. – Върховният стратег ще го потвърди. Тази тълпа няма водачи, няма ясна цел. Всяка марионетка, която провъзгласят в Хиподрума, ще е безнадеждно слаба. Симеонис император? Смехотворно. Напуснете сега и ще се юрнете в Града с триумф, преди да е дошла дълбоката зима.

Валерий, опрял ръка на гърба на трона, погледна първо Гесий, стария канцелар, а после Леонт. И канцеларът, както и златокосият стратег, отдавнашен негов приятел, се поколебаха.

Боносус разбираше защо. Фаустин можеше да е прав, но можеше и да се окаже гибелно неправ: никой император, избягал от народа, който управлява, не се беше връщал, за да го управлява отново. Симеонис можеше да е просто уплашен фигурант, но какво щеше да спре други да се появят, след като се разбере, че Валерий е напуснал Сарантион? Ако издънката на Далейн намереше кураж... или му го връчеха в ръцете?

От друга страна, също тъй съвсем очевидно беше, че никой император, разкъсан от виещата тълпа, опиянена от собствената си сила, не е могъл да управлява след това. Боносус искаше да го каже, но си замълча. Зачуди се дали тълпата, ако се стигнеше дотам, щеше да разбере, че президентът на сената е тук по чисто формални причини, че няма никаква власт, не представлява опасност, с нищо не им е навредил? Че той дори, финансово, е толкова жертва на злия квестор на имперските приходи, колкото всеки от тях?

Съмняваше се.

Нито един от мъжете не изрече дума в онзи миг, натежал от съдбовен избор. Виждаха през отворените прозорци лудуващи пламъци и черен пушек – гореше Великият храм. Чуваха глухия, тежък тътен на тълпата при портите и в Хиподрума. Леонт и Ауксилиий бяха донесли, че поне осемдесет хиляди души са се събрали в и около Хиподрума, че приждат във форума. Много повече, изглежда, беснееха из другите райони на града, от тройните стени насам, и не бяха спрели през цялата нощ. Съобщили бяха за опустошени и оплячкосани таверни и каупони. Виното, което все още можеше да се намери, се изнасяше от мазета и минаваше от ръка на ръка по кипналите, потънали в дим улици.

Миризма на страх се бе възцарила в тронната зала.

Плавт Боносус, запял тържествената литургия в кварталния храм две години по-късно, знаеше, че никога няма да забрави този миг.

Никой от мъжете не проговори. Направи го жената в залата.

– По-скоро ще умра облечена в порфир в този палат – каза тихо императрица Аликсана, – отколкото от старост в изгнание, където и да е на земята. – Беше стояла до източния прозорец, докато мъжете обсъждаха, загледана в горящия град отвъд градините и дворците. Сега се бе обърнала и гледаше единствено Валерий. – Всички деца на Джад са родени, за да умрат. Императорските одежди са пристойни за траурен саван, господарю мой. Нали?

Боносус помнеше как преbledня лицето на Фаустин. Как Гесий отвори уста и я затвори, изведнъж състарен, с безброй дълбоки бръчки по беззникавата, съсухрена като пергамент плът. И помнеше още нещо, което може би никога в живота си нямаше да изгуби от паметта си: императора до своя трон, и как изведнъж се усмихна на дребничката престелна жена до прозореца.

Наред с други неща Плавт Боносус бе осъзнал, с някакво странно чувство на болка, че той самият никога, през всичките си дни, не е поглеждал друг мъж или жена по този начин, нито е получавал поглед и в най-малка степен сравним с онзи, с който танцьорката, станала тяхна императрица, бе удостоила Валерий.

– Това е непоносимо! – гръмко заяви Клеандър, за да надвика кръчмарския шум. – Мъж като него да притежава такава жена! – Отпи и изтри мустака, който се опитваше да си пусне.

– Не я притежава – отвърна му благоразумно Евтих. – Сигурно дори не спи с нея. И е издигнат човек, зелен филиз такъв.

Клеандър го погледна с яд, а другите се разсмяха. Шумът в „Спината“, както обикновено, беше почти непоносим. Беше обед и утринните надпревари бяха приключили, изкарваха колесниците за следобедните състезания след почивката. Най-амбициозното от всички места за пиене близо до Хиподрума гъмжеше от потни, шумни привърженици на двете партии. По-пламенните привърженици на Сините и Зелените се бяха отправили към по-евтините кръчми, но хитрите уредници на „Спината“ бяха предложили безплатно пиене на оттеглили се и състезаващи се колесничари от всички цветове още от деня, в който бяха отворили вратите на заведението, и изкушението да вдигнеш чаша бира или вино със състезателите им носеше добра печалба още от онзи първи ден.

Така и трябваше да бъде – цяло състояние бяха вложили в това. Дългата ос на таверната бе замислена като подобие на истинската спина(гръбнака) – централния остров на Хиподрума, около който колесничарите кръжаха в буйната си гонитба. Вместо с препускащи коне, тази

спина бе обкръжена с мраморен тезгях и с пиячи, стоящи или подпрени от двете страни, срещу умалените копия на статуи и монументи, украсяващи истинската спина в Хиподрума. Пред едната дълга стена минаваше същинският тезгях, също облицован с мрамор, със отрупани плътно един до друг гости. А за достатъчно благоразумните – и платежоспособни, – които бяха направили заявки навреме, имаше сепарета покрай отсещната стена: нижеха се чак до сенчестото дъно на таверната.

Евтих беше винаги благоразумен, а Клеандър и Дорос бяха много платежоспособни или по-точно – бащите им бяха. Петимата младежи – всички Зелени естествено – имаха трайно споразумение в дни за състезания да заемат видимото отвсякъде второ сепаре. Първото винаги беше запазено за колесничари и редките посетители от Имперския прецинкт, дошли да се позабавляват сред градските тълпи.

– Все едно, никой мъж не притежава една жена – каза унило Гидас. – Има тялото ѝ за малко, ако извади късмет, но само бегло надзъртане в душата ѝ. – Гидас беше поет. Или се опитваше да стане.

– Стига да имат души – кисело подхвърли Евтих и отпи от грижливото разреденото си с вода вино. – В края на краищата въпросът е теологичен.

– Вече не е – възрази Полон. – Един патриаршески събор го е решил още преди сто години.

– Само с един глас – каза усмихнато Евтих. Евтих знаеше много. И не го криеше. – Ако някой от августейшите отци е имал неприятно преживяване с блудница предната нощ, Съборът сигурно е щял да реши, че жените нямат душа.

– Това май е светотатство – измърмори Гидас.

– Хеладик да ме пази! – изсмя се Евтих.

– Това е светотатство – повтори Гидас с рядката си бегла усмивка.

– Няма – измърмори Клеандър, без да обръща внимание на последните реплики. – Няма души. Или тя няма, да позволява на оная крастава жаба със сивото лице да я ухажда. Върна ми подаръка, знаете ли.

– Знаем, Клеандър. Каза ни го. Поне сто пъти. – Тонът на Полон бе добродушен. Той разроши косата на Клеандър. – Забрави я. Не е за тебе. Пертений си има място в Имперския прецинкт и в армията. Жаба или не, той е от мъжете, дето спят с жени като нея... освен ако някой с още по-голям сан не го избута от леглото ѝ.

– Място в армията ли? – Гласът на Клеандър се извиси, изпълнен с възмущение. – Кълна се в кура на Джад, това ако не е тъпа шега!

Пертений от Евбулус е малокръвен гъзолицец, секретар на надут стратег, и отдавна е зарязал куража си, още откакто се ожени за дама с високо положение и реши, че му харесват меки легла и злато.

– По-тихо, идиот такъв! – Полон го стисна за лакътя. – Евтих, разрежи ми шибаното вино, преди да ни е вкарал в бой с половината армия.

– Много късно – въздъхна жално Евтих.

Другите проследиха погледа му към мраморната спина, проточила се през средата на помещението. Един плещест мъж в офицерска униформа се беше извърнал към копието на втората статуя на Зелените, посветена на колесничаря Скорций, но всъщност май се беше вторачил в тях и се мръщеше. Мъжете от двете му страни – не бяха войници – също ги гледаха, но после се обърнаха към пиенето си на тезгяха.

Клеандър млъкна, но изгледа стръвнишки войника, който само сви рамене и им обърна гръб. Клеандър изсумтя и изтърси, макар и доста по-тихо път:

– Казах ви. Армия от безполезни мошеници, които се перчат с измислени битки.

Евтих поклати насмешливо глава.

– Ама си безразсъден зелен филиз, нали?

– Не ме наричай така.

– Как, безразсъден ли?

– Не. Другото. Вече съм на седемнайсет и не ми харесва.

– Че си на седемнайсет?

– Не! Да ме наричаш така. Престани, Евтих. Не си много по-голям от мене.

– Не съм, но не се фукам като хлапак с първата си ерекция. Някой ще ти го отреже един ден, ако не внимаваш.

Дорус примижа.

– Евтих.

Някой се бе появил в сепарето им – сервитьорът. Вдигнаха очи. Носеше стъкленца вино.

– Поздрави от офицера на спината – каза им, облизваше нервно устни. – Кани ви да вдигнете с него наздравица за славата на върховния стратег Леонт.

– Не приемам черпене под условия – наежи се Клеандър. – Сам мога да си платя виното, ако искам.

Войникът не се беше обърнал. Сервитьорът посьрна още повече.

– Мм, той каза, че ако не изпиете виното му и не вдигнете тоста му, ще е разочарован и ще го изрази като... окачи най-шумния от вас за

туниката на куката пред входната врата. – Замълча. – Не искаме неприятности, нали разбирате.

– Ебал съм го! – каза високо Клеандър. В същия миг войникът се обърна.

Последваха го и двамата едри мъже от двете му страни. Единият беше риж и с брада, с неопределен произход. Другият беше някакъв северняк, варварин сигурно, макар косата му да беше късо подрязана. Вривата в заведението не секна. Сервитьорът извърна глава от сепарето към тезгяха и примирено разпери ръце.

– Момчетата не се ебават с мен – каза мрачно войникът. При тези думи един по-нататък по мраморния тезгях се обърна. – Никога. Момчета, които си носят косите като варвари, пред които не са се изправяли, и се обличат като басаниди, каквито не са виждали никога, правят каквото им каже един отруден войник. – Надигна се от тезгяха и бавно закрочи към сепарето им. Лицето му остана спокойно. – Носите косите си като врачите. Ако армията на Леонт не беше днес на северната и западната ви граница, някой врач с копие щеше да е прехвърлил стените и да ви го натика отзад. Знаете ли какво правят с пленени в битка момченца? Да ви кажа ли? Да ви покажа ли? Евтих вдигна ръка и се усмихна любезно.

– Не и в празничен ден, благодаря. Сигурен съм, че е неприятно. Наистина ли държите да се скараме заради Пертений от Евбулус? Познават ли го?

– Изобщо не го знам. Но ще се скарам заради обидите към моя стратег. Дадох ви избор. Виното е хубаво. Пийте за Леонт и ще се присъединя към вас. После ще вдигнем тост за някои от старите колесничари на Зелените и някой от вас ще ми обясни как шибаните Сини ни отнеха Скорций.

Евтих се ухили.

– Вие, ако ми е позволено да предположа, сте симпатизант на славните и възвишени Зелени?

– През целия си жалък живот – отвърна мъжът с кисела усмивка.

Евтих се изсмя високо и направи място на войника да седне. Наля от предложеното вино. Вдигнаха тост за Леонт – всъщност никой от компанията не изпитваше неприязън към него. Трудно беше дори за Клеандър да се отнася пренебрежително към такъв човек, макар и да подхвърли, че се излага със секретаря, който е взел.

Набързо довършиха стъкленницата от войника и после – още две, вдигаха наздрависи за дълъг низ Зелени колесничари. Войникът явно имаше обилни спомени за Зелени от градове из цялата империя при

царуването на последните трима императори. Петимата младежи изобщо не бяха и чували за повечето от тях. Двамата му приятели ги гледаха от мраморния тезгях и от време на време също вдигаха чашите си. Единият леко се усмихваше, лицето на другия си остана безизразно.

После уредникът на „Спината“ нареди да надуят роговете, в подражание на ония в Хиподрума, възвестяващи началото на процесията с колесниците, и всички започнаха да си плащат пиенето и да се изнизват на шумна тълпа навън, в слънчевия ветровит есенен ден, за да се влеят в още по-шумната гмеж, изхвърлена от други таверни и бани през форума за следобедните надпревари.

Първото надбягване след обедната почивка бе най-голямото събитие за деня и никой не искаше да го изтърве.

– И четирите цвята играят – обясни Карулус, докато крачеха забързано към трибуните. – Големи пари. Единствената толкова голяма сума е последното за деня, когато Червените и Белите излизат и се надбягват четирима Зелени и Сини с биги – всяка с по два коня. Обаче то си е чисто надбягване, сегашното ще е по-диво. Кръв ще се лее на пистата, казвам ви. – Ухили се. – Може пък някой да сгази онзи тъмнокож кучи син Скорций.

– Ще ти хареса ли това? – попита Криспин.

Карулус обмисли въпроса му за миг.

– Не бих казал. Голямо удоволствие е да го гледаш. Макар да съм сигурен, че всяка година харчи цяло състояние за предпазни магии срещу таблички с проклетия и черни заклинания. Твърде много Зелени има, които с радост биха искали да го видят да пада и да го стъпчат за това, че мина към Сините.

– Ония петимата, с които пи ли?

– Един от тях поне. Оня приказливкото.

Петимата младежи бяха дръпнали напред през форума, към портите за патрициите и запазените си места.

– Коя беше жената, за която говореше?

– Танцьорка. Винаги е танцьорка. Последната любимка на Зелениите. Шайрин се казва. Красавица май. Обикновено са красавици. Младите аристократи се надпреварват кой да легне с танцьорката или актрисата на деня. То си е традиция. Нали и императорът се ожени за такава в края на краищата.

– Шайрин ли? – Криспин се засмя. Това име беше в пътната му торба, на едно откъснато парче пергамент.

– Да, защо?

– Интересно ако е същата, за която мисля, трябва да я навестя. Нося писмо от баща ѝ. – Отначало Зотик беше казал, че е проститутка.

Карулус го изгледа смаяно.

– Кълна се в огъня на Джад, родиецо, ти наистина си низ от изненади. Не казвай само на новите ми приятели. Най-младият може да те наръга с нож – или да поръча на някой да те наръга, – ако чуе, че имаш достъп до нея.

– Или да ми стане доживотен приятел, ако му предложи да дойде да я посети с мен.

Курулус се засмя.

– Богаташко момче. Полезен приятел. – Смигнаха си.

Варгос, от другата страна на Криспин, слушаше внимателно и мълчеше. Кася беше останала в хана, където си бяха наели стая предната вечер. Бяха я поканили да дойде с тях – при царуването на Валерий и Аликсана на жените бе разрешено да посещават Хиподрума, – но тя наистина бе уморена и притеснена от кипящия хаос на Града. Варгос също не беше стъпвал тук, но поне беше попадал между градски стени и разполагаше с някаква представа какво може да очаква.

Сарантион опровергаваше всички очаквания – но пък бяха предупредени, че ще е така.

Дългото вървене от крепостните стени до хана близо до Хиподрума видимо бе разстроило Кася. Беше ден на празненство; шумотевицата и човешкото гъмжило по улиците бяха смазващи. Минаха покрай един полугол аскет, качнал опасно на върха на четвъртит триумфален обелиск, вятърът развяваше дългата му бяла брада. Съдеше в проповедта си пороците на Града пред струпалата се тълпа. Някой им каза, че бил тук от три години. По-добре било човек да не стои срещу вятъра откъм него, добавиха други.

Няколко проститутки обикаляха покрай кръга зяпачи. Карулус намигна на една и се изсмя, щом тя му се ухили и се отдалечи бавно, като полюшваше бедра. После им посочи отпечатъците от сандалите ѝ в уличната прах – ясно бяха изписали: „Ела с мен.“

Кася не се засмя.

И днес реши да си остане в хана.

– Ти наистина ли щеше да се сбиеш с тях? – попита Варгос. Първите му думи този следобед.

Трибунът го изгледа накриво.

– Щях, разбира се. Леонт беше оскърбен пред мен от някакъв си

хилав градски фукльо, който дори приличен мустак не може още да си пусне.

– Доста боеве те чакат, ако така ще се държиш тук – каза Криспин.
– Имам подозрението, че сарантийците са свикнали да си изразяват мнението свободно.

– Ти ли ще ми говориш на мен за Града, родице? – изсумтя Карулус.

– Колко пъти си бил тук?

Карулус се подразни.

– Добре де, само два пъти всъщност, но...

– Значи знам повече за градските нрави от тебе, трибуне. Варена не е Сарантион и Родиас не е каквото е бил, но знам, че ако ще се ежиш за всяко подслушано мнение, както сигурно правиш в казармата, която командваш, изобщо няма да оцелееш.

Карулус се намръщи.

– Той оплюваше стратега. Моя командир. Бил съм се под командата на Леонт срещу басанидите отвъд Евбулус. В името на бога, знам що за човек е. Тая гнида с бащините си пари и тъпия източен халат няма право да споменава името му дори. Интересно, къде ли е било това хлапе преди две години, когато Леонт смаза Въстанието на победата? На това му се вика кураж, кълна се в кръвта на Джад! Да, сяха да се сбия с тях. Беше... въпрос на чест.

Криспин вдигна вежда.

– Въпрос на чест. Точно. Защо тогава не можа да разбереш постъпката ми при стените, когато влязохме вчера?

Карулус изсумтя.

– Изобщо не е същото. Можеха да ти отрежат носа затова, че заяви различно име от онова в разрешителното ти. Използването на онези документи престъпление. Кълна се в името на Джад, Марциниан...

– Криспин – прекъсна го Криспин.

Възбудена и не много трезва група Сини се заниза покрай тях, втурнала се към портата.

– Избрах да вляза в Сарантион като Гай Крисп – името, което са ми дали баща ми и майка ми, а не фалшиво. – Криспин погледна трибуна. – Въпрос на чест.

Карулус тръсна категорично глава.

– Единствената причина, единствената, стражата да не ти прегледа документите и да те задържи, щом имената не съвпадат, беше защото си с мен.

– Знам – отвърна Криспин и изведнъж се ухили. – Разчитах на това.

Варгос не можа да се сдържи и изсумтя насмешливо. Карулус се навъси.

– Ти наистина ли се каниш да си кажеш собственото име на Бронзовите порти? В Атенинския палат? Дали първо да не те запозная с някой нотариус за предсмъртно завещание?

Прочутите порти на Имперския прецинкт, впрочем, се виждаха от тук, в единия край на форума. Зад тях се издигаха стените и куполите на императорските дворци. Недалече, северно от форума, скеле, кал и зида-рия обграждаха строителния терен на огромния нов храм на Святата Мъдрост на Джад, последния импозантен проект на Валерий Втори. Криспин – до вчера Марциниан – бе призван, за да вземе участие в това.

– Не съм решил още – отвърна Криспин.

Самата истина. Не беше решил. Заявлението при митническата пор-та бе дошло съвсем спонтанно. Още докато изричаше собственото си име, за първи път, откакто бе напуснал дома си, бе разбрал, че след като е в компанията – всъщност под надзора – на половин дузина войници, най-вероятно претрупаната с работа стража, и то в празничен ден, едва ли ще преглежда документите му, и точно така стана. Наеженият и из-пъстрен с ругатни разпит на Карулус, след като се отдалечиха достатъч-но, за да не ги чуят, беше предсказуемо последствие.

Криспин се беше забавил с отговора, докато не наемат стаите в един познат на Карулус хан близо до Хиподрума и новия Велик храм. Войниците от Четвърти Саврадийски бяха пратени в казармата, а един – до Имперския двор да съобщи, че родийският майстор на мозайка е пристигнал в Сарантион.

В хана, над варената риба и меко сирене с фурми и диня след това, Криспин обясни на спътниците си – двамата мъже и жената – как бе ста-нало така, че е тръгнал на път с имперско разрешително на друг човек. Или по-точно, обясни само най-явните страни. Останалото, свързаното с мъртви и с една варварска кралица, предпочете да запази за себе си.

Карулус, слисан и изпаднал в мълчание по време на целия монолог, ядеше и слушаше внимателно, без да го прекъсва. А когато Криспин свърши разказа си, каза само:

– Хазартен човек съм и не ме е страх от шанса, но не бих заложил и един меден фолий, че ще оцелееш и един ден в имперския двор като Гай Крисп, след като от името на императора са поканили някой си Марци-ниан. В този двор не обичат... изненадите. Помисли за това.

Криспин обеща да помисли. Лесно е да обещаеш. Мислил беше за това, откакто бе напуснал Варена, но не беше намерил отговор...

Сега, докато вървяха през форума, видяха зад една сгъваема, набързо подредена маса мъж, който редеше низ от имена и числа на минаващия народ. Карулус спря и го попита:

– Позициите на първо надбягване?

– Всичките?

– Не, разбира се. Кресценс и Скорций.

Търговецът на залози се ухили и оголи черни проядени зъби.

– Интересно ще е днес. Шеста и осма. Скорций е на външната.

– Няма да спечели от осма. Какво даваш на Кресценс от Зелените?

– На честен офицер? Три към две.

– Чукай се с баба си. Две към едно.

– За две към едно го правя в гроба ѝ – но хубаво. Най-малко сребърен солид обаче. Тия облози не ги правя за пари за бира.

– Цял солид?! Аз съм войник, не съм алчен продавач на залози.

– А аз държа дюкян за залози, а не войнишка лавка. Ако имаш сребро, залагай. Иначе се махай и не ми затуляй сергията.

Карулус прехапа устна. Доста пари си бяха.

Порови в кесията си, извади сребърна монета, за която Криспин беше повече от сигурен, че му е единствената, и я тупна на импровизираната сергия. В замяна получи зелен чиреп с името „Кресценс“ над това на продавача. Беше отметнал грижливо номера на състезанието, стойността на залога и съотношението, което щеше да изплатя при връщане на чирепа.

Тръгнаха отново сред гъстото множество. Карулус се смълча в шумната връва, но щом влязоха, сякаш се оживи. Стискаше здраво чирепа със залога си.

– Той е на осма позиция, последната отвън. Няма да спечели оттам.

– Шестата много ли е по-добра? – попита Криспин, може би неблагоприятно.

– Ха! Една заран на състезанията и наглият родиец с фалшиво име си мисли, че познава Хиподрума! Хайде мълчи, пъпчив художнико, и си отваряй очите като Варгос. Току-виж си научил нещо! Ако се държиш прилично, може да ви черпя и двамата сарникийско червено с печалбата си, като свърши денят.

Боносус много обичаше да гледа колесниците.

Присъствието му на Хиподрума, като представител на сената в

имперската катизма, бе част от публичните му задължения и му доставяше истинско удоволствие. Осемте сутрешни надпревари се бяха оказали изключително забавни: почести, разделени почти наравно между Сини и Зелени, с по двете победи за новия герой на Зелените, Кресценс, и наистина великолепния Скорций. Възбуждаща изненада в петата надпревара, когато находчивият младок, карач за Белите, влезе остро във втория колесничар на Зелените в последния кръг и спечели надбягване, което не му беше работа да печели. Сините симпатизанти приеха победата на младшия си цвят все едно беше зашеметяващ военен триумф. Ритмично подхвърляните им, добре координирани подигравки към унижените Зелени и Червени предизвикаха немалко юмручни боеве, докато хората на префекта не се намесиха да разтърват партиите. Боносус си помисли, че зачервеното, въодушевено лице на младия Бял с русата коса, който обикаляше в победния тур, е доста изкусително. Чу, че се казва Утикус, карчит. Отбеляза си го наум, докато се навеждаше с другите на трибуната да го аплодират вежливо.

Точно такива събития правеха Хиподрума толкова интересен, все едно дали ще е изненадваща победа, или паднал колесничар със счупен врат, поредната жертва на тъмната фигура, наричана Деветия колесничар. Хората можеха да забравят глад, данъци, старост, неблагоприятни деца, несподелена любов, записани в драмата на колесниците.

Боносус знаеше, че императорът е на друго мнение. Валерий по-скоро щеше да предпочете изобщо да не идва на състезанията и да прати на свое място дворцови особи и гостуващи посланици. Императорът, обикновено толкова невъзмутим, често кипваше и заявяваше, че бил твърде зает да си губи цял ден в гледане на бягащи коне. И обикновено не си лягаше след надбягвания, за да навакса.

Трудовите навици на Валерий бяха прословути още от царуването на чичо му. Тогава, както и сега, докарваше секретари и чиновници до умопомрачение и сомнамбулна истерия. Наричаха го Нощния император и разправяха как го виждали да крачи из коридорите на един или друг дворец посред нощ и да диктува писмо на някой залитащ секретар, докато някой роб или страж върви до тях с фенер, който мята треперливи сенки по стени и тавани. Някои твърдяха, че виждали странни светлини или призрочни привидения да дебнат в сенките в такива часове, но не виж, на това чак Боносус не вярваше много.

Седна отново на меката възглавница на мястото си в третия ред на имперската трибуна и вдигна ръка за чаша вино, докато чакаше да започне следобедната програма. Още докато даваше знак, чу познатото

почукване зад себе си и пъргаво стана. Ключът на вратата в дъното на имперската ложа прещрака и екскубиторите на пост я разтвориха широко. Валерий и Аликсана влязоха в ложата с Леонт и високата му нова съпруга и още десетина придворни. Боноус падна на колене с другите подрали и изпълни тройния поклон.

Валерий – явно не в особено добро настроение – мина бързо покрай тях и застана до високия си трон пред очите на многолюдната тълпа. Не се беше появил сутринта, но не смееше да не дойде цял ден. Не и днес. Не и в края на празненствата, на последните надбягвания за годината и особено при спомена само отпреди две години за случилото се тук. Трябваше да го видят на Хиподрума.

В известен смисъл изглеждаше извратено, но всемогъщите божествени императори на Сарантион бяха роби на традицията на Хиподрума и властващата в него почти митична сила. Императорът беше възлюбеният син и смъртният наместник на Святия Джад. Богът караше огнената си колесница денем по небето, а сетне – долу през мрака под света всяка нощ, в битка. Колесничарите на Хиподрума се състезаваха в израз на тленна почит към божиата слава и войни.

Връзката между императора на Сарантион и мъжете, препускащи по пясъчните писти в квадриги и биги, бе пресътворявана от майстори на мозайка, поети и дори духовници от стотици години – макар клириците гневно да негодуваха срещу хорската страст към колесничари и произтичащата от това склонност да се пропускат храмови богослужения. Това, помисли си той кисело, вероятно бе проблем от над петстотин години, още преди вярата в Джад да се наложи в Сарантион.

Но тази подмолна връзка между трона и колесниците се беше загнездила дълбоко в сарантийската душа и колкото и да негодуваше Валерий заради изгубеното време за администриране и строителни планове, присъствието му тук надмогваше дипломатичното и навлизаше в сферата на святото. Мозайката на покрива на императорската катизма изобразяваше Сараний Основателя в колесница зад четири коня, с победния венец на главата вместо корона. В това имаше послание и Валерий го знаеше. Можеше и да негодува, но беше тук, сред своя народ, за да гледа бягащите в божието име колесници.

Мандаторът – вестителят на императора – вдигна жезъла си от дясната страна на ложата. Моментално последва оглушителен рев, изтръгнал се от осемдесет хиляди гърла. Всички бяха вперили очи в трибунала, очакваха този миг.

– Валерий – ревяха Зелени и Сини, всички събрали се тук: мъже,

жени, аристократи, ваятели и ратаи, чираци и дюкянджии, дори роби, пуснати за ден да се повеселят на Дикания. Прословутият с непостоянството си народ на Сарантион през последните две години бе решил, че отново обича своя император. Злия Лизип го нямаше, златният Леонт бе спечелил война и бе завладял земи чак до пустините на мажритите на югозапад, съживявайки спомена за Родиас и неговото величие. – Слава на трижди въздигнатия! Слава на трижди божествения император! Слава на императрица Аликсана.

И хората с право я обсипваха с възгласите си, помисли Боносус. Тя бе една от тях по начин, по който никой тук на имперската трибуна не беше. Жив символ за това колко високо можеше да се издигне човек дори от гъмжаща от плъхове бърлога в недрата на Хиподрума.

С широк жест на всеобхватно благоволение Валерий Втори Сарантийски поздрави възторжените си поданици и даде знак императрицата да пусне къпата, та тържествената процесия да тръгне и да започнат следобедните надбягвания. Един секретар вече се беше присвил долу – скрит от тълпата зад мраморния парапет на катизмата – и се готвеше да се справи с несекващата диктовка на императора, която щеше да продължи и тук, докато конете препускат. Валерий можеше и да е отстъпил пред изискванията, наложени му в този ден, тоест да се появи пред народа си, да е с гражданите тук, на Хиподрума, но със сигурност нямаше да пропилее целия си следобед.

Императрицата вдигна лъскаво бяло парче коприна. Аликсана беше великолепна. Винаги бе великолепна. Никоя друга не носеше – на никоя не бе позволено да носи – накити по косата и тялото като Аликсана. Парфюмът ѝ бе единствен, неповторим. Никоя жена не можеше и да си мечтае да му подражава и само на още една бе разрешено да ползва същото благовоние: публично огласен дар, който Аликсана беше направила предната пролет.

Императрицата вдигна изящната си тънка ръка. Видял плавния театрален жест, Боносус изведнъж си опомни как бе гледал същата тази ръка да се вдига преди петнайсет години, докато тя танцуваше почти съвсем гола на една сцена.

„Императорските одежди са пристойни за траурен саван, господарю. Нали?“ – казала бе преди две години в Атенинския дворец. Водеща роля на съвсем друга сцена.

„Остарявам“, помисли си Плавт Боносус и потърка очи. Миналото все по-настойчиво оставяше отпечатъка си в настоящето: всичко, което виждаше сега, сякаш бе прорязано с образи на неща, видени преди.

Твърде много преплетени спомени. Щеше да издъхне в някой утрешен ден, който го дебнеше вече, и тогава всичко щеше да се превърне във вчера – в кротката божия Светлина, стига Джд да се окажеше милостив.

Кърпата с окачената златна тежест се спусна, изпърха като простреляна птица надолу към пясъка. Вятърът се усили, отнесе я надясно. От това щяха да произтекат предсказания, знаеше Боносус: хейроманти щяха яростно да заспорят чие тълкувание е по-вярно. Видя как се разтвори портите в отсрещния край, чу рогове, високия пронизителен зов на тръби, след тях – цимбалите и бойните барабани, докато танцьори и сътезатели извеждаха колесниците на Хиподрума. Един ловко жонглираше, подскачаше и танцуваше по пясъка със запалени пръчки. Боносус си спомни за други пламъци.

– Колко от хората ти – беше казал Валерий преди две години в напрегнатата тишина, последвала думите на императрицата, – ще са нужни, за да си пробият със сила път в Хиподрума през катизмата? Може ли да стане?

Будните му сиви очи се бяха втренчили в Леонт. Ръката му бе останала небрежно отпусната на гърба на трона. Имаше, разбира се, покрит проход от Имперския прецинк до Хиподрума, излизаше в имперската трибуна.

И всички си поеха дъх. Боносус видя как Лизип, главният данъчен служител, за първи път вдигна очи към императора.

Леонт се усмихна, ръката му посегна към дръжката на меча.

– Да заловим Симеонис?

– Да. Той е най-прекият им символ. Задръжете го там, принудете го да ви се подчини. – Императорът замълча за миг. – Предполагам, че ще се наложат и няколко убийства.

Леонт кимна.

– Слизаме долу в тълпата? – Замълча замислено. След което се поправи: – Не, първо стрели, няма да могат да ги избегнат. Без броня, без оръжия. Няма как да се доберат до нас. Това ще предизвика хаос. Паника към изходите. – Кимна отново. – Би могло да стане, господарю. Зависи колко умни ще са на трибуната, дали ще са я барикадирани, както трябва. Ауксилиий, ако успее да проникне с трийсет души и да предизвика суматоха, ще можеш ли да си пробиеш път оттук до две от портите на Хиподрума с ексубиторите и да навлезеш, докато тълпата напират към изходите?

– Ще го направя или ще загина – отвърна Ауксилиий, чернобрад и с твърд поглед. – Ще те поздравя от пясъците на Хиподрума. Това са роби и простолудие. И бунтовници срещу помазаника на Джад.

Помазаникът на Джад прекоси залата, застана до императрицата при прозореца и се загледа в пламъците. Лизип, тежко задъхан, отново се смъкна на близката скамейка.

– В такъв случай, това е повелята ни – промълви императорът. – Ще го направите преди залез-слънце. Зависим от вас двамата. Поверяваме своя живот и трона на вашите грижи. Междувременно... – Валерий се извърна към канцелара и протоофициария. – Разпоредете се от Бронзовите порти да прогласят, че квесторът на имперските приходи е лишен от своя пост и сан заради прекалено усърдие и е прокуден в немилост в провинциите. Ще се наложи мандаторът да го извика и в Хиподрума – дано да го чуят. Фаустин, разпреди се шпионите ти да разпространят тази вест по улиците. Гесий, уведоми патриарха: Закарий и всички духовници трябва да оповестят това и сега, и довечера. Хората ще побягнат натам, ако войниците си изпълнят задачата. Ако духовенството не е с нас, всичко пропада. Никакви убийства в храмовете, Леонт.

– Разбира се, господарю – отвърна стратегът. Благочестието му беше пресловуто.

– Всички сме ваши слуги. Ще бъде както кажете, трижди пресветли господарю. – Гесий се поклонил с гъвкавост, необичайна за възрастта му.

Боносус гледаше как другите се раздвижват, реагират, започват да действат. Самият той бе парализиран от тежестта на това, което току-що бе решено. Валерий щеше да воюва за трона. С шепя хора. Знаеше, че ако бяха повървели съвсем мъничко на запад през есенния покой на градините, императорът и императрицата можеше да са слезли по каменните стъпала в скалата, да са се качили на бързата ладия и да са отплавали в морето, преди някой да се е оказал по-предвидлив. Ако донесенията бяха верни, точно в този момент по улиците на Града вилнееха над сто и петдесет хиляди души. Леонт бе поискал тридесет стрелци. Ауксилиий щеше да разполага със своите екскубитори. Две хиляди души. Не повече. Взря се в императрицата – изправила гръб, неподвижна като статуя, по средата на прозореца. Мястото, което бе избрала, не беше случайно. Знаеше как и къде да застане на сцената, за да въздейства най-силно. „Императорските одежди са пристойни за траурен саван, господарю. Нали?“

Спомни си как императорът бе погледнал отгоре дебелия си, плувнал в пот началник на данъчните служби. Из града кръжаха слухове за

онова, което Лизип бе направил на двамата духовници в една от подземните си килии. От доста време. Гадни слухове. Лизип от Кализион някога беше добре сложен мъж – Боносус помнеше волевото му лице, строгия му глас, необичайно зелените очи. Но твърде дълго бе държал власт в ръцете си. Не можеше да бъде покварен или подкупен в службата си, това всички го знаеха, но всички също така знаеха, че покварата може да приеме... други форми.

Боносус си даваше ясна сметка, че собствените му навици прекриват границите на приемливото, но извращенията на дебелия мъж, за които се носеха слухове – с момчета, насилени съпруги, престъпници, роби – го отвращаваха. Освен това данъчните реформи на Лизип и преследването на заможните съсловия бяха причинили значителни загуби и на него. Не знаеше точно какво у Лизип го вбесява. Но знаеше, защото неведнъж тихо му бяха намеждали, че в този бунт се крие нещо повече от слепия гняв на простолодието. Немалко патриции в Сарантион и провинциите нямаше да са недоволни, ако видеха, че Валерий от Тракезия се е махнал и че... на Златния трон е седнала по-податлива на влияние фигура.

Зяпнал мълчаливо, Боносус видя как императорът каза нещо на Лизип и как той бързо вдигна глава. Изправи се с усилие, целият червен. Валерий се подсмихна. Боносус така и не разбра какво е казал. В този момент всички в залата се бяха раздвижили – а ударите по портите продължаваха да кълтят.

Призован на това събиране по чисто процедурна формалност – официално сенатът все още съветваше императора от името на народа, – Боносус стоеше объркан, никому ненужен и уплашен между изкусно изваяното сребърно дръвче и разтворения източен прозорец. Императрицата извърна глава и го видя. Усмихна му се.

И сега, седнал на три реда от нея в катизмата, с отново пламнало от спомена лице, Плавт Боносус си спомни как Аликсана му заговори, с много свойски тон и леко вдигната вежда в израз на небрежно любопитство, все едно са възлегнали един до друг на вечерния пир на някой посланик:

– Кажете ми, сенаторе, задоволете женското ми любопитство. Наистина ли по-малкият син на Регалий Парезис е също толкова красив гол, колкото и облечен?

Тарас, четвърти колесничар на Червените, не харесваше позицията си. Изобщо не я харесваше. Всъщност, ако беше толкова честен,

колкото трябва да е човек пред себе си и пред бога, я мразеше като скорпиони в ботушите си.

Докато слугите държаха на място възбудените му коне зад желязната бариера, Тарас се разсейваше от резките погледи на колесничаря вляво и опипваше възела на юздите зад гърба си. Юздите трябваше да са вързани добре. Твърде лесно беше да ги изтървеш от ръцете си в безумната надпревара. После Тарас провери и ножа на кръста си. Деветия ездач беше взимал не един колесничар, защото не е могъл да среже юздите навреме и да се освободи, когато колесницата се преобърне и конете го повлекат. Човек препуска между една гибел и друга, помисли си Тарас. Винаги.

Хрумна му, че това е особено върно за него на това първо надбягване в празничния следобед. Беше в седма позиция – лошо място, но уж трябваше да е без значение. Яздеше за Червените. От него не се очакваше да спечели главно състезание с участието на всички първи и втори колесничари на Сините и Зелените.

Имаше си роля във всяко надбягване – като всички Бели и Червени състезатели. И тази задача точно сега беше твърде усложнена, поради неопровержимия факт, че мъжете на шеста и осма писта имаха много силни очаквания за победа въпреки външния старт и че на всеки от двамата бяха заложили по половината от осемдесетте хиляди души по трибуните.

Тарас стисна здраво камшика. Мъжете до него носеха церемониални сребърни шлемове, които ги отличаваха като първи за своя цвят. Видя ги как ги свалиха и се спогледаха крадешком, щом музикалните акорди на процесията заглъхнаха, за да отстъпят място на последните приготовления за надпреварата. Вляво и малко зад него Кресценс от Зелените нахлузи здраво на главата си кожения състезателен шлем, а един от слугите грижливо прибра сребърния до гърдите си. Кресценс хвърли бърз гневен поглед на Тарас... а той не успя да извърне очи навреме.

– Само да влезе пред теб на Линията, червей такъв, ще те пратя да ринеш торта в някой порутен хиподром на северната граница на Карч. Честно те предупреждавам.

Тарас преглътна и кимна. „Ох, колко сме честни“, помисли с горчивина, но го премълча. Погледна над бариерата и по пистата. Линията, очертана с бяло по пясъка, бе на двеста разтега от тях. До тази точка всяка колесница трябваше да се задържи в пистата си, за да има полза от зигзагообразното подреждане и да се избегнат сблъсъци още на старта. След като стигнеха бялата линия, външните колесници можеха да

започнат да се връзват. Стига да има място.

Тъкмо това бе проблемът, разбира се.

В този момент Тарас направо съжали, че не си беше останал да кара в Мегарион. Малкият хиподрум у дома му на запад можеше и да не е чак толкова важен, една десета от големината на този, но там той беше Зелен, а не някакъв си долен Червен, караше на силната Втора позиция, таеше големи надежди, че след някой сезон ще се домогне до сребърния шлем, спеше си у дома и ядеше вкусните гозби на майка си. Хубав живот, захвърлен като скъсан бич в деня, в който един агент на Зелените от Сарантион дойде, видя го как кара и го нае. Щял да кара за Червените известно време, така му казаха, това беше началото, през което преминаваха почти всички в Града. Справел ли се достойно... какво пък, всички виждаха как живеят всички велики колесничари.

Ако човек мисли, че е добър, и иска да преуспее, каза агентът на Зелените, той отива в Сарантион. И толкова. Тарас знаеше, че това е вярно. Беше млад. Това беше възможност. „Пътуване към Сарантион“ го наричаха – когато някой поеме такъв шанс. Баща му беше горд. Майка му поплака и му опакова ново наметало и две амфори от наследения още от баба й цяр срещу почти всяка boleжка. Отварата с най-отвратителния вкус на земята. Тарас беше взимал по лъжица от нея всеки ден, откакто пристигна в Града. Лятото майка му му изпрати още две гърнета по имперската поща.

И ето го сега, здрав като млад жребец, на най-последния си ден от първия си сезон в столицата. Без счупени кокали през годината и само с няколко нови белега, само с едно лошо падане, което го остави замаян за няколко дни и му се причуваше музика от флейти. Съвсем не лош сезон, помисли си Тарас, предвид това, че конете, които караха Червените и Белите – особено по-задните – бяха безнадеждно хилави, ако ги сравниш с тези на Сините и Зелените на голямата писта. Тарас се държеше дружелюбно, трудеше се усърдно, учеше се бързо и беше станал повече от подходящ – така поне му говореше окуражително неговият фракционарий – за задачите на по-малките цветове. А те, в края на краищата, бяха едни и същи на всяко надбягване. Блокирания, забавания, дребни хитрини (по-големите можеха да струват победата на водещия ти цвят и отстраняване и бич по гърба или през лицето от Първия колесничар в съблекалнята), дори грижливо премерени във времето падания, за да събориш препускащия зад теб противников впряг. Номерът при последното бе да не си счупиш кост или да умреш, разбира се.

Дори беше спечелил три пъти в малките надбягвания, включващи

по-задните Зелени и Сини и Червените и Белите – бяха само за забавление на тълпата, с наклонящите се колесници, безразсъдните завои, опасните струпвания и ожесточените млади колесничари, пердашещи се един друг в домогванията си към признание. Три победи бяха съвсем прилично постижение за младок, караш Четвърти за Червените в Сарантион.

Проблемът бе, че съвсем прилично нямаше да е достатъчно точно в този момент. По цял легион причини предстоящото надбягване бе изключително важно и Тарас проклинаше съдбата, че участта му бе да кара във външна писта между побеснелия Кресценс и вихрушката, каквато представляваше Скорций. Изобщо не трябваше да участва в тази надпревара, но вторият колесничар на Червените по-рано тази сутрин беше паднал и си беше изкълчил рамото, а фракционарият бе предпочел да остави Третия си за следващата надпревара, където можеше да получи шанс да спечели.

Като пряк резултат от това, сега седемнадесетгодишният Тарас от Мегарион чакаше на стартовата линия, зад коне, които изобщо не познаваше добре, притиснат между двамата най-добри състезатели за деня, като единият даваше ясно да се разбере, че ако не отреже пътя на другия, кратката му служба в Града може да приключи.

Всичко това бе защото не разполагаше с достатъчно пари да си купи сигурна защита срещу плочките с проклетия, Тарас го знаеше. Но какво можеше да направи? Какво?

Първата тръба отекна – предупреждение за предстоящия старт. Конярите се оттеглиха. Тарас се наведе напред и заговори на конете. Запъна здраво стъпала в металните чембери на пода на колесницата и изнервено погледна надясно и малко напред. После бързо наведе очи. Скорций, който с лекота държеше на място опитния си впряг, му се усмихваше. Пъргавият тъмнокож сорианец имаше приятна усмивка – гибелна, както разправяха, за жените в Града – и в този момент се бе извърнал и гледаше весело Тарас.

Тарас насила вдигна глава. Нямаше да е добре да изглежда уплашен.

– Лоша позиция, нали? – подхвърли му кротко Първият на Сините. – Не се притеснявай. Кресценс иначе е добродушен. Знае, че не можеш да си толкова бърз, че да ме преградиш.

– Добродушен ли съм, мамка му! – изръмжа от другата страна Кресценс. – Искам го това надбягване, Скорций. Искам си седемдесет и петото за годината и го искам сега. Барас или както там ти беше името,

задръж го навън или свиквай с миризмата на конска тор в косата си.

Скорций се изсмя.

– Всички сме свикнали с това, Кресценс. – И цъкна успокоително на четирите си коня.

Най-едрият от тях, величественият дорест жребец най-вляво, беше Серватор и Тарас копнееше в сърцето си да застане в колесница зад това великолепно животно поне веднъж в живота си. Всички знаеха, че Скорций е превъзходен, но знаеха също така, че голяма част от успеха му – доказан с двете статуи в спината, преди да е навършил трийсет – се дължи на Серватор. Имало беше и бронзова статуя на коня в двора пред залата за пиршества на Зелените, до тази година. През зимата я бяха стопили. Когато Зелените загубиха колесничаря, загубиха също и коня, защото в последния договор на Скорций бе поставено необичайното условие, че той е собственикът на Серватор, а не партията.

През зимата беше минал на страната на Сините, за сума и при условия, които никой не знаеше със сигурност, макар да се ширеха какви ли не слухове. Мускулестият вечно сърдит Кресценс беше дошъл от север – карал там като Първи на Зелените на неугледния полусрутен хиподром на Сарника – втория по големина град на Империята – и донякъде бе утешил скръбта на партията си с това, че беше корав, напорист и агресивен, и че печелеше надпревари. Седемдесет и пет щеше да е великолепен първи сезон за новия фаворит на Зелените.

„И седемдесет и четири ще са“, отчаяно му се искаше да каже на Тарас, но го премълча.

А и време нямаше. Най-десният кон във впряга му бе станал неспокоен и трябваше да му обърне внимание. Карал беше този впряг само веднъж, още през лятото. Тръбата за старта се вдигна. Един коняр притича и помогна на Тарас да се задържи на позицията си. Той не погледна към Кресценс, но чу свирепия му вик:

– Каса червено, ако задържиш тоя сориански кучи син отвън за една обиколка, Карас!

– Казва се Тарас! – извика в отговор Скорций от омразните Сини, пак със смях – в същия миг, в който тръбата отекна и бариерите рязко се люшнаха встрани и отвориха широката писта – като засада или като блян за слава.

– Гледай старта!

Карулус стисна Криспин под мишницата и изрева, за да надвика оглушителния шум, щом тридесет и два коня излязоха иззад бариерите и

прозвуча първият, предупредителен тръбен сигнал. Криспин гледаше. Двамата с Варгос бяха научили доста предобеда. Карулус се оказа изненадващо вещ и неизненадващо приказлив. Стартът беше почти половината състезание, особено с най-добрите колесничари, които едва ли щяха да допуснат грешка на седемте обиколки около спината. Който и да поведеше в първия кръг, нужен беше късмет и огромно усилие, за да бъде изпреварен.

Истинската драма възникваше, когато – както сега – двамата най-добри колесничари са толкова навън, че е невъзможно да спечелят, освен ако не влязат отзад и не се борят през блокадите и събарянията на по-малките цветове.

Криспин задържа погледа си на външните колесници. Смяташе, че големият залог на Карулус си е съвсем приличен: Скорций беше в отчайваща позиция, фланкиран от Червен колесничар, чиято единствена задача – беше го научил заранта – беше да пречи на Синия да се вреди навътре колкото може по-дълго. Дългото бягане по обиколката на тази широка писта беше ужасно тежко за конете. Кресценс от Зелените си имаше свой Зелен съотборник отляво, още едно благоприятно обстоятелство въпреки външния му старт. Доколкото Криспин вече разбираше нещо от този спорт, вторият Зелен състезател щеше да полети от бариерите колкото може по-бързо и след това щеше да започне да натиска наляво към вътрешните коридори, та да отвори пространство за Кресценс също да завие под ъгъл веднага щом преминеха бялата черта, бележеща началото на спината и мястото, от което започваше хаосът с маневрирането.

Криспин не беше очаквал, че състезанието ще го увлече толкова, но сърцето му биеше забързано. Много пъти вече се бе усетил, че вика с цяло гърло. Осемдесет хиляди дерящи гърлата си зрители можеха всъщност да накарат човек да крещи. Никога не бе попадал сред толкова голяма тълпа. Тълпите си имаха своя сила, започнал бе да осъзнава Криспин; понасяха човек със себе си.

А сега и императорът беше тук: нов елемент, усилващ празничната възбуда на Хиподрума. Далечната фигура в пурпурна роба в западния край на трибуните – точно където колесниците правеха първия си завои около спината – бе друго измерение на силата. Мъжете долу, в леките колесници, с бичове в ръка и с юзди, вързани около кръста, бяха третото. Криспин за миг погледна нагоре. Слънцето бе надвиснало високо в ясения ветровит ден – богът в своята колесница, препуснал над Сарантион. Сила горе и долу, навсякъде.

За миг затвори очи в ослепително яркия ден и точно тогава – без никакво предупреждение, като метнато копие или внезапен лъч светлина – го поразил образ. Цялостен, всеобятен и незабравим, съвсем ненадеен, като дар.

И също тъй беше бреме, както винаги се оказваха бреме за него такива образи: ужасното разстояние между сътвореното в ума изкуство и това, което човек може наистина да осъществи в един грешен свят, с грешни сечива и собственото си отчайващо несъвършенство.

Но докато седеше на каменната скамейка на сарантийския хиподрум, залят от неистовата врява и кръсците на многолюдната тълпа, Гай Крисп от Варена съзнаваше с ужасна увереност какво копнее да сътвори тук на купола на някой храм, стига да му дадат възможност. Може би щяха. Бяха потърсили майстор на мозайки все пак. Преглътна, с изведнъж пресъхнало гърло. Пръстите го засърбяха. Отвори очи и погледна мазолестите си длани.

Прозвуча втората тръба и Криспин вдигна глава тъкмо когато бариерите рязко се разтвориха и колесниците излетяха като боен гръм и изтласкаха вътрешния образ дълбоко в ума му, но не навън. Не навън.

– Давай, проклет Червен! Давай! – реवेशе Карулус и Криспин знаеше защо. Загледа външните колесници и видя как Червеният излетя от стартовата линия с изключителна скорост – най-първият впряг през бариерите, или поне така му се стори. Кресценс беше почти толкова бърз, а вторият Зелен колесничар в петата пътека пердашеше здраво конете, готов да поведе косо шампиона си веднага щом минат бялата линия. В осмата позиция на Криспин му се стори, че Скорций от Сините бе заварен неподготвен за тръбния сигнал; като че ли се беше обърнал през рамо и викаше нещо.

– Давай! – реवेशе Карулус. – Давай! Разбий ги! Браво, браво, Червен!

Червеният вече беше догонил Скорций въпреки предимството, което даваше на най-външния състезател разтегленият старт. Карулус го беше казал тази сутрин: половината състезания се решаваха още на първия кръг. Това май щеше да е от тях. След като Червеният вече беше до него – а ето, че вече го изпреварваше със стремглавия си старт – Синият шампион нямаше как да свърне навътре от пътеката си. Помощниците му по вътрешните пътеки щяха да са силно затруднени да задържат Кресценс отвън или да го блокират, особено след като вторият на Зелените навлезеше навътре, за да му разчисти пътя.

Първите колесници стигнаха бялата линия. Бичът на Червения

изсвистя като мълния и изпердаши конете да полетят напред, първи до чертата. Все едно беше къде ще свърши този впряг, знаеше Криспин. Само трябваше да задържи Скорций отвън колкото може по-дълго.

– Той успя! – ревна Карулус и ръката му стисна Криспин като менгеме.

Криспин видя как двете Зелени колесници пресякоха линията и ментално завиха – имаха пространство пред себе си. Бялата колесница на четвърта пътека не беше стартирала достатъчно бързо, за да ги прегради. Дори Белият колесничар да успееше да удари водещия Зелен и двамата да отпаднат, това само щеше да отвори повече място за Кресценс. Беше направено великолепно – дори Криспин можеше да го разбере.

И тогава видя още нещо.

Скорций от Сините, в най-лошата позиция, най-отвън, с обзетия от дива решителност Червен колесничар, който бясно пердашеше конете си, за да го изпревари... го остави да го задмине.

А после Синият водач изведнъж се наведе толкова напред и наляво, че тялото му от кръста нагоре се оказа извън платформата на колесницата, и от това положение замахна напред с бича – за първи път – и шибна десния кон на впряга. В същото време едрият дорест от лявата страна на впряга, Серватор, дръпна рязко наляво и Синята колесница почти се завъртя на място на пясъка, а Скорций се метна отново надясно, за да я уравни. Изглеждаше невъзможно да успее да се задържи прав, но успя... а четирите коня минаха зад все още ускоряващия Червен под невероятно остър ъгъл, право по отворената пътека и точно зад колесницата на Кресценс.

– Джад да изгори душата на тоя човек! – изкрещя Карулус, все едно го бяха пронизали в сърцето. – Не го вярвам! Не го вярвам! Това беше номер! Нарочно тръгна така! – Размаха юмруци, обзет от неистова страст. – О, Скорций, сърце мое, защо ни остави?

Всички около тях, дори тези, които формално не трябваше да са свързани с една или друга партия, мъже и жени, крещяха също като Карулус, толкова смайващ и зрелищен се беше оказал този рязък ход. Криспин чу Варгос, чу и самия себе си, че вика с всички, все едно собственият му дух се беше преселил долу в колесницата с мъжа в синята туника. Конските копита изтъгнаха в края на първия кръг под императорската ложа. Завихри се прах, шумът бе оглушителен. Скорций беше точно зад съперника си, конете му сякаш всеки момент щяха да стъпчат задницата на първата колесница. Никой от съюзниците на Кресценс не

можеше да го блокира, без в същото време да го събори или избута толкова грубо настрани, че да лиши своя цвят от победата.

Колесниците профучаха покрай далечните трибуни. Криспин и другите около него се надигаха да видят над спината и паметниците по нея. Вторият колесничар на Сините се бе възползвал от вътрешната си позиция, за да изпревари, и препускаше пръв в началото на втория кръг, като се мъчеше да задържи конете си да не се отнесат навън. Изненадващо, но точно зад него беше младият състезател на Червените. След като не бе успял да блокира Скорций, беше направил единственото, което можеше, и сега самият той напираше напред, възползваше се от забележителния си – забележително неуспешен – старт от бариерите.

Първият от седемте бронзови хипокампа се наклони и се гмурна от високо в сребрилата щерна в единия край на спината. Яйцевидният противовес в другия край подскочи нагоре. Една обиколка беше свършила. Оставаха шест.

Пертений от Евбулус бе написал най-изчерпателната хронология на събитията от Въстанието на победата. Беше военният секретар на Леонт, явен лицемер и ласкател, но образован, изключително умен и наблюдателен, и тъй като Боносус лично бе присъствал на най-важните събития, описани от евбулеца в неговата история, можеше да гарантира за верността ѝ по същество. Пертений всъщност бе от онези хора, които можеха да се направят на толкова безцветни, толкова ненаатрапчиви, че да забравиш за присъствието им... което означаваше, че чуват и виждат неща, които другите може да пропуснат. Харесваше му, при това някак си прекалено очевидно, и от време на време подхвърляше пикантни късчета информация, като явно очакваше съответна проява на доверие. Боносус не го обичаше.

Независимо от това беше склонен да приеме версията му за събитията в Хиподрума отпреди две години. Тъй или иначе, имаше много други свидетелства, които я потвърждаваха.

Към края на този ден подмолната дейност на хората, разпръснати из тълпата от Фаустин, бе успяла да доведе до известно напрежение между Сини и Зелени. Нервите се бяха натегнали заради несигурния развой и съюзът между двете партии на места като че ли беше поизтънял. Всички знаеха, че императрицата фаворизира Сините, след като самата тя преди време бе тяхната любима танцьорка. Не беше трудно да се внуши безпокойство и подозрение сред Зелените в Хиподрума, че те може да се окажат главните жертви на всякаква реакция към събитията

от последните два дни. Страхът може да сплоти хората, но може и да ги раздели.

Леонт и неговите тридесет стрелци от имперската армия тихомълком се бяха спуснали по закрития проход от Прецинкта до задната част на катизмата. Следваше някакъв съмнителен инцидент с отряд от хората на префекта на Хиподрума – те пазели прохода за особите в ложата и уж били разколебани кому да останат верни. Според описанието на Пертений стратегът изрекъл тихо, но пламенно слово в полутъмния коридор, с което върнал мъжете на страната на императора.

Боносус нямаше солидно основание да се съмнява в истинността на този пасаж, макар че красноречието на приведеното слово малко трудно се съчетаваше със спешността на момента.

Хората на стратега – въоръжени с лъкове и мечове – нахлули през задната врата на катизмата заедно с войниците на префекта. Заварили Симеонис наистина седнал на мястото на императора. Това се потвърждаваше: всички на Хиподрума го бяха видели там. По-сетнешните му твърдения, че не бил имал избор, звучаха съвсем правдоподобно.

Леонт лично смъкнал импровизираната корона и порфирния халат от изпадналия в ужас сенатор. Симеонис паднал на колене и прегърнал ботушите на върховния стратег. Бяха го оставили жив: унижението му беше полезен символ, тъй като всичко, което ставало, можело ясно да се види от целия Хиподрум.

Войниците се справили бързо и безмилостно с особите, поставили Симеонис на императорския стол. Повечето се оказаха известни подстрекатели, макар и не всички. Четирима-петима от хората в ложата със Симеонис бяха аристократи, видели благоприятна възможност да се отърват от един независим император и да се превърнат в истинската власт зад една марионетка.

Посечените им тела веднага били хвърлени долу и паднали върху главите и раменете на множеството, което било толкова гъсто, че хората почти не могли да се отместят.

Това, разбира се, се бе оказало главната причина за последвалата касапница.

Леонт накарал мандатора да извести за изгнанието на омразния данъчен служител. Пертений беше предал и тази реч доста надълго, но доколкото Боносус разбираше събитията, най-вероятно почти никой не я беше чул.

А това бе така, защото още докато мандаторът редял словото си, Леонт наредил на стрелците си да започнат стрелбата. Някои стрели

били насочени към хората точно под императорската трибуна; други се понесли на висока дъга, за да западат като смъртоносен дъжд върху незащитените хора по-далече. Никой долу нямал нито броня, нито оръжие. Стрелите летели напосоки и моментално предизвикали паника и хаос. Падали хора, стъпквали ги в настъпилата истерия, всички се блъскали и се мятали насам-натам в отчаяните си усилия да избягат от Хиподрума.

Точно в този момент, според Пертений, Ауксилий и неговите две хиляди екскубитори, разделени на две групи, се появили на входовете от двете противоположни страни. Единият от тях – за това говореха всички – беше Портата на смъртта, тази, през която изнасяха загиналите и ранени колесничари.

Екскубиторите били спуснали забралата на шлемовете си. И били извадили мечовете си. Последвало безмилостно клане. Хората срещу тях били толкова наблъскани един в друг, че едва можели да вдигнат ръце, за да се защитят. Касапницата бе продължила и след залез-слънце и есенният мрак придал ново измерение на ужаса. Хората умирали от мечове, от стрели или под нозете на другите, премазани в подгизналият от кръв пясък.

„Беше ясна нощ – педантично съобщаваше Пертений, – звездите и бялата луна гледаха отгоре. Смайващо много хора загинаха на Хиподрума през тази вечер и през тази нощ. Въстанието на победата завърши с черна река огряна от лунна светлина кръв, потекла по пясъка“.

Сега, две години по-късно, Боносус гледаше как колесниците бясно завиват покрай спината по същия този пясък. Още един хипокамп се гмурна – доскоро бяха делфини – и ново яйце подскочи нагоре. Пет завършени кръга. А той си спомняше бялата луна, увиснала зад източния прозорец на тронната зала, когато Леонт – невредим, спокоен като човек, отпуснал се в любимата си баня, златната му коса леко разрошена и овлажняла като от пара – се върна в Атенинския палат с фъфлещия неразбрано парализиран от страх Симеонис.

Старият сенатор се просна на украсения с мозайка под пред Валерий и заплака от ужас.

Императорът, вече седнал на трона, го погледна отвисоко.

– Вярваме, че си бил принуден да направиш това – промълви императорът, докато Симеонис виеше и биеше чело в пода.

Боносус помнеше този миг.

– Да! О, да, мой скъпи, обични, трижди въздигнати господарю!

Принуден бях!

Боносус забеляза странно изражение на гладкото обло лице на Валерий. Известно беше, че не е от хората, които обичат убийствата. Вече се бе разпоредил правният кодекс да се промени така, че екзекуцията като наказание за много престъпления да се отмени. А Симеонис беше старец, жалка жертва на страстите на тълпата. В този момент Боносус бе готов да се обзаложи, че престарелия сенатор го чака изгнание.

– Господарю?

Аликсана беше останала до прозореца. Валерий се извърна към нея. Не бе изрекъл онова, което се канеше да изрече.

– Господарю – тихо повтори императрицата, – той беше коронован. Облечен в порфир пред народа. По негова воля или не. Това прави двама императори в тази зала. В този град. Двама... живи императори.

Дори Симеонис се бе смълчал в този момент, Боносус много добре помнеше.

И в същата онази нощ евнусите на канцелара убиха стареца. На сутринта голото му опозорено тяло бе показано пред очите на всички, обесено на стената до Бронзовите порти, отпуснато и бледо в своя срам.

И пак на сутринта дойде повторената във всички свети места в Сарантион прокламация, че помазаният от Джад император се е подчинил на волята на своя възлюблен народ и че омразният Лизип е прогонен извън градските стени.

Двамата задържани духовници, и двамата живи, макар и в доста окаяно състояние след беседите си с квестора на имперските приходи, бяха освободени, макар и не преди да протече любезната среща между тях, протоофициария и Закарий, Пресвещения източен патриарх на Джад, среща, на която ясно се даде да се разбере, че от тях се очаква да мълчат за подробностите по онова, което всъщност им бе причинено. Бездруго никой от двамата не гореше от желание да го описва.

Беше важно, както винаги, духовниците на Града да проявят съпричастие към всички усилия да се възстанови редът сред народа. Съдействието на духовенството обаче обикновено струваше скъпо. Първото официално оповестяване на изключително амбициозните планове на императора за възстановяването на Великия храм се състоя на същата тази среща.

До ден днешен Боносус изобщо не беше наясно как Пертений бе научил за това. Можеше обаче да потвърди друг един аспект от историческата хроника за въстанието. Градските служби на Сарантион винаги се стараеха да боравят с точни цифри. Агентите на протоофициария и

градския префект проявиха усърдие в наблюденията и сметките. Боно-сус, като глава на сената, беше видял същия доклад като Пертений.

Тридесет и една хиляди души бяха загинали на Хиподрума под бялата луна преди две години.

След дивашкия изблик на възбуда при старта четири обиколки се извъртяха със съвсем незначителни промени в позициите. Трите квадриги, стартирали най-отвътре, до една се бяха изместили достатъчно бързо, за да задържат позициите си, и тъй като бяха Червена, Бяла и вторият колесничар на Сините, скоростта не беше особено голяма. Кресценс от Зелените бе заклещен зад тях тримата редом до своя Втори, който го беше превел косо през пътеките в началото. Конете на Скорций препускаха точно зад колесницата на съперника му. Когато състезателите профучаха покрай тях по петата пътека, Карулус отново стисна Криспин за ръката и изхриптя:

– Само изчакай! Ето, дава заповеди!

Криспин, напрегнал очи, за да види през вихрещата се прах, забеляза, че Кресценс наистина крещи нещо на съотборника си вляво, а вторият Зелен го предава напред.

Точно в началото на шестия кръг, тъкмо докато излизаха от завоя, Червеният впряг, препускащ на второ място – съюзникът на Зелените, – изведнъж пред очите на изумените зрители се изви и блъсна втората квадрига на Сините сред взрив от прах и писъци.

Едно колело изхвърча и се затъркала по пистата. Това се случи точно пред Криспин и единственият, най-чист образ, който му остана сред суматохата, бе на спокойно отдалечаващото се самотно колело, оставило касапницата зад себе си. Гледаше го как се търкала, като по чудо незасегнато от рухващите колесници, и как накрая се поклати, спря и падна във външния край на пясъчната ивица.

Кресценс и другият Зелен до него избегнаха сблъсъка. Скорций също – зави рязко надясно. Вторият впряг на Белите точно зад него не се оказа достатъчно бърз да заобиколи, вътрешният кон се закачи в сблъскалите се колесници и колесничарят бясно засече юздите, вързани на кръста му, докато колесницата му се обръщаше. Успя да ги среже, скочи откъм вътрешната страна и се претърколи към спината. Другите зад него – беше им останало повече време да реагират – вече завиваха настрани. След като срязва юздите, състезателят вече не беше в опасност. Един от впрегнатите му от вътрешната страна коне обаче цвилеше отчаяно на пясъка, явно със счупен крак. А до мястото на първото обръщане

вторият Син лежеше на пистата неподвижно.

Служители на Хиподрума затичаха да измъкнат мъжете – и конете, – преди оцелелите колесници да обиколят и да се появят отново.

– Това беше нарочно! – изрева Карулус. – Нарочно го направи! Красота! Каква пътека само отвори за Кресценс! Напред, Зелени!

Криспин извърна очи от падналите колесници и замрелия върху пясъка мъж и погледна квадригите, летящи по правата отсечка към императорската ложа. Вторият колесничар на Зелените, вече заел второто място след сблъсъка, изведнъж издърпа впряга си в широк завой и навън, а Кресценс, точно зад него, изплюща с все сила с бича. Разчетът беше великолепен, като в танц. Зеленият шампион профуча покрай съотборника си и изведнъж се озова до впряга на Белите, който до този момент водеше... а след това пред него, от външната страна, но смайващо близо, сред взрив от нерви и скорост, преди Белият да успее да реагира и да свърне от парапета, за да го принуди да завие по-навън, докато навлизаха в завоя.

Но още докато Кресценс профучаваше покрай него и ускоряваше във възхитителна дъга, Белият колесничар изостави опита да го забави и вместо това дръпна рязко конете си, стиснал здраво юздите, задържа ги точно до парапета... и Скорций ги настигна.

Великолепният дорест жребец на Синия шампион забърса покрай външния кон на Белите толкова близо, че колелетата му сякаш се сляха с тези на съюзника му, и в този момент Криспин скочи и завика с всички други на Хиподрума, сякаш мигът ги беше слял в едно.

Кресценс беше отпред, щом възвиха под императорската ложа, но бясната му скорост беше отпратила конете му в широка дъга на завоя. А Скорций от Сините, отново безумно надвесил се наляво, – цялата горна част на тялото му бе извън подскачащата колесница – излетя от завоя и се понесе по отсрещния прав участък. Осемдесет хиляди души бяха скочили на крака и ревяха в неистов възторг.

Двамата шампиони бяха сами в челото.

С продрано от викове гърло, изпънал врат, за да може да види над спината, зад обелиските и статуите, Криспин видя как Кресценс зашиба конете, наведен толкова напред, че беше почти над опашките им, и чу оглушителен рев откъм Зелените трибуни, щом животните реагираха бляскаво и отвоюваха малко пространство от преследващите ги Сини.

Но малкото беше достатъчно. Малкото можеше да спечели състезанието: защото Кресценс използва отново спечелената половин дължина, хвърли бърз преценяващ поглед назад, пожертва частица от скоростта и

отново завладя най-вътрешната пътека.

– Успя! – ревна Карулус и удари с юмрук Криспин по гърба. – Давай, Кресценс! Напред, Зелени! Напред!

– Как? – каза изумено Криспин, по-скоро на себе си. Гледаше как Скорций със закъснение здраво заплюща с бича по гърбовете на конете. Двете квадриги се понесоха устремно по отсрещния прав участък. Конете на Синия догониха отново, замитаха за пореден път глави до фучащата колесница на Кресценс – вече бе много късно, вече бяха откъм външната страна. Зеленият колесничар отново бе завладял перилото с великолепния си ход на завоя и в този последен етап по-късото разстояние по най-вътрешната писта трябваше да си каже думата.

– Свети Джд! – извика смаяно Варгос от другата страна на Криспин. – В името на Хеладик! Нарочно го направи! Пак!

– Какво? – извика Карулус.

– Гледай! Точно пред нас! О, Джд, как го разбра?

Криспин погледна натам, където сочеше Варгос, и самият той нададе вик – лишен от думи и изпълнен с неверие, вик на неизразима възбуда и страх. Стисна Карулус за рамото и чу как той също изрева, звук, увиснал между страдание и захлас, а после само загледа със смаяния ужас на човек, видял далечна фигура, понесла се стремглаво към пропаст, която не вижда.

Помощните екипи, управлявани от гражданската служба на префекта на Хиподрума и поради това изрично необвързани с нито една фракция, бяха изключително добри в многобройните си задачи, които включваха поддържането на състезателната писта и стартовите бариери, осигуряване честността на самия старт, преценката на пречките и нечестните ходове по време на самите надбягвания и усилията да се поддържат конюшните и да се предотвратяват отравяния на коне или нападения над състезатели – поне в границите на Хиподрума. Атаките отвън не бяха тяхна работа.

Едно от най-важните им задължения бе да разчистват пистата след сблъскване. Бяха обучени да изваждат колесница, коне и ранен водач бързо и с вещина, било на безопасната спина или от външната страна, под зрителските трибуни. Можеха да разделят заплели се една в друга квадриги, да освободят от впряговете скачащите на задните си крака подплашени коне, да избутат навън изкривените колелета и да свършат всичко това навреме, за да могат другите колесници да продължат устремния си бяг на следващата обиколка.

Три обърнати и потрошени квадриги, дванадесет оплели се коня, включително този със счупения крак в хамута на Белите, който беше повлякъл и съборил ритация отчаяно свой другар с падането си, както и изпадналият в безсъзнание тежко ранен състезател този път обаче им създадоха сериозен проблем.

Изнесоха ранения на носилка на спината. Освободиха от поводите и шестте странични коня и разпрегнаха два чифта от конете при оковите. След това изтеглиха една от колесниците толкова навън, колкото можеше. Вече се трудеха над другите две, мъчеха се да разпрегнат изпадналият в паника здрав кон и да го отделят от онзи със счупения крак, когато отекна предупредителният вик, че водачите завиват и се връщат – много бързо – и на облечените в жълто служители се наложи да хукнат презглава, този път за да спасят себе си.

Сблъсъкът беше станал на вътрешните пътеки. Имаше достатъчно място за тътнещите квадриги да подминат отломките от външната страна.

Или, според избора, почти достатъчно място за една от тях, ако се окажеше, че препускат почти една до друга и външният състезател не бъде така добър да се отдръпне достатъчно, за да пусне вътрешния да премине.

Впряговете препускаха почти един до друг. Скорций беше отвън и малко по-назад, когато двете квадриги излязоха от завоя и хипокамът се гмурна, за да даде знак за последния кръг. Синият се понесе плавно навън, щом излязоха на правия участък – съвсем достатъчно, за да преведе безопасно квадригата си покрай отломките и двата заплели се коня на пътеката.

Ето защо Кресценс от Зелените се озова, сред вихъра на мига и на върха на трескавата възбуда, пред три очевидни, но еднакво неприятни избора. Можеше да унищожи впряга си, а навярно и себе си, като налети на препятствието. Можеше да свърне към Скорций, като се опита със сила да си пробие път около външния край на купчината – и с това да си донесе сигурна дисквалификация и отстраняване до края на деня. Или можеше да дръпне с все сила юздите, да остави Скорций да го подмине и да завие зад другия състезател, като по този начин приеме поражение то си само при един оставащ кръг.

Той беше смел мъж. А надпреварата дотук беше зашеметяваща, кръвта на осемдесетхилядната тълпа беше кипнала.

Опита се да мине от вътрешната страна.

Двата паднали коня бяха малко по-напред. Само една преобърнатата

колесница лежеше близо до парапета на спината. Камшикът изплющя по гърба на великолепния лъв кон и Кресценс зави към вътрешното перило и натъпка четирите коня в тясната пролука. Левият се ожули в каменното перило, външният кон закачи крак във въртящото се колело... но преминаха. Колесницата също профуча през тясната пролука, подскочи във въздуха, все едно че Кресценс за миг полетя, като в икона на сина божий Хеладик. Но премина.

Толкова по-ужасно жалко беше, при всичкия този проявен кураж и съвършено умение, когато външното колело на колесницата подскочи и се затъркаля зад него, откачило се, докато преминаваше през отломките.

Колкото и храбър и опитен да е човек, все пак не може да кара колесница с едно колело. Кресценс срязва юздите пред корема си, остана за миг прав в ужасно наклонящата се колесница, вдигна ръката с ножа в кратък, но ясно видим поздрав към смаляващата се напред фигура на Скорций и скочи.

Претъркаля се няколко пъти, както бяха научени всички състезатели от млади, и след това се изправи, сам на пясъка. Смъкна кожения шлем, поклони се към императорската ложа – без да обръща внимание на другите впрягове, вече идващи от завоя – след което разпери примирено ръце и се поклони също толкова ниско към трибуните на Зелените.

След това се отдръпна от пистата към спината. Прие подаденото му от един от слугите шише с вода. Отпи дълбоко, изля останалото на главата си и остана неподвижно настръхнал сред обелиски и статуи, с открития и страстен плам на отчаянието си, докато Скорций превръщаше последния кръг в процесия с една колесница, а после пробяга и самият кръг на Победата, за да приеме венеца, докато Сините се бяха отдали на безумно ликуване, а самият император в катизмата – равнодушният император, който не беше пристрастен към никоя партия, който дори не обичаше надбягванията – вдигна ръка за поздрав към триумфиращия колесничар.

Скорций не показа нито капка превзетост, нямаше я у него надутата, суетна поза на ликуващия победител. Никога не го правеше. Не го беше правил от дванадесет години и хиляда и шестстотин триумфа. Просто препускаше, печелеше и прекарваше нощите си обсипан с почести в някой палат или в нечие ложе.

Кресценс бе имал достъп до счетоводните книги на своята фракция. Знаеше какви огромни суми заделят Зелените за контразаклинания срещу табличките с проклетия, поръчвани срещу Скорций през годините. Допускаше, че Сините на свой ред са похарчили тази година още

повече.

Щеше да е приятно, помисли си, докато бършеше прах и пот от лицето си сред статуите в последния състезателен ден от своята първа година в Сарантион, да можеше да го мрази. Представа нямаше как Скорций бе съобразил, че отломките все още ще са там след един толкова обикновен сблъсък на две колесници. Всъщност така и нямаше да попита, но ужасно му се искаше да го разбере. Бяха го оставили да хване вътрешната пътека в последния кръг и той бе направил точно каквото му бяха позволили – като дете, бързащо да сграбчи сладкиша, помислило си, че възпитателят му е обърнал гръб.

Забеляза, малко кисело, че съюзникът му, препускащ за Червените в седмата пътека – Барас, Варас или както там се казваше – онзи, когото Скорций беше залъгал с приказките си в началото, всъщност е догонил изтощения впряг на Белите в последния завой и е спечелил второто място с немалката награда. Чудесен резултат за един младеж, състезаващ се втори за Червените, а и предотвратяваше пълното тържество на Сините и Белите.

Реши, че при всички тези обстоятелства ще е неуместно да го кори. По-добре бе да остави това надбягване зад гърба си. Днес предстояха още седем надпревари, той беше в четири от тях и все още искаше своите седемдесет и пет победи.

На връщане към съблекалните под зрителските трибуни, за да отдъхне преди второто си надбягване този следобед, разбра, че вторият на Сините, Давзис, падналият при сблъсъка, е издъхнал – счупен врат – при падането или докато са го изнасяли.

Деветия колесничар винаги препускаше с тях. Днес беше показал лицето си.

На Хиподрума препускаха в почит към слънчевия бог и императора и за да донесат радост на хората, а някои – в чест на храбрия Хеладик, и всички знаеха – всеки път, щом застанеха зад конете – че може да загинат тук, пред тълпата.

7.

Може ли човек да забрави какво е да си свободен?

Въпросът я бе споходил по пътя и все още я измъчваше, не получил отговор. Може ли една година в робство завинаги да дамгоса характера ти? Или това, че са те продали? У дома тя беше с остър език, остроумна,

язка. Еримицу. Прекалено умна, за да се омъжи, безпокоеше се майка ѝ. Сега беше уплашена до дъното на душата си: притеснена, объркана, подскачаща при всеки звук, извърщаща очи. Цяла година бе търпяла всеки мъж, който плати на Моракс, да я използва както пожелае. Цяла година, през която я биеха и за най-малката грешка, понякога и без повод, само за да не забравя положението си.

Бяха престанали чак накрая, когато им трябваше без белези, чиста като жертвено животно, за да умре в гората.

От стаята си в хана Кася чуваше шумовете от Хиподрума. Звук несекащ, като от водопадите в родния ѝ север, но усилващ се на интервали – не като падащите отвисоко води – в съкрушителен грохот, рев като от хилядогърлен звяр, щом дойдеше някой съдбовен обрат, ужасен или удивителен там, където бягаха конете.

Зубирът в леса не беше издал никакъв звук. Там се бе възцарила тишина, под и над листа, загърнати и затаени в мъгла. Светът, затварящ се в най-малкото нещо, в единственото нещо. Нещо ужасно или удивително, и върнатият ѝ живот, отвеждането ѝ от Елшовия лес и в Сарантион, за който не беше и бленувала. И на свобода, която беше блян всяка нощ цяла година.

Точно в този момент на Хиподрума се бяха сбрали осемдесет хиляди души. Карулус го беше казал. Такова число умът ѝ дори не можеше да побере. Близо петстотин хиляди имаше в града, казал бе Карулус. Дори след въстанието преди две години и след чумата. Как бе възможно да не тръпнат от страх всички тези хора?

Беше прекарала предобедна в тази малка стая. Помислила бе да поръча да ѝ донесат яденето тук, с промяната, която това щеше да въплъти, и зачудена кое ли момиче, ребитото и наплашено, ще се появи с подноса за „дамата“.

Дамата с войниците. С мъжа, който отиваше в двореца. Тя беше тази дама. Карулус се бе погрижил всички долу да го научат. Тук раболепното обслужване вървеше с високия сан, както и навсякъде, а отварянето на Бронзовите порти бе прагът към света в Сарантион.

Марциниан беше отишъл там. Или по-скоро Гай Крисп. Беше казал да го наричат така насаме. Името му беше Криспин. Беше имал жена, Иландра. И тя беше умряла, както и двете му дъщери. Викал беше името ѝ в един крайпътен хан.

Не беше докоснал Кася от онази нощ, след Елшовия лес. Дори тогава я беше накарал да спи в наметалото му на пода – в началото. Тя сама бе дошла в леглото му, когато извика. Едва тогава се беше обърнал към

нея. И само тогава. След това беше дал да се разбере, че ще си има своя стая, докато пътуваха с войниците през понеслите сухи листа есенни ветрове, през бързите реки на Саврадия и сребърните мини, през ожънатите нивя на Тракезия, а след това – първата смайваща гледка с тройните стени на Града.

Петстотин хиляди души.

Кася, чийто свят се въртеше и променяше толкова бързо, че и умно момиче като нея трудно можеше да се оправи, представа си нямаше как да опише и подреди онова, което изпитваше. Толкова беше смутена и обърквана от бързия ход на нещата. Можеше да се изчерви – точно сега, – ако си припомнеше част от онова, което наистина бе изпитала, неочаквано, малко преди зазоряване в онези единствена нощ.

Беше в стаята си, чуваше Хиподрума, кърпеше наметалото си – своето наметало. Нямаше опит в боравенето с игла и конец, но трябваше да го направи. В края на краищата беше слязла в гостилницата за обяд. Нали беше еримицу, умната, съзнаваше, че ако си позволи да остане затворена между четири стени и зад заключени врати, може никога повече да не излезе навън. Колкото и да беше трудно, слезе долу, насила. Обслужиха я небрежно, но не и пренебрежително. Всичко, което една жена можеше да очаква навярно, особено тук, в Града.

Поръча си печена патица с праз лук, хляб и чаша разрежено вино. Хрумна ѝ, докато се хранеше в края на масата, че никога в живота си не го е правила: да ѝ поднесат храна в хан, като гост, и да пие вино. Сама.

Никои не я притесни. Гостилницата беше почти празна. Всички бяха на Хиподрума или празнуваха последния ден на Дикания на улиците, грабежа храна и пиене от сергиите, махаха на шумните развяващи знамена членове на гилдиите и на партиите, надпреварващи се по пистите на Хиподрума. Чуваше ги отвън, в слънчевия есенен ден. Наложил си да се храни бавно, да си изпие виното, дори си наля втора чаша. Беше свободна гражданка на Сарантийската империя под управлението на Валерий Втори. И беше ден на голямо празненство. Стресна се, когато прислужницата я попита иска ли диня за десерт.

Косата ѝ беше същата като нейната. Но беше по-стара. И имаше стар белег на челото. Кася ѝ се усмихна, когато ѝ донесе динята, но тя не отвърна на усмивката ѝ. Малко след това обаче ѝ донесе голям стакан с две дръжки, пълен с грейно вино с подправки.

– Не съм поръчвала това – каза притеснено Кася.

– Знам. А трябваше. Денят е студен. Това ще те успокои. Мъжете ти скоро ще се върнат и ще са възбудени. Винаги са възбудени след

надбягвания. Пак ще имаш много работа, скъпа.

И се отдалечи, пак без да ѝ се усмихне, преди Кася да успее да я поправи. Все пак си беше доброта. „Скъпа“. Искаше да изрази доброта. Значи и това все още можеше да се случи, в градовете.

Виното беше хубаво. Миришеше на зрели плодове и топлина. Кася си седеше кротко, отпиваше по малко – и го довърши. Гледаше през отворената врата към улицата. Несекващ поток от хора, напред и назад. От целия свят. Улови се, че мисли за майка си, за родния дом, а после за това къде беше самата тя сега. В този момент. Мястото сред божия свят, където се бе озовала. А после си помисли за онази нощ, в която бе легнала с Марциниан – Криспин, – и това отново я накара да се изчерви и да се почувства изключително странно.

Направи това, което Карулус ѝ бе наредил, и накара прислужницата да добави храната към сметката за стаята ѝ, след което се върна горе. Имаше си своя стая. Затворена врата, с нова ключалка. Никой нямаше да влезе и да я използва, или да ѝ заповяда да направи нещо, което не иска. Толкова прекомерен лукс, че чак плашеш. Седна до малкия прозорец, с иглата в ръка и с наметалото, топло на коленете ѝ, но греяното вино след другите две чаши я беше замаяло и сигурно беше задрямала под лъча слънчева светлина.

Силното чукане по вратата я сепна. Стана припряно, загърна се в наметалото – неволен жест на самозащита – и отиде до вратата. Не я отвори.

– Кой е? – попита. Гласът ѝ прозвуча колебливо.

– А, да. Казаха, че си били довели блудница. – Стегнат глас, на човек от изтока – възпитан, но рязък. – Искам да видя западняка, Марциниан. Отвори.

Тя беше еримицу, напомни си Кася. Беше. Беше свободна, имаше права по закон, ханджията и хората му бяха долу. Беше посред бял ден. И Марциниан може би точно сега имаше нужда тя да не изгуби самообладание. Беше чувала достатъчно често как Моракс говореше с търговци и благородници. Можеше да го направи.

Пое си дъх.

– Кой го търси, ако мога да попитам?

Последва къс сух смях.

– Не говоря с проститутки през заключени врати.

Гневът явно помогна.

– А аз не отварям врати на невъзпитани непознати.

Тишина. Чу как дъските в коридора изскърцаха. Мъжът се окашля.

– Нахална кучка. Аз съм Сироес, майстор на мозайки в Имперския двор. Отвори.

Тя отвори. Можеше и да е грешка, но Марци... – Криспин – бе повикан тук, за да прави мозайки за императора, а този човек...

Този човек беше нисък, дебел и плешив. Беше със скъпа тъмносиня дълга до прасците ленена туника, шедро извезана със златна нишка, с пурпурно наметало над нея, също с богато златно вземо.

Имаше кръгло самодоволно лице, черни очи и дълги пръсти, някак в странно противоречие с общото впечатление за закръглена мекота. Видя по ръцете му същата мрежа от драскотини и белези като на Криспин. Беше сам, ако не се броеше слугата, застанал малко по-назад в коридора.

– Аха – каза Сироес. – Обича мършапи жени. Нямам нищо против тях. Колко взимаш за следобедна среща?

Беше важно да запази спокойствие. Тя беше свободна гражданка.

– С всички ли жени, които срещате, се държите така обидно? Или аз съм ви обидила с нещо? Чувала съм, че господата в Имперския прецинт са известни с вежливостта си. Изглежда, съм зле осведомена. Да повикам ли ханджията да ви изхвърли, или просто трябва да запищя?

Той се поколеба и този път, като го погледна, ѝ се стори, че забеляза нещо. Беше неочаквано, но бе почти сигурна.

– Да ме изхвърлят? – Отново късият хриплив смях. – Ти не си нагла. Просто си невежа. Къде е Марциниан?

„Внимавай – каза си тя. – Този е важна особа“. Криспин може би щеше да зависи от него, да работи с него, за него. Не можеше да се поддаде нито на паника, нито на гняв.

Смири тона си и наведе очи, спомни си как Моракс се държеше с търговците с тлъсти кесии.

– Съжалявам, благородни господине. Може да съм варварка и неприявникала с Града, но не съм ничия блудница. Марциниан от Варена е на Хиподрума с трибуна на Четвърти Саврадийски.

Сироес изруга. А тя отново го улови – онзи намек за нещо неочаквано.

„Страх го е“, помисли си.

– Кога ще се върне?

– Може би щом свършат надбягванията, господине. – Чуха рев отвъд тесните улици и широкия форум пред Хиподрума. Някой беше спечелил надпревара. Друг беше загубил. – Ще го почакате ли? Или да му предам съобщението ви?

– Да чакам?! Едва ли. Но е забавно, длъжен съм да призная. Родиецът си въобразява, че може да ходи по игри, след като загуби толкова божие време, докато дойде.

– Едва ли е нередно точно на Дикания, не мислите ли? Казаха, че императорът и канцеларът ще са на Хиподрума. Днес няма насрочени дворцови аудиенции.

– Аха. И кой ви информира толкова изчерпателно?

– Трибунът на Четвърти Саврадийски е много добре запознат с порядките тук, господине.

– Ха! Саврадиец! Провинциален войник.

– Да, господине. Той, разбира се, е офицер и му се налага да се явява на заседания при върховния стратег. Това, предполагам, изисква да е запознат с дворцовите порядки. Колкото може повече. Но, разбира се, както казахте, едва ли е много запознат.

Вдигна глава, колкото да улови неспокойния поглед на госта. После отново бързо сведе очи. Можеше да се справи с това. Възможно беше все пак.

Сироес изруга отново. – Не мога да чакам някакъв си невеж западняк. Тази нощ след колесниците ще има пир. Имперски пир. Удостоен съм с място на него. – Замълча. – Предай му това. Предай му, че... дойдох като колега, да му кажа добре дошъл, преди... напрежението при появата му в двора, което му предстои.

Тя задържа очите си сведени.

– Ще се зарадва на тази чест, знам. И ще се ядоса, че е пропуснал визитата ви, благородни господине.

Майсторът подръпна наметалото на едното си рамо, за да намести стегналата го златна игла.

– Не се престаравай толкова с учтивостите. Не подхождат на мършава блудница. Виж, да те начукам имам достатъчно време. Ще си смъкнеш ли дрешките за половин солид?

Кася съдържа хапливия си отговор. Смайващо, но вече не се боеше от него. Той беше уплашеният. Срещна погледа му.

– Не. Няма. Но ще кажа на Марциниан от Варена че сте били тук и сте го предложили.

И посегна да затвори вратата.

– Чакай! – Гостът на прага примига. – Пошегувах се. Хората от провинцията никога не разбират дворцовото остроумие. Ти... случайно да... имаш опит с работата му или, мм, какво е отношението му към трансферния метод на подреждане на тесери?

Уплашен човек. Уплашените понякога бяха опасни.

– Не съм нито негова блудница, нито негова чирачка, господине. Когато се върне, ще му предам какво сте искали да научите.

– Не! В смисъл... не си прави труда. Ще обсъдя въпроса с него, лично. Ще трябва да се уверя в професионализма му. Разбира се.

– Разбира се – отвърна Кася и затвори вратата на главния майстор на мозайки в Имперския двор.

Заклучи я, облегна се на касата и без да може повече да се съдържи, започна тихо да се смее и да плаче едновременно.

Ако се беше върнал в хана след надбягванията, както се канеше, ако беше поговорил с Кася и бе научил за срещата ѝ с един посетител – подробностите от която среща щяха да означават за него много повече, отколкото за нея – Криспин почти със сигурност щеше да се държи съвсем другояче в някои от последвалите събития.

Това, от своя страна, можеше да доведе до значителна промяна в разни неща, както лични, така и с по-широко значение. Всъщност можеше да промени живота му, а и живота на много други хора, и – макар и спорно – да повлияе на хода на събитията в империята.

Това се случва по-често, отколкото подозираме. Любовници се срещат за първи път на вечеря, на която човек за малко е пропуснал да се яви. Буре вино, паднало от каруца, чупи крака на някой, решил импулсивно да свърне от пътя си към любимата си баня. Хвърлената от убиец кама не успява да убие само защото нарочената жертва се обръща – случайно – и я вижда. Обратите на съдбата в сътворения от бога свят се оформят и променят точно по този начин.

Криспин не се върна в хана.

Или по-точно, докато тримата с Карулус и Варгос се приближаваха по залез-слънце през шумните, гъмжащи от народ празнични улици, неколцина мъже се отлепиха от предната стена на хана, където бяха стояли досега, и тръгнаха към тях. Бяха облечени в пестеливо извезани дълги до коленете тъмнозелени туники с вертикални кафяви ивици от двете страни, кафяви панталони и с тъмнокафяви колани. Носеха едни и същи огърлици с медальони – някакъв служебен знак вероятно. Бяха сериозни и съдържани, в пълно противоречие с царящата наоколо празнична буркотия.

Щом ги видя, Карулус спря. Изглеждаше предпазлив, но не и притеснен. Криспин отчете това и остана спокоен, щом водачът на шестимата пристъпи пред него. Дори се възхити на добрия вкус и кройката на

облеклото му. Малко преди мъжът да заговори, осъзна, че е евнух.

– Вие ли сте майсторът на мозайки Марциниан от Варена?

Криспин кимна и каза:

– Може ли да знам кой пита?

Кася гледаше от прозореца. Беше гледала тримата още откакто радостните възгласи от Хиподрума заглъхнаха. Гледаше ги и си мислеше дали да не им извика. Не го направи. Разбира се.

– Изпратени сме от службата на канцелара. Поканен сте да се явите в Имперския прецинт.

– Това ми е известно. Точно заради това дойдох в Сарантион.

– Не разбирате. Оказана ви е висока чест. Трябва да дойдете тази вечер. Веднага. Императорът вдига празничен пир. Веднага след това ще ви приеме в Атенинския палат. Съзнавате ли какво означава това? Хора с най-висок сан чакат седмици, месеци, за да ги приемат. Посланиците понякога напускат Града без никаква аудиенция. Вие ще бъдете представен тази вечер. Императорът е много загрижен за бързия напредък на работата с новия Храм. Трябва да ви отведем с нас и да ви подготвим.

Карулус подсвирна тихо. Варгос стоеше неподвижен и слушаше. Криспин отвърна:

– Висока чест, наистина. Но веднага? В сегашния си вид ли трябва да бъда представен?

Евнухът се усмихна.

– Едва ли. – Един от спътниците му изсумтя шумно, насмешливо.

– Значи трябва да се окъпя и преоблека. Цял ден бях на Хиподрума.

– Това е известно. Едва ли си носите достатъчно подходящо облекло за официално дворцово представяне. Вие сте тук по покана на канцелара, следователно Гесий поема отговорността за вас пред императора. Ние ще се погрижим за външния ви вид. Елате.

И той тръгна. Нали затова беше дошъл.

Кася гледаше от прозореца и хапеше устна. Импулсът да извика след него бе много силен, макар да не знаеше защо. Предусещане. Нещо от полусвета? Сенки. Когато Карулус и Варгос се качиха, тя им каза за следобедния посетител, за последния странно професионален въпрос, който беше задал. Карулус изруга, с което само усили страховете ѝ.

– Нищо не може да се направи – каза той след малко. – Няма как да му се каже тепърва. Има някакъв капан тук, но трябваше и да се очаква, в този двор. Но Джад е свидетел, пипето му сече. Да се надяваме, че няма да го остави и сега.

– Аз трябва да вървя – каза Варгос, след като помълчаха малко. – Залез-слънце е.

Карулус го погледна, намигна хитро на Кася и ги поведе енергично навън по гъмжащите с хора, вече тъмни улици, към един от по-големите параклиси, малко назад към тройните стени. Сред гъстото множество в пространството пред олтара и слънчевия диск зад него заслушаха вечерната служба, редена с напевен глас от един слаб чернобрад духовник. Кася ставаше и коленичеше, ставаше и коленичеше между двамата мъже, стараше се да не мисли за зубира, за Гай Крисп и за всички тези хора, плътно отрупани около нея толкова близо и тук, и в огромния Град.

Вечеряха в една таверна недалече от параклиса. Отново тъпни. Имаше много войници. Карулус ги поздравяваше и немалко от тях вдигаха чаши за поздрав, но нали все още бяха предпазливи, си избраха едно кътче най-отзад, по-надалече от шума. Той я накара да седне с гръб към тъпната, за да не ѝ се налага дори да поглежда някой друг освен Варгос и него. Поръча храна и вино за тримата и почна да задява прислужницата. Беше загубил доста пари на надбягванията, разбра Кася. Загубата като че ли не го беше потиснала обаче. Явно не бе от хората, които лесно губят дух.

Гневът му беше неописуем. Бе насилен и оскърбен, унизен до самото си естество. Крещя, обзет от богохулна ярост, мята се дивашки, пръскаше фонтани вода от ваната, докато всички не подгизнаха.

Смееха му се. И после, докато лежеше отпуснат, с невинно притворени очи в чудесната топла благоуханна вода, Криспин разбра, че всъщност няма никакъв избор. Така че приключи с ръмженето, проклятията и мръсните закани какво ще им направи, които явно ги развеселяваха още повече, и ги остави да довършат онова, което бяха започнали – или щеще да изглежда безнадеждно луд.

Обръснаха му брадата.

Явно в двора на Валерий и Аликсана беше модно мъжете да са с гладко обръснати лица. Само варварите, войниците от хинтерланда и глупавите провинциалисти носели косми по лицата си, говореше евнухът, докато боравеше с ножиците, а после – и с лъскавия остър бръснач, с кисела физиономия, в израз на неописуемо отвращение. Приличали на мечки, пръчове, турове и други зверове, така смяташе.

– Ти пък какво знаеш за туровете? – изръмжа горчиво Криспин.

– Нищичко! Слава на святия Джад в милостта му! – трескаво отвърна евнухът и направи знака на слънцето с бръснача, което предизвика

нов смях сред приятелите му.

Хората в двора, обясни той търпеливо, докато боравеше прецизно с бръснача, имали дълг пред бога и императора да изглеждат колкото може по-цивилизовано. Един червенокос мъж да носи брада, заяви твърдо, било такава провокация, проява на такава безкултурие, че все едно... все едно да си пуснеш душата по време на утринни молитви в Имперския храм.

Докато малко по-късно чакаше в едно преддверие в Атинския палат, облечен в коприна за втори път в живота си, с меки кожени обувки и късо тъмнозелено наметало, защипано на рамото му над дълга гълъбовосива туника, обшита с черна ивица, Криспин не можеше да спре да не опипва лицето си. Ръката му непрекъснато се вдигаше и го обхождаше сама. Бяха му поднесли огледало в банята: великолепно изделие с дръжка от слонова кост и с гроздове и листа, изваяни по сребърния гръб, с удивително гладко стъкло, почти без някакво изкривяване.

Зяпна го някакъв непознат – мокър, пребледнял и навъсен. С гладки бузи, като на дете. Имал си беше брада още преди да срещне Иландра. Отпреди повече от десет години вече. Почти не можеше да познае или да си спомни странно уязвимия, свирепо навъсен мъж с квадратна брадичка, когото видя в огледалото. Очите му бяха много сини. Устата и цялото лице изглеждаха някак незащитени, оголени. Опита малка, бърза усмивка и веднага спря. Нито изглеждаше, нито чувстваше това лице като свое. Бяха го... променили. Това не беше той. Чувството съвсем не беше успокоително, особено сега, докато се подготвяше да го представят в най-заплетения и опасен двор на света, при това с фалшиво име и донесъл тайно послание.

Все още беше ядосан и намираше някакво убежище в това от усилящото се безпокойство. Знаеше, че служителите на канцелара бяха действали безспорно с добра воля и с добродушна търпимост към гневния му изблик, който ги окъпа всичките. Евнусите искаха да създаде добро впечатление. Дали му бяха да разбере, че това се отразява и на тях. Подписът на Гесий го бе призовал тук и беше изгладил пътя му. Сега стоеше тук, в това великолепно, осветено от свещи преддверие, чуваше шума от започващия да влиза в тронната зала имперски двор през двукрилата врата отсреща и беше – по някакъв сложен начин – представител на канцелара, макар така и да не го беше виждал.

Човек идва в Имперския прецинкът вече обвързан по някакъв начин, със закъснение осъзна Криспин. Още преди да е дошъл ред за първите думи или за колениченията. За колениченията му бяха обяснили.

Указанията бяха точни и го накараха да ги упражни. Въпреки че го мислеше за глупаво, усети как сърцето му се разгуптя и сега това се върна, щом чу сановниците от двора на Валерий Втори от другата страна на величествените, обковани със сребро врати.

Смехът се лееше на вълни, чуваше се приглушено весело мърморене. Бяха в добро настроение в този празничен ден.

Отново потърка голата си брадичка. Гладкостта ѝ беше ужасна, изнервяща. Все едно някой обръснат, натруфен в коприна и напарфюмиран сарантийски придворен стоеше в тялото му, на половин свят от дома. Бяха го лишили от представата за самия себе си, която беше градил с години.

И това усещане – тази натрапена промяна във външност и самоличност – вероятно имаше нещо общо с всичко, което последва, реши той след време.

Нищо не беше намислено предварително. Това поне го знаеше. Той просто беше един безразсъден човек, готов винаги да спори и противоречи. Майка му винаги го беше казвала, жена му, приятелите. Отдавна се беше отказал да го оспорва. Обикновено почваха да се смеят, щом почнеште, затова беше престанал.

След проточилото се чакане и взирането в синята луна, издигнала се отвъд прозореца, събитията се развиха бързо – щом веднъж започнаха. Сребърните врати се разтвориха широко. Криспин и представителите на канцелара бързо се обърнаха. Двама гвардейци – невероятно високи, в бляскави сребристи туники – излязоха от тронната зала. За миг Криспин зърна зад тях движение и цветове. Разнесе се благоухание на тамян. Чу музика, после това – полюшващи те се цветове – спря. Зад гвардейците се появи мъж, облечен в пурпур и бяло, с церемониален жезъл в ръце. Един от евнусите му кимна и той погледна Криспин. Усмихна се – проява на щедрост в такъв момент – и каза:

– Изглеждате напълно подходящо. Очакват ви с благоволение. Дядя да е с вас.

Криспин пристъпи колебливо напред и застана до херолда на прага. Той го изгледа равнодушно през рамо.

– Марциниан от Варена, нали?

Наистина не го беше мислил предварително.

Още докато го изричаше, през ума му мина мисълта, че може да го убият заради това. Потърка се по толкова гладката брадичка и заяви, съвсем спокойно:

– Не. Името ми е Гай Крисп. Но от Варена, да.

Слисането изражение на херолда можеше дори да се нарече комично, ако ситуацията бе малко по-друга. Един от гвардейците до Криспин леко помръдна, но без никакво друго движение, без дори да извърне глава.

– Да ти го начукам! – прошепна херолдът с изисканото произношение на източната аристокрация. – Да не мислиш, че ще обявя друго име вместо това в списъка? Вътре прави каквото си искаш.

И пристъпи важно в залата, и удари по пода с жезъла. Бърборенето на придворните вече беше спряло. Бяха се подредили в шпалир, изчакваха, отворили пътека през залата.

– Марциниан от Варена! – заяви херолдът и името отекна под купола на залата.

Криспин пристъпи напред, със замаяна глава, усетил десетки ухаения, поглъщащ хиляди цветове, но размити и замъглени. Направи предписаните три стъпки, коленичи, опря чело в пода. Изчака, като преброи до десет наум. Изправи се. Нови три стъпки към мъжа, седящ сред огрението от свещите златен блясък, който трябваше да е тронът. Коленичи отново, сведе отново глава и пак докосна с чело хладната каменна мозайка. Преброи, като се мъчеше да успокои разтуптяното си сърце. Изправи се. Нови три стъпки, за трети път коленичи и се наведе.

Този последен път остана така, както му бяха наредили, на десет крачки от императорския трон и втория трон до него, на който седеше жена с ослепителни накити. Не вдигна очи към нея. Чу леко любопитно мърморене откъм придворните благородници, дошли от пира да видят двора новодошъл родиец. Родийците все още будеха интерес. Някой подхвърли шега, звънна кръшен женски смях, след това тишина.

Тишина, в която заговори нечий тънък като папирус, много ясен глас.

– Бъди добре дошъл в Императорския двор на Сарантион, художнико. От името на августейшия император и императрица Аликсана Първа, разрешено ти е да станеш, Марциниан от Варена.

Това трябваше да е Гесий, реши Криспин. Канцеларът. Покровителят му, ако имаше такъв. Затвори очи и си пое дълбоко дъх. Остана съвсем неподвижен, с чело, опряно на пода.

Последва пауза. Някой се изкикоти.

– Разрешено ти е да станеш – повтори тънкият сух глас. Криспин си помисли за зубира в леса. А после за Линон, птицата – душата, – която бе говорила в ума му, макар и толкова за малко. Спомни си, че бе пожелал да умре, когато издъхна Иландра. Отвърна, без да вдига глава, но

колкото може по-ясно:

– Не смея, господарю.

Шумолене – затаени гласове, дрехи, като листа, сипещи се по пода. Усещаше смесените благоухания, хладината на мозайката, музиката беше секнала. Устата му беше пресъхнала.

– Възнамеряваш да останеш проснат така вечно? – В гласа на Гесий се долови остра нотка.

– Не, ваше сиятелство. Само докато не ми бъде дадено правото да застана пред императора със собственото си име. Иначе съм измамник и заслужавам смърт.

Това ги накара да онемее.

Канцеларът за миг като че ли се стъписа. Гласът, който заговори след това, беше школуван, изящен. И женски. След време Криспин ще се да си спомня как я чу за първи път. Тя каза:

– Ако всички, които са мамили в тази зала, трябваше да умрат, боя се, че нямаше да има кой да ни съветва или забавлява.

Удивително беше как една тишина и друга тишина можеха да са толкова различни. Жената – а той съзнаваше, че това е Аликсана и че този глас ще остане в ума му завинаги – продължи след добре премерената пауза:

– Предпочитате по-скоро да бъдете наричан Гай Крисп, доколкото разбирам? Художникът, достатъчно млад, за да тръгне на път, след като поканеният му колега е преценил, че е твърде слаб за това пътуване?

Дъхът на Криспин излезе от гърдите му все едно, че го бяха ударили в корема. Те знаеха. Знаеха. Как – представа нямаше. От това следваха много неща, плашещо много, но нямаше никаква възможност да го премисли. Постара се да запази спокойствие, опрял чело в пода.

– Императорът и императрицата познават хорските сърца и души – промълви най-сетне. – Наистина дойдох вместо своя съдружник, за да предложа на императора каквато помощ ми е посилна със скромните си умения. Ще държа на своето име, както императрицата ме удостои, като го изрече, или ще приема наказанието, полагащо ми се за тази дързост.

– Нека да го изясним съвсем точно. Ти не си Марциниан от Варена, така ли? – Нов глас, властен и рязък, някъде близо до двата трона.

Карулус бе отделил малко време през последните етапи на пътуването им, за да му разкаже каквото знаеше за имперския двор. Криспин беше почти сигурен, че говори Фаустин, главният официариий. Съперник на Гесий, може би най-властната особа тук – след онзи на трона.

Онзи на трона нищо не беше казал дотук.

– Изглежда, че някой от вашите куриери не е предал както подобава императорската покана, Фаустин – заяви Гесий със сухия си глас.

– По-скоро изглежда, че евнусите на канцелара не са успели да се уверят, че един мъж, официално представен в двора, наистина е този, за когото се представя – не остана длъжен другият. – Това е опасно. Защо наистина се представихте за Марциниан, художнико? Това е измама.

Трудно му беше да го направи с глава, опряна в пода.

– Не съм. Изглежда, че... за съжаление... херолдът погрешно е чул името ми, когато му го казах. Наистина му казах кой съм. Името ми е Гай Крисп, син на Хорий Крисп. Майстор съм на мозайки и такъв съм бил през целия си зрял живот. Марциниан от Варена е мой колега и съдружник вече от дванадесет години.

– Херолдите – тихо каза императрицата с изумителния си копринен глас – не са много от полза, щом правят такива грешки. Не бихте ли се съгласили, Фаустин?

Което, разбира се, отговаряше на въпроса кой назначава херолдите, помисли Криспин. Умът му работеше трескаво. Хрумна му, че си създава врагове с всяка изречена дума. Все още нямаше представа как императрицата – а и императорът, трябваше да приеме – бяха научили името му.

– Това ще го разследвам, естествено, трижди въздигната. – Резкият тон на Фаустин изведнъж омегна.

– Не мисля, че сме изправени пред кой знае какво затруднение тук – намеси се нов глас, прям и уверен. – От Родиас беше поканен художник, художник се е отзовал. Съдружник на поканения. Ако е подходящ за задачите, които му се възлагат, едва ли е важно, бих казал. Би било жалко да се помрачи празничното настроение, ваше величество, с разнищване на такава дреболия. Не сме ли тук, за да се веселим?

Криспин не знаеше кой може да е този човек – първият, обърнал се пряко към Валерий. Слухът му обаче долови две неща. Едното, след миг тишина, беше вълна на съгласие и облекчение, възвърнатото ведро настроение в залата. Който и да беше, несъмнено трябваше да е много важна особа.

Другият звук, който долови, беше съвсем тихото изскърцване пред него.

Нищо нямаше да означава буквално за всеки друг, озовал се тук, в неловката поза на Криспин, с чело, опряно в пода. Но за майстор на мозайки този звук значеше нещо. Без да може да го повярва отначало, той се вслуша. Чу отляво и отдясно едва прикрит смях и бърз шепот – и

спряха. А тихият неспиращ скърцащ звук пред него продължи.

Дворът се забавляваше тази нощ, помисли си той. Хубава храна, вино, флирт, остроумни шеги несъмнено. Беше нощ – празнична нощ. Представи си женски длани, полегнали в очакване на мъжки ръце, ухаещи, облечени в коприна тела, нежно прегърнати, докато гледат. Един родиец, заслужил наказание за дързостта си, можеше да предложи чудесно забавление.

Не мислеше да им го предложи.

Беше тук в Сарантион със собственото си фамилно име, син на баща, който щеше да се гордее неописуемо в този момент, и не беше склонен да стане жертва на шега.

Беше опърничав. Беше си го признал, отдавна. Понякога това можеше да е самоунищожително. И това беше признал. Също тъй беше пряк потомък на народ, управлявал империя много по-голяма от тази, по време, когато този град е бил не повече от отрупани, брулени от ветровете колиби на един скалист нос.

– Е, добре тогава – заговори канцеларът Гесий с глас почти толкова сух като преди, но не съвсем. – Разрешава ти се да станеш, Гай Крисп, родиецо. Хайде, стани и се изправи пред всемогъщия, възлюбления на Джад, високо въздигнатия император на Сарантион.

Някой се изсмя.

Той се изправи, бавно. С лице срещу двата трона.

Единият трон. Пред него седеше само императрицата. Императорът беше изчезнал.

„Високо въздигнатият – помисли Криспин. – Страшно остроумно“.

Знаеше, че очакват да изпадне в паника. Да изглежда объркан, стъпан, дори ужасен, може би да се заобръща в кръг като замаян мечок да търси императора, и ченето му да увисне слисано, след като не го намери.

Вместо това той погледна нагоре, с небрежно одобрение. И щом го направи, се усмихна на това, което видя. Джад явно можеше да е щедър понякога, дори към по-низши, незаслужили щедростта му смъртни.

– Смирен съм неизразимо – заяви той съдържано, на фигурата, увиснала горе на златния трон под богато украсения купол. – Трижди въздигнати императоре, за мен ще е висока чест да помогна във всяка мозаична работа, която вие и вашите доверени слуги бихте решили, че е редно да ми се възложи. Бих могъл също така да предложи някои мерки за подобряване ефекта от вашето въздигане на преславния трон.

– За подобряване ефекта?! – Отново резкият глас на Фаустин,

стъписан. Възбудено мърморене из залата. Шегата се бе развалила. Родиецът, странно как, не се беше подвел.

Криспин се зачуди що ли за ефект е правело това съоръжение през годините. Варварски вождове и крале, търговски пратеници, дългобради басаниди или облечени в кожи карчитски посланици, всички сигурно с голямо закъснение бяха вдигали очи нагоре, за да видят Святия император на Джад увиснал във въздуха на трона си, извисил се и видимо неподдържан от нищо, въздигнат телом толкова над тях, колкото беше и с мощта си. Или такова поне щеше да е посланието зад хитрата насмешка.

Отвърна кротко, все още загледан нагоре, не към главния официариий.

– Един майстор на мозайки прекарва голяма част от живота си в качване и слизане по всевъзможни платформи и макари. Бих могъл да предложа някои изобретения, които имперските инженери може да приложат, за да е безшумен механизмът например.

Усещаше, че императрицата го гледа от трона си. Беше невъзможно да не я усети. В прическата на Аликсана имаше повече скъпоценности от всичко, което бе виждал през живота си.

Задържа погледа си прикован горе.

– Бих добавил, че може би щеше да е по-въздействащо, ако трижди въздигнатият император беше поставен така, че да бъде огрян от лунната светлина, която тъкмо нахлува през прозорците от юг и запад в купола. Забележете как светлината пада само върху великолепните императорски стъпала. Представете си ефекта, ако Възлюбеният на Джад висеше в този момент в лъчистото сияние на почти пълната синя луна. Една намотка и половина по-малко, струва ми се, на въжетата, и това щеше да е постигнато, господарю.

Мърморенето придоби малко по-мрачен тон. Криспин го пренебрегна.

– Всеки компетентен майстор на мозайки трябва да има таблици за изгрева и залеза на двете луни, а инженерите могат да се възползват от тях. Когато редяхме тесерите на куполите на някои храмове или дворци в Батиара, имахме щастието – двамата с Марциниан – да постигаме приятни за окото ефекти, след като знаехме кога и къде луните ще огреят със светлината си през сезоните. За мен би било чест да помогна на имперските инженери в тези неща.

Замълча, все още загледан нагоре. Мърморенето също спря. И се възцари многозначителна тишина – тук в огряната от свеци тронна зала на Атенинския палат, сред обсипаните с драгоценни камъни и злато

птици, сред златните и сребърни дървета, сред благовонието на тамян, сред изящните изделия от слонова кост, коприна и сандалово дърво.

И накрая бе прекъсната от смях.

Криспин и това щеше да запомни завинаги. Че първият звук, който чу от Петрус от Тракезия, поставил чичо си на трона и присвоил си го след това под името Валерий Втори, бе този смях: шедър, открит, с цяло гърло смях отгоре, на човек, надвиснал като бог, смеещ се отвисоко като бог на своя двор, малко над падащите косо лъчи на синята луна.

Императорът даде знак и започнаха да го спускат. Тронът плавно се сниши и кацна до трона на императрицата. Никой не проговори по време на спускането. Криспин остана неподвижен, все още с разтуптяно сърце. Взря се в императора на Сарантион. Възлюбения на Джад.

Валерий Втори беше човек с меко, съвсем невзрачно лице, с будни сиви очи и гладко обръснати страни, довели до атаката над брадата на самия Криспин. Косата над челото му беше оредяла, а по темето и около ушите пясъчнокафява и прошарена със сиво. Беше над четиридесет и пет. Не млад, но все още не и в залеза си. Беше облечен в стегната с колан туника от плътна пурпурна коприна, извезана по полите и яката с пищни шарки от златна нишка. Богато, но не излишно претрупано. И без никакви накити освен големия златен пръстен с печата на лявата ръка.

Жената до него явно имаше друг подход към облеклото и украсата. Дотук Криспин всъщност беше избягвал да поглежда пряко към императрицата. Не можеше да каже защо. Не можеше да го направи и сега, макар да усещаше спрелия се върху него тъмноок насмешлив поглед. Други образи, аури и усещания се врязаха в паметта му, щом за кратко срещна този поглед и бързо сведе очи. Почувства се замаян. Беше виждал и други жени в живота си, и много по-млади. В тази зала имаше неоклиновени жени.

Но императрицата задържа вниманието му, и не просто заради своя сан или миналото си. Аликсана – някогашната Алиана на Сините, актриса и танцьорка – бе облечена в бляскава пурпурно-златна коприна, а порфирът на робата над туниката ѝ бе само за акцент, но много, неизбежно много подчертаваше статута ѝ. Накитите около много тъмната ѝ коса и огърлицата на шията ѝ струваха, подозираше Криспин, повече от всички бижута и регалии на кралицата на антите. В този момент го жегна жалост към Гизел: млада, обсадена от врагове и бореца се за живота си.

Вдигнала високо глава въпреки тежките накити по нея,

императрицата на Сарантион сияеше пред зора му, а умната, проникателна насмешка в тъмните ѝ очи му напомни, че няма на земята по-опасен човек от тази жена, седяща до императора.

Видя я как отвори уста да заговори, а когато изненадващо я изпревариха, видя бързото присвиване на устните ѝ, разкритата за миг неприязън.

– Този родиец – каза елегантната русокока жена зад нея – има цялата наглост, която може да очаква човек, и никакво приличие, за каквото човек може да се надява. Добре поне, че са обръснали космите му. Една червена брада отгоре на толкова ужасно възпитание щеше да е възмутителна.

Криспин не отвърна нищо. Видя, че императрицата се усмихва. После, без да се обръща, Аликсана каза:

– Знаела си, че е братат? Разпитвала си, Стилиана? Макар и току-що омъжена? Колко характерно за една Далейн.

Някой се изсмя нервно и бързо се смълча. Едрият чаровен мъж до жената за миг като че ли се смути. Но по изреченото току-що име Криспин вече бе разбрал кои са тези двамата. Късчетата се наместиха. Имаше ум, настроен да решава ребуси. Винаги бе така. Сега му беше нужно.

Пред него стоеше любимият на Карулус стратег, човекът, с когото трибунът бе дошъл да се види, най-великият войник на своето време. Този висок мъж беше Леонт Златния, а до него стоеше отскорошната му съпруга. Дъщеря на най-богатата фамилия в Сарантион. Награда за триумфиращия пълководец. Истинска. Длъжен беше да го признае. Беше награда. Стилиана Далейна беше великолепна и единствената, изключително импозантна перла, която блестеше на златното колие на шията ѝ, можеше дори да...

В този момент, както беше обзет от гняв, му хрумна нещо. Потръпна вътрешно от пагубната мисъл и си замълча. Все пак наглостта си има граници.

Стилиана Далейна изобщо не се смути от забележката на императрицата. И така трябваше да бъде, осъзна Криспин. С обидата си тя невъзмутимо беше разкрила интереса си към него. И сигурно бе готова за отговор. Изведнъж го обзе чувството, че е много дребна фигура в някаква много сложна игра между две жени.

Или три. Нали носеше послание.

– Може да брадяса като Свят шут, ако иска – заговори кротко императорът на Сарантион. – Стига да има нужните умения, за да помогне с мозайките на Храма. – Гласът на Валерий бе тих, но се връзваше над

всички други звуци. Така и трябваше да бъде, помисли си Криспин. Всички в тази зала трябваше да са настроени към ритъма му.

Криспин се взря в императора и изтласка жените от ума си.

– Говорихте убедително за инженерство и за лунна светлина – каза Валерий Сарантийски. – Дали да не побеседваме малко и за мозайка?

Говореше като схоляр, като учен. И на такъв приличаше. За този човек говореха, че изобщо не спи. Че по цяла нощ обикаля из някой от дворците си и диктува, или седи и чете депеша под светилниците. Казаваха, че можел да въвлече философи и военни тактици в беседи, надхвърлящи границите на знанията им. Че се срещал с амбициозните архитекти на Великия храм и преглеждал чертежите им. Че един от тях дори се самоубил, след като императорът отхвърлил проекта му, като му обяснил точно защо го прави. Тези неща бяха стигнали чак до Варена: сега в Сарантион имаше император с вкус не само към властта, но и към красотата.

– Тук съм само заради това, трижди въздигнати – отвърна Криспин. Истина беше, повече или по-малко.

– Ах – бързо се намеси Стилиана Далейна. – Поредната родийска черта. Дошъл тук, за да приказва, казва ни. Не за дела. Ето защо антите ги завладяха толкова лесно. Всичко е толкова познато.

Отново последва смях. По свой начин това второ прекъсване разкриваше много неща: тази жена се чувстваше изключително сигурна, било в самата себе си или заради съпруга си, дългогодишния приятел на императора, за да се намеси в подобен разговор. Неясното бе защо нападнаше него. Криспин задържа погледа си върху императора.

– Много са причините за падането на Родиас – каза кротко Валерий Втори. – Ние обаче в момента обсъждаме мозайката. Гай Крисп, какво е мнението ти за новия реверсивно-трансферен метод на полагане на тесери в панели в ателието?

Въпреки всичко, което беше чувал за този човек, техническата прецизност на въпроса – и то от устата на император след пир, сред придворните му – наистина изненада Криспин и той преглътна.

– Ваше величество, подходящ е и е полезен за мозайки на много големи стени и подове. Улеснява подреждането на по-еднообразните елементи с камък или стъкло там, където това е желано, и до голяма степен облекчава необходимостта тесерите да се подреждат бързо, преди да е засъхнала подложката. Мога да го обясня, ако ваше величество желае.

– Не е необходимо. Това го разбирам. Какво ще кажеш за използването му на купол?

След време Криспин щеше да се чуди как ли щяха да се развият събитията, ако се бе опитал да е по-дипломатичен. Не се опита. Събитията се развиха така, както се развиха.

– На купол?! – повтори той и гласът му се извиси. – Трижди въздигнати, само глупак може изобщо да предложи да се използва този метод на купол! Никой заслужаващ името си майстор на мозайки не би го и помислил.

Някой зад него изломоти зададено. Стилиана Далейна заяви ледено:

– Намирате се пред императора на Сарантион. Пребиваме с камшик или ослепяваме чужденците, които си позволяват такова нахалство.

– И почитаме онези – прекъсна я Аликсана с великолепия си глас, – които ни удостояват със своята искреност, когато са помолени пряко за това. Ще ни кажеш ли защо предлагаш този свой... много твърд възглед, родице?

Криспин се поколеба.

– Дворът на славния император в нощта на Дикания... наистина ли желаете такава дискусия?

– Императорът я желае – отвърна императорът.

Криспин отново преглътна. Марциниан щеше да направи това много по-тактично. Той не беше Марциниан. Изрече пред Валерий Сарантийски едно от своите най-съкровени убеждения, извиращо от дълбините на душата му.

– Мозайката – заговори Криспин вече по-кротко – е блян от светлина. От цвят. Тя е играта на светлина по цвят. Тя е занаят... понякога съм дръзвал да я нарека изкуство, господарю... съграден около това да позволиш на светлината от свещ, от светилник, слънце, от двете луни, да затанцува по цветовете на стъклото или скъпоценните и нескъпоценни камъни, които използваме... да сътвориш нещо, побрало в себе си, колкото и малко да е, от движението, което Джад е дал на своите смъртни чеда и на света. В един храм, господарю, тя се стреми да внуши светостта на бога и неговото творение.

Пое си дъх. Беше невероятно, че говори тези неща на глас, и то тук. Погледна императора.

– Продължавай – каза Валерий. Сивите му очи гледаха напрегнато, хладни и умни.

– А на един купол – продължи Криспин, – на свода на купол, било то в храм или в палат – майсторът има възможност да работи с това, да вдъхне сянка на живот в своя образ. Една стена е гладка, един под е равен...

– Е, би трябвало да са – прекъсна го лековато императрицата. – Живяла съм и в стаи, в които не са...

Валерий се изсмя високо. Криспин, прекъснат наред полета на красноречието си, замълча и се усмихна.

– Права сте, трижди прекрасна господарке. Говоря по принцип, разбира се. Това са идеи, до които рядко достигаме.

– Една стена или под са гладки и равни по подразбиране – каза императорът. – А един купол?

– Извивката и височината на едия купол ни позволяват да постигнем илюзия за движение чрез промяната на светлината, ваше величество. Безценни възможности. Това е естественото място за един майстор на мозайки. Неговият... рай. Нарисуваната фреска върху гладка стена може да постигне всичко, на което е способна една мозайка и – макар че в моята гилдия биха го нарекли ерес – понякога може да постигне и повече. Нищо на земята на Джад не може да постигне онова, което един майстор на мозайка би могъл на купол, ако подреди тесерите пряко на повърхността.

Зад него се чу глас, хладен и изпълнен с негодувание:

– Вярвам, че ще ми бъде позволено да отговоря на тази безгранична западняшка глупост, трижди въздигнати?

– Когато свърши, Сироес. Ако е глупост. Слушайте. Ще ви бъдат зададени въпроси. Пригответе се да им отговорите.

Сироес. Името не му беше познато. Трябваше да го знае, навярно. Не се беше подготвил толкова добре, колкото трябваше... но и не беше очаквал да се яви тук в двора едва ден след пристигането си в Града.

Вече се беше и ядосал. „Безгранична глупост?“ Твърде много обиди наведнъж. Постара се да съдържи яда си, но в това беше вложена цялата му душа.

– Изтокът или западът нямат нищо общо с това, ваше величество. Вие нарекохте реверсивното прехвърляне „нов метод“. Боя се, че някой ви е подвел. Още преди петстотин години майсторите са полагали огледално подредени панели по стени и подове в Родиас, Миласия и Баяна. Все още има примери, могат да се видят. Такива примери в Батиара няма на нито един купол. Да ви кажа ли защо, трижди въздигнати императоре?

– Кажете ми защо – отвърна Валерий.

– Защото преди петстотин години майсторите вече са разбрали, че подредането на камък, гемии и стъкло по лепкави ложета и прехвърлянето им след това ги лишава от цялата сила, която им дават извивките

на купола. Когато човек поставя ръчно тесерата, той я намества. Наглася я под ъгъл, завърта я. Намества я спрямо късчето до вея и другото след него и по-натам, спрямо или извън играта на светлината, струяща от прозорците или извисяваща се отдолу. Бихте могли да направите основата релефна или вдлъбната за ефект. Бихте могли – ако сте майстор, а не просто човек, който реди стъкълца по лепкава повърхност – да вложите онова, което знаете за разположението и броя на свещите в помещението долу, и за разположението на прозорците около основата на купола и по-нагоре, ориентацията на помещението на земята на Святия Джад, изгрева на неговите луни и на божие слънце... да позволите на светлината да е вашият инструмент, вашият слуга, вашият... дар, с който да изобразите свящото.

– А иначе? – Този път беше Гесий канцеларът, изненадващо. Посърналото мършаво лице на стария евнух беше замислено, сякаш се опитваше да улови някакъв нюанс в разговора. Темата едва ли го интересуваше, подозираше Криспин, но Валерий – да. Този човек бе служил на трима императори.

– Иначе – отвърна Криспин тихо – превръщате този дар с висота извита повърхност в... стена. Лошо направена, огъната стена, крива стена. Изоставяте играта на светлината, която е сърцевината на мозайката. Сърцевината на онова, което правя. Или винаги съм се опитвал да го правя, господарю. Ваше величество.

Дворът беше преситен, циничен. А той говореше от душа, с твърде много страст. Твърде много страст. Звучеше глупаво. Чувстваше се глупаво и нямаше ясна представа защо дава така отдушник на дълбоко лични чувства. Потърка голата си брадичка.

– Гледате на изписването на свети образи в храм като на... игра? – Беше високият стратег, Леонт. И от прямия, нелустросан войнишки тон Криспин разбра, че точно този човек се бе намесил преди.

„Един художник от Запада е като всеки друг – беше подхвърлил. – Какво ни интересува кой е дошъл?“ Криспин си пое дъх.

– Гледам на присъствието на светлината като на нещо заслужаващо възхита. Извор на радост и благодарност. Какво друго е утринната молитва, ваше височество? Загубата на слънцето е тежка. Мракът не е приятел на никое чедо на Джад и това е още по-вярно за един майстор на мозайки.

Красивото лице на Леонт леко се намръщи и той отрони:

– Мракът понякога е съюзник на войника.

– Войниците убиват – отвърна Криспин. – Навярно е необходимо,

но не е възхвалявала на бога. Предполагам, ще се съгласите с мен, ваше благородие.

Леонт поклати глава.

– Не. Разбира се, че няма да се съглася. Когато надвиваме и покоряваме варвари или еретици, онези, които презират и отричат Джад на Слънцето, не го ли възхваляваме?

Един слаб мъж с изпито бледо лице се наведе напред, заслушан напрегнато.

– Нима наложената почит и преданата възхваля на нашия бог са едно и също? – Повече от десетилетие спорове с Марциниан го бяха наточили за такова нещо. Можеше почти да забрави къде се намира.

Почти.

– Колко изключително скучен стана изведнъж този разговор – заявя императрицата с тон, самото възплъщение на капризна досада. – Поскучно е дори от приказките как се полага парче стъкло на някаква си лепкава подложка. Хм, дори подлога. Не мисля, че подлогите са подходяща тема. Все пак Стилиана е съвсем наскоро омъжена.

Изчерви се стратегът, а не елегантната му съпруга, а умисленото лице на императора разцъфна в усмивка и в залата се разнесе смях, с нотка на злорадство.

Криспин изчака смехът да заглъхне. И каза, без да е много сигурен защо го направи:

– Трижди въздигнатата императрица ме покани да споделя възгледа си. Твърдия си възглед, така го нарече. Някой друг го определи като глупост. Пред такива величия не бих посмял да избирам теми, позволявам си само да отговарям, когато ме попитат, по най-добрия начин. И да се старая да избягвам пропастите на глупостта.

Изразителните устни на Аликсана леко се извика, но тъмните ѝ очи останаха неразгадаеми. Беше дребна жена, с великолепно изваяно тяло.

– Добра памет имаш, родиецо. Аз те поканих, нали?

Криспин сведе глава.

– Императрицата е толкова милостива, че го припомня. По-низшите смъртни могат само да помнят всяка дума, която изрича. – Изненадващо, оставаше верен на себе си почти с всяка дума, която сам изричаше тази вечер.

Валерий, вече отпуснат на трона си, плесна с ръце.

– Добре казано, макар и безсрамно. Западникът май тепърва ще учи придворните ни на някои неща освен на инженерството и техниката на мозайката.

– Ваше величество! Вие, разбира се, не приемате това дърдорене за реверсив...

Отпуснатото изражение изчезна. Сивите очи пронизаха като нож над рамото на Криспин.

– Сироес, когато представи скиците и плановете си на нашите архитекти и на нас самите, заяви, че този метод е нов, нали?

Настроението в залата се промени рязко. Гласът на императора беше леден. Все още седеше отпуснат в трона, но погледът му се бе променил.

На Криспин му се искаше да се обърне и да види кой е този друг майстор на мозайки, но не посмя да помръдне. Мъжът зад него заломоти:

– Ваше величество... трижди въздигнати, но той никога не е прилаган в Сарантион. Никога, на никой друг купол. Предложих да... – А какво чухме току-що от родиеца? Преди петстотин години? И защо? Това прецени ли го?

– Ваше величество, нещата с падналия Запад...

– Какво?! – Валерий Втори се стегна, наведе се напред и размаха пръст. – Става дума за Родиас, Сироес! Не ни говори за падналия Запад. Става дума за Родийската империя в нейния разцвет! В името на бога! Как е нарекъл Сараний този град, когато е очертал с меча си линията от канала до морето за първите стени? Кажете ми!

Страхът, възцарил се в залата, бе осезаем. Всички, мъже и жени, изящни и бляскави, бяха забили очи в пода като смървени деца.

– Той... нарекъл го е... Сарантион, трижди въздигнати.

– И още какво? Още какво? Кажете го, Сироес!

– На... нарекъл го е Новият Родиас, трижди въздигнати. – Гласът му се беше превърнал в грак. – Пресветли императоре, ние знаем, всички знаем, че на земята никога не е съществувал свещен храм, достоен да се сравни с това, което вие си представихте и вече въплъщавате в дело. Той ще е славата на света на Джад. Куполът, куполът е с нищо несравним по размери, по величие...

– Можем да го въплътим в дело само ако слугите ни са вещи. Сега ни казваш, че куполът, замислен от Артибасос, е прекалено голям, за да се приложи на него подходящата мозаечна техника? Така ли е, Сироес?

– Ваше величество, не!

– Не са ли достатъчни средствата, които ти се дават от имперската казна? Не стигат ли чираците и майсторите? Самият ти не си ли възнаграден достатъчно, Сироес? – Гласът на императора беше студен и корав

като камък посред зима.

Криспин изпита и страх, и жал. Не можеше дори да види човека, така безмилостно унищожен, но чу зад себе си как някой падна на колене.

– Щедростта на императора надвишава цената ми толкова, колкото величието му надвишава всички в тази зала, мой трижди въздигнати господарю.

– Може би си прав – отвърна ледено Валерий Втори. – Ще се наложи да премислим някои аспекти на строителните си планове. Можеш да си вървиш, Сироес. Благодарни сме на Стилиана Далейна, че така настойчиво ни препоръча таланта ти, но, изглежда, мащабите на нашия Храм надвишават възможностите ти. Случва се, случва се. Ще бъдеш подобаващо възнаграден за това, което си направил досега. Не се бой.

Още едно късче от ребуса. Благородната съпруга на стратега бе препоръчала другия майстор пред императора. Появата на Криспин тази вечер, толкова бързата му покана в двора бе застрашила този човек, а следователно и нея.

Онова, което му беше хрумнало преди малко, се оказваше ужасно вярно: имаше си съюзници и врагове тук още с появата си, преди да си е отворил устата... или да е вдигнал главата си от пода. „Можеше да ме убият“, помисли си внезапно.

Чу как обкованите със сребро крила на вратата зад него се разтвориха. Чу стъпки. Пауза. Прогоненият майстор сигурно поднасяше поклоните си.

Вратите се затвориха. Свещи примигаха от лъхналия вятър. Светлината се люшна, укрепя се отново. В тронната зала цареше тишина, придворните стояха вцепенени и уплашени. Криспин току-що бе съсипал един човек, като бе отговорил на един-единствен въпрос искрено, без да мисли за такт или дипломатичност. Честността във владетелски двор е нещо опасно – и за другите, и за самия теб. Отново задържа погледа си на мозайката на пода. Ловна сцена в центъра. Някой стар император, в гората, с лък, елен в скок, стрела в полет към него. Приближаваща смърт, ако сцената продължи.

Сцената продължи.

Аликсана каза:

– Ако този смущаващ навик да се разваля празничната вечеря продължи, любими, ще подкрепя храбрия ни Леонт в съжаленията за твоя нов Храм. Трябва да кажа, че съвременното заплащане на войниците, изглежда, предизвиква доста по-малко смут.

Императорът остана невъзмутим.

– На войниците ще им се плати. Храмът ще е едно от завещанията ни. Едно от нещата, които ще съхранят имената ни във вековете.

– Възвишена амбиция, поставена на раменете на един неизпитан и невъзпитан западняк – подхвърли саркастично Стилиана Далейна.

Императорът я погледна безизразно. Не ѝ липсваше кураж, да го предизвика в това настроение, длъжен бе да признае Криспин.

– Щеше да е така, ако беше на неговите рамене – заговори Валерий. – Но Храмът вече е издигнат. Нашият великолепен Артибасос който го проектира и ни го построи, носи това бреме – и тежестта на величавия му купол, като полубожество от тракезийския пантеон. Родиецът, ако се окаже способен, ще се постарее да украси Храма за нас по начин, който да радва Джад и самите нас.

– Да се надяваме тогава, че ще намери в себе си и вежливост с която да ни зарадва – отвърна русокосата дама.

Валерия неочаквано се усмихна.

– Умно вметване. – Този император ценеше високо интелигентността, започваше да осъзнава Криспин. – Гай Крисп, страхуваме се, че си спечели неприязънта на едно от украшенията на нашия двор. Докато си сред нас, трябва да се постарееш да ѝ се извиниш.

Криспин не беше склонен да търси извинение. По някакви свои причини тя беше подкрепила невежа, а сега се опитваше да накара него да понесе последиците.

– Аз вече съжалих – промълви той. – Не се съмнявам, че нейно благородие Стилиана е като драгоценен камък сред дамите. Всъщност перлата, която носи на шията си, по-голяма от всяко друго женско украшение, което виждам пред себе си, е доказателство в отражение на това.

Този път, впрочем, знаеше какво прави.

Думите му бяха опасно дръзки, но му беше все едно. Не харесваше тази висока арогантна жена с безукорно лице, руса коса и студени очи... и с толкова хаплив език.

Чу как десетки хора в залата стъписано си поеа дъх, не можеше да сбърка внезапно пламналия гняв в очите ѝ, но всъщност очакваше реакцията на другата жена пред себе си и щом се извърна към нея, видя онава, което търсеше: мигновения проблясък на учудено, насмешливо разбиране в тъмния поглед на императрицата на Сарантион.

В последвалото неловко мълчание – след репликата му, която Стилиана Далейна сигурно щеше да предпочете да не е толкова недвусмислена, императрицата заговори с подвеждащо кротък тон:

– Украшенията сред нас не са малко. Току-що ми хрумна, че друг

един обеща да отложим облог, предложен на пира. Скорций, преди да се отегля за сън, за да спя леко, трябва да науча отговора на въпроса на императора. Никой все още не е излязъл, за да поиска предложената гема. Ще ни го кажете ли, колесничарю?

Този път Криспин се обърна. Великолепната редица придворни вдясно от него се раздвои с блясък на коприна и дребничкият, добре сложен мъж пристъпи със съдържано изящество и застана до един канделабър. Криспин леко се отмести встрани, за да може Скорций от Сините да застане сам пред двата трона. Зяпна го, неспособен да се съдържи.

Сорианският колесничар, когото бе видял днес да върши чудеса, имаше хлътнали очи и смугло лице, нашарено леко – а в един-два случая не чак толкова леко – с белези. Спокойното му държане подсказваше, че не е чужд в двора. Беше облечен в дълга до коленете бледожълта ленена туника, с тъмносини ивици, спускащи се от раменете до коленете, обшити със златна нишка. Мека синя шапка покриваше черната му коса. Коланът му беше от злато, скромен и без никаква украса, но изключително скъп. На шията си носеше златна верижка, а на нея висеше златно конче с драгоценни камъчета за очи.

– Всички ние се стремим, във всичко, което правим, да удовлетворим императрицата – заяви той официално. Замълча за миг и белите му зъби блеснаха. – А по този начин и императора, разбира се.

Валерий се изсмя.

– Прибери гибелния си чар в ножницата, колесничарю. Или си го спести за онази, която изкушаваш сега.

Отекна женски смях. Някои от мъжете, забеляза Криспин, съвсем не изглеждаха развеселени. Аликсана, чиито тъмни очи за миг грейнаха, промълви:

– Но на мен ми харесва, когато го извади от ножницата, скъпи ми императоре.

Изненадан, Криспин не успя да съдържи смеха си. Все едно. Валерий и дворът около него избухнаха във ведър смях, щом колесничарят се поклонил ниско на императрицата, усмихнат и невъзмутим. В този двор, най-сетне разбра Криспин, нравите поне донякъде се налагаха от жените.

От жената на трона – със сигурност. Върналото се добро настроение на императора бе очевидно. Криспин, загледан в двата трона, внезапно си помисли за Иландра, с онова странно пробуждане като от нож, което чувстваше всеки път, щом си я спомнеше. Ако жена му открито подхвърлеше толкова провокативна реплика, той също щеше да е

достатъчно спокоен, за да му се стори забавна, толкова сигурен беше в нея. Такъв беше и Валерий със своята императрица. Криспин се зачуди – не за първи път – какво ли е да има човек за съпруга жена, на която не може да вярва. Хвърли поглед към стратега Леонт. Високият мъж не се смееше. Нито благородната му дама. Много причини можеше да има за това, между другото.

– Накитът все още стои в залог – заяви императорът. – Докато Скорций ни разкрие тайната си. Жалко, че нашият родиец не е видял събитието. Той, изглежда, може да ни даде много отговори.

– Днешната надпревара ли, ваше величество? Видях я. Великолепна беше. – Хрумна му, малко късно, че може би прави поредната си грешка.

Валерий се намръщи.

– Аха. Привърженик си на пистата? Обкръжени сме от такива, разбира се.

Криспин поклати глава.

– Привърженик – едва ли, ваше величество. Днес бе първият ден, в който стъпих на хиподром. Моят придружител, Карулус от Четвърти Саврадийски, който е тук, за да се срещне с върховния стратег, бе така добър да ме заведе и да ми обясни правилата в надбягванията. – Сметна, че едва ли ще навреди на Карулус, ако името му се спомене тук.

– А, добре. Като за първи път бездруго едва ли би могъл да се справиш с този въпрос. Хайде, Скорций. Чакаме просветление.

– О, не. Нека попитаме него, ваше величество – намеси се Стилиана Далейна. В студената ѝ красота наистина имаше злоба. – Както казва нашият трижди въздигнат император, художникът, изглежда, знае твърде много. Защо пък колесниците да са недостижими за него?

– Много неща са недостижими за мен, ваше благородие – обади се Криспин, колкото може по-спокойно. – Но ще се постарая да... ви задоволя. – Усмихна се късо. Плащаше цена за онова, което по невнимание бе причинил на протежето ѝ, а и за преднамерената реплика за перлата ѝ. Можеше само да се надява, че цената ще спре до язвителните подхвърляния.

Аликсана заговори от трона си:

– Въпросът, който обсъждахме на вечерята, родице, бе следният; как Скорций разбра, че трябва да изостави вътрешната пътека на първото надбягване следобеда? Той остави Зеления колесничар да му влезе, съзнателно, и подведе горкия Кресценс към провал.

– Помня, господарке. Това доведе и до финансовия провал на

трибуна на Четвърти Саврадийски също така.

Слабо увъртане. Императрицата не се усмихна.

– Колко жалко. Но никой от нас не успя да предложи обяснение, свързано с отговора, който нашият великолепен колесничар държи в резерв. Той обеща да ни го каже. Желаете ли да рискувате с предположение, преди да го направи?

– Няма нищо срамно в това да не знаеш – добави Валерий. – Особено щом си бил на Хиподрума за първи път.

Изобщо не му хрумна да не отговаря. Може би трябваше. Може би някой по-предпазлив човек, преценил нюансите, щеше да откаже. Марциниан щеше да откаже, почти със сигурност.

Криспин отвърна:

– Имам идея, господарю, господарке. Възможно е много да греша, разбира се. И сигурно греша.

Колесничарят го изгледа косо. Веждите му бяха леко повдигнати, но кафявите му наблюдателни очи гледаха вежливо заинтригувани.

Криспин отвърна на погледа му с усмивка.

– Едно е да седиш на трибуните и да размишляваш как е станало нещо, съвсем друго е да го направиш на пълна скорост на пистата. Все едно дали съм прав, или не, позволете ми да ви поздравя. Не очаквах днес да се развълнувам, а бях.

– Оказвате ми много висока чест – промълви Скорций.

– Е, какво е? – попита императорът. – Твоята идея, родице? Испански рубин е заложен тук.

Криспин го погледна и преглътна. Не беше знаел какъв е залогът, разбира се. Не беше дребна награда. Беше цяло състояние, от далечния изток. Обърна се отново към Скорций и се окашля.

– Дали нямаше нещо общо със светлината и тъмнината в тълпата?

И от последвалата усмивка на лицето на колесничаря разбра, че е улучил. Успял беше. Решаващият ребуси ум. През целия му живот.

Във възцарилата се, изпълнена с очакване тишина, Криспин продължи все по-уверено:

– Бих казал, че много опитният Скорций е направил извода си от тъмното на тълпата, когато е стигнал завоя под Императорската ложа, ваше величество. Трябва да е имало и други неща, които той знае, а аз дори не мога да си ги представя, но бих рискувал, че това е най-важното.

– Тъмното на тълпата? – изръмжа сърдито протоофициарият. – Що за нелепост е това?

– Надявам се, че не е нелепост, ваше сиятелство. Имам предвид лицата им, разбира се. – Криспин не каза нищо повече. Гледаше колесничаря до себе си. Вече всички бяха извърнали погледи към него.

– Изглежда, си имаме – най-сетне проговори сорианецът – още един колесничар. – Усмихна се и оголи два реда равни бели зъби. – Боя се, че родиецът изобщо не е майстор на мозайки. Той е опасен измамник, господарю.

– Прав ли е? – попита рязко императорът.

– Напълно, трижди въздигнати.

– Обясни! – Беше заповед, изплюща като камшик.

– Поласкан съм, че бях помолен – отвърна кротко шампионът на Сините.

– Не си помолен ти. Гай Крисп от Варена, обясни какво имаш предвид.

Скорций се смути, за първи път. Криспин осъзна, че императорът е наистина раздразнен, и предположи защо: в тази зала явно имаше още един човек с решаващ ребуси ум.

Заговори предпазливо:

– Понякога човек, който гледа нещо за първи път, може да забележи онова, което другите, по-запознатите с гледката, вече не могат. Признавам, че в последните надбягвания през този дълъг ден се бях отегчил и погледът ми започна да блуждае. Измести се на трибуните от другата страна на спината.

– И това те е научило как да спечелиш надбягване с колесници? – Краткият изблик на Валерий беше отшумял. Любопитството му се беше върнало, забеляза Криспин. Тъмният поглед на Аликсана до него беше неразгадаем.

– Научи ме как някой по-добър от мен би могъл да го направи. Един майстор на мозайки, както ви казах, господарю, вижда смяната на цветовете и светлината в света на Джад с известна... прецизност. Длъжен е, иначе ще се провали в работата си. Част от следобеда наблюдавах какво ставаше, когато колесниците минаваха покрай отсрещните трибуни и хората се извърщаха да ги проследят.

Валерий вече се беше навел напред, свъсил вежди и съсредоточен. Изведнъж вдигна ръка.

– Почакай! Ще рискувам. Чакай. Да... фонът е по-светъл, по-бял, когато гледат право напред – с лица към теб, – и по-тъмен, когато виждаш коса и шапки на главите?

Криспин не отвърна нищо. Само се поклони. Скорций до него

безмълвно го последва.

– Вие спечелихте своя рубин, господарю – промълви колесничарят.

– Не съм. Все още не... Твой ред е, Скорций. Обясни!

Сорианецът заговори:

– Когато стигнах завоя при катизмата, ваше величество, трибуните вдясно от мен бяха многоцветни, доста тъмни, докато карах покрай Кресценс и навътре. Не трябваше да е така, след като първите на Зелените и Сините бяха точно под тях. Лицата им трябваше да са извърнати точно към нас, докато минавахме, да са светъл фон на слънчевата светлина. При надпревара всъщност лица няма, само фон – както каза родиецът, впечатление за светло и тъмно Трибуните преди завоя бяха тъмни. Което означаваше, че зрителите са се извърнали от нас. Защо са се извърнали от нас?

– Заради сблъсъка зад вас. – Императорът на Сарантион кимна замислено, сплел пръсти пред себе си, с лакти на облегалките. – Нещо поизкусяващо, по-привлекателно от двамата шампиони.

– Голям, жесток сблъсък, господарю. Само това би ги отклонило, би ги накарало да извърнат глави. Ако си спомняте, първоначалната злополука стана преди двамата с Кресценс да излезем напред. Изглеждаше дребна, двамата я видяхме и я избегнахме. Тълпата също трябваше да я е видяла. За да се извърне така Хиподрумът от двама ни, трябваше да се е случило нещо по-голямо, след първия сблъсък. А ако трета – или и четвърта – колесница са се блъснали в първите две, то екипите на Хиподрума нямаше да са успели да разчистят пистата.

– А първият сблъсък бе на вътрешната пътека – добави императорът и кимна. Вече се усмихваше със задоволство, сивите му очи бяха пронизващи. – Родиецо, и ти разбра всичко това?

Криспин бързо поклати глава.

– Не чак толкова, господарю. Предположих само най-простата част. Поласкан съм... за това, че се оказах прав. Изводите, до които Скорций казва, че е стигнал, в разгара на гонитбата, докато управлява на пълна скорост четири коня и надвива съперника си, са почти извън способностите ми.

– Всъщност го разбрах много късно – каза със съжаление Скорций. – Ако наистина бях внимавал, изобщо нямаше да вляза навътре покрай Кресценс. Щях да му остана от външната страна при завоя и правата отсечка. Това щеше да е правилният ход. – И добави: – Понякога успяваме повече с късмет и божията милост, отколкото с друго.

Никой нищо не отвърна на това, но Криспин видя как върховният

стратег Леонт направи знака на слънчевия диск. След миг Валерий вдигна глава и кимна на канцелара. Гесий, на свой ред, даде знак другиму и откъм вратата зад трона напред пристъпи мъж. Носеше черна копринена възглавничка. На нея бе положен рубин в златен обков. Тръгна към Криспин. Дори отдалече Криспин видя, че тази бляскава награда за едно суетно забавление на император по време на празничен пир струва повече пари, отколкото бе имал някога. Слугата спря пред него. Скорций, от дясната му страна, се усмихваше широко. „Късмет и божитя милост“. Криспин заяви:

– Никой тук не е по-малко достоен за този дар, макар да се надявам, че ще удовлетвори императора по други начини, докато му служа.

– Не е дар, родиецо. Награда е. Всеки мъж – или жена – тук може да го спечели. Всички имаха тази възможност преди теб, по-рано тази вечер.

Криспин сведе глава. И изведнъж му хрумна нещо и преди да е успял да се съдържи, се чу, че заговори отново:

– Бих ли могъл... може ли да ми се позволи да го използвам тогава като дар, ваше величество? – Едва изрече думите. Плащаха му добре, но не беше чак богат. Майка му също, Марциниани жена му – и те.

– Той е твой – отвърна императорът след кратка, напрегната тишина. – Коего човек притежава, може да го подари.

Вярно беше, разбира се. Но какво притежава човек, щом живота, щом любовта може да му ги отнеме мракът? Не е ли всяко притежание един... заем, временен и преходен като пламъка на свещ?

Не му беше времето, нито мястото за това.

Криспин си пое дълбоко дъх, мъчеше се да се измъкне на светло, далече от сенките. И каза, макар да знаеше, че това може да е поредната грешка:

– В такъв случай за мен ще е висока чест, ако нейно благородие Стилиана приеме този пламък от мен. Аз дори нямаше да получа възможност да отговоря на това предизвикателство, ако тя не ме беше оценила така милостиво. И се боя, че непредпазливите ми думи преди малко може да са наскърбили един мой колега, майстор, когото тя цени. Може ли това да послужи за извинение? – Усети погледа на зяпналия колесничар, чу удивеното мърморене сред придворните.

– Благородно казано! – извика Фаустин иззад двата трона. Криспин си помисли, че протоофициарият, с цялата му власт над цивилните служби, май не е особено рафиниран. Хрумна му в същия момент – щом забеляза умислената физиономия на Гесий и ироничната, хитра усмивка

на лицето на императора – че това може би не е случайно.

Кимна на слугата – облечен в ярко сребристо – и той поднесе възглавничката на русокосата дама, която стоеше до тронове. Криспин видя как стратегът до нея се усмихна, но самата Стилиана Далейна беше преbledняла. Това наистина можеше да се окаже грешка; тук изобщо не можеше да разчита на инстинктите си.

Тя обаче посегна и взе пръстена с рубина. Всъщност нямаше избор. Колкото и да беше скъп, до огромната перла на шията ѝ рубинът изглеждаше почти нищожна дрънкулка. Тя беше дъщеря на най-богатата фамилия в империята. Дори Криспин знаеше това. От този рубин се нуждеше толкова, колкото Криспин се нуждеше от... чаша вино.

„Лошо сравнение“, помисли си. Всъщност се нуждеше от вино, и то спешно.

Стилиана Далейна го изгледа продължително, след което изрече ледено, цялата – съдържано съвършенство:

– Вие на свой ред ми оказвате голяма чест и с щедростта ся удостоихте спомена за Родийската империя. Благодаря ви. – Не се усмихна. Дългите ѝ пръсти се затвориха около рубина в шепата ѝ.

Криспин се поклони.

– Длъжна съм да заявя – вметна с жалостив тон императрицата на Сарантион, – че съм неизразимо натъжена. Нима не те подканях аз да заговориш, родице? Нима не спрях възлюбения ни Скорций, за да ти дам възможност да покажеш остротата на ума си? Какъв подарък ще поднесеш на мен, ако смея да попитам?

– Ах, колко си жестока, обич моя – рече императорът до нея. Изглеждаше отново развеселен.

– Жестоко съм презряна и пренебрегната – отвърна съпругата му.

Криспин преглътна.

– Тук съм, за да служа на императрицата във всички неща, които бих могъл да направя за нея.

– Добре! – възкликна Аликсана Сарантийска. Отривистият ѝ глас се промени на мига, сякаш точно това бе очаквала да чуе. – Много добре. Гесий, разпоредете се родиецът да бъде отведен в покоите ми. Желая да обсъдя мозайката там, преди да се оттегля за сън.

Последва ново шумолене и раздвижване. Примигаха светилници. Криспин забеляза как мъжът с бледото лице до стратега изведнъж присви устни. Императорът, отново развеселен, каза само:

– Аз съм го повикал за Храма, скъпа. Всякакви други отклонения трябва да останат на втори план.

Императрицата на Сарантион повдигна великолепните си вежди и отвърна:

– Аз не съм отклонение.

Но го каза с усмивка и в залата като куче по петите ѝ последва весел смях.

Валерий стана от трона си.

– Родиецо, бъди добре дошъл в Сарантион. Влизането ти сред нас не мина кротко.

Вдигна ръка. Аликсана положи дланта си върху неговата, с блясъка на златните пръстени по нея, и стана. Двамата изчакаха дворът да ги удостои с почителните си поклони, после се обърнаха и напуснаха залата през еднокрилата врата зад троновете.

Той се изправи и затвори за миг очи, развълнуван от бързината, с която се бяха разиграли събитията. Чувстваше се като човек, препускал с колесница, без изобщо да може да удържи впряга. Когато ги отвори отново, видя втренчения поглед на истинския колесничар.

– Внимавай с тях – промърмори сорианецът. – С всички.

– Как? – успя да промълви Криспин, но в същия миг мършавият стар канцелар се нахвърли върху него като върху плячка. Стисна с тънките си кокалести пръсти рамото му и плавно го поведе през залата, по тесерите на имперския лов, покрай сребърни дръвчета и обсипани с драгоценни камъни птици в клоните им, и алчно гледащите ги, натруфени в коприна фигури на сарантийския двор.

Щом излязоха през вратите със сребърния обков в преддверието, някой зад тях плесна три пъти, а след това, сред подновените приказки и провлачен средношен смях, Криспин чу как механичните птици на императора запяха.

8.

– Дядо да свари кучия му син в собствения му рибен сос! – изръмжа тихо Расик, докато търкаше мръсния котел. – По-добре да бяхме отишли при Безсънните и да си спечелим святост, че стоим будни цяла шибана нощ!

Кир, който разбъркваше супата над огъня с дългия черпак, се престори, че не го слуша. Така и така не можеш да свариш нещо в рибен сос. Струмозус беше прочут с много добрия си слух и се носеше приказка, че веднъж, преди години, бил хвърлил едно задрямало ратайче в казана,

понеже супата в същия казан кипнала, без никой да я наглежда.

Кир беше съвсем сигурен, че това не е вярно, но беше видял как дебелият майстор бе забил нож за рязане няма и на пръст разстояние от дланта на един помощник-готвач, който чистеше немарливо праза. Ножът затрепери, щръкнал от дървения плот. Бе толкова опасно близо до пръстите на младежа, че той припадна, „Хвърлете го в конската поилка“ – заповяда Струмозус. Болният крак на Кир го измъкна от това задължение, но други четирима изнесоха изпадналия в несвяст младеж през вратата и надолу по стъпалата. Беше зимен, люто студен, сив следобед. Водата в дървеното корито в другия край на двора беше хванала ледена коричка. Чиракът се съживи забележително бързо, когато го хвърлиха в коритото.

Да работиш за толкова темпераментен готвач не беше най-лесната работа в Града.

За тази година и половина обаче Кир откри, че кухнята му харесва. В приготвянето на храната имаше загадки и той се улавяше, че често мисли за тях. Помагаше и това, че не беше коя да е кухня, а и старшият не беше кой да е. Ниският свадлив мъж с огромното шкембе, който надзираваше готвенето тук, се бе превърнал в легенда в Града. Някои разправяха, че твърде много си въобразявал, но ако един готвач наистина може да бъде творец, то Струмозус бе точно това. А кухнята му беше за банкетната зала на Сините в Сарантион, където в някои нощи на пиршества се събираха по двеста души.

Както тази нощ. Струмозус, изпаднал в трескаво вдъхновение, сред едва удържан хаос и сред порой от ругатни, беше ръководил приготвянето на цели осем ястия за истинско кулинарно празненство, чийто връх бе парадът от петдесет момчета – бяха наели и почистили за тази цел ратайчетата от конюшните, – понесли огромни сребърни плата пълнена със скариди бяла риба в прочутия му сос из гръмналата в дивашки възторг банкетна зала, докато ехтяха тръби и бясно се вееха сини знамена. Обзетият от ентузиазъм Кларус – първият танцьор на Сините – скочи от мястото си на високата трапеза и се втурна, за да лепне сочна целувка на готвача, застанал на прага на кухнята. Викове и груб смях съпроводиха престорения шамар, с който той отпъди малкия танцьор, преди да приеме ръкоплясканията и одобрителните свиркания.

Беше последната нощ на Дикания, краят на поредния състезателен сезон и бляскавите и всеславни Сини за пореден път бяха спукали от бой жалките и преbledнели от мъка Зелени, както през целия дълъг сезон, така и днес. На смайващата победа на Скорций в първата

следобедна надпревара явно бе съдено да се превърне в един от онези триумфи, за които се говори вечно.

Виното се лееше на воля цяла нощ, а с него вървяха и полагащите се тостове. Поетът на фракцията Харделос стана, олюля се, подпря се с оплисканата си с вино ръка на масата и импровизира в стихове, вдигнал с другата пълния бокал:

– Сред еката гръмоуен на тълпа възторжена
лети като орел над пистата пак Скорций
и стига до катизмата, гнездо орлово!
Да вдигнем чаши за прослава на Валерий Втори!
И слава и за сорианеца и бързите жребци!
И трижди слава и на честните веславни Сини!

Кир чак настръхна от искрен възторг. „Като орел над пистата“. Възхитително! Очите му се замъглиха, беше затрогнат. Струмозус до него, до вратата към кухнята, изсумтя в настъпилата весела врява:

– Жалък стихоплещ. – Промърмори го достатъчно силно, за да го чуе Кир. Често го правеше. – Стари накълцани фрази. Трябва да поговоря с Асторгус. Колесничарите ни са великолепни, кухнята не им отстъпва, всички го знаем. Танцьорите са сносни. Поетът обаче трябва да се маха. Да се маха.

Кир вдигна глава и се изчерви, като видя пронизващите малки очи на Струмозус.

– Това е част от обучението ти, момче. Не се изкушавай от евтини чувства, както и от пълна шепа подправки. Има разлика между щедрите похвали на тълпата и одобрението на онези, които наистина разбират. – Обърна се и влезе в горещата кухня. Кир бързо го последва.

По-късно самият Асторгус с нашареното с белези грубовато лице, някогашният най-почитан колесничар в Града, а сега фракционарий на Сините, произнесе реч, в която обяви за издигането на нова статуя на Скорций на спината в Хиподрума. Скорций вече имаше две статуи, но и двете бяха вдигнати от пъпчивите Зелени. Тази обаче, заяви Асторгус, щяла да е от сребро, а не от бронз, за още по-голяма слава на Сините, както и на техния колесничар. Последва оглушителен рев. Едно от помладите момчета в кухнята се стресна и изтърва подноса със захаросани плодове, който тъкмо изнасяше. Струмозус го запердаши по главата и раменете с една дълга дървена лъжица толкова силно, че я счупи. Лъжиците лесно се чупеха, между другото. Кир беше забелязал, че готвачът

рядко бие така, че да боли много, въпреки цялата привидна сила на ударите му.

При първата възможност Кир отново поспря на прага да погледа Асторгус. Фракционарият пиеше здраво, но не му личеше. Разменяше усмихнат по някоя дума с всеки, който спреше до него на масата. Спокоен, уверен в себе си човек. Според Струмозус Асторгус бил допринесъл най-много за сегашното превъзходство на Сините в състезанията, а и в много други неща. Та тъкмо той беше привлякъл Скорций, а и самия Струмозус, говореха, че работел и над други умни ходове. Кир обаче се зачуди: какво ли е чувството да те знаят като умен, вещ и пресметлив, след като някога самият ти си бил обект на възторжени възгласи, вдигали са в твоя чест статуи, славили са те с велеlepни речи и стихове, сравнявали са те с орли и лъвове и са те наричали една от най-великите фигури на Хиподрума за всички времена? Дали беше трудно това? Трябваше да е, но всъщност не можеше да го разбере, не и докато гледаше Асторгус.

Пирът най-сетне стигна до вялия си свършек, нещо обичайно за подобни събития. Дребни пиянски свади, на някой му прилошало в ъгъла на залата толкова, че да не може да се добере до стаичката за повръщане. Колумела, конският знахар, се беше отпуснал уморено в стола си и редеше монотонно стихове от Тракезия. Винаги ставаше такъв в края на празнична нощ. Знаеше повече древна поезия и от Харделос. Мъжете от двете му страни спяха дълбоко, отпуснали глави на масата между полупразните блюда. Една от по-младите танцьорки се въртеше на място, изопнала лице, дланите ѝ пърхаха като птици във въздуха и се спускаха по хълбоците с всяко завъртане. Кир като че ли бе единственият, който я гледаше. Но пък беше хубава. Двойка танцьори я отведе. После си тръгна и Асторгус, повел със себе си Колумела, и скоро в залата не остана никой.

Доколкото Кир можеше да прецени, пиршеството бе минало много успешно. Скорций не беше дошъл, разбира се. Бяха го поканили в Имперския прецинт и отсъствието му бе извинено. Покана от императора носеше слава на всички.

От друга страна, великолепният колесничар също така бе причината Струмозус – изтощен и станал опасно избухлив – и още шепа нещастни момчета и помощник-готвачи да стоят будни в кухнята в дълбоката есенна нощ, след като и най-пламенните привърженици си бяха тръгнали залитайки към домовете и леглата си. Персоналът и администрацията на Сините вече спяха отатък двора в общото спално или в частните си

квартири, ако рангът им го позволяваше. След края на празненството улиците и площадите извън портите бяха притихнали. Роби, под надзора на службата на градския префект, вече сигурно бяха излезли да чистят улиците. Беше студено; северният вятър режеше от Тракезия, понесъл със себе си зима.

С утрото ежедневието щеше да се поднови. Празникът беше свършил.

Но Скорций явно бе обещал тържествено на майстора готвач на Сините да навести кухнята след императорския пир и да опита ястията му та да ги сравни с блюдата в Имперския прецинт. Беше закъснял обаче. Беше късно. Беше много късно. И отвън не се чуваха никакви стъпки.

Рано, че и по-късно вечерта всички се радваха на предстоящата възможност да споделят края на този славен ден и нощта с колесничаря, но това беше отдавна. Кир потисна прозявката си, изгледа накриво тлеещия огън и отново разбърка супата, гледаше да не кипне. Опита я и реши да не слага повече морска сол. Изключителна чест беше да се повери на някое от ратайчетата да наглежда ястие и мнозина се възмутиха, когато на Кир му възложиха такива задачи само след година чиракуване в кухнята. Самият Кир беше смаян – не беше помислял дори, че Струмозус го е забелязал.

Всъщност отначало той дори не беше искал да е тук. Като момче се канеше да стане колесничар, разбира се; всички момчета искат да станат колесничари. След това намисли да тръгне по пътя на баща си като дресър на животни за Сините, но реалността уби тази идея още докато беше съвсем малък. Дресировчик, който си влачи куция крак, едва ли щеше да преживее и един сезон между лъвовете, пантерите и мечките. Баща му помоли администрацията на Сините да му намери друго място – Сините обикновено се грижеха за своите. И го взеха за чирак в кухнята. Тук не се налагаше да бяга и да се измъква от опасните зверове. Освен от готвача.

Струмозус отново се появи на входа. Расик, с невероятния си инстинкт за оцеляване, вече беше спрял да мърмори и даже наведе глава. Майсторът бе нервен и възбуден, но той вечно си беше такъв тъй че това едва ли значеше кой знае какво. Майката на Кир щеше да пребледнее, ако го видеше да влиза и излиза на двора така, в толкова късен час. Твърдо вярваше, че ако злите мъгли не напакосят на човек в дълбините на нощта, то духовете от полусвета със сигурност ще го сторят.

Струмозус от Амория беше нает от Сините – на ужасно висока цена според мълвата – от кухните на прокудения Лизип, някогашния квестор

на имперските приходи, прогонен в разгара на Въстанието на победата. Двете партии се състезаваха на Хиподрума с колесниците си, в театрите с декламациите на поетите си и с груповите песнопения, и – съвсем не толкова рядко – по улиците и уличките с тояги и ножове. Умният Асторгус беше решил да пренесе надпреварата и в кухните на банкетните зали, а наемането на Струзозус – макар да беше бодлив като трън от Сорианската пустиня – се бе оказало гениален удар. Месеци наред Градът не приказваше за нищо друго; немалко патриции откриха у себе си непозната до този момент привързаност към Сините и с удоволствие дебелееха в банкетната зала на Синята партия, докато даваха щедри лепти, пълнеци тлъстата кесия на Асторгус, за конни тържища и ухажване на танцьорки и колесничари. Сините явно бяха открили нов начин да се борят със Зелените – и да ги надвият.

Преди две години Сини и Зелени се бяха били рамо до рамо във Въстанието на победата, но това не беше спасило от смърт мнозина, когато войниците влязоха в Хиподрума. Кир помнеше бунта, разбира се. Един от чичовците му беше загинал от меч на форума, а майка му след това две седмици беше на легло. В дома на Кир всички кълняха Лизип Кализиеца, а и в много други домове, от всякакви рангове и класи.

Главният бирник на императора беше безскрупулен, но пък всички бирници бяха като него. Не беше само това обаче. Разказите за нещата, които ставали след мръкване в градския му палат, бяха ужасни. Всеки път, щом изчезнеха млади хора и от двата пола, всички очи се извърщаха към голите каменни стени без прозорци. Непослушните деца ги плашеха с едрия кализиец, за да кротуват.

Струзозус не беше добавил нищо към тези слухове и остана нетипично мълчалив по въпроса за бившия си работодател. Просто влезе в кухните и мазетата на Сините, цял ден ги оглежда сърдито, изхвърли почти всички провизии и повечето вино, изгони всички помощник-готвачи освен двама, наплаши момчетата и – за няколко дни – започна да готви ястия, които удивляваха и замайваха.

Никога не беше доволен, разбира се: мърмореше непрекъснато, хокаше и биеше персонала, тормозеше Асторгус за пари, натрапваше мненията си за всичко, от поетите до правилната диета за конете, мрънкаше колко невъзможно било да се готвят изтънчени ястия, след като човек трябвало да храни толкова много необразовани лакомници. Но все пак Кир беше забелязал, че при целия този непрекъснат поток от недоволства сменящите се блюда, които правеха в голямата кухня, като че ли нямаша край, а и Струзозус не изглеждаше никак ограничен при

сутрешните си покупки на тържищата.

Това беше една от любимите задачи за Кир: да придружава майстора след молитвите в храма, да го наблюдава как оглежда и одобрява зеленчуци, риба и плодове, как стиска и души, как понякога дори се вслушва в храната и замисля дневните ястия на място – според онова, което е намерил.

Всъщност, реши по-късно Кир, най-вероятно заради вниманието, което показваше, готвачът го бе издигнал от миенето на подноси и чаши до надзираването на супите и бульоните. Струмозус почти никога не се обръщаше към него пряко, но пък той – нервен дребен шишко – като че ли винаги си говореше сам, дори на пазара, докато се движеше пъргаво от сергия на сергия, и Кир, докато се мъчеше да не изостане с куция си крак, чуваше много неща и се стараяше да ги запомни. Никога не си беше представял например, че разликата във вкуса на една и съща риба, хванатата оттатък залива до Деаполис и уловената с мрежите отсам, при скалите източно от града, може да е толкова голяма.

Денят, в който Струмозус намери на пазара морски костур от Спинадия, беше първият път, когато Кир видя мъж буквално да се разплаче пред гледка на бъдеща храна. Пръстите на майстора, докато галеше лъскавата риба, напомниха на момчето за Свят шут, стиснал слънчевия си диск. С другите в кухнята после им разрешиха да опитат рибата – леко сварена в сол и подправена с билки, – след като свърши пирът същата нощ, и Кир, докато я вкусваше, започна да разбира нещо за живия живот. Понякога датираше точно тази вечер като начало на зрелия си живот.

Друг път си мислеше, че младостта му е свършила в края на Дикания по-късно същата година, докато чакаха Скорций в дълбините на онази студена нощ, когато чуа внезапен настоятелен вик, а след него – стъпки на тичащи през двора хора.

Кир се обърна тромаво и погледна към външната врата. Струмозус бързо остави чашата и бутилката вино, които държеше. На входа се появи трима мъже и миг след това нахлуха вътре – изведнъж стана много тясно. Единият беше Скорций. Дрехата му беше раздрана, а в едната си ръка държеше нож. Един от другите стискаше меч: едър мъж, като привидение, от което капеше кръв – и кръв капеше и от меча.

Кир, зяпнал, чу как Славата на Сините, техният възлюблен Скорций, изхриптя припряно:

– Преследват ни! Доведете помощ. Бързо! – Каза го задъхано; бяха тичали.

Чак по-късно на Кир му хрумна, че ако Скорций беше друг човек, сигурно сам щеше да викне за помощ. Но вместо него Расик скочи и затича през банкетната зала към общата спалня, и закрещя със смразяващ кръвта глас:

– Сини! Сини! Нападнати сме? Към кухнята! Ставайте, Сини! Струмосус от Амория вече беше стиснал любимия си нож за кълцане и гледаше диво. Кир се озърна, награби една метла и насочи дългата дръжка към отворената врата. Отвън в тъмното вече ехтяха звуци – стъпки на хора и лай на псета.

Скорций и двамата му другари се преместиха по-навътре в стаята. Раненият с меча зачака спокойно до вратата – първата жертва, ако някой нахлуеше.

После стъпките отвън заглъхнаха. За миг не се виждаше никой. Настъпи мъртво спокойствие, злокобно след суматохата преди малко. Двамата помощник-готвачи и ратайчетата бяха награбили кой каквото му попадне за оръжие. Един държеше ръжена от огнището. Кръвта на ранения продължаваше да капе по пода в краката му. Псетата навън продължаваха да лаят.

В сенките на портика се раздвижи някаква сянка. Сянка на едър мъж. Кир видя тъмното очертание на меча му. А после сянката заговори със северняшки акцент:

– Искаме само родиеца. Нямаме разпра със Сините или другите двама. Дайте ни го и ще ви пощадим живота.

Струмосус се изсмя.

– Глупак! Вие разбирате ли къде сте, които и да сте? Невежи тъпащи! Дори императорът не праща войници в този двор.

– Не искаме да сме тук. Дайте ни родиеца и се махаме. Задържам си хората, за да можете...

Мъжът на портика – който и да беше – така и не довърши изречението си, нито каквото и да било друго в живота си под слънцето на Джад, двете луни и многото звезди.

– Напред, Сини! – чу Кир викове отвън. Свирепи, възбудени викове от много мъжки гърла. – Напред, Сини! Нападат ни!

Откъм северния край на двора се разнесе вой. Не на кучетата. На хора. Кир видя как едрата, потънала в сенките фигура се завъртя да погледне. После изведнъж залитна и падна. На портика изскочиха още сенки. Нечий тежък кривак заигра нагоре-надолу, черен на черния фон. Запукаха кости. Кир извърна глава и преглътна.

– Невежи хора, които и да са. Или да бяха – измърмори

равнодушно Струмозус и остави ножа на масата. Съвсем невъзмутим.

– Войници. На отпуск в Града. Наети за монета-две. Нямахте да се стигне дотук, ако бяха пили на вересия. – Каза го раненият. Като го погледна, Кир видя, че има рани и по рамото, и по бедрото. И той беше войник. Очите му гледаха твърдо, сърдито. Врявата отвън се усилваше. Натрапниците се мъчеха да се измъкнат от двора. Бяха донесли факли – оранжевите им пушливи дири се стрелкаха из двора.

– Невежи, както казах – измърмори Струмозус. – Да влязат след вас чак тук.

– Убиха двама от хората ти и момчето на портата – каза войникът. – Опитва се да ги спре.

Като чу това, Кир дръпна едно столче и тежко се смъкна на него. Знаеше кой беше стоял на портата. Късата сламка, изтеглена в нощ на пиришество. Прилоша му.

Струмозус изобщо не реагира. Само се обърна към третия мъж, гладко обръснат и много хубаво облечен, с огненочервена коса и навъсен.

– Ти си родиецът, дето го искаха, нали?

Мъжът кимна.

– Ти си, разбира се. Я ми кажи, моля те – рече майсторът готвач на Сините, докато отвън в тъмното пред кухнята се биеха и умираха мъже, – опитвал ли си минога от езерото до Баяна?

Възцари се кратко мълчание. Кир и останалите бяха що-годе запознати с подобни неща. Другите – едва ли.

– Аз... тъъ... съжалявам – отвърна след малко червенокосият със сдържаност, която му правеше чест. – За жалост не съм.

Струмозус поклати глава.

– Много жалко. И аз не съм. Легендарно блюдо, да ви кажа. Аспалиус го е описал преди четиристотин години. Използвал е бял сос. Виж, аз не съм. Не и с минога.

Това предизвика ново мълчание. На двора се бяха появили още факли, още и още Сини наизлизаха, навлекли набързо ботуши и дрехи. Късно дошлите вече бяха пропуснали боя. Съпротива нямаше. Някой беше усмирил кучетата. Асторгус влезе припряно, погледна бегло падналия мъж и заяви, без да се обръща конкретно към някого:

– Шестима мъртви натрапници има навън.

На лицето му се беше изписал яд, но не и притеснение.

– Всички са мъртви? – попита едрият войник. – Жалко. Имах някои въпроси.

– Влязоха в лагера ни – заяви равнодушно Асторгус. – С мечове. Никой не прави така. Конете ни са тук. – Изглежда за миг, оценяващо, рания, после се обърна и извика отсечено през рамо: – Телата ги хвърлете извън портата и уведомете градския префект. Аз ще се разправам с хората му, като дойдат. Извикайте ме. Някой да доведе Колумела и повикайте лекаря. – Обърна се към Скорций.

Кир не успя да разгадае лицето му. Двамата мъже се изгледаха продължително. Преди петнайсет години Асторгус, казваха, бил същият като Скорций сега: най-прочутият колесничар в империята.

– Какво стана? – въздъхна Асторгус. – Някой ревнив съпруг? Пак ли?

Всъщност отначало и той беше решил, че е това.

Успехът му в тъмното след надбягванията и пировеите донякъде се дължеше на факта, че не беше от мъжете, които преследват жените. Въпреки това щеше да е неточно да се каже, че не ги желаше страстно или че пулсът му не се учестяваше, щом се окажеше, че покани от някои определени особи го чакат у дома, след като се върнеше от Хиподрума или конюшните.

Тази вечер – в края на веселбите на Дикания, края на състезателния сезон – когато се върна у дома за имперския пир, на мраморната масичка в преддверието, между другите, го чакаше и една кратка, неподписана и неароматизирана бележчица. Лаконичният, съвсем характерен стил му подсказа, че завоеванията му от изминалия ден не свършват с победата над Кресценс от Зелените на първото следобедно надбягване:

„Ако е по силите Ви да избегнете опасности от друго естество – гласяха ситно изписаните думи, – слугинята ми ще Ви чака на източната страна на Тарасинския дворец след императорския пир. Ще я познаете. Тя е благонадеждна. А Вие?“

Нищо повече.

Другите писма ги заряза. Отдавна искаше тази жена. Привличаше го остроумието и ведрото ѝ, насмешливо безразличие, аурата на... недостъпност около нея. Беше сигурен, че привидната ѝ отчужденост е само за пред хора. Че под тази външна аскетичност се крие много. Че дори изключително властният ѝ съпруг изобщо не го е разбрал.

Помисли си, че тази нощ може би ще открие – или ще започне да открива – дали това е така. И тези мисли изпълниха целия императорски

пир с напрегнато, интимно очакване. Интимността бе главното, разбира се. Скорций беше изключително дискретен мъж: още една причина да идват поканите; още една причина, навярно, да е все още жив.

Не че не беше имало опити за убийство – или предупреждения. Веднъж го бяха набили: тогава беше много по-млад, нямаше закрилата на властни особи нито богатство. Всъщност отдавна се бе примирил с мисълта, че едва ли е от хората, които умират в легло, макар нечие друго легло да беше възможност. Щеше да го вземе Деветия колесничар – или някой меч в нощта, на връщане от нечия спалня, където не би трябвало да ляга.

Ето защо реши, че това е заплахата тази нощ, докато се измъкваше през една малка, заключена, рядко използвана врата в Имперския прецинкт в студения есенен мрак.

Имаше ключ за тази врата, благодарение на една среща преди години с чернокосата дъщеря на един от хилярите на екскубиторите. Дамата вече бе омъжена, майка на три деца и впечатляващо порядъчна. Някога бе имала омайваща усмивка и навик да извиква силно, а после да прехапе устна, сякаш изненадана от самата себе си.

Не използваше често ключа, но вече беше много късно, а и се беше наложило да е по-предпазлив от обичайното. Беше преживял неочаквано чувствени мигове в стаята, в която го бе отвела слугинята: не спалнята на дамата, в края на краищата, но имаше легло и вино и горяха благоуханни свещи. Беше се чудил дали ще намери страст и интимност под дворцовата маска на хладна учтивост. Когато тя пристигна – все още облечена като на пира и в тронната зала след това, – откри и двете, но разбра, в проточилите се мигове заедно, докато образите от деня бавно заглъхваха, че страстта и интимността му са твърде силни, за да е спокоен.

Това само по себе си бе опасно. В живота му – такъв, какъвто бе избрал да живее – нуждата да прави любов, допирът, мирисът и страстта на една жена в прегръдките му бяха важни и завладяващи, но желанието за каквато и да било продължителна интимност бе заплахата.

Беше играчка за всички тези дами в Имперския прецинкт и патрицианските домове в Града, и го знаеше. Отвърщаха на нуждите му, а той утоляваше страсти, които някои от тях не бяха съзнавали, че таят. Размяна един вид. Въвлечен бе в това от петнайсет години. Всъщност неочакваната уязвимост, която усети в себе си тази нощ, неохотата да я напусне и да излезе на студа, бе първият намек – като далечен тръбен зов, – че може би вече остарява. Беше смущаващо.

Заклучи тихо вратата и се обърна да огледа тъмното, преди да

продължи. Беше час, познат му и отпреди: съвсем не безопасен по улиците на Града.

Банкетната на Сините – крайната му цел, за да спази обещанието си към Струмозус от Амория – не бе далече: отвъд покрития с отломки строителен терен пред новия храм, покрай северната страна на форума на Хиподрума, а после от другия край, с колоната и статуята на първия Валерий, до портите на имението. Очакваше да завари огньовете в кухнята да горят и изнервеният възмутен готвач да чака да чуе, че нищо от онова, което е вкусил в Атенинския палат, не може да се сравни с предложеното му в прозаичната топлина на кухнята на Сините в промеждутък между нощта и утрото.

И щеше да е вярно. Струмозус по свой начин си беше гений. Колесничарят дори очакваше най-искрено това късно хапване въпреки цялата си умора и тревожните чувства, които трябваше да надвие. Можеше да спи утре – цял ден, ако иска. И сигурно щеше да го направи. Стига да доживееше до утре. По силата на отдавна вкоренен навик остана за известно време неподвижен, скрит зад храстите покрай стената, и предпазливо огледа откритите пространства, които трябваше да прекоси. Не видя демони, нито духове или пробягващи пламъци по каменната настилка, но под мраморния покрив на почти завършения портик на Храма имаше някакви мъже. Не трябваше да са там. Не и по това време на нощта и не така застанали – като войници на пост. Нямахше да се изненада, ако беше видял пияни гуляйджии, застояли се навън след края на Дикания и клатушкащи се в студа през строителните материали пред Бронзовите порти, но тази неподвижна група, тези непознати, които си мислеха, че колоните, наметалата и мракът са ги скрили... От мястото, където изчакваха, тези мъже – които и да бяха – можеха ясно да виждат портите, а първото движение, което направеше, щеше да го издаде, дори да не знаеха за съществуването на малката врата.

Умората му изчезна.

Опасността и предизвикателството бяха замайващото, неразредено вино на живота за Скорций от Сория: още една причина да живее заради скоростта и кръвта на пистата, и за тези незаконни срещи в императорския двор и извън него. Знаеше го. Знаеше го вече от много години.

Измърмори тихо бърза, запретена молитва към Хеладик и заобмисля какво да избере. Мъжете в сенките сигурно бяха въоръжени. Бяха тук с определена цел. А той имаше само нож. Можеше бързо да притича през откритото пространство към форума, да ги изненада, но му бяха под ъгъл. Ако някой от тях бе достатъчно бърз, щеше да му пресече

пътя. А и на бягането някак си му липсваше... достойнство.

С неохота реши, че единственият умен ход, след като вече ги бе забелязал, е да се шумгне обратно в прецинкта. Можеше да си намери легло в казармата на екскубиторите – щяха да са горди, че е при тях, и нямаше да го разпитват. Или можеше пак да влезе и да отиде до Бронзовите порти отвътре – е, щеше да има приказки заради късния час, за съжаление, – и да помоли да отнесат съобщение до Сините. Много скоро щяха да дойдат придружители.

Но и в двата случая за това колко дълго се е задържал тук щяха да научат повече хора, отколкото му харесваше. Не че нощните му похождения бяха кой знае колко тайни, но все пак се гордеше с това, че гледа да привлича към тях колкото се може по-малко внимание. Отново бе въпрос на достойнство, а и на уважение към жените, които му се доверяваха. Бездруго твърде много живееше живота си пред очите на света. Предпочиташе някои подробности да си ги запази за себе си, а не да стават достояние на всеки завистлив клюкар по баните, казармите и каупоните на Сарантион.

Сега обаче изборът не беше много голям, уви. Или тичане през улицата като чираче, побягнало от тоягата на майстора, или сконфузено връщане при екскубиторите или до портите. Изобщо не беше склонен да бяга.

И тъкмо извади ключа от кожената си кесия, когато видя грейналата светлина на портика на Храма – едно от тежките крила на вратата се разтвори. Навън пристъпиха трима мъже, ясно очертани на светлината отзад. Беше наистина много късно; ставащото беше необичайно и странно. Храмът все още не беше отворен за посетители – вътре влизаха само работници и архитекти. Скрит зад храстите, Скорций видя как мъжете на портика тихо се отдръпнаха. Беше много далече, за да чуе нещо или да разпознае някого, но видя как двама от тримата мъже пред вратите се обърнаха да се поклонят на третия, а той се прибра вътре. И това му подсказа друга възможност.

Светлата резка се стесни и изчезна, щом тежкото крило се затвори. Двамата мъже останаха сами пред входа сред купчините зидария във ветровитата нощ. Единият се обърна и каза нещо на другия. Явно не забелязваха обкръжилите ги войници. Нощем в Града винаги умираха хора.

Хора ходеха на гробовете на умрели насилствено с табличните с проклетия на хейроманти, за да поискат смърт или разчленяване на колесничари и техните коне, пламенната страст на жена, за която копнеят,

болест за детето или мулето на омразен съсед, бурни ветрове за кораб на търговец съперник. Кръв и магия, пламъци, пробягващи по калдъръмите на нощните улици. Пламъците на Хеладик. Беше ги виждал.

Но духовете на полусвета си бяха духове, а в другия край на площада имаше мечове. И мъже, които ги носеха. Скорций стоеше в тъмното, двете луни бяха залезли, звездите трепкаха покрай бързо тичащите облаци. От север духаше студен вятър – оттам, където казваха, че обитава Смъртта, в старите приказки на Сория, в приказките преди Джад да дойде при хората на юг с легендата за своя син.

Това, което ставаше на портика, изобщо не беше негова работа – той си имаше своите заплахи, с които трябваше да се оправи по улиците. Оръжие нямаше освен нищожния нож и едва ли можеше да помогне на двамата безпомощни мъже срещу няколкото нападатели с мечове.

Някои ситуации изискват чувство за самосъхранение.

Той, уви, беше лишен от него.

– Пази се! – изрева с цяло гърло и изскочи на улицата.

Извади ножа в движение. След като само преди миг бе решил да се скрие, май в края на краищата щеше направи точно обратното. Хрумна му – малък, позакъснял признак, че още си е с ума – че се държи неразумно.

Двамата мъже на портика се извърнаха към него, щом затича с все сила през площада. Той прескочи една ниска купчина тухли, закачи си крака и едва не падна. Изруга – и себе си, и мудността си. Продължи – оглеждаше се за врагове и за още проклети тухли – и видя как най-близкият войник се обърна и извади меча си. Беше достатъчно близо, за да чуе как острието изсъска от ножницата.

Отчаяната му надежда беше третият да не е заключил вратата на Храма и да могат да се скрият вътре, преди убийците да се приближат. Хрумна му – доста късно – че можеше да им извика да се скрият, без сам да налети като глупав чирак между шамарите. Тостове вдигаха за него в Сарантион, императорът го канеше на пирове си, той беше Славата на Сините, беше богат повече отколкото в най-дръзките си младежки мечти.

Явно си беше останал почти същият като преди петнайсет години. За жалост, може би.

Скочи покрай двамата мъже и сграбчи дръжката на вратата. Заключена. Блъсна я с рамо, после бързо се извъртя. Едва сега видя ясно двамата. Познаваше ги. Нито един от тях не реагира. Парализирани бяха от страх. Скорций отново изруга.

Войниците ги бяха обкръжили. Както можеше да се очаква. Водачът им, едър дългурест мъж, стоеше точно пред стъпалата на портика. Очите му бяха черни в тъмното. Меча си държеше така, все едно изобщо не тежи.

– Скорций от Сините! – рече той, с много странен тон.

Последва тишина. Скорций си замълча, умът му заработи трескаво.

Войникът продължи със същия насмешлив тон:

– Струва ми цяло състояние днес следобед, знаеш ли? – Глас на тракезиец. Всъщност нормално: войници, напускащи града, наемат ги в някоя каупона за убийство и после те изчезват.

– Тези двама мъже са под закрилата на императора – сонна се ледено Скорций. – Посегнете ли на който и да е от двамата, или на мен, ще ви струва живота. Никой няма да може да ви защити. Нито в империята, нито извън нея. Разбрахте ли ме?

Мечът в ръката на мъжа не трепна. Тонът му обаче изтъня от изненада:

– Какво? Мислиш, че сме тук, за да им навредим?

Скорций преглътна. Ръката му с ножа се отпусна. Двамата на портика го гледаха с любопитство. Войниците долу – също. Вятърът лъхна, размърда покривалата върху купчините тухли и сечива. Есенни листа се разхвърчаха по площада. Скорций отвори уста и я затвори, не знаеше какво да каже.

Хрумнали му бяха няколко различни, много бързи предположения, откакто излезе от Имперския прецинт и видя чакащите в тъмното мъже. Явно нито едно не бе вярно. – Ъъ, колесничарю, позволете ми да ви представя Карулус, трибун на Четвърти Саврадийски конен – каза червенокосият майстор на мозайки – защото тъкмо той стоеше на портика. – Ескортът ми през последната част от пътуването ми дотук и моята охрана в Града. Впрочем, той наистина загуби доста пари в първото надбягване този следобед.

– Съжалявам за което – отвърна механично Скорций. Погледна Гай Крисп от Варена, после – и прочутия архитект Артибасос до него, разочорлен и с будни очи. Строителят на този нов Храм.

И вече бе съвсем сигурен кой е човекът, комуто се кланяха, докато той наблюдаваше отсреща. Явно схващаше със закъснение.

Басанидите имаха една философска фраза за това, на техния си език, беше я чувал често от търговците им в Сория през сезоните, в които нямаше война. В този момент не се чувстваше много философски настроен.

Последва ново мълчание. Северният вятър засвистя между колоните. Откъм Бронзовите порти не се виждаше никакво движение: сигурно бяха чули виковете му, но нямаше да си направят труда да се отзоват. Събитията извън Имперския прецинкт рядко притесняваха стражите; грижата им беше да ги задържат отвън. Беше хукнал през открития площад, ревал беше като луд, размахвал беше ножа, насмалко да си изкълчи глезена... без никаква нужда и полза. И застанал в тъмното на още недовършения портик на Великия храм на Святата Мъдрост на Джад, Скорций изведнъж и много притесняващо си спомни изящната дама, която бе оставил преди малко. Мириса и допира ѝ.

Представи си я как го наблюдава точно в този момент. Примижа при мисълта за вдигнатите ѝ вежди, за кривнатата насмешливо уста, след което – без да може да намери никаква алтернатива – започна да се смее.

По-рано същата нощ, докато вървеше с ескорта си от Атенинския към Траверситския дворец, където бяха любимите есенни и зимни покои на императрицата на Сарантион, Криспин неволно помисли за жена си.

Случваше се непрекъснато, но разликата този път – и той го съзнаваше – бе в това, че образът на Иландра бе като щит, като някаква защита, макар да не беше наясно от какво се бои. В дворцовите градини бе ветровито и студено и той се загърна с наметалото, което му бяха дали.

Пазен от мъртвата, скрит зад спомена за една любов... Водеха го към по-малкия от двата главни дворца под бързо летящите облаци и гаснещите на запад луни. Влязоха и тръгнаха по мраморни коридори, по стените горяха еветилници, и спряха пред войниците на прага на императрицата, поканила го в тъй късен час в личните си покои.

Очакваха го. Единият войник кимна безизразно и отвори вратата. Криспин прекрачи и се озова в пространство на светлина от огън, от свещи и злато. Евнусите и войниците останаха навън. Вратата зад него се затвори. Образът на Иландра бавно избледня, щом към него пристъпи слугиня, цялата в коприна, пристъпяше леко, и му поднесе сребърна чаша вино.

Прие го с искрена благодарност. Тя взе наметалото му и го постави на скамейката до стената край огъня. После му се усмихна и се оттегли през една вътрешна врата. Останал сам, Криспин се огледа на светлината на хилядите свещи. Стая, обзаведена с разкош и вкус; малко прекалено за окоето на западняк, но на сарантийците им беше слабост. А след

това затаи дъх.

На една дълга маса до стената вляво лежеше роза. Нежна като жив цвят и привидно също толкова крехка, четири пъпки на дългото стебло, тръни между малките съвършени листчета, всичко от злато, и четирите пъпки – представени в степени на разцъфване, а петият цвят на върха – напълно отворен, зрял, всяко от тънките прелестни венчелистчета бе чудо на златарския занаят, с рубин в средата, червен като огън на светлината на свещите.

Красотата стегна сърцето му – и тази ужасна крехкост. Ако човек вземеше този дълъг стрък дори само с два пръста и го извиеше, щеше да се огъне, да се скърши, да се разпадне. Цветът почти сякаш се полюшваше от полъх на ветрец, какъвто нямаше. Толкова съвършенство и толкова преходно, уязвимо. Криспин го заболя за майсторството, вложено в него – времето, усърдието и умението, довели до това съвършенство – и от едновременното усещане, че този шедьовър, това изкуство е несигурно като... като всяка радост в тленния живот.

Като роза навярно, повяхнала под вятъра в края на лятото. Изведнъж си помисли за младата кралица на антите и за посланието, което носеше, и усети у себе си жалост и страх, така далече от дома.

Свещите по сребърната клонка на масата до розата потръпнаха. Звук нямаше, но люшналите се пламъчета го накараха да се обърне.

Младостта ѝ бе минала на сцената и тя стъпваше съвсем тихо, с изяществото на танцьорка. Беше мъничка, крехка, тъмнокоса, тъмноока, прелестна като розата. Напомняше му за тръни, за капеща кръв, за опасността, затаена в сърцевината на всяка красота.

Беше се преоблякла в тъмночервена нощна роба, накарала беше слугините си да свалят украшенията от косата ѝ и накитите по китките и около шията. Косата ѝ бе разпусната за спане, гъста, дълга и тъмна, смущаваща. На ушите ѝ все още висяха два диаманта, единственото ѝ украшение, и улавяха светлината. Обкръжаваше я същият аромат и се носеше към него, през наложеното от нея разстояние, а и аура някаква я обкръжаваше: на власт и насмешлива интелигентност, и на още нещо, което той не можеше да назове, но знаеше, че се бои от него и че е прав да се бои.

– Добре ли познаваш, родиецо, личните покои на царствени особи? – Гласът ѝ бе тих, лукав и смайващо интимен.

„Внимавай, о, много внимавай“, каза си той, остави виното и се поклони ниско, като прикри с бавния поклон обзелата го тревога. Изправи се.

– Изобщо не ги познавам, господарке. За мен е огромна чест... и съм като риба на сухо.

– Батиарец далеч от родния си полуостров? Риба, извадена с мрежа от водата? Какъв ли ще си на вкус, Гай Крисп от Варена?

Не помръдваше. Тъмните ѝ очи и диамантите улавяха светлината на пламъците: блестеше в диамантите, ала потъваше в очите ѝ. Усмихна му се.

Играеше си с него. Знаеше го, но все пак гърлото му бе пресъхнало. Той се окашля и каза:

– Нямам представа. На вашите услуги съм за всичко, трижди въздигната.

– Това вече го каза. Обръснали са ти брадата, разбирам. Горкичкият. – После се засмя, пристъпи право към него и го подмина, както бе за тайл дъх. Застана до дългата маса и загледа розата. – Възхищаваше се на цветето ми, нали? – Гласът ѝ бе като мед, като коприна.

– Да, господарке. Изделие с изключителна красота и... тъга.

– Тъга? – Тя извърна глава и го погледна.

Той се поколеба.

– Розите умират. Едно толкова нежно творение ни напомня за... нетрайността на всички неща. Всички красиви неща.

Аликсана замълча. Вече не беше млада. Тъмните ѝ привличащи очи дълго се задържаха върху неговите, докато той не сведе глава. Ароматът ѝ, толкова отблизо, беше опияняващ, източен, караше го да мисли за цветове, като много други неща: този бе почти като червеното на робата ѝ, но по-тъмен, по-наситен, порфир. Пурпурът на царствеността. Гледаше надолу и се чудеше: възможно ли бе това да е предназначено, или си беше само заради склонността му да превръща мирис, звук и вкус в цветове? Тук в Сарантион имаше тайни изкуства, за които той не знаеше нищо. Беше в Града на градовете.

Украсата на света, окото на вселената. Мистерии имаше тук.

– Нетрайността на красивото. Добре казано – промълви императрицата, заглеждана в розата. – Точно затова е тук, разбира се. Умен си. Би ли могъл, родице, да ми сътвориш нещо в мозайка, което наемква за обратното: намек за онова, което устоява отвъд преходното?

Поканила го беше не случайно все пак. Той вдигна глава.

– Какво би го намекнало за вас, господарке?

– Делфини – отвърна тя най-неочаквано.

Той пребледня.

Тя го гледаше, опряла длани на масичката от слонова кост, с

разперени пръсти. Лицето ѝ бе замислено, преценяващо; това го смути повече от всякаква ирония.

– Пий си виното – каза императрицата. – Хубаво е.

Отпи. Хубаво беше.

Делфините бяха гибелни същества. Много повече от морски създания, скачащи между вода и въздух, изящни и красиви – създания, каквито всяка жена би се радвала да види на стените на покоите си. Делфините бяха вплетени в езичеството или в мрежите на меладикийските ереси, или и в двете.

Делфините пренасяха душите от тленното царство на живото през ехтящите морски палати към владенията на Смъртта и Съда. Тъй бяха вярвали древните в Тракезия преди много време – а и в Родиас, преди се появи учението на Джад. Делфините бяха служили на многоликия бог на Отвъдното, бяха водачи на духовете на мъртвите, странници през смътните пространства между живота и онова след него.

А част от това древно, устояло на времето езичество се бе прехвърлила – през други смътни пространства – във вратата за Джад и неговия син Хеладик, загинал в колесницата си, за да донесе огъня на хората. Когато колесницата на Хеладик, горяща като факел, се гмурнала в морето – така гласеше мрачното сказание, – тъкмо делфините дошли и понесли на гърбовете си озлочестената му красота. И като жива катафалка го отнесли чак до най-последните предели на световното море, за да се срещне със своя баща, потъващ в здрача на залеза. А Джад взел тялото на своето чедо в колесницата си и го отнесъл – като всяка нощ – долу в мрака. По-тъмен, по-студен бил мракът в онази нощ, защото бил умрял Хеладик.

И тъй, за делфините учеха, че са последните същества на живия свят, видели и докоснали възлюбения Хеладик, и заради службата си бяха свети в ученията на онези, които вярваха в смъртния син на Джад.

Човек можеше само да избере едното или другото опасно богохулство. Делфините пренасяха душите при тъмния бог на Смъртта в древния езически пантеон – или носеха мъртвото тяло на единствения син на единия бог в една вече забранена ерес.

Тъй или иначе, и в двата смисъла, художник, поставил делфини на стени или таван, щеше да си навлече беди – и дори смърт – от страна на все по-бдителното духовенство. Някога на Хиподрума бе имало делфини, гмуркащи се, за да означат всяка обиколка в надпреварите. Вече ги нямаше, бяха претопени. Сега хипокампи отброяваха кръговете.

Тъкмо този император, Валерий Втори, бе постигнал с

настойчивостта си общия Проглас на Атан, Върховния патриарх в Родиа, и Закарий, източния тук, в Града. Валерий се бе потрудил много усърдно да постигне това рядко единение. Двеста години яростни кръвави борби в раздвоената вяра на Джад бяха заличени с този документ, ала цената на постигнатото от един амбициозен император и външно обединеното духовенство беше осъждането на всички хеладикийци в ерес: бяха изложени на риск от отлъчване, ритуално проклятие в храмовете и светилища, и огън. В империята на Валерий рядко ексекутираха за нарушаване на човешките закони, но хора биваха изгаряни заради ерес.

И тъкмо императрицата на Валерий го молеше сега, благоуханна и сияйна, в червено и везано злато, под светлината на свещите в късната нощ, да извае в покоите ѝ делфини.

Бе твърде изцеден след всичко случило се тази вечер, за да може да прецени нещата добре. Опита се предпазливо да спечели време:

– Делфините са чаровни същества, наистина. Особено когато скачат над вълните.

Аликсана му се усмихна.

– Разбира се, че са красиви. – Усмивката ѝ се разшири. – Освен това са носачите на Хеладик до мястото, където морето се среща с небето по здрач.

Дотук с печеленето на време. Поне знаеше вече за кой грях може да бъде изгорен, ако го извърши.

Тя обаче го улесняваше. Той вдигна очи и срещна погледа ѝ, който не се беше откъснал от лицето му.

– И двамата патриарси осъдиха тези учения, императрице. Императорът положи клетва в стария Храм на Мъдростта на Джад да спазва тяхната воля в това.

– Чули сте за това? Чак в Батиара? Под властта на антите?

– Разбира се. Върховният патриарх все пак е в Родиа, императрице.

– А кралят на антите... или дъщеря му след него... положили ли подобна клетва?

Изумително опасна жена.

– Знаете, че не са, господарке. Антите приеха вярата в Джад според хеладикийските учения. – И не са променили доктрините си, уви.

Криспин се обърна рязко.

Императрицата само извърна глава и се усмихна на мъжа, който беше влязъл – безшумно като нея – и го беше изрекъл от прага в другия край.

За втори път с разтуптяно сърце, Криспин остави чашата си и се поклони ниско, за да прикрие усиливащото се притеснение. Валерий не бе променил нито облеклото, нито поведението си. Сам си наля чаша вино. Тримата бяха сами, в стаята нямаше слуги.

Императорът отпи и го погледна мълчаливо. Явно се очакваше отговор.

Беше много късно; съвсем неочаквано настроение обзе Криспин, макар че майка му и приятелите му до един щяха да твърдят, че им е познато. Промълви:

– Един от най-уважаваните клирици на антите пише, че ересите не са като дрехите и брадите, господарю, да идват на мода и да излизат от мода всеки сезон или година.

Аликсана се изсмя високо. Валерий отвърна с много лека усмивка, сивите му очи си останаха напрегнати на кръглото гладко лице.

– Четох го това – отвърна той. – Сибард от Варена. „Ответ на един проглас“. Интелигентен човек. Писах му, казах му точно това, поканих го тук.

Криспин не беше знаел това. Нямаше как да го знае, разбира се.

Това, което знаеше – което май всички знаеха, – бе, че явните амбиции на Валерий към полуострова на Батиара до голяма степен намират основания в религиозната схизма и необходимостта полуостровът да бъде спасен от „грешката“. Беше странно и в същото време – съвсем на място според това, което започваше да научава за този човек, че императорът можеше да обоснове възможното връщане на Родиас и полуострова с религията и в същото време да хвали антския духовник, чийто труд оспорваше точка по точка същия документ, даващ му тази опора.

– Той отклони поканите ни – каза тихо Аликсана. – С доста невежливи изрази. Вашият съдружник Марциниан също отклони поканата ни. Защо никой не иска да идва при нас, родицео?

– Не си справедлива, обич моя. Гай Крисп дойде, по студени есенни пътища, изтърпя храбро бръснача и нашия двор... само за да бъде притеснен от измамна императрица с нечестива молба.

– По-добре моята измамност, отколкото злобата на Стилиана – отвърна живо Аликсана, все така опряна на масата. Тонът ѝ беше станал дяволит. Странно. Криспин вече успяваше да различи оттенъците в гласа ѝ. Имаше чувството, че винаги е било така. – Щом ересите се променят, макар и не всеки сезон – продължи тихо тя, – защо да не могат и украсите по стените ми, господарю? Тук поне вече си завоювал всичко.

Усмихна се мило и на двамата. Последва кратко мълчание.

Най-сетне императорът поклати насмешливо глава.

– Кой нещастен мъж би могъл да се надява, че ще е достатъчно разумен да ти откаже?

Императрицата му се усмихна широко.

– Добре. Мога да го направя значи? Наистина искам делфини тук. Ще уредя нашият родиец да...

И млъкна. Императорът бе вдигнал десница като съдия, за да я прекъсне.

– После – заяви строго Валерий. – След храма. И то ако реши да го направи. Това все пак е ерес и ако се разбере, тежестта ѝ ще падне върху художника, не върху императрицата. Помисли. И след това реши.

– „После“ явно ще е след много време – отвърна Аликсана. – Ти построи много голям храм, господарю. А моите покои са печално малки. – Нацупи се обидено.

Криспин имаше силното чувство, че това е едновременно и обичайна игра между двамата, и нещо, нагласено, за да го разсее. Защо бе нужно второто – не беше наясно, но мисълта доведе до обратния ефект: той остана напрегнат и бдителен.

И точно в този момент на вратата се почука.

Императорът на Сарантион се обърна бързо натам и се усмихна.

Изглеждаше по-млад в този момент, почти хлапашки. – Аха! Май все пак съм доста умен в края на краищата. Окуражителна мисъл. Изглежда, скоро ще спечеля един облог. Аликсана, очаквам с нетърпение да платиш обещаното. Тя изглеждаше объркана.

– Не мога да повярвам, че ще го направи. Трябва да е нещо друго. Нещо... – Замълча, прехапала устна. Слугинята се появи на вътрешната врата, вдигнала въпросително вежди. Императорът остави чашата си на масата и се прибра във вътрешната стая. Усмихваше се на излизане, забеляза Кряспин.

Аликсана кимна на слугинята. Тя се поколеба, посочи господарката си, после опипа косата си.

Императрицата сви рамене, по лицето ѝ пробяга нетърпение.

– Някои са виждали и повече от развързаната ми коса, Кризомало. Остави я.

Вратата се отвори и Криспин неволно отстъпи назад към масата с розата. Аликсана беше съвсем близо до него, властна въпреки цялата интимност на обстановката. Хрумна му, че който и да е дошъл, едва ли е натрапник – иначе нямаше да може да стъпи в този дворец, още по-малко да накара стражата да почука толкова късно през нощта.

Слугинята отстъпи встрани и в стаята влезе мъж, и спря на крачка от прага. Държеше до гърдите си кутийка от слонова кост. Връчи я на Кризомало, а после се обърна към императрицата и я удостои с пълния дворцов поклон – докосна три пъти пода с чело. Криспин не беше сигурен, но имаше чувството, че тази церемония точно тук е преувеличена, прекомерна. И когато посетителят най-сетне се изправи, го позна: беше слабият мъж с изпитото лице, който беше стоял зад стратега Леонт в залата за аудиенции.

– Късен гост сте, секретарю. Би ли могло това да е личен дар от вас, или Леонт желае да ми съобщи нещо лично? – Тонът ѝ беше неразгадаем: съвършено учтив, но нищо повече.

– Желаете го нейно благородие съпругата му, трижди въздигната. Носи малък дар от Стилиана Далейна на нейната трижди благоговейна и възлюблена императрица. За нея ще е неопенима чест, ако благоволите да го приемете. – Щом свърши словото си, секретарят бързо се огледа и Криспин имаше смътното чувство, че иска да запечата обстановката в ума си. Не можеше да не забележи разпуснатата коса на императрицата, нито цялата интимност наоколо. Аликсана ни най-малко не се притесни, а Криспин отново се зачуди що за игра се играе тук, що за дребна фигура се е оказал сам той в нея и с каква цел.

Императрицата кимна на Кризомало, а тя отключи златната ключалка на кутийката и я отвори. Не можа да скрие изумлението си. Вдигна в ръка малкия дар. Настъпи мълчание.

– О, боже – промълви императрицата на Сарантион. – Току-що загубих облог.

– Ваше величество? – Секретарят явно не беше очаквал да чуе точно това.

– Все едно. Предайте на нейно благородие Стилиана, че сме зарадвани от жеста ѝ и... бързината, с която е решила да ни изпрати дара си, още повече че е държала буден до толкова късно един отруден писар. Свободен сте.

И това бе всичко. Вежливо, твърдо, пренебрежително. Криспин още не можеше да възприеме факта, че изумителното колие с огромната перла, което бе видял на Стилиана Далейна, привлякло за жалост вниманието му, току-що е поднесено на императрицата. Не можеше дори да си въобрази цената му. Но беше убеден – абсолютно убеден, – че без думите, които бе изрекъл в залата, това нямаше да се случи.

– Благодаря, премилостива. Ще побързам да предам любезните ви думи. Ако бях знаел, че ще прекъсна...

– Хайде, Пертений. Тя знае, че ще прекъснеш, ти също. И двамата чухте в тронната зала, че поканих родицеа.

– Помислих, че... Нейно благородие... Тя помисли, че... може да...

– Пертений. По-добре ще е може би да тръгнеш с Леонт по бойните полета и да пишеш за конни атаки. Иди си лягай. Кажу ми на Стилиана, че с удоволствие приемам дара ѝ и че родиецът наистина все още е с мен, както тя е искала, за да види, че е направила дар, превъзхождащ онзи, който ѝ поднесе той. Можеш също да ѝ кажеш – добави императрицата, – че косата ми все още е до кръста, като е развързана. – Завъртя се нарочно, та секретарят да се увери в това, а после отиде до масата със стъклената с вино и вдигна чашата, която бе оставил Валерий.

Кризомало отвори вратата. В мига, в който Пертений – къде ли го беше чул Криспин това име днес? – си тръгна, Криспин забеляза как нещо блесна в очите му и също толкова бързо изчезна, щом повтори тройния поклон, преди да излезе.

Аликсана не се обърна, докато вратата не се затвори. И със същия тих, великолепен глас отрони ядосано:

– Джад да те прокълне с перде на очите и плешивина.

Императорът на Сарантион, посрещнат така от съпругата си на вливане, се смееше доволен.

– Аз вече оплешивявам. Излишно проклетие. А ако хвана перде, ще трябва да ме дадеш на лекарите или да ме водиш, докато съм жив, за ръчица.

Видяно в профил, изражението на Аликсана за миг стъписа Криспин. Беше съвсем сигурен, че е искрено, че става въпрос за нещо дълбоко интимно. Нещо, заседнало и в собственото му сърце, миналото, изплуващо в настоящето.

– Колко умно от твоя страна, че го предвиди, скъпи.

Валерий сви рамене.

– Едва ли. Нашият родиец я посрами с щедър дар, след като публично се провини с арогантността си. Тя не биваше да носи накит, надминаващ накитите на императрицата, и го знаеше.

– Разбира се, че го знаеше. Но кой ли щеше да ѝ го каже в онази компания?

Двамата се обърнаха като по знак, уж сетили се чак сега, и погледнаха Криспин. И двамата се усмихваха. Криспин се окашля.

– Един недосягаем майстор от Варена явно. Който сега иска да попита дали е възможно да умре заради прегрешенията си.

– О, да. Все някой ден – отвърна Аликсана с усмивка. – Всички ни

чака това. Все пак ти благодаря. Длъжница съм за този неочакван дар и перла като тази ме възхищава неопишуемо. Слабост. Кризомало?

Придворната, също доволно усмихната, пристъпи с кутиятата, извади огърлицата, откопча я и застана зад императрицата.

– Още не. – Валерий я докосна по рамото. – Бих искал Гесий да я види, преди да си я сложиш.

Императрицата го погледна изненадано.

– Какво? Нима? Петрус, мислиш, че...

– Всъщност не. Но нека все пак да се види. Дреболия.

– Отровата едва ли е дреболия, мили.

Криспин видя как Кризомало примига и припряно прибра огърлицата в кутията. После избърса нервно ръце в робата си. Императрицата изглеждаше по-скоро заинтригувана, ни най-малко притеснена – поне доколкото можеше да прецени Криспин.

– Търпим и такива неща – каза невъзмутимо Аликсана Сарантийска. – Не се безпокой, родиецо. Колкото до твоята безопасност... тази вечер притесни немало хора. Струва ми се, че една охрана ще е уместна, Петрус?

Каза го, обърната към императора. Валерий сви рамене.

– Тя вече е налице. Говорих с Гесий, преди да дойда тук.

Криспин се окашля. Започнал бе да разбира, че около тези двамата нещата стават доста бързо.

– Бих се чувствал... неловко с охрана из града. Позволено ли ми е да предложа нещо?

Императорът кимна.

– Споменах ви за войника, който ме доведе тук. Казва се...

– Карулус, от Четвърти Саврадийски. Тук е, за да говори с Леонт, сигурно за войнишките заплати. Спомена го. Назначих тъкмо него и хората му за твоя охрана.

Криспин преглътна. Императорът не би трябвало да помни дори за съществуването, да не говорим за името на един офицер, споменато мимоходом. Но за този човек говореха, че не забравял нищо, че никога не спял, че едва ли не... беседвал, съветвал се с духовете на полусвета, с мъртви свои предшественици, докато обикалял нощем из дворцовите коридори.

– Благодарен съм ви, ваше величество – отвърна с поклон. – С Карулус вече се сприятеляваме. Компанията му ми е приятна. С него ще съм по-спокоен.

– Което е изгодно за мен, разбира се – каза с усмивка императорът.

– Искам да мислиш най-вече за работата. – Искаш ли да видиш новия Храм?

– С нетърпение, господарю. Още първата сутрин, когато може да ми се разреши...

– Защо да чакаме? Отиваме сега.

Беше много след полунощ. Дори празничните гуляи трябваше отдавна да са свършили. Хлебарите при пещите. Безсънните на своите бдения, уличните чистачи, градската стража, проститутки (от двата пола) и клиентите им, това щяха да са още будните хора навън. Но пък императорът никога не спеше. Така поне разправяха.

– Трябваше да го очаквам – каза Аликсана обидено. – Каня в покоите си един умен мъж за... уменията, които може да ми предложи, а ти ми го отвлечаш. – Изсумтя престорено. – В такъв случай ще потърся прибежище в банята и в ложето си, ваше величество.

Валерий се ухили и хлапашкото изражение се върна на лицето му.

– Ти изгуби облог, мила. Не заспивай. С истинско изумление Криспин видя как лицето на императрицата на Сарантион се изчерви. Все пак тя отвърна с насмешлив реверанс:

– Негово величество властва над всички свои поданици във всички възможни неща.

– Естествено – каза Валерий.

– Аз ще ви остава – заяви императрицата и се обърна. Кризомало я бе изпреварила на прага на вътрешната врата. Криспин зърна за миг друга камина и широко легло по-навътре, фрески и многоцветни тъкани пана по стените. Едва в този момент осъзна, че в края на краищата ще остане сам с императора. Устата му отново пресъхна при мисълта какво му предстои.

На прага Аликсана се обърна. Помълча, уж замислена, с пръст на брадичката, после поклати глава самоукорително. – За малко да забравя. Колко глупаво от моя страна. Толкова да се разсея от една перла и мисълта за делфини. Хайде, кажи ни, родиецо, посланието, което носим от кралицата на антите. Какво казва Гизел?

След страха от очакването, че ще остане насаме с Валерий, за да предаде точно това, усещането бе все едно, че яма изведнъж зейна под краката му, изникнала под налягането на този прелестен глас. Сърцето му подскочи; имаше чувството, че пропада в бездна.

– Послание? – повтори той.

– Обич моя – промълви императорът, – ти си капризна и жестока, и ужасно нечестна. Ако Гизел изобщо е дала някакво послание на Гай

Крисп, то ще е само за моите уши.

„Свети Джад“, помисли си безпомощно Криспин. Наистина бяха много бързи. Твърде много знаеха. Беше изумително.

– Естествено, че носи послание от нея. – Тонът на Аликсана беше спокоен, но очите ѝ се взираха в лицето на Криспин, напрегнати и замислени, и той видя, че в тях вече няма веселие.

Вдиша дълбоко, за да се успокои. Беше видял зубир в Елшовия лес. Беше влязъл в леса, очаквайки да умре, и беше излязъл жив, след като бе срещнал нещо над тленния свят. Всеки миг живот след преживяното в онази мъгла беше дар. Откри, че със спомена за това може да надвие страха. Отвърна спокойно:

– За това ли ме поканихте тук, ваше величество?

Устата на императрицата се кривна кисело.

– И за това, и за делфините. Наистина искам делфини.

Валерий заговори сухо:

– Имаме хора във Варена, разбира се. Много от личната гвардия на кралицата са били убити една нощ тази есен. Убити, докато са спали. Доста необичайно. Такова нещо се случва само когато искаш да запазиш някаква тайна. Хората ни във Варена се заеха с този въпрос. Не беше трудно да научат за много обсъжданото пристигане на куриера с нашата покана. Изглежда, е направил съдържанието ѝ публично? И по не много ясни причини ти си приел покана на мястото на Марциниан. Това е събудило интерес. Разгърнали са ресурси. Видели са те несъмнено да се връщаш същата нощ много късно в дома си, с кралски ескорт. След среща с някого в двореца. После са дошли убийствата, същата нощ. От всичко това бяха направени правдоподобни заключения и ни бяха изпратени по пощата.

Всичко това бе казано спокойно и точно, като диктовка на военно донесение. Криспин си помисли за кралица Гизел: обсадена отвсякъде, мъчеща се да намери изход, пространство. Да оцелее. Жестоко притисната.

И да имаше избор, не знаеше какъв е. Извърна очи от императора към императрицата на Сарантион, срещна погледа на Аликсана, суров този път. И не каза нищо.

Изглежда, не беше и нужно. Императрицата промълви спокойно:

– Помолила те е да кажеш на императора, че вместо нашествие един брак би могъл да му осигури Батиара по-надеждно, с по-малко кръвопролитие за всички страни.

Толкова безсмислено изглеждаше да се съпротивлява. Но все пак

нямаше да проговори. Наведе глава, ала преди да го направи, видя внезапната ѝ искряща усмивка. Чу вика на Валерий:

– Проклятие! Единствената нощ, в която печеля облог, тя печели още по-голям!

– И поиска да го предадеш само на императора, нали? – каза императрицата.

Криспин вдигна глава, но не каза нищо. Знаеше, че може да умре, тук и сега.

– Разбира се, че те е помолила. Какво друго е могла да направи? Би искала да избегне нашествието почти на всяка цена.

– Тя би искала, аз бих искал – най-сетне заговори Криспин, колкото можеше по-спокойно. – Не би ли го искал всеки? – Пое си дъх. – Ще кажа само едно, нещо, в което съм убеден: сигурно е възможно Батиара да бъде взета с война, но не може да бъде задържана задълго. Времената за една империя, на изток и запад, са свършили. Светът вече не е какъвто е бил.

– Вярвам го. – Аликсана го изненада за пореден път.

– Аз – не – заяви императорът. – Иначе нямаше да кроя всички тези планове. Един ден ще съм мъртъв, ще лежа в гробницата си и бих искал да казват за Валерий Втори, че е направил две неща в дните си под слънцето на Джад. Донесъл е мир и благоденствие на враждуващите схизми и храмове на божията вяра и е върнал Родиаз към империята и славата. Ако това стане, ще почивам в мир с Джад.

– А иначе? – Императрицата се обърна към съпруга си. Криспин имаше чувството, че присъства на дълъг, често повтарян разговор.

– Не мисля за „иначе“. Знаеш това, обич моя. Никога не съм го правил.

– Тогава ожени се за нея – каза жена му, много тихо.

– Женен съм – заяви императорът. – И не обичам да мисля за „иначе“.

– Дори да почиваш в мир с бога, след като умреш? – Тъмни очи, побрала хладна сивота в стая със свещи и злато. Криспин преглътна с мъка и му се дося да е някъде другаде, където и да е, само не и тук. Не беше казал и дума за посланието на Гизел, но те сякаш знаеха всичко, сякаш мълчанието му не значеше нищо. Освен за самия него.

– Дори и заради това – каза Валерий. – Нима се съмняваш?

След дълго мълчание императрица Аликсана поклати глава.

– Не. – И след ново мълчание добави: – В такъв случай трябва да помислим да я поканим тук. Ако оцелее някак и се измъкне, кралските ѝ

права се превръщат в оръжие срещу онзи, който узурпира трона на антите – а някой със сигурност ще го направи, ако я няма.

А Валерий се усмихна и Криспин – непонятно защо – изпита мраз, все едно огънят изведнъж бе замрял. Императорът вече не изглеждаше хлапашки.

– Поканата вече пътува, любима. Накарах Гесий да ѝ я прати.

Аликсана се вцепени, после поклати глава, с малко странно изражение.

– Всички сме глупави, ако се опитваме да не изостанем от теб, нали, владетелю мой? Във всичките шег и облози, които ти хрумне да намислиш. Не ти ли е досадно да си по-умен от всички?

Криспин, смаян от току-що чутото, избухна:

– Тя не може да дойде! Ще я убият само ако го спомене!

– Или ще я оставят да дойде на изток и ще я заклеят като изменница, ще използват това като повод да заграбят трона, без да се пролее кралска кръв. Добър начин да задържат вас родийците спокойни, вали? – Погледът на Валерий бе хладен, отчужден, като на човек, решаващ задача над игралната дъска посред нощ. – Чудя се само дали антските благородници са достатъчно умни да го направят така. Всъщност съмнявам се.

Това обаче не беше игра. Ставаше въпрос за живота на много хора, помисли си с ужас Криспин: за младата кралица, за народа на разкъсвана от войни и мор страна. За родния му дом.

– Нима всички те са само късчета от ребус за вас, ваше величество? Всички живи в Батиара, армията ви, собственият ви народ, оставащ беззащитен на изток, ако войниците тръгнат на запад? Какво ще направи царят на царете в Басания, като види, че армиите ви са преминали границата? – Усети безразсъдния си гняв.

Валерий остана невъзмутим. Отвърна замислено:

– Ширван и басанидите получават четиристотин и четиридесет хиляди златни солида всяка година от нашата хазна. Парите му трябват. Притиснат е от север и от юг, а и той строи. В Кабад. Можем да му пратим майстор на мозайки.

– Сироес? – промълви сухо императрицата.

Императорът се подсмихна.

– Би могло.

– По-скоро подозирам, че няма да имаш тази възможност – каза Аликсана.

Императорът я погледна за миг, после се обърна към Криспин.

– В тронната зала останах с впечатлението, че си със същата умствена нагласа като мен, след като реши загадката на Скорций. Твоите тесери не са ли... парчета от ребус, както се изрази?

Криспин поклати глава.

– Те са стъкло и камък, а не смъртни хора, владетелю.

– Съвсем вярно. Но ти не си император. Парченцата стават други, когато управляваш. Бъди благодарен, че твоят занаят ти спестява бремето да вземаш някои решения.

Разправяха – от години разправяха, – че този човек бил уредил убийството на Флавий Далейн с пожар в деня, в който чичо му бе въздигнат до пурпура. В този момент Криспин можеше да го повярва.

Погледна жената. Съзнаваше, че двамата си играят с него, подават си го от ръка на ръка като музикален инструмент, но също така чувстваше, че в това няма злоба. Имаше дори като че ли някаква лековата веселост и някаква откровеност, която можеше да е даже израз на доверие или почит към родийското му потекло... или може би просто арогантно безразличие към онова, което мисли или чувства.

– Отивам в банята и си лягам – заяви решително Аликсана. – Днешните облози, изглежда, се унищожиха взаимно, скъпи. Ако се върнеш много късно, поговори с Кризомало или която там е будна да провери... състоянието ми. – Усмихна се на съпруга си, котешки, отново сдържано, и се обърна към Криспин. – Не се бой, родиецо. Длъжница съм ти за огърлицата и малкото забавление. А един ден може и да получа повече от теб.

– Делфините ли, императрице?

Тя не му отговори. Мина през вътрешната врата и Кризомало я затвори.

– Пий си виното – подкани го императорът. – Май ще ти трябва. После ще ти покажа едно чудо на света.

„Вече видях едно“, помисли Криспин. Мирисът ѝ се бе задържал.

Хрумна му, че може да го каже и на глас без боязън, но си замълча. Отпиха. Някъде по време на пътуването насам Карулус му беше казал, че според един имперски едикт никоя жена в Града не може да носи парфюма на императрица Аликсана. „А мъжете?“ – беше подхвърлил небрежно Криспин и Карулус се беше разкикотил. Сякаш бе преди сто години.

Сега, така заплетен в сложни интриги, че все още не можеше да осъзнае какво става, Криспин взе наметалото си и излезе с Валерий Втори Сарантийски от покоите на императрицата, и продължи след него по

коридори, сред които скоро се обърка. Излязоха навън – макар и не през главния вход – и императорската гвардия ги придружи със запалени факли през широки тъмни градини, по каменна алея с разпръснати от двете им страни скулптури, изникващи и чезнещи във ветровитата обlačна нощ. Чуваше се шумът на морето. Стигнаха до стената на Имперския прецинкт и продължиха по алеята покрай нея, стигнаха до един параклис и влязоха.

Между горящите свещи стоеше буден клирик – от Безсънните, ако се съдеше по бялото расо. Изобщо не се изненада, че вижда императора толкова късно през нощта. Поклони се, след което – без дума да се изрече – откачи ключ от колана си и ги поведе към малка черна врата в дъното зад божия олтар и златния слънчев диск.

Вратата се отваряше към къс каменен коридор и Криспин, наведен да не удари главата си, разбра, че минават през стената. В другия край на прохода имаше още една ниска врата; духовникът отвори и нея със същия ключ и се отдръпна.

Войниците също спряха и Криспин последва сам императора в Храма на Святата Мъдрост на Джад, в дълбините на нощта.

Изправи се и се огледа. Накъдето и да погледнеше, горяха светлини, хиляди като че ли, въпреки че храмът все още не беше осветен, дори не бе довършен. Погледът му се извиси, нагоре и нагоре, и той бавно осъзна изумителното, невъобразимо величие на изградения купол. И вцепенен и онемял, Криспин осъзна, че това е мястото, където би могъл да постигне копнежа на сърцето си, и че заради това е дошъл в Сарантион.

В онзи малък крайпътен храм в Саврадия беше рухнал и се беше проснал на пода, силата му бе пометена от мощта на бога, сътворен горе, суров в своя съд и уморен от бремето на войната. Тук не падна, нито изпита такова желание. Искаше му се да се извиси, да му бъде даден блясъкът на полета – фаталният дар на Хеладик, даден му от баща му – за да политне нагоре през всички тези горящи светлини и пръстите му нежно да докоснат необятната, свята повърхност на този купол.

Овладейн от толкова много неща – минало, настояще, бързи и ярки образи на онова, което може би щеше да стане – стоеше и погледът му се рееше нагоре, докато малката врата зад него се затваряше. Връхлитаха го – като корабче сред бурно море – вълни на страсти благоговение. Императорът стоеше смълчан до него, следеше лицето му на треперливата светлина на хилядите свещи, горящи под най-големия купол, строен някога в целия свят.

Най-сетне, след дълго, дълго мълчание, Криспин каза първото, което дойде на устните му сред разбушувалото се гъмжило от мисля, и го каза шепнешком, за да не наруши чистотата на това място:

– Не ви е нужно да си връщате Батиара, ваше величество. Вие и този, който е съградил това за вас, вече имате своето безсмъртие.

Храмът сякаш се простираше до безкрай, така високи бяха четирите свода, на които лежеше огромният купол, така необятно бе пространството под този купол и полукуполите, които го поддържаха, толкова надалече чезнеха нефове и колони в мрак и треперлива светлина. В една посока Криспин видя морскозелен мрамор, очертал контурите на параклис, бял мрамор със сини жилки в друга, светлосив, пурпурен, черен. Донесени тук от кариери от целия свят. Не можеше дори да си въобрази цената. Два от извисяващите се сводове се опираха на двойни мраморни колони с балкони, разделящи двата пасажа, и изкусността на строителната работа по тези каменни балюстради – видяна дори толкова бегло – го накара да му се доплаче от внезапно споходилия го спомен за баща му и неговото майсторство.

Над втория етаж колони двата свода на изток и запад бяха нахъсани от десетки прозорци и Криспин отсега можеше да си представи – застанал тук в нощта, на светлината на свещите – какво ще придаде изгряващото и залазващо слънце на този Храм, пронизало прозорците като меч. И също тъй, по-меко, приглушено, през по-високите прозорци в самия купол. Защото, увиснал във въздуха като образ на рая на Джад, куполът в основата си бе обкръжен от непрекъснат низ малки, вградени в деликатни арки прозорци. Криспин видя също, че има вериги, спускащи се от купола в пространството под него, с железни канделабри, грейнали с многобройните си свещи.

Тук щеше да има светлина ден и нощ, променяща се и възхитителна. Какво и да сътворяха майсторите на мозайка за купола и полукуполите, и арките, и стените тук, щеше да е осветено така, както не са били огрявани никои повърхности на света. Великолепието бе неописуемо, въздушна лекота, очертано пространство, вкарало масивните колони и колосалните сводести опори в пропорция и хармония. Храмът са разклоняваше във всички посоки от централния кладенец под купола – кръг в квадрат, осъзна Криспин, и сърцето му затуптя, щом се опита и не успя да си въобрази как е постигнато това – и тук-там имаше отстъпи, ниши и тънещи в сянка параклиси за интимност и тайнство, за вяра и покой.

Тук, помисли си той, човек можеше да повярва в светостта на Джад

и на смъртните същества, които той бе сътворил.

Императорът не отвърна на прошепнатите му думи. Криспин дори не го поглеждаше. Погледът му продължаваше да се рее нагоре – очи като пръсти за копнеещия ум – покрай висящите канделабри и пръстена от кръгли тъмни прозорци с нощта и вятъра зад тях, към сиянието и обета на самия купол, чакащ него.

Най-сетне Валерий отрони:

– Тук е заложено повече от едно трайно име, родиецо, но мисля, че знам за какво говориш, и мисля, че те разбирам. Е, доволен ли си от това, което се предлага тук за майстор на мозайки? Нали не съжаляваш, че дойде?

Криспин се потърка по голата брадичка.

– Никога не съм виждал нещо, което да се сравни с това. Нищо в Родиас, нищо на земята не може... Представа нямам как е постигнат този купол. Как е дръзнал да обхване толкова огромно... кой направи това, ваше величество?

Все още стояха близо до малката врата, водеща през стената към грубия параклис и Имперския прецинкт.

– Той ще намине, предполагам, като чуе гласовете ни. Повечето нощи е тук. Точно затова наредих да палят свещи от лятото насам. Казват, че не спя, знаеш. Не е вярно, макар че е полезно да се говори. Но съм убеден, че е вярно за Артибасос: мисля, че обикаля тук да оглежда нещата или да прекроява скиците си, или да чертае нови по цяла нощ. – Лицето му беше неразгадаемо. – Не си ли... уплашен от това, родиецо? Не е ли твърде голямо за теб?

Криспин се поколеба, преди да отвърне, гледаше Валерий в очите.

– Само глупак не би се уплашил от нещо като този купол. Когато архитектът се отбие, попитайте го той дали не се е уплашил от замисъла си.

– Питал съм го. Каза, че бил ужасен и все още е. Каза, че стои тук нощем, защото го спохождат кошмари как се срутва, ако си спи вкъщи. – Валерий помълча. – Какво ще сътвориш за мен на купола на моя Храм, Гай Крисп?

Сърцето на Криспин се разтуптя. Почти беше очаквал този въпрос. Поклати глава и отвърна:

– Трябва да ме извините. Много е рано, ваше величество. Беше лъжа, впрочем.

Знаше какво иска да сътвори тук още много преди да влезе. Сън, дар, нещо, което бе взел със себе си от Елшовия лес в Деня на мъртвите.

Образът го беше споходил и днес, сред крясъците в Хиподрума. В него също имаше нещо от отвъдния свят.

– Прекалено рано – чу се нов, сприхав глас. Звукът тук се разнасяше из целия храм. – Кое е това лице и какво се е случило със Сироес? Ваше величество.

Титлата дойде закъсняла, небрежно добавена. Иззад отрупания със свещи мраморен плот вляво от тях се появи дребен размъкнат мъж на средна възраст в също толкова размъкната туника, със сламеноруса, разчорлена, стърчаща във всички посоки коса. Краката му бяха боси на леденостудения под, забеляза Криспин. Носеше сандалите си в ръка.

– Артибасос – каза императорът и и Криспин видя, че се усмихва. – Трябва да кажа, че изглеждаш досущ като главния архитект на империята. Косата ти наподобява твоя купол в устрема си към небесата.

Дребният мъж прокара небрежно пръсти през косата си, като че ли да я разроши още повече.

– Бях заспал. После се събудих. С една добра идея. – Вдигна сандалите все едно бяха някакво обяснение. – Обикалях.

– Нима? – отвърна Валерий търпеливо.

– Ами да. Очевидно. Точно затова съм бос. Последва кратко мълчание.

– Очевидно – повтори императорът, този път малко по-властно. Криспин вече бе разбрал, че този човек не обича да го държат на тъмно. За каквото и да било.

– Да забележите грапавини по мрамора ли? – реши да рискува Криспин. – Един от начините да се усетят, предполагам. По-лесно се прави в топло време, бих казал.

– Да де, обаче ми хрумна – отвърна Артибасос и го погледна раздразнено. – Искях да видя дали действа. Действа! Набелязах двайсетина грапавини, да ги огладят каменоделците.

– Да не би да очакваш хората да влизат тук боси? – попита насмешливо императорът.

– Може би. Не всеки, който пожелае да се поклони, ще е обут. Но не е това... Очаквам мраморът да е съвършен, все едно дали някой ще го знае, или не. Ваше величество. – Дребничкият архитект изгледа Криспин с присвити очи. – Кой все пак е този?

– Майстор на мозайки – отвърна императорът с търпение, което изненада Криспин.

– Очевидно. Това поне го чух.

– От Родиас – добави Валерий.

– Това всеки го е чул – каза Артибасос, без да откъсва свадливия си поглед от Криспин.

Императорът се засмя.

– Гай Крисп от Варена, това е Артибасос от Сарантион, човек с някои дребни дарби и с цялата вежливост на родените в Града. Защо ли те търпя, архитекте?

– Защото обичате нещата да се вършат както трябва. Очевидно. – Това като че ли беше любимата му дума. – Това лице със Сироес ли ще работи?

– Ще работи вместо Сироес. Изглежда, Сироес ни е подвел с онези негови идеи за огледалното прехвърляне за купола. Случайно да ги е обсъждал с теб, Артибасос?

Каза го спокойно, но архитектът се обърна към императора, преди да отвърне, за първи път разколебан.

– Аз съм конструктор и строител, ваше величество. Правя ви този Храм. Как ще бъде натруфен, е в областта на майсторите декоратори. Не храня особен интерес към това, а и нямам време. Сироес не ми допада, ако това е важно, нито покровителката му, но и това едва ли е важно, нали? – Погледна отново Криспин. – Съмнявам се, че ще ми хареса и тоя. Много е висок и косата му е рижа.

– Обръснаха ми брадата тази вечер – отвърна насмешливо Криспин. – Иначе, боя се, изобщо нямаше да се съмнявате. Кажете ми, обсъждали ли сте как трябва да пригответе повърхностите за мозаечната работа?

Дребният мъж изсумтя.

– Защо трябва да обсъждам строителен детайл с декоратор? Усмивката на Криспин увехна и той каза съдържано:

– Надявам се, че тези дни бихме могли да споделим бутилка вино и да обсъдим друг възможен подход в това. Ще съм благодарен.

Артибасос се намръщи.

– Хм, ще рече, че трябва да проявя учтивост. Новодошли и така нататък. Ще имате някои изисквания за замазката, нали? Очевидно. Да не би да сте от ония досадници, дето имат мнения без нужните знания?

Криспин си беше имал работа с такива като него.

– За вината имам твърдо мнение, но не и знание къде да намеря най-доброто в Сарантион. Втория проблем ще го оставя на вас, ако ми позволите да споделя мисли за замазката.

Архитектът остана вцепенен за миг, след което си позволи тънка – много тънка – усмивка.

– Поне сте умен. – Застъпва на място по студения под и вдигна

ръка да скрие една прозявка.

Валерий каза, със същия малко кисел, но търпелив тон:

– Артибасос, сега ще ти заповядам нещо. Обърни ми внимание. Обуй си сандалите – никаква работа няма да ми свършиш, ако умреш от настинка. Намери си наметало. После се прибери у дома и си легни. У дома. Ако дремеш капнал по цял ден, също нямам полза от теб. Вече е почти утро. Отвън пред вратите чака ескорт за Гай Крисп, или поне трябва да са дошли вече. Ще отведат и теб у дома. Легни да поспиш. Куполът няма да падне. Дребничкият архитект изведнъж припряно направи знака срещу злото. Като че ли се канеше да възрази, а после – със закъснение – май си спомни, че говори с императора си. Затвори уста и отново прокара пръсти през косата си, без никакъв полезен ефект.

– Заповед – добродушно повтори Валерий.

– Очевидно – отвърна Артибасос от Сарантион.

Но не мръдна, когато императорът се пресегна и – много нежно – приглади сламената му коса, досущ като майка, загрижена за външния вид на палавото ся дете.

Валерий ги отведе до главния вход – крилата бяха със сребърен обков и високи два човешки боя, – а после навън на портика, под вятъра. Там двамата се обърнаха и му се поклониха и Криспин забеляза, че дребният мъж изпълни поклona също толкова официално като него. Императорът се прибра вътре, сам затвори масивната врата и чука как тежкия ключ се хлъзна в ключалката.

Двамата се обърнаха и застанаха един до друг на вятъра, загледани в стъмнения площад пред Храма. Императорът бе казал, че Карулус ще е тук. Криспин не видя никого. Изведнъж се почувства уморен. Видя светлини отгатак площада, при Бронзовите порти, където трябваше да е имперската стража. Тежки облаци бяха затулили небето. Беше много тихо.

А после нечий крясък разкъса нощта – предупредителен вик – и после видяха някакъв човек, тичаше лудешки през осеяния с камъни и тухли площад към портика. Профуча покрай тях и задърпа заключената врата.

Обърна се, изруга дивашки, държеше нож – и Криспин го позна.

Зяпна от изненада. Твърде много изненади му се събраха за една нощ. Около тях се чува викове, наизскачаха още хора. Криспин бързо се обърна и въздъхна облекчено, щом видя Карулус – изкачваше се по стъпалата с изваден меч.

– Скорций от Сините! – възкликна войникът. – Струва ми цяло

състояние днес следобед, знаеш ли?

Колесничарят, присвит и настръхнал, изръмжа нещо объркващо – императорска закрила била над трима им. Карулус примига.

– Какво? Мислиш, че сме тук, за да им навредим? – И отпусна меча.

Колесничарят също отпусна ножа, малко по-бавно. Криспин най-сетне схвана естеството на недоразумението. Погледна жилавата стегната фигура до себе си, после – широкоплещестия си приятел на стъпалата и направи явно необходимите представяния.

Миг след това Скорций от Сория се разсмя.

Карулус се засмя с него. Дори Артибасос си позволи да се ухили. Щом смехът свърши, последва покана. Явно, независимо от нелепия час, колесничаря в момента го очакваха в палатата на Синята партия, за да хапне в кухнята. Скорций обясни, че не му стига кураж да се скара с майстор готвача Струмозус за това, а и както се окажа, беше огладнял, неясно защо.

Артибасос настоя, че имал изрична заповед от императора – да си легне. Карулус зяпна, като чу това, едва сега разбрал кой е бил на портика, докато бе дебнал с войниците в сенките. Скорций възрази, а Криспин погледна дребничкия архитект.

– Мислите ли, че ще държи на това? Ще го смята наистина за заповед?

– Като нищо – отвърна Артибасос. – Валерий не е от най-предсказуемите хора, а тази постройка е негово завещание.

„Едно от многото“, помисли Криспин.

И помисли за родния си дом и за младата кралица, чието послание тази нощ бе разкрито. Смяташе все пак, че не го бе направил той. Но насаме с Валерий и Аликсана бе принуден да разбере колко далеч напред са двамата в тази игра на дворцови интриги и... всъщност изобщо не беше игра. Коего го накара да се зачуди какво е неговото място тук, каква е ролята му. Можеше ли да се надява, че ще може да се отдръпне при своите тесери и този великолепен купол? Щяха ли да му позволят? Толкова заплетени бяха нещата в цялата история, разиграла се тази нощ, че не знаеше дали изобщо ще може да разплете кълбото, било сега в тъмното, или на заранта.

Трима от хората на Карулус отидоха да отведат архитекта до дома му. Карулус с другите двама войници остана с Криспин и Скорций. Минаха през ветровития площад и Бронзовите порти и конната статуя останаха зад тях. После излязоха на улицата, водеща към палатата на Сините. Криспин беше и уморен, и превъзбуден. Имаше нужда от сън, а

знаеше, че не може да заспи. Образът на един купол се сливаше в ума му с образа на императрицата – и събуждаше спомена за милувка на кралица.

Делфини искаше тя. Вдиша дълбоко, щом си спомни за преbledнелия секретар, поднасящ огърлицата, лицето му, когато извърна очи от него – сам с императрицата, така трябваше да си е помислил – към нея, с дългата ѝ тъмна разпусната коса, там, в покоите ѝ. Пластове имаше в това набързо прикрито изражение, помисли Криспин. Много пластове. Точно в този момент те също си оставаха непонятни за него.

Помисли си отново и за Храма, и за мъжа, който го беше отвел там по ниския каменен тунел и през мъничката врата – към величие и блясък. Все още виждаше в ума си купола и полукуполите около него, и арките, които ги крепяха, мрамор върху мрамор, и виждаше там своето творение, някъде в бъдното. Храмът зад тях бе завещанието на Артибасос, а може би най-сетне щеше да се окаже онова, с което щеше да се запомни император Валерий Втори, и може би – може би – онова, с което светът един ден щеше да знае, че родийският майстор на мозайки Гай Крисп, единственият син на Хорий Крисп от Варена и неговата жена Авита, е живял някога и се е трудил съвестно под слънцето на Джад и двете луни. Мислеше си за всичко това, когато ги нападнаха. Мигове преди това се бе зачудил дали ще го оставят да се оттегли при своите тесери: стъкло и мрамор, злато и бисер, камък и полускъпоценни камъни, при извайването на едно видение, стъпил на скеле високо във въздуха, високо над интригите, войните и страстите на смъртни мъже и жени.

Явно нямаше: нощта се превърна в желязо и кръв.

Струмозус му беше казал веднъж – или по-точно, беше го казах на продавача на риба на пазара, докато Кир стоеше наблизко – че можеш много да разбереш за един човек, като го наблюдаваш, когато за първи път опитва изключително хубава или много лоша храна. Оттогава Кир се беше захванал при всяка възможност да наблюдава случайните гости на Струмозус в кухнята.

Правеше го и тази нощ. Беше толкова късно и събитията отпреди малко бяха толкова необичайни, че в кухнята се бе възцарило чувството за обща интимност в споделянето на преживяното.

Трупове на нападателите бяха изхвърлени пред портите, а телата на двамата войници, загинали, за да опазят Скорций и майстора на мозайки, бяха прибрани, заедно с убития вратар, за да бъдат погребани както подобава. Девет трупа за една нощ, хора, загинали от насилствена

смърт. Днес и утре градските хейроманти щяха да са ужасно заети с приготвянето на поръчаните таблички с проклетия, за да бъдат оставени на гробовете им. Наскоро умрелите имаха силата на пратеници в отвъдния свят. Асторгус държеше двама хейроманти на твърда заплата, приготвяха контразаклинания срещу пожелалите смърт или осакатяване за Сините колесничари или пък просеха същата участ за конете им от злите духове на мрака.

На Кир му беше мъчно за вратаря.

След състезанията този следобед Ниестер беше играл на „Кон и лисица“ на игралните табла в трапезарията. А сега беше увит в зебло труп във на студа. Имаше две малки деца. Асторгус беше възложил на един слуга да иде да съобщи тъжната вест на жена му, но му беше казал да изчака до след утринните молитви. Нека жената да се наспи тази нощ. Достатъчно време имаше скръбта да почука на вратата ѝ с черен юмрук.

Самият Асторгус, в мрачно, сприхаво настроение беше излязъл да се срещне със служителите на градския префект. Точно сега Кир едва ли щеше да иска да е на мястото на мъжа, комуто са възложили да се разправя с фракционария на Сините.

Главният хирург на фракцията – енергичен брадат киндат – бе събуден, за да се погрижи за ранения Карулус от Четвърти Саврадийски. Раните му се оказаха впечатляващи, но не опасни. Мъжът изтърпя почистването и превързването им с безизразно лице, пиеше си виното с другата ръка, докато лекарят се занимаваше с рамото му. Сам се беше бил бежешком срещу шестима души по тъмната улица, за да спечели време за Скорций и родиеца да се доберат до вратите. А сега беше ядосан, че всички нападатели са избити. Така нямаше да е лесно да се разбере кой ги е наел.

След като докторът го остави, трибунът на Четвърти Саврадийски седна на масата и изобщо не показва липса на апетит. Нито раните, нито ядът отклониха вниманието му от купите и платата пред него. Тази нощ бе загубил двама от войниците си и сам беше убил двама, но пък Кир предполагаше, че един военен трябва да е свикнал с това и да кара напред, иначе ще полудее. То тези, които си стояха у дома, полудяваха понякога, като лелята на Кир преди три години, когато убиха сина ѝ в басанидската обсада на Асен, близо до Евбулус. Майка му беше убедена, че тъкмо скръбта я направила уязвима за мора, дошъл година след това. Леля му бе една от първите, които умряха. На другата пролет Асен беше върнат от басанидите с договора, който купи мир по източните граници, и с това обсадата и смъртта станаха още по-безсмислени. От двете

страни на променливата граница винаги се завземаха и връщаха градове.

Хората обаче не се връщаха в живота, дори когато се върнеше някой град. А човек трябваше да я кара напред, като този офицер, който гладно топеше рибената супа с комат хляб. Какво друго да направи човек? Да прокълне бога, да си разкъса дрехите, да се оттегли като Свят шут в някой храм или на скала в пустинята или планините? Последното беше възможно, предполагаше Кир, но откакто бе дошъл в тази кухня, беше открил, че изпитва глад – вкус го кажи – за даровете и рисковете на света. Можеше никога да не стане колесничар, дресьор, войник – щеше да влачи куция си крак цял живот, – но все едно, имаше живот за живеене. Живот на този свят.

А точно в този момент Скорций, Първият на Сините, в чиято прослава тази нощ бе обещана сребърна статуя на спината на Хиподрума, беше вдигнал глава и ръка с лъжица в нея и мърмореше на Струмозус:

– Какво мога да кажа, приятелю? Супата е достойна за залата за пирове на бога.

– Така е – подкрепи го рижият родиец до него. – Чудесна е. – Лицето му беше прехласнато, както всъщност трябваше да са лицата в подобни мигове, поне според Струмозус.

Струмозус, вече съвсем отпуснат, както наливаше вино, кривна добродушно глава и рече:

– Младият Кир ей там, той я наглеждаше. Има дарба за готвач момчето.

Две изречения. Прости думички. Кир се побоя, че ще се разплаче от радост и гордост. Не го направи, разбира се. Не беше дете в края на краищата. Но се изчерви, за жалост, и наведе глава пред одобрителните усмивки. А после взе да чака жадно мига, в който ще го освободят да си легне на нара в чирашката стая, където щеше да може да си припомня – отново и отново – чудодейните думи и израженията, които ги последваха. Скорций беше казал... После родиецът беше добавил... А после Струмозус каза, че...

На другия ден двамата с Расик ги освободиха: неочакван почивен ден, като награда за работенето цялата нощ. Расик си заподсвирква и се запъти към залива, да си купи жена в някоя каупона. Кир използва свободното си време да навести жилището на родителите си в претъпканиците миризливи улички до Хиподрума, където бе отраснал. Каза им срамежливо думите от предната нощ. Баща му, мълчалив човек, го стисна за рамото с грубата си мазолеста ръка, преди да отиде да си нахрани

зверовете. Майка му, не толкова сдържана, се разврещя от радост.

А после изхвърча от малкото им жилище да разкаже новината на всичките си приятелки и да купи и да запали цяла редица благодарствени свещи в параклиса на Хиподрума. Този път поне Кир не мислеше, че прекалява.

Дарба за готвач.

Струмозус го беше казал това!

Не легнаха да спят тази нощ. В благословено топлата, огряна от пламъците в огнището кухня имаше храна, достойна за божиите палати зад слънцето, и също толкова хубаво вино. Завършиха с билков чай, съвсем малко преди изгрев слънце, и на Криспин това му напомни за чая, който Зотик му бе поднесъл, преди да започне пътуването си – а това пък му напомни за Линон, а после – за дома, което го накара отново да си помисли колко далече е сега. Сред чужди хора, но не чак толкова след тази нощ, като че ли. Отпи от горещия чай и се остави леката омая на умората да го облее, да го унесе, думите и движенията стигаха до ума му някъде от много далече.

Скорций беше излязъл до конюшните да нагледа най-добрите си коне. Ето, че се върна, потриваше ръце да ги стопли и отново седна на пейката до Криспин. Спокоен човек, буден и непревзет въпреки цялото си богатство и известност. Щедра душа. Беше тичал като луд в тъмното да ги предупреди за опасността. Това говореше нещо, нали?

Криспин погледна и Карулус, който седеше срещу него на мраморната маса. Всъщност не можеше вече да го нарече чужд. Наред с всичко друго вече познаваше едрия войник достатъчно добре, за да знае, че не му е леко, колкото и да се стареа да го прикрие. Раните не бяха опасни, както ги увери лекарят, но сигурно вече го боляха и щяха да му останат нови белези и от двете. Освен това тази нощ беше загубил хора, които познаваше от много време. Може би се обвиняваше за това; Криспин не знаеше.

Нямаха представа кой е платил за нападението. В Града, изглежда, не беше трудно да се наемат заминаващи си войници. Нужна беше само известна решителност, за да поръчаш отвлечане или даже убийство. Беше изпратен бегач със съобщение от Карулус до оцелелите му хора – онези, които бяха завели архитекта до дома му, щяха да ги очакват в хана. Щеше да им е тежко да чуят съобщението, помисли Криспин. Карулус като командир беше загубил двама от подопечните си, но войниците щяха да са загубили другари. Имаше разлика.

Офицерът на градския префект се държа учтиво и официално с Криспин, когато пристигна с фракционария. Поговориха насаме в голямата банкетна зала. Приставът не рови надълбоко и Криспин разбра, че не е много сигурен дали държи да научи твърде много за опита за убийство. Интуитивно Криспин се въздържа да спомене за изгонения от императора майстор на мозайки или за аристократичната дама, която можеше да се е почувствала унижена от това – или от подхвърлянето за скъпото ѝ колие. И двете неща се бяха случили публично: човекът щеше да ги научи, стига да пожелаеше.

Възможно ли беше някой да поиска да убие заради такива неща?

Императорът не бе разрешил на съпругата си да си сложи огърлицата.

Тук имаше много нишки за разплитане и обмисляне, но едва ли щяха да се разплетат, докато мозъкът му бе уморен и замаян и от виното, и от изтощителната нощ.

Щом се зазори, излязоха от кухнята и се присъединиха към управата и работниците на Сините в параклиса за ранната утринна молитва. Криспин намери у себе си искрена благодарност, изпита почти благочестива набожност, докато припяваше в антифон: за отново съхранения си живот; за дадения му тази нощ купол; за приятеля, какъвто беше Карулус, и за приятеля, какъвто май щеше да стане колесничарят; заради представянето в двора, въпросите в покоите на императрицата и мечовете навън в нощта.

И най-сетне – защото малките житейски радости наистина значеха нещо за него – заради вкуса на пълнената със скариди бяла риба, полята със сос, ястие като сън наяве.

Скорций не си направи труда да се връща у дома. Пожела им лек ден пред параклиса и се прибра да поспи в една стая, запазена за него в имението. Слънцето тъкмо изгряваше. Малка група на Сините придружи Криспин и Карулус до хана им. Отвсякъде ехтяха камбаните, призоваващи сарантийците на утринна молитва.

Облаците си бяха отишли, отметени от вятъра на юг. Денят обещаваше да е ясен и студен. Градът се раздвижваше, пробуден за делничното след края на празненствата. По улиците имаше смет, но не толкова, колкото бе очаквал Криспин: чистачите се бяха потрудили здраво през нощта. Видя мъже и жени, тръгнали към параклиси и храмове, разшетани чирачета, отварящ се с врява пазар за храни, дюкяни и сергии, изложени стоката си под колони. Забързани роби и деца, понесли вода и самуни хляб. Пред сергиите с храна вече имаше опашки, грабеха

първото ядене за деня. Сивобрад Свят шут в опърпан зацапан жълт халат бързаше бос сигурно към обичайното си място, откъдето щеше да тормози неотишлите за молитва.

Стигнаха до хана. Придружителите им се отправиха бежешком обратно към палатата, а Криспин и Карулус влязоха. Гостилницата беше отворена, огънят – разпален, неколцина души вътре се хранеха. Двата ги подминаха и продължиха нагоре по стълбището.

– Да поговорим по-късно? – изломоти Карулус.

– Да, разбира се. Добре ли си? – попита Криспин.

Войникът изпръхтя уморено и отключи вратата на стаята си. Криспин кимна, нищо че Карулус вече беше влязъл и затворил, и продължи по коридора към своята стая. Стори му се необичайно далече, но все пак се добра дотам. Зарови по джобовете си за ключа. Трябваше малко да се съсредоточи, но успя да отвори. За щастие, кепенците бяха затворени за утринния хлад, но снопове слънчева светлина проникваха през процепите и разсейваха тъмнината.

Той пусна ключа на масичката до вратата и се затътри към леглото, вече полузаспал. И чак тогава усети, че в стаята има някой, и че го гледа. И видя, между лъчите приглушена светлина, вдигащото се острие.

Много по-рано, още в загърнатия от облаци нощен мрак, един чакш войник е подал на императора обшито с кожа наметало, когато той излиза на ветровития студ от малкия параклис и каменния тунел, водещ през стените на Имперския прецинт.

Императорът, който все още може да си спомни – макар и вече с малко усилие – как върви само по къса туника и съдрани прогизнали ботуши в студа, когато дойде от Тракезия по покана на чичо си, е благодарен за топлината. Пътят обратно до Траверситския палат е съвсем къс, но той е неуязвим срещу умора, не и срещу студ.

„Остарявам“, помисля си не за първи път. Не заради липса на усилия или лекарска помощ, или молби за помощ към бога, както и към полусвета. Добре щеше да е да има син, мисли си, но вече от доста време се е примирил, че няма да има. Чичо му е предал трона на него – в семейството поне има precedent. За жалост, синовете на сестра му са безлични некадърници и четиримата си стоят в Тракезия по негова изрична заповед.

Не че биха могли да предизвикат някакви размирици. За такова нещо е нужен кураж и стръв, каквито също така никой от тях не притежава. Биха могли да послужат за марионетки обаче, за амбицията на някой

друг – а бог знае, че в Сарантион има предостатъчно хора, жадни за власт. Би могъл да нареди да ги убият, но е преценил, че е ненужно.

Докато крачи през градините в нощния вятър, императорът потръпва. Само заради студа и влагата е. Изобщо не се бои. Плашил се е само веднъж в зрелия си живот, доколкото може да си спомни: по време на метежа преди две години, в момента, в който научи, че Сините и Зелените са се обединили, рамо до рамо в Хиподрума и по горящите улици. Това се беше развило твърде неочаквано, непредсказуемо, нерационално. А той беше – и е – човек, залагащ на разума, и в поведението, и в мисленето. Нещо толкова невероятно като това двете партии да се съюзят го беше направило уязвим, отвързан като кораб, чиято котва е откъсната от щорма.

Него ден се беше приготвил да изпълни съвета на най-старшия си съветник. Да се качи на някой малък съд в заливчето под Прецинкта и да избяга от своя град, подложен на опустошение от обезумялата тълпа. Глупавият, нелогичен бунт заради някакво си нищожно вдигане на данъците и някои извращения, приписвани на квестора на имперските приходи, за малко щяха да съсият планове и постижения, в които беше вложил целия си живот. Беше уплашен и разгневен.

Този спомен е много по-жив от предишния, за това как крачи в лютата зима към Града.

Стига до по-малкия от двата главни палата, изкачва се по широките стъпала. Войниците на пост му разтварят вратите. Спира на прага, вдига глава към сиво-черните облаци на запад над морето, после влиза в палата, за да види дали жената, чиито думи са спасили всички тях в онзи ден преди две години, още е будна, или – както се беше закарала – си е легнала да спи.

Гизел – дъщерята на Хилдрик, кралицата на антите – била млада, дори красива, макар че второто едва ли е важно в общата схема. Има някаква далечна възможност да му предложи наследник, макар вероятността да му осигури алтернатива на нашествието в Батиара да е много по-малка. Дойдеше ли на изток, за да се омъжи за императора на Сарантион, антите щяха да го приемат като измяна. Щяха да си изберат крал на нейно място – или щеше да се появи някой узурпатор.

Приемниците на трона при антите бездруго капят често, мисли той, през ситото на меча и отровата. Но все пак е вярно, че Гизел може да послужи като оправдание за сарантийската намеса, да придаде легитимна кауза на армиите му. А това не е за пренебрегване. С основание може да се очаква, че Върховният патриарх ще подкрепи кралицата, а това ще

придаде тежест на родийците – и немалко от антите, – което на свой ред може да обърне везните в една война Младата кралица, с други думи, всъщност не грехи в тълкуването за онова, което може да представлява за него. Никой човек, гордещ се със здравата си логика и способност да анализира и предвижда, не може да го отрече.

Бракът с нея – стига да може да бъде измъкната жива от Варена – наистина ще отвори възхитителни нови пътища. А и наистина е достатъчно млада, за да ражда, много пъти. Нито пък той е толкова стар, макар навярно да се чувства така понякога.

Императорът на Сарантион стига до покоите на съпругата си по вътрешния коридор, който използва винаги. Сваля си наметалото. Един войник го поема. Почуква, сам. Наистина не е сигурен дали Алиана ще е будна. Тя цени съня си повече от него – с повечето хора е така. Надява се да го е дочакала. Тази нощ се е оказала интересна по най-неочаквани начини и той съвсем не е уморен, жаден е за разговор.

Кризомало отваря вратата и го пуска в най-вътрешната стая на покоите на императрицата. Тук има четири врати. Архитектите са направили от това крило лабиринт от женски стаи. Дори той не знае накъде водят и се разклоняват всички тези коридори. Вратата затваря един от войниците. Тук горят свещи и това е податка. Той се обръща към отколешната ѝ придворна слугиня, вдига питащо вежди, но преди Кризомало да успее да проговори, вратата на самата спалня се отваря и Алиана, императрица Аликсана, неговият живот, се появява. Той казва:

– Все пак си будна. Щастлив съм.

Тя промълвява кротко:

– Изглеждаш премръзнал. Ела до огъня. Обмислях кои от дрехите си да опаковам за изгнанието, в което ме изпращаш.

Кризомало се усмихва, бързо навежда глава, в напразен опит да го прикрие. Обръща се, без някой да ѝ е заповядал, и се оттегля в друга част на паяжината от стаи. Императорът изчаква вратата да се затвори.

– А защо смяташ, че ще ти се разреши да вземеш която и да било от тях, когато тръгнеш? – казва той строго и сдържано на жената, която остава с него.

– Ах – възкликва тя с престорено облекчение, а ръката ѝ изпърхва до гърдите. – Това означава, че не възнамеряваш да ме убиеш.

Той поклаща глава.

– Едва ли е нужно. Мога да оставя Стилиана да го направи, щом се окажеш отхвърлена и безсилна.

Лицето ѝ посърва, докато премисля тази възможност.

– Пак някоя огърлица?

– Или вериги – отвръща той мило. – Намазани с отрова пранги за килята ти в изгнание.

– Поне унижението ще бъде съкратено. – Тя въздиша. – Студена нощ, нали?

– Много студена – съгласява се той. – Ветровита за костите на един старец. Но до заранта облаците ще се разнесат. Ще видим слънцето.

– Тракезийците винаги познават времето. Просто не познават жени-те. Човек не може да има всички дарби все пак. С кой старец си се разхождал? – Усмива се. Той също. – Ще желаете ли чаша вино, ваше величество?

Той кимва. И добавя:

– Напълно сигурен съм, че огърлицата си е съвсем наред.

– Зная. Искаше само да предупредиш художника за нея.

Той се усмива.

– Твърде добре ме познаваш.

Тя поклаща глава и пристъпва към него с чашата.

– Никой не те познава твърде добре. Зная някои неща, които си склонен да правиш. След тази нощ той ще е плячка и ти искаше да го направиш по-предпазлив.

– Мисля, че е предпазлив.

– Това място е изкусително.

Той изведнъж се ухилва. Все още може да изглежда хлапашки понякога.

– Много.

Тя се засмива, подава му виното.

– Не ни ли го каза прекалено лесно? Връща се при мястото си до огъня. – За Гизел? Толкова ли е слаб?

Императорът също пристъпва и леко се отпуска – без никакъв признак за старост в движението – на пода до краката ѝ, между възглавничките. Огънят е поддържан грижливо. В стаята е топло, виното е много хубаво, разредено по неговия вкус. Вятърът и светът са отвън.

Валерий, или Петрус, когато го срещна, и все още той, когато са насаме, поклаща глава.

– Интелигентен е. Доста всъщност. Не го очаквах. Всъщност той нищо не ни каза, ако си спомняш. Мълча си. Ти беше прекалено точна с въпроса си и го каза като предположение. Той стигна до този извод и постъпи според него. Бих го нарекъл наблюдателен, не слаб. Освен това той вече ще е влюбен в теб. – Вдига глава, усмива ѝ се и отпива от

виното.

– Добре сложен мъж – промълвява тя. – Макар че щях да се подразня от рижата брада, с която казват, че е дошъл, – Свива деликатно рамене. – Но уви, обичам мъжете ми да са по-млади от него.

Той се засмива.

– Защо все пак го покани тук?

– Искам делфини. Чу.

– Да. Ще ги получиш, щом свършим с Храма. Други причини?

Императрицата повдига рамо – жест, който той винаги е обожавал. Тъмната ѝ коса се разлюлява, улавя светлината.

– Както казваш, той стана плячка, след като изложи Сироес и реши загадката на колесничаря.

– И подаръкът на Стилиана. На Леонт това не му хареса много.

– Да, не му хареса, Петрус. А на нея никак не ѝ е харесало, че се налага да отвърне на щедростта му.

– Ще си има охрана. Поне за началото. Стилиана все пак фаворизираше другия майстор.

Тя кимва.

– Неведнъж съм ти казвала, че този брак беше грешка.

Мъжът свива вежди. Отпива. Жената го следи внимателно, макар да изглежда отпусната.

– Той си го спечели, Алиана. Срещу басанидите и в Мажритите.

– Спечели си подобаващите почести, да. Стилиана Далейна не беше най-добрият начин да го възнаградиш, мили. Далейните бездруго те мразят достатъчно.

– Представа нямам защо – промълвява той лукаво и добавя: – Леонт беше женихът-мечта за всяка жена в империята.

– За всяка освен за две – отвърща тя тихо. – За тази тук с теб и за другата, принудена да легне с него.

– Мога само да оставя на него да промени отношението ѝ.

– Или да гледаш как тя променя него?

Той поклаща глава.

– Смятам, че Леонт знае как да води обсада и от този вид. И е неподатлив на внушения за измяна. Благонадежден е и сам по себе си, и с възгледа си за Джад.

Тя отваря уста да каже още нещо, но го премълчава. Той обаче го забелязва и се усмихва. – Знам. Плати на войниците, отложи Храма.

– И това, между другото. Но какво ли разбира една жена от тези велики дела?

– Точно така – натъртва той. – Ти си гледай благотворителността и сутрешните молитви.

И двамата се засмиват. Императрицата обича да се излежава до късно сутрин. Настъпва тишина. Той пие от виното, довършва го. Тя става изящно, взема чашата му, напълва я отново, връща се и му я подава, после сяда. Ръката му се отпуска на обутото ѝ в чехъл стъпало на възглавничката до него. Гледат огъня мълчаливо.

– Гизел Антска би могла да ти роди деца – казва тя тихо.

Погледът му не се откъсва от пламъците. Той кимва.

– И да не е такава досадница.

– Да продължа ли да си избирам гардероба за изгнанието? Може ли да си взема огърлицата?

Императорът продължава да се вира в езиците на огъня. Дарът на Хеладик според схизматиците, които се е съгласил да потисне в името на хармонията във вратата на Джад. Хейромантите твърдят, че могат да гадаят бъдещето в пламъците, да съзират очертанията на съдбата. Те също трябва да бъдат потиснати. Всички езичници. Той дори – с неохота, за която малцина ще узнаят – е закрил старите езически Школи. Хиляда години учение. Дори делфините на Алиана са престъпване на вратата. Има такива, които биха изгорили на клада или жигосали художника за това, че ги е направил, ако изобщо ги направи.

Императорът не разчита никакви тайнствени уверения в тези пламъци в края на нощта, докато седи в нозете на жена си и едната му длан докосва извивката на стъпалото ѝ в обсипания с драгоценни камъни чехъл. Казва:

– Не ме оставяй никога.

– Къде бих могла да отида? – отронва тя след малко, мъчи се да съхрани лековатия тон, ала безуспешно.

Той вдига глава. И повтаря:

– Не ме оставяй никога. – Сивите му очи са взрени в лицето ѝ. Може да ѝ направи това. Да отнеме дъха от гърдите и гърлото ѝ.

С упование. След всички тези години.

– Няма. Докато съм жива – отвърща тя.

9.

Кася се събуди призори объркана от еката на камбаните. Нямахме ждажитски камбани в родния ѝ край, където боговете обитаваха тъмните

лесове или реките, или полята със зърно и се умилюваха с кръв. Тези храмови камбани бяха част от градския живот. Тя беше в Сарантион. Половин милион души, беше казал Карулус. Беше й казал, че ще свикне с тълпите, ще се научи да спи и под звъна на камбани, ако реши.

Сънят беше за водопада край дома й, лете. Седеше на брега под водопада, в сенките на листати дървета, надвесени над водата. С нея имаше някакъв мъж, нещо небивало у дома, приживе.

Не можеше да види лицето му в съня.

Камбаните продължаваха, зовяха Сарантион за молитва. Дждат на Слънцето бе подкарал колесницата си нагоре. Всички, които търсеха божицата закрила в живота си и застъпничеството му след смъртта, стига да се въздигнат с него, се отправяха в този миг към параклиси и храмове.

Кася лежеше съвсем неподвижна и мислеше за съня си. Чувстваше се странно, тревожно; нещо смътно я безпокоеше. После си спомни: мъжете не се бяха върнали през нощта, или поне преди да заспи. А и онова притеснително посещение на дворцовия майстор на мозайки. Настръхнал такъв, уплашен. Не беше успяла да предупреди Криспин, преди да го отведат в имперския двор. Карулус я беше уверил, че не е важно, че родиецът може сам да се справи в двора, че имал закрилници там.

Кася знаеше, че самата идея за закрилник означава, че има някой, от когото трябва да те закрилят, но не го беше казала. Бяха вечеряли заедно с Карулус и Варгос, а после се бяха върнали тук през пощурелите улици за чаша вино на тихо. Знаеше, че трибунът би предпочел да пообикаля из града с халба пиво в ръка в последната нощ на Дикания и че бе останал тук вътре заради нея. Беше му благодарна за тази доброта, за това колко весело и леко разказваше. Какви ли не истории. Беше я накарал да се усмихне и се беше ухилил широко, като го видя. А при първата им среща с Криспин го беше съборил в несвоят с шлема си. Хората му бяха пребили от бой Варгос. Много неща се бяха променили за толкова кратко време.

По-късно беше дошъл задъхан вестоносец да потърси войниците: трябвало да отидат до Имперския прецинк, да чакат при Бронзовите порти – или където им наредят, като стигнат там – и да придружат родийския майстор Гай Крисп от Варена дотука. Заповед от канцелара.

Карулус й се беше усмихнал над масата. – Казах ли ти? Закрилници. А при това отиде под собственото си име. Това е добра новина, момиче. – Викна петимата си войници, взеха си оръжията и заминаха.

Варгос, привикнал с ранни лягания и ранни ставания, вече си беше легнал. И Кася отново бе останала сама. Всъщност нямаше страхове за

себе си. Или не точно. Нямахше представа какво ще стане с живота ѝ. Това можеше да се превърне в повод за страх, ако започнеше да се замисля.

Остави недопитото вино на масата и се качи в стаята си, заключи вратата, съблече се и легна. Сънува какви ли не неща, будеше се от разни звуци от улиците долу, вслушваше се в стъпки на прибиращи се по коридора. Тях не беше чула.

Сега стана, изми се – лицето и от кръста нагоре – на умивалника в стаята, облече се в онова, което бе носила по пътя и откакто пристигнаха. Криспин беше споменал да ѝ купят дрехи. Думите отново събудиха в ума ѝ тревожния въпрос за бъдещето.

Камбаните бяха спрели. Тя оправи косата си с пръсти и излезе в коридора. Поколеба се, после реши, че е редно да го потърси, да му каже за другия майстор, който бе идвал, да разбере какво се е случило през нощта. Ако не беше редно, по-добре беше да го разбере сега. Все пак беше свободна. Гражданка на Сарантийската империя. Живяла бе като робиня по-малко от година. Това не можеше да предопредели живота ѝ, така си каза тя.

Тя вдигна ръка да почука на вратата му и чу отвътре нечий глас.

Сърцето ѝ подскочи. Много се изненада, макар че след това щеше да реши, че не е чак толкова изненадващо. Думите, които чу да се изричат, я стъписаха обаче, както и отговорът на Криспин. Тя се изчерви, вслушана; вдигнатата ѝ ръка потрепери във въздуха.

Не почука. Обърна се, много объркана, и тръгна надолу към гостилницата.

По стъпалата срещна двама от хората на Карулус и те ѝ казаха за нападението.

Кася се подпря на стената. Коленете ѝ бяха странно омекнали. Двама от войниците бяха загинали, дребничкият сорианец и Ферикс от Амория: хора, които бе опознала по пътя. И шестимата нападатели били убити, които и да бяха. Криспин бил добре. Карулус го ранили. Двамата се прибрали чак сега, на разсъмване. Видели ги да се качват по стъпалата, не спрели да поговорят.

Не, с тях нямало други, казаха войниците.

Не ги беше чула в коридора. А може би тъкмо това – не камбаните – я беше извлякло от съня ѝ или бе оформило съня ѝ. Безлик мъж до водопад. Хората на Карулус, мрачни и навъсени, я подминаха към общата си стая да си вземат оръжията. Вече щяха да ги носят навсякъде, разбра тя. Смъртта променя нещата.

Стоеше на стълбището, потресена и объркана. Варгос вече сигурно беше в някой параклис, долу нямаше никого. Помисли си, че някой враг може вече да се е качил горе, но Криспин не ѝ беше прозвучал... притеснено. Хрумна ѝ, че може би трябва да каже на някого или сама да провери как е той, с риск да изпадне в неловко положение. Предната нощ някой се беше опитал да го убие. Пое си дълбоко дъх. Грубата каменна стена жулеше рамото ѝ. Не беше прозвучал притеснено. А другият глас беше женски.

Обърна се и тръгна към стаята на Карулус. Нали казаха, че е ранен. Почука решително. Той попита кой е, уморено. Тя каза. После отвори.

Малки неща променят живота. Променят съдбата.

Криспин се изви рязко настрани, по-далече от ножа. Едната му ръка се вкопчи здраво в пилоната на леглото, за да се задържи прав.

– Аха – каза жената в приглушената светлина на спалнята му, – Все пак си ти, родиецо. Добре. Боях се за целомъдрието си.

Остави ножа. По-късно той щеше да си спомни как си помисли, че май не иска да държи точно нож. Но сега беше онемял.

– Е – заговори Стилиана Далейна, небрежно отпусната на леглото му, – казаха ми, че малката актриса си била разпуснала косата за теб в покоите си. Смъкна ли ти се на колене, както казват, че го правела на сцената? Пое ли те в устата си?

Усмихна се, много съдържано.

Криспин пребледня, вторачен в нея. Трябваше му малко време, докато се овладее.

– Изглежда, са ви заблудили. Никакви актриси нямаше в палатата на Сините, когато стигнах там – отвърна много предпазливо. Разбираше за какво му намеква. Нямаше да го признае. – И бях само в кухнята, в ничии жилища не съм влизал. Вие какво правите в моето? – Може би трябваше да я нарече „ваше благородие“?

Беше сменила облеклото си. Дворцовите одежди ги нямаше. Носеше тъмносиня роба с качулка, отметната назад и обрамчила златистата ѝ коса, която все още бе прибрана с игли, макар и без накити. Как бе минала незабелязана по улиците и бе влязла тук? Дали бе подкупила някого? Сигурно ѝ се беше наложило. Нали?

Тя не отвърна на въпроса му. Поне не с думи. Изглежда го продължително от леглото, после стана. Много висока жена, синеока, русокоса, ухание лъхаше от нея: Криспин си помисли за диви цветя, за планинска моравка и нещо опияняващо под това, макове. Сърцето му се разтуптя:

опасност и – бързо надигаща се, против волята му – страст. Изражение-то ѝ беше замислено, преценяващо. Без да бърза, тя вдигна ръка и прокара пръст по обръснатата му брадичка. Докосна ухото му, обиколи го. После се повдигна на пръсти и го целуна по устата.

Той не помръдна. Можеше да се отдръпне, помисли си след това, да отстъпи назад. Не беше невинен, беше разбрал – колкото и да беше изтощен – преценяващия поглед в очите ѝ, когато застана пред него сред сенките и лъчите светлина в стаята. Не беше отстъпил. Въздържа се да се отзове обаче, колкото можа, дори когато езикът ѝ...

На нея като че ли ѝ беше все едно. Всъщност, сякаш дори ѝ се стори забавно, че той се съдържа, застанал сковано пред нея. Съвсем преднамерено не бързаше, притиснала тялото си в неговото, езикът ѝ забърса устните му, промуши се между тях, после се плъзна навътре. Той чу тихия ѝ смях, усети топлия ѝ дъх на кожата си.

– Дано само да е оставила малко живец у теб – промълви съпругата на върховния стратег на империята. Ръката ѝ търсещо се плъзна по туниката му, към кръста и надолу.

Този път Криспин се отдръпна, тежко задъхан, но не и преди да го е докоснала през копринената тъкан. Видя усмивката ѝ, малките равни зъби. Великолепна беше Стилиана Далейна, като стъкло, като бяла слонова кост, като някой от онези ножове, изковани в най-далечния запад на света, в Есперана, където майсторите правеха такива изделия – колкото образци на красота, толкова и носители на смърт.

– Добре – повтори тя и го погледна: самоуверена, насмешлива, дъщеря на богатство и власт, венчана за нея. Още усещаше вкуса ѝ, допир на устните ѝ. Тя добави замислено: – Боя се обаче, че ще те разочаровам. Как бих могла да се състезавам с актрисата в това? Казват, че като млада негодувала, че Джад я бил дарил с недостатъчно отверстия за любовните актове.

– Спрете! – изхриптя Криспин. – Това е игра. Защо я играете? Защо сте тук? – Тя отново се усмихна. Бели зъби, бели ръце, вдигащи се към косата ѝ, широки ръкави на робата, смъкващи се, за да ги оголят, тънки и нежни. Каза ѝ с гняв, мъчеше се да надвие желанието: – Тази нощ някой се опита да ме убие.

– Знаем – отвърна Стилиана Далейна. – Това възбужда ли те? Дано.

– Знаете? Какво още знаете за това? – Докато го изричаше, тя започна да разпуска златната си коса.

После спря. И го погледна, този път с други очи.

– Родицео, ако бях пожелала да си мъртъв, щеше да си мъртъв.

Защо Далейн ще наема пияници в някаква кръчма? Защо ще си прави труда да убива някакъв си художник?

– Защо си правите труда да идвате неканена в тази стая? – сопна се Криспин.

Тя отново се засмя. Ръцете ѝ отново се засуетиха, да махнат иглите; после тя тръсна глава и русата ѝ коса се разпиля, стигна до раменете ѝ.

– Трябва ли да оставим на актрисата всички интересни мъже?

Криспин поклати глава. Познатият гняв вече се надигаше и той потърси убежище в него.

– Ще го повторя: играете игра. Тук сте не защото желаете да спите с някакъв си чуждестранен художник. – Тя бе съвсем близо до него, мирисът ѝ го обгръщаше. Тъмночервен, замайващ като макове, като неразредено вино. Много различен от този на императрицата. Така и трябваше да е. Карулус, а после и евнусите му го бяха казали.

Криспин седна на дървения скрин под прозореца. Пое си дъх.

– Зададох няколко въпроса. Струва ми се, че са уместни при тези обстоятелства. Чакам. – И след пауза добави: – Ваше благородие.

– Аз също – промълви тя и приглади косата си. Но гласът отново се бе променил, откликваше на неговия тон. Настъпи мълчание. Криспин чу как някаква кола изтрополи на улицата. Някой извика. Снопове светлина и мрак падаха по тялото ѝ. Ефектът бе много красив.

Тя заговори:

– Може би си склонен да се подценяваш, родиецо. Явно не си много наясно какви са порядките в този двор. Никога не канят така бързо като теб. Посланици чакат седмици, художнико. Но императорът е обсебен от своя Храм. Само за една нощ ти бе поканен в двора, възложени ти бяха мозайките на Храма, има лична среща с императрицата и причини освобождаването на човека, който вършеше работата, преди да дойдеш ти.

– Вашият човек.

– Донякъде – безгрижно отвърна тя. – Беше свършил малко работа за нас. Прецених, че ще е изгодно Валерий да ни е задължен, че сме му намерили майстор. Леонт не бе съгласен с това, но си имаше свои причини да предпочита Сироес. Той си има свои... виждания за това, което трябва да се позволява на теб и други художници да показвате в храмовете.

Криспин примигна. Това може би трябваше да се обмисли. По-късно.

– Значи Сироес е наел онези войници? Не съм имал намерение да

провалям ничия кариера.

– Но я провали. – Аристократичната студенина отново се появи в гласа ѝ. – И то напълно. Но не, мога да те уверя, че Сироес не е в състояние да наеме нощни убийци. Повярвай ми.

Криспин преглътна. Нищо успокоително нямаше в тона ѝ, но пък имаше нотка искреност. Реши, че не му се ще да я пита защо е толкова сигурна.

– Кой тогава?

Стилиана Далейна вдигна ръце с дланите навън, в елегантен жест на безразличие.

– Представа нямам. Прегледай си списъка на враговете. Избери си там някое име. Актрисата хареса ли огърлицата ми? Сложи ли си я?

– Императорът не ѝ разреши – отвърна Криспин натъртено. И забележа, че това я изненада.

– Валерий е бил там?

– Там беше. И никоя не се е смъквала на колене.

Тя остана удивително спокойна. Цял живот интригантстване и надиграване на по-низши. Усмихна се леко.

– Все още. – Каза го с малко по-дълбок тембър, с очи, приковани в неговите.

Беше игра и той го знаеше, но въпреки волята си отново усети прилива на страстта.

Отвърна колкото можеше по-предпазливо:

– Не съм свикнал да ми се предлага любов след толкова бегло запознанство, освен от курви. А по принцип не съм склонен да приемам и техните предложения.

Тя го зяпна и Криспин имаше чувството, че – може би за първи път – леко се затруднява в оформянето на преценката си за мъж в една стая с нея. Беше стояла права. Сега се смъкна на ръба на леглото до скрина, на който седеше той. Коленете ѝ се забърсаха в неговите и тя леко ги отдръпна.

– Това би ли те задоволило? – промълви гърлено. – Да се държиш с мен като блудница, родице? Да натиснеш главата ми във възглавницата и да ме обладаеш отзад? Да стискаш косата ми, докато крещя, докато ти говоря мръсни, възбуждащи неща? Да ти кажа ли какво обича да му правя Леонт? Ще те изненада сигурно. Много обича да...

– Не! – изхриптя Криспин почти отчаяно. – Какво значи това? Забавлява ли ви да играете мръсницата? Обикаляте улиците да съблазняват любовници? В този хан има други спални.

Физиономията ѝ беше неразгадаема. Той се надяваше, че туниката му скрива доказателството за възбудата му. Не смееше да погледне надолу, за да се увери.

– Какво значело това, моля ви се? Бях решила, че си интелигентен, родице. Даде някакви признаци за това в тронната зала. Да не би да си оглупял от умора? Не можеш ли да допуснеш, че в този град има хора, които смятат, че нашествието в Батиара е разрушителна глупост? Които биха могли да решат, че ти – като родице – може би споделяш това убеждение и имаш желание да спасиш семейството и страната си от последствията от едно нашествие?

Думите се врязваха в него като ножове, остри и точни почти по войнишки в прямотата си. Тя добави със същия тон:

– Преди да си се замесил безнадеждно в кроежите на актрисата и нейния съпруг, изглеждаше разумно да те прецени.

Криспин се потърка по челото. Беше му дала частично обяснение в края на краищата. Съживеният гняв прогони умората.

– С всички ли, които привличате на своя страна, спите? – отвърна той и я изгледа хладно.

Тя поклати глава.

– Не си от най-учтивите, родице. Спя там, където ме отведе удоволствието. – Криспин не се трогна от упрека ѝ. Но го беше изрекла със свободната увереност на жена, несвикнала да отказват на желанията ѝ. „Актрисата и нейният съпруг“.

– И заговорниците да осуетите плановете на императора?

– Той уби баща ми – отвърна рязко Стилиана Далейна на леглото му. Светлата коса ограждаше в рамка изящното ѝ лице. – Жив го изгори, със сарангийски огън.

– Стари слухове – каза Криспин, но беше потресен и се мъчеше да го прикрие. – Защо ми го казвате това?

Тя се усмихна, съвсем неочаквано.

– За да те възбудя?

Не можеше да не се изсмее. Колкото и да се мъчеше да се съдържи, рязката смяна в тона, иронията в това беше твърде духовита.

– За жалост жертвоприношенията не ме възбуждат. Да разбирам ли, че върховният стратег споделя възгледа, че не бива да се води война в Батиара? Той ли ви прати тук?

Тя примигна.

– Не. Леонт ще направи каквото му каже Валерий. Той ще ви завземе, както завзе Мажритските пустини и северните степи и наложи

обсада над басанидските градове на изток.

– И през цялото това време новата му съпруга ще прави всичко, за да го унищожи?

За първи път тя се поколеба.

– Новата му награда е фразата, която ти трябва, родиецо. Отвори си ушите и очите, има неща, които трябва да научиш, преди Петрус Тракезица и малката му танцьорка да са те привлекли на своя страна.

Презрението ѝ беше неприкрито. „Нямала е избор за брака си“, прецени Криспин. Но стратегът беше млад, прославен и високо почитан – и безспорно хубав мъж. Криспин я гледаше и имаше чувството, че е нагизил в черни води, с невъобразимо сложни течения опитващи се да го засмучат.

– Аз съм просто майстор на мозайки. Тук съм, за да помогна с образи по стените и купола на един храм.

– Каж ми – заговори Стилиана Далейна все едно, че не го беше чула – за кралицата на антите. Тя също ли ти предложи тялото си в замяна на услугите ти? Да не би да си притеснен заради това? Да не би да закъснях с чара си? Отхвърляш ме като по-евтина стока? Да се разплача ли?

Тъмните води се завихриха. Това вече трябваше да е блъф, предположение. Не можеше чак толкова нашироко да се е разчуло за онази среднощна среща. В ума му изплува спомен: друга една ръка в косата му, когато се наведе да целуне едно поднесено стъпало. Друга жена, още по-млада от тази, също толкова наясно с властта и интригите. Или навярно... не толкова. Възможно ли бе Варена да е също толкова подмолна като Сарантион? Или което и да било друго място на света?

Криспин поклати глава.

– Не съм запознат с мислите или... благоразположенията на управляващите нашия свят. Тази среща е единствена по рода си в жизнения ми опит. – Беше лъжа; и все пак, докато я гледаше между резките от светлина и сянка – не беше.

Пак същата усмивка – уверена и смущаваща. Тази жена умееше с невероятна лекота да се прехвърля от имперски интриги на будоарни теми.

– Колко мило. Обичам да съм единствената. Но все пак знаеш, че за всяка жена е срамно да се предложи и да ѝ откажат, нали? Казах ти: спя там, където ме води удоволствието, не нуждата. – Замълча. – Или по-скоро там, където ме привлече друг вид нужда.

Криспин преглътна. Не ѝ вярваше, но коляното ѝ под синята роба

се задържаше на по-малко от длан от неговото. Вкопчи се отчаяно в яда си, в усещането, че го използват.

– За един мъж с достойнство е срамно да го приемат като пионка в игра.

Веждите ѝ бързо се вдигнаха и тонът ѝ – отново – се промени.

– Но ти си точно това, глупако. Разбира се, че си. Достойнството няма нищо общо с това. Всеки в този двор е с достойнство – и всеки е пионка в игра. В много игри наведнъж – някои на убийства, някои – на страст. Макар че в крайна сметка само една е важна и всички други са част от нея.

Това трябваше да е отговор на мисълта му, изглежда. Коляното ѝ докосна неговото. Нарочно. У тази жена нямаше случайни неща, беше убеден. „Някои – на страст“.

– Защо трябва да си въобразяваш, че си по-различен? – добави тихо Стилиана Далейна.

– Защото искам да съм различен – отвърна той, изненадващо за самия себе си.

Последва мълчание. После:

– Ставаш все по-интересен, родиецо, трябва да призная, но това почти със сигурност е самозаблуда. Подозирам, че актрисата вече те е омаяла и ти дори не го съзнаваш. Все пак ще плача, изглежда. – Изражението ѝ се бе променило, но много далече от плача. Тя стана рязко, прекоси с три широки крачки стаята и се обърна.

Криспин също стана. След като вече се бе отдръпнала, изпитваше хаос от чувства: опасение, съжаление, любопитство, доза изнервящо желание. Последното му беше чуждо вече от много време. Тя вдигна качулката си да скрие разпиляното злато на косата си.

– Дойдох също и за да ти благодаря за рубина, разбира се. Беше... интересен жест. Не е трудно да ме намериш, художнико, ако решиш да поговорим пак за твоя дом и възможната война. Убедена съм, много скоро ще ти стане ясно, че човекът, който те доведе тук да му направиш свети ликове, също така се кани да подложи на разгром Батиара само заради личната си слава.

Криспин се окашля.

– Радвам се да разбера, че скромният ми дар е заслужил благодарност. Аз съм най-обикновен художник.

Тя поклати глава, отново с хлад в очите.

– Това е страхливецът в теб, криещ се от истините на света, родиецо. Всички мъже – и жени – са повече от едно нещо. Или искаш да се

ограничиш така? Да живееш на скелето си, докато всички долу умират?

Интелигентността ѝ бе ужасяваща. Също като на императрицата. Хрумна му, че ако не се беше срещнал първо с Аликсана, може би наистина нямаше да има защита срещу тази жена. Стилиана Далейна може би не грешеше, в края на краищата. А след това се зачуди дали императрицата не се беше досетила за това. Дали това не бе причината за бързата среднощна покана в Траверситския палат? Възможно ли бе тези жени да са толкова бързи, толкова проникателни? Главата го заболя.

– Тук съм от два дни, ваше благородие, и тази нощ не съм спал. Говорите ми за заговор срещу императора, който ме покани в Сарантион, и дори срещу съпруга ви, ако ви разбирам. Нима трябва да бъда купен с женска коса на леглото ми за една нощ – или утро? – Поколеба се. – Дори да е вашата?

Усмивката се върна отново, загадъчна и предизвикателна.

– Случва се – промълви тя. – Понякога е по-дълго от една нощ или нощта е... по-дълга от обичайното. Времето тече странно в някои обстоятелства. Не си ли го открил това, Гай Крисп?

Той не посмя да отвърне. Тя като че ли не го очакваше.

– Можем да продължим тази тема друг път. – Замълча. Стори му се, че се бори вътрешно с нещо. После добави: – За твоите ваяния. Куполите и стените? Не ставай... прекалено увлечен в работата си, родиецо. Казвам го с добро чувство, а може би не трябваше. Слабост ми е.

Той пристъпи към нея. Тя вдигна ръка.

– Без въпроси.

Криспин спря. Тя бе възплъщение на ледена, съдържана красота. Но не беше съдържана. Езикът ѝ бе докоснал неговия, ръката ѝ, плъзгаща се надолу...

И тази жена, на всичко отгоре, като че ли можеше да отгатва всяка негова мисъл. Усмивката отново се появи.

– Сега възбуден ли си? Заинтригуван? Харесваш ли жените да показват слабост, родиецо? Да запомня ли това, както и възглавницата?

Той се изчерви, но издържа ироничния ѝ поглед.

– Обичам хората в живота ми да показват нещо от... себе си. Непрецененото. Движения извън игрите, за които споменахте. Това би ме привлякло, да.

Този път тя замълча, застанала сковано до вратата. Слънчевата светлина, хлъзгаща се през процеците на кепенците, падаше на ивици бледо утринно злато по стената, пода и синьото на робата ѝ.

– Боя се, че това е твърде много за Сарантион – най-сетне отвърна

тя. И сякаш понечи да добави нещо, но само промълви: – Лягай си да спиш, родице.

Отвори вратата, излезе, затвори я и си отиде. Остана само уханието ѝ и леко разбърканото му легло, и още по-голямата бъркотия в душата му.

Той се смъкна на леглото, с дрехите. Полежа с отворени очи, без да мисли за нищо отначало, после – за високи, величествени стени с мраморни колони над мраморни колони и за огромния, смаляващ всекиго и всичко купол, който му бяха дали, а после дълго – за жени, живи и мъртви, а после затвори очи и заспа.

Ала щом засънува, докато слънцето се извисяваше във ветровитата ясна есенна утрин, сънува първо зубира, заличил време и свят в непрогледна мъгла, а след това – само една жена.

– И нека има Светлина за нас – припя Варгос с другите в малкия параклис в края на литургията. Свещеникът в светложълтата роба вдигна ръце за слънчевия благослов, както правеха в Града, и хората си заговориха отново, оживиха се и тръгнаха към вратите и утрото навън.

Варгос излезе с тях и постоя за миг, примижал срещу ярката светлина. Нощният вятър беше отмел облаците, денят бе ясен и хладовит. Някаква жена – крепеше малко дете на хълбока си и делва с вода на рамото си – му се усмихна, докато го подминаваше. Еднорък просяк го доближи през тълпата, но се разкара, щом Варгос поклати глава. В Сарантион беше пълно с хора, изпаднали в нужда, а и нямаше смисъл да дава милостиня на човек, комуто са отсекли ръката за кражба. Варгос беше непоклатим за такива неща. Северняшка чувствителност.

А не беше беден, между другото. Старшият на Имперската поща му беше връчил с неохота трупаните спестявания и дължимата заплата, преди да напуснат Саврадия, след намесата на центуриона на Карулус. Тук Варгос спокойно можеше да си купи храна, зимно наметало, жена, пиво или вино.

Беше гладен всъщност. Не беше закусил в хана преди молитвите и миризмата на печено на шиш агнешко на откритата сергия през улицата му го напомни. Пресече я, като спря да даде път на една натоварена с дърва кола и група кикотещи се слугини, тръгнали за вода към кладенеца в края на улицата, и си купи един шиш печено. Изяде го на място, докато гледаше как другите клиенти на дребния жилав продавач – от Сория или Амория, ако се съдеше по цвета на кожата му – нагъват сутрешната хапка, забързани кой по каквата работа е тръгнал. Търговията на

дребничкия мъж вървеше добре. Хората в града се движеха бързо, беше заключил Варгос. Тълпите и шумът никак не му допадаха, но бе дошъл тук по свой избор, а и в живота си се беше приспособявал и към по-трудни неща.

Свърши с яденето, избърса брадичката си и пусна шиша на купчината до скарата на продавача. После изправи рамене, пое си дълбоко дъх и закричи към пристанището, за да потърси един убиец. Вестта за нападението беше дошла в хана от палатата на Сините, докато Варгос спеше в неведение. Дори се чувстваше виновен за това, макар да знаеше, че такова чувство е неуместно. Беше научил за снощните събития от войниците, когато слязоха на заранта, вдигнати от камбаните: Криспин бил нападнат, трибунът бил ранен, Ферикс и Сигерус – убити. Шестимата нападатели – убити от трибуна и от привържениците на Сините. Никой не знаеше кой е поръчал нападението. Хората на градския префект го разследвали, така му казаха. Избягвали да говорят с тях, и това му казаха. Много лесно можело да се наемат войници за такова нещо. Можело и да не разкрият нищо повече – до следващото нападение. Хората на Карулус се бяха въоръжили. Варгос веднага го забеляза.

Казаха му също, че Криспин и трибунът още не се били върнали. Но били при Сините, в безопасност. Там прекарали нощта. Камбаните биеха. Варгос отиде в малкия параклис – никой от войниците не дойде с него – и се помоли за двамата мъртви войници, дано намерят приют в Светлината.

Молитвите обаче вече бяха свършили и иницият Варгос, който драговолно се бе обвързал с един родийски майстор, заради проява на кураж и състрадание, и беше влязъл с него в Елшовия лес, и бе излязъл жив оттам, се отправи да търси човека, който искаше смъртта на Криспин. Инициите бяха опасни врагове и който и да беше този човек, вече си имаше враг.

Нямаше как да го знае – и щеше да му е много неприятно, ако някой му го намекнеше – но точно в този момент, докато крачеше по средата на улицата, изглеждаше съвсем като баща си. Хората припряно му правеха път. Един с магаре дори свърна в паника встрани. Варгос дори не го забеляза. Мислеше.

Не можеше дори да твърди, че го бива в планирането. Обикновено реагираше на събитията, вместо да ги предвижда или предизвиква. По имперския път в Саврадия предварителното обмисляне не беше много нужно. На човек му трябваше издръжливост, спокойствие, сила, да можеш да се оправяш с коли и животни, с тояга да боравиш понякога, вря

в Джад.

От всичко това може би последното най-вече щеше да е от полза в опита му да проследи кой е наел войниците. Варгос, поради липса на по-добра идея, реши да иде на пристанището и да похарчи няколко медника в някоя по-забутана каупона. Можеше да подслуша нещо или някой да му предложи сведения. Посетителите там щяха да са роби, слуги, чираци, войници, кътащи последните си медници. Едно-две предложени питиета щяха да са им добре дошли. Хрумна му, че в това може да има и риск. Не му хрумна да си промени плана заради това.

Само част от заранта му беше нужна, за да открие, че Сарантион си е почти като Севера или имперския път, поне в едно отношение: мъжете по кръчмите не бяха склонни да отговарят на въпроси, поставени от непознати, когато ставаше дума за насилие и молба за информация.

Никой в този бедняшки квартал не искаше да е този, който е посочил някой друг, а Варгос не беше толкова опитен с думите или достатъчно ловък, за да въвлече някого в темата за снощния инцидент в лагера на Сините. Като че ли всички знаеха за него – въоръжени войници, нахлули в двора на Сините, си беше събитие дори за един преситен на събития град – но никой не желаше да каже нещо повече от очевидното и навсякъде, където Варгос се опиташе да зарови по-надълбоко, му отвърщаха с мрачни погледи и мълчание. Шестимата убити войници били от Кализион, с изтекла служба по басанидската граница. Пиели из града от няколко дни, харчели взети назаем пари. Общо взето това, което войниците правят винаги. Това беше известно на всички. Проблемът беше кой ги е наел, а това никой не знаеше или не искаше да го каже.

Хората на градския префект вече бяха започнали да душат из квартала, разбра Варгос. Започна да подозира, след като един нарочно събори предложената му халба на тезгяха на една моряшка пивница, че са научили също толкова малко като него. Не че го беше страх да се забърка в кръчмарски бой, но така със сигурност нямаше да се домогне до нищо. Замълча си, плати за разлятата бира и излезе под ранното следобедно слънце.

И тъкмо беше стигнал до средата на поредната тясна крива уличка, запътен към шума на кейовете, където корабните мачти се огъваха под напора на отривистия вятър, когато му хрумна нещо, получи мисъл, придружена от един спомен от военния лагер на Карулус. След време щеше да го опише точно така – пред себе си и пред други. Че е получил мисъл. Все едно че му я бяха подали отвън. Бе стъписваща с неочакваността си. Щеше да я припише на бога, а в себе си щеше да съхрани

спомен за една поляна сред Елшовия лес. Разпита две чирачета за посочките, изтърпя подсмиванията им заради говора си и търпеливо се запъти обратно към сухоземните крепостни стени. Пътят през толкова голям град не беше къс, но момчетата се оказаха честни, не го бяха подвели и скоро Варгос видя табелата на „Отдихът на куриера“. Логично беше да е близо до тройните стени – нали имперските вестonosци идваха оттам.

Години наред беше слушал за този хан. Най-различни куриери го бяха канили да се отбие, ако някой ден дойде в града, и да пийне някоя и друга бутилка с тях. Като по-млад беше разбрал, че пиенето с тях най-вероятно ще бъде последвано от качване на втория етаж, за да останат за малко насаме – възможност, която никога не го беше привличала. Вече като по-голям, поканите изгубиха този нюанс и подсказваха само, че е полезен и сговорчив спътник за хората, която трябва да търпят трудности и несгоди по пътищата.

Спря на прага, преди да влезе, очите му бавно се приспособиха към смътната светлина. Първата част от новата му мисъл не беше особено сложна: след опитите предобедна беше явно, че има повече шанс да научи нещо от някой познат, вместо да продължава да разпитва навъсени непознати по пристанището. Длъжен беше да признае, че и той самият нямаше да отговори на такива въпроси. Не и на хората на градския префект, още по-малко на някакъв новодошъл в Града инициий, разпитващ за неща, които не са му работа.

По-дълбоката идея – онази, която му беше дадена на улицата – бе в това, че сега той търсеше точно определен човек и смяташе, че може да го намери тук или да разбере къде да го търси.

„Отдихът на куриера“ беше прилично голям хан, но не особено пълен в този час. Някои дояждаха късния си обяд, пръснати по масите, по един или по двама. Мъжът зад каменния тезгях вдигна глава и Варгос кимна вежливо. Това не беше каупона – далече беше от пристанището. Предпазливата учтивост тук щеше да е само от полза.

– Ебал съм го в задника тоя варварин – измърмори някой в сенките.
– Какво прави тука?

Варгос неволно потръпна. Страх, несъмнено, но и още нещо. Защото в този момент почувства, че нещо от полусвета лъхна покрай него, запретена магия, първобитен мрак, озовал се сред великия Град. Трябваше пак да се помоли, щом свършеше с това.

Позна гласа. Помнеше го.

– Да си купи пиене или ядене, говно пияно. Ти какво търсиш тука, а? – Мъжът, разнасящ пиене и ядене, погледна сърдито над тезгяха към

скрития в сенките.

– Аз ли какво търся тука? – изфъфли гласът. – Това си е мой хан, откакто съм почнал в Пощата!

– Обаче вече не си в Пощата. Да забелязваш, че още не съм те изритал навън? Не че не съм го мислил. Тъй че си дръж шибания език зад зъбите, Тилитик.

Варгос никога не беше твърдял, че умът му работи много бързо. Трябваше да... подреди нещата. Дори след като чу познатия глас, а после и името се потвърди, отиде до тезгяха, поръча чаша вино, разреди го с вода, плати си и отпи глътка, докато всичко в ума му не се намести и познатият глас не се сля със събудения спомен от военния лагер. Обърна се. И каза наум още една молитва, преди да заговори.

Впрочем, вече беше напълно сигурен.

– Пронобий Тилитик? – каза кротко.

– Същият, ебал съм те – изръмжа мъжът на масата в ъгъла. Няколко души се обърнаха и го изгледаха с отвращение.

– Помня те – каза Варгос. – От Саврадия. Ти си имперски куриер. Работех там по пътя.

Тилитик се изсмя, прекалено високо. Явно беше пиян.

– И двамата значи. И аз работех на пътя. Кога на кон, кога на жена. Яздех ги наред. – Изсмя се отново.

Тилитик беше сам на масата, с две шишета пред него, без ядене.

– Не си ли вече куриер?

Отговорът му беше съвсем ясен, наред с още няколко неща. Дждад го беше изпратил тук. Поне се надяваше, че е Дждад.

– Уфтолнен съм – изфъфли Тилитик. – Преди пет дни. Последно плащане, без предупреждение. Уфтолнен. Ей тъй. Искаш ли пиене, варварино?

– Имам си – отвърна Варгос. Този път изпита някакъв хлад в себе си. Гняв, но по-различен от онзи, с който бе привикнал. – Защо те уволни? – Трябваше да е сигурен.

– Закъснях с една поща. Идиоти бе!

– Ти си идиот – изръмжа един мъж. – Може да добавиш и измама в странноприемница, изхвърляне на пощенски пратки и ръсене на мръсна болест.

– Майната ти – изруга Пронобий Тилитик. – Ти пък да не би да не си спал с пъпчиви блудници? Всичко това обаче щеше да е все едно, ако оня родийски катамит не... – И млъкна.

– Защо, какво е направил? – попита все така кротко Варгос. И вече

наистина се уплаши. Защото наистина му беше много трудно да разбере защо богът е решил да му помогне точно така. И колкото и да се мъчеше, не можеше да престане да мисли за Елшовия лес и зубира, и за онази птица от кожа и метал, която Криспин носеше на шията си и я бе оставил там.

Тилитик не отговори. Но беше все едно. Варгос тръгна към изхода. Огледа се примижал на слънцето и видя един от хората на градския префект в края на улицата, с униформа в кафяво и черно. Отиде при него и донесе, че лицето, наело войниците, убили предната нощ трима души, може да се намери на първата маса вдясно от вратата в „Отдихът на куриера“. Представи се и му каза къде може да го намерят, ако се наложи. Изчака онзи да влезе в гостилницата и тръгна обратно към хана.

По пътя се отби в друг параклис – по-голям, с мрамор и рисунки, сред които и останки от фреска зад олтара на Хеладик горе, почти изтрита – и в сумрака и покоя между службите се помоли пред диска и олтара за помощ и напътствие през и извън полусвета, в който сякаш беше навлязъл.

Нямаше да се моли на зубира, на древната мощ на своя народ, която той възпяваше. Но вътре в себе си усещаше ужасяващото му присъствие, огромно и мрачно като лесовете от детството му.

Криспин слезе долу малко след обед. Карулус още беше в стаята си и явно спеше дълбоко, изтощен от раните и лечението. Самият Криспин бе замаян и объркан, и не от виното, което бе изпил. Всъщност виното беше най-малката му беда. Постара се с това главоболие да не мисли за някои неща, които се бяха случили в двата двореца и в Храма, и на улицата след това, а после и за опита си да се спогоди с лицето, озовало се в стаята му – на леглото му, – когато се дотътри да си легне призори. Изплувалият образ на Стилиана Далейна, красив като бляскава икона, само го накара да се почувства още по-притеснен.

Реши да направи онова, което винаги правеше у дома в такива моменти. Да отиде в баните.

Ханджията изглежда разбиращо навъсеното му брадясало лице и му каза как да стигне. Криспин се огледа за Варгос, който също необяснимо защо отсъстваше, сви рамене, раздражен и кисел, и излезе, примижал на ярката светлина на есенния ден.

Всъщност не беше съвсем сам. Двама от войниците на Карулус тръгнаха с него, с мечовете в ножниците. Императорската заповед от предната нощ. Вече щеше да е с охрана. Някой искаше да го убие. Не

другият майстор, нито Далейна, ако можеше да ѝ се вярва. Вярваше ѝ, но съзнаваше, че няма много основание за това.

Помисли си за Кася... но прогони и тази мисъл. Не днес. Днес немаше да решава никакви важни неща. Трябваша ѝ дрехи обаче, това поне го знаеше. Помисли дали да не изпрати единия войник на пазара да ѝ купи нещо, докато се къпе, и първата бегла усмивка за деня се появи на лицето му – как войникът придирчиво подбира и рови в купчините женско бельо на пазара.

Хрумна му обаче една полезна идея и в банята помоли за хартия и стилос. Изпрати бегач до Имперския прецинтк с бележка за евнусите от службата на канцелара. Умните хора, които го бяха избърснали и облекли предната вечер, щяха да са повече от подходящи за избиране на облекло за млада жена, току-що пристигнала в Града. Криспин ги молеше за помощ. Накрая се сети и да добави сумата за покупките.

По-късно същия следобед Кася – докато се мъчеше да се справи с някои свои неочаквани открития – щеше да се окаже обкръжена от енергична и шумна група парфюмирани евнуси. Поведоха я нанякъде за изненадващо съдбовната задача да ѝ осигурят подходящо облекло за живот в Сарантион. Бяха грижливи и много забавни, явно цялото упражнение забавляваше и тях, особено духовитите, изпъстрени с мръсни фрази препирни кое било подходящо за нея и кое – не. Кася неволно се изчервяваше, но и се смееше по време на цялата лудория. Никой не я запита какъв ще е животът ѝ в Сарантион, което си беше облекчение, тъй като и самата тя не знаеше.

В баните Криспин се остави да го намажат с масло, да го разтрият и да го изгъркат, след което блажено се отпусна в успокояващата благоуханна вода на горещия басейн. Имаше и други хора, говореха си тихо. Познатото монотонно бръмчене на гласове почти го унесе в сън. Съживи се, като се гмурна в хладината на съседния басейн, а после тръгна, увит в бял ленен чаршаф като призрак, към залата за напарване и щом отвори вратата, видя в мъглата още няколко души, загърнати също като него.

Някой се отмести мълчаливо, за да му направи място. Друг махна вяло с ръка и голият слуга изля нова делва вода върху сгорещените камъни. Парата се издигна със съсък и обви малката зала още по-плътно. Криспин отхвърли в ума си неволната прилика с едно мъгливо утро в Саврадия, облегна се на стената и притвори очи.

Разговорът около него беше накъсан и вял. Хората рядко говорят оживено в обгръщания зной на парата. Тук беше по-лесно човек да се отпусне в съзерцание, притворил очи. Чуваше как хората се местват и стават, други влизаха – по-хладният въздух лъхваше през отворената за малко врата, после топлината се връщаше. Тялото му беше хлъзгаво от избилата пот, премаляло в ленив покой. Реши, че бани като тази са едно от най-великолепните достижения на модерната цивилизация.

Всъщност, помисли си унесено, парата нямаше нищо общо с мразовитата, дошла сякаш от отвъдното мъгла в онази далечна пустош на Саврадия. Чу отново съска, щом някой изля още вода, и се усмихна. Беше в Сарантион, окоето на света, и толкова много неща вече бяха започнали.

– Безкрайно ще ми е интересно да чуя вижданията ви относно неделността на естеството на Джад – промърмори някой.

Криспин дори не отвори очи. Бяха му разказали за това. Обяснили му бяха, че сарантийците най-страстно обсъждат три теми: колесниците, танците и пантомимите – и безкрайните спорове на религиозни теми. Продавачи на плодове щели да го тормозят, предупредил го беше Карулус, за внушенията в образа на Джад според това дали е с брада, или голобрад; общари щели да му натрапват със страст мненията си за последния Патриаршески проглас досежно Хеладик; блудница можело да поиска да разбере вижданията му за каноничността на иконите на Блажените жертви, преди да благоволи да се съблече.

Ето защо не беше изненадан, че чува хора да беседват така в потилнята. Изненада се обаче, когато нечий крак го бутна но глезена и същият глас добави:

– Всъщност неразумно е човек да заспи в парата. Криспин отвори очи.

Беше сам във вихрещата се гореща мъгла – пред едно лице. Въпросът за бога беше отправен към него.

Запиталият го, увит хлабаво в белия си чаршаф, седеше и го гледаше с много синеек поглед. Имаше великолепно златиста коса, строго, изваяно като от камък лице, покрито с белези, мускулесто тяло. И беше върховният стратег на империята. Криспин се стегна. Много бързо.

– Ваша светлост!

Леонт се усмихна.

– Просто възможност да поговорим. – Избърса потта от челото си с края на чаршафа.

– Съвпадение ли е? – попита предпазливо Криспин.

Леонт се засмя.

– Едва ли. Градът е прекалено голям за това. Реших, че няма да е зле да уредя един удобен момент да науча вижданията ви по някои въпроси, представляващи интерес.

Държеше се крайно вежливо. Войниците му го обичаха, беше казал Карулус. Готови бяха да умрат за него. И бяха умирали – по бойните полета на запад чак до Мажритските пустини и на север, към Карч и Москвав.

И не беше арогантен. За разлика от съпругата си. При все това пълната самоувереност зад тази среща беше провокираща. Само допреди малко тук в парата имаше поне шестима души и един слуга...

– Въпроси, представляващи интерес? Например мнението ми за антите и тяхната готовност срещу нашествие? – Знаеше, че е грубо, и може би неразумно. От друга страна, у дома всички познаваха нрава му и може би беше време и тук да започнат да го опознават.

Леонт изглеждаше озадачен.

– Защо да ви питам за това? Имате ли военна подготовка?

Криспин поклати глава.

Стратегът го погледна.

– Да не би да имате някакви познания за крепостни стени, водни източници, състояния на пътища, планински проходи? Кои от командирите им се отклоняват от обичайното поддръждане на силите им? Колко стрели носят стрелците им в колчаните? Кой командва флотата им тази година и колко разбира от пристанища?

Леонт изведнъж се усмихна. Имаше блестяща усмивка.

– Всъщност не бих допуснал, че можете да ми помогнете, дори да искахте. Дори да се замисляше нещо такова като нашествие. Не, не, признавам, че повече ме интересува вашата вяра и вижданията ви за изображенията на бога.

В този момент един спомен прищрака като ключ в ключалка. Раздразнението отстъпи място на нещо друго.

– Вие не ги одобрявате, ако смея да предположа?

На красивото лице на Леонт нямаше и следа от преструвка.

– Да. Споделям убеждението, че да се предава свящото в образи води до унизяване на чистотата на бога.

– А онези, които почитат или се прекланят на такива образи? – попита Криспин. Знаеше отговора. Беше навлизал в такива спорове и преди, макар и не запотен в гореща пара и с човек като този.

– Това е идолопоклонство, разбира се – отвърна Леонт. – Връщане

към езичеството. Вашето мнение какво е?

– Хората се нуждаят от път към своя бог – отвърна спокойно Криспин. – Но признавам, предпочитам да пазя вижданията си по такива въпроси за себе си. – Усмихна се насила. – Колкото и нехарактерно да е мълчанието по въпроси за вярата в Сарантион. Ваше благородие, тук съм по покана на императора и ще се постарая да удовлетвори него в работата си.

– А патриарсите? Тях да удовлетворите?

– Човек винаги се надява на одобрението на висшестоящите – каза Криспин и също избърса потното си чело с крайчеца на чаршафа си.

Стори му се, че видя през парата как сините очи просветнаха и усмивката се изви в усмивка. Леонт не беше лишен от чувство за хумор. Това поне бе добре. Отчасти. Не можеше да се отърве от мисълта, че са останали само двамата и че съпругата на този мъж беше в спалнята му тази сутрин и беше казала... каквото беше казала. Реши, че това не може да мине за особено предсказуема среща. Отново се усмихна насила.

– След като ме намирате за неподходящ събеседник по военни въпроси – а не виждам защо да не сте прав, – защо допускате, че трябва да обсъждаме с вас моята работа в Храма? Тесерите и техните форми? Колко знаете или държите да знаете за оцветяването на стъклото? Или за рязането му? Какво е мнението ви за предимствата и методите за подреждането на тесери под ъгъл в замазката? Или за състава и пластове на самата основа? Имате ли твърди възгледи за използването на огладени камъчета за плътта на човешки фигури?

Леонт го гледаше мрачно, безизразно. Криспин замълча и промени тона.

– Всеки от нас си има своята област на занимания, ваше благородие. Вашите са по-важни, бих казал, но моите може би... плодовете на моите са по-трайни. Навярно би било по-добре – стига да ме удостоите с тази чест – да беседваме за съвсем други неща. Бяхте ли вчера на Хиподрума?

Леонт леко се отмести на скамейката си; белият чаршаф се отпусна около бедрата му. От ключицата до кръста му като червена резка преминаваше белег. Той се наведе и изля нова делва с вода върху камъните. Парата обгърна помещението.

– Сироес не се затрудняваше да ни говори за своите планове и намерения – каза стратегът.

„На нас“, помисли Криспин.

– Госпожа съпругата ви е негова покровителка, доколкото разбрах.

Вярвам, че е свършил работа и лично за вас.

– Дървета и цветя на мозайка, да. За брачните ни покои. Сърна и поток, глигани и хрътки, такива неща. Такива образи ни най-малко не ме притесняват, разбира се. – Тонът му беше съвсем искрен.

– Разбира се. Чудесна работа, убеден съм – отвърна кротко Криспин.

Последва късо мълчание.

– Не бих могъл да знам. – Леонт сви рамене. – Допускам, че е добра – Зъбите му блеснаха за миг. – Както казахте, не бих могъл да съдя за нея повече, отколкото вие за тактиката на пълководец.

– Но нали вие спите в тези покои – отвърна Криспин. – Гледате тази мозайка всяка нощ.

– Някои нощи – отвърна кратко Леонт. – Не обръщам много внимание на цветята по стената.

– Но сте толкова притеснен за бога в един храм, че да нагласите тази среща?

– Това е различно. Все пак смятате ли да представите образ на Джад на тавана?

– Купола имате предвид. По-скоро подозирам, че точно това се очаква от мен, ваше благородие. При липсата на други указания от страна на императора или патриарсите, както казвате, би трябвало да сметна, че ще трябва.

– И не се боите от покварата на ереста?

– Изобразявал съм бога още от чирак, ваше благородие. Ако това официално се е превърнало в ерес, вместо в текущ дебат, то никой не ме е уведомил за промяната. Да не би армията да се е заела с оформянето на църковна доктрина? Нима ще обсъждаме как се пробиват вражески стени с песнопения в прослава на Джад? Или с мятане на Свети шутове с катапулти?

Явно беше прекалил. Леонт се намръщи.

– Нагъл си, родиецо.

– Надявам се, че не. Само показвам, че намирам избраната от вас тема за досадна. Не съм сарантиец, ваше благородие. Аз съм родийски гражданин на Батиара, поканен тук като гост на империята.

Неочаквано Леонт отново се усмихна.

– Съвсем вярно. Простете ми. Вие... много драматично нахлухте сред нас снощи и трябва да призная, че се чувствах по-спокоен за подготвяната украса, докато знаех, че я прави Сироес и че съпругата ми е наясно с плановете му. Неговият замисъл... не включваше

изобразяването на лика на Джад.

– Разбирам – отвърна кротко Криспин.

Това беше неочаквано и реши друга част от ребуса.

– Казано ми беше, че освобождаването му може да наскърби госпожа съпругата ви. Сега разбирам, че е повод за загриженост и за вас, по други причини.

Леонт се поколеба.

– Към проблемите на вратата подхождам сериозно.

Гневът на Криспин се беше изчерпил.

– Съвсем благоразумно, ваше благородие. Всички сме чеда на бога и всеки трябва да му оказва почит... по своя си начин.

Беше уморен. Беше дошъл тук само за да остави болката зад себе си, да потърси утешение във важна работа. Сложно заплетените светски дела в Сарантион бяха ужасно... заобиколни.

Леонт се отпусна назад, без да отговори. След малко на вратата се почука. Някой я отвори – за миг лъхна хладен въздух – и пак я затвори. Затътри се покрай стратега, като влачеше едното си стъпало, и седна срещу Криспин.

– Няма ли слуга? – изръмжа новодошлият.

– Пуснахме го навън да се поразхлади – отвърна учтиво Леонт. – Би трябвало скоро да се върне, или ще дойде друг. Да лисна ли вода?

– Давай – отвърна мъжът с безразличие.

Явно не знаеше кой току-що е пожелал драговолно да го обслужи като роб в банята, реши Криспин. Леонт вдигна делвата, топна я в каменното корито и сипа вода върху горещите камъни, веднъж и още веднъж. Вълната влажен зной обля Криспин като нещо осезаемо, полепна по гърдите и замъгли зора му. Той погледна насмешливо стратега.

– Втора професия ли?

Леонт се засмя.

– Поне не толкова опасна. Но и не толкова възнаградена. Трябва да ви оставя да отдъхнете. Надявам се, че ще дойдете у нас на вечеря някой път? Жена ми ще се радва да поговори с вас. Тя... колекционира умни хора.

– Не съм бил част от нечия колекция досега – измърмори Криспин.

Третият мъж мълчеше, без да им обръща внимание, загърнат плътно в чаршафа си. Леонт го погледна за миг през рамо и се изправи. В малката стая изглеждаше още по-висок, отколкото в двореца предната нощ. По гърба и възлестите мускули се виждаха други белези. При вратата се обърна и каза високо:

– Оръжията тук са забранени. Ако предадете ножа под крака ви, ще сте извършили само малко нарушение до този момент. Ако не, ще ви отсекаат ръката и дори главата, след като ви осъдят по мое свидетелство.

Криспин примига. След което се задвижи изключително бързо.

Наложи се. Защото мъжът на скамейката срещу него изръмжа, поsegна надолу и измъкна тънък нож изпод лявото си стъпало. Стисна го ловко и замахна към Криспин, без с нищо да е предизвикан и без никакво предупреждение.

Леонт, застанал неподвижно до вратата, наблюдаваше всичко с някак отчуждено любопитство.

Криспин се метна на една страна и смъкна чаршафа от раменете си и го размаха, за да прихване посичащото острие. Мъжът изруга злобно и разпра с ножа плата, мъчеше се да го изтръгне, но Криспин скочи от скамейката и с едно въртеливо движение уви чаршафа като смъртен саван около ръцете и раменете на непознатия. Без да мисли – нямаше и време за мислене, – но с огромна, задавяща гърдите му ярост го удари с лакът в слепоочието. Чу глухо изпъшкване. Ножът падна на пода. Криспин се извъртя, замахна с лявата ръка и юрукът му се стовари с все сила в лицето на мъжа. Усети как по пода се пръснаха зъби – като камъчетата, чу пукане на кост и изохка, щом болката го ухапа по ръката.

Непознатият се смъкна на колене с немощен хрип. Преди да е успял да поsegне към падналия нож, Криспин го изрита два пъти в ребрата, а след това, щом онзи се свлече на една страна върху влажния под – и в главата. Мъжът потръпна и остана да лежи неподвижно.

Задъхан, Криспин седна на каменната скамейка. От тялото му капеше пот, мазна и натежала. Затвори очи, после ги отвори. Сърцето му беше лудо. Погледна Леонт, който така и не бе помръднал от мястото си до вратата.

– Колко мило... от ваша страна... за помощта – каза Криспин задъхано. Лявата му ръка вече се подуваше. Изглежда с яд Леонт през разсейващата се пара и зной.

Златокосият войник се усмихна. Съвършеното му тяло беше лъснало от пот.

– Важно е един мъж да може да се защитава сам. И е приятно човек да го знае. Не се ли чувствате по-добре, след като сам се справихте с него?

Криспин се помъчи да успокои дишането си. Поклати сърдито глава. Очите му лютяха от потта. По каменния под се беше разляла локва кръв, просмукваше се в белия чаршаф, в който лежеше оплетен

падналият.

– Трябваше да го направиш – продължи спокойно Леонт. – Не е малко да можеш да защитиш себе си и хората, които обичаш.

– Майната ти. Кажи го на чумните язви – изръмжа Криспин. Гадеше му се.

– О, боже. Не можеш да ми говориш така – отвърна с изненадваща доброта стратегът. – Знаеш кой съм. Освен това те поканих в дома си... не бива да ми говориш така. – Каза го, все едно ставаше дума за лошо възпитание. Можеше дори да е комично, помисли Криспин, ако не беше на ръба да повърне във вече задушавачата влага, с тъмната кръв на някакъв непознат, която продължаваше да се просмуква в белия чаршаф в краката му.

– Какво ще ми направиш? – изхриптя Криспин със стиснати зъби. – Ще ме убиеш с някой скрит нож? Ще пратиш жена си да ме отрови?

Леонт се изсмя добродушно.

– Нямам причина да те убивам. А репутацията на Стилиана е много по-лоша от характера ѝ. Ще видиш, когато ни гостуваш за вечеря. Междувременно няма да е зле да излезеш от тази горещина и да изпиташ известна гордост, като разбереш, че този човек със сигурност ще разкрие кой го е наел. Хората ми ще го заведат в службата на градския префект. Там са изключително добри в разпитите. Ти сам разкри снощната загадка, художнико. Срещу нищожната цена на една отекла ръка. Би трябвало да си доволен.

„Майната ти“, едва не повтори Криспин, но се сдържа. „Снощната загадка“. Като че ли вече всички знаеха за нападението. Взря се във високия пълководец на всички сарантийски армии. Сините очи на Леонт срещнаха неговите през утаяващата се пара.

– Това ли е върхът на задоволството за теб? – попита Криспин горчиво. – Да пребиеш някого до несвясат? Да го убиеш? Това ли трябва да прави човек, за да оправдае мястото си в творението на Джад?

Леонт замълча за миг.

– Ти не си го убил. Творението на Джад е опасно, сумрачно място за смъртни хора, художнико. Кажи ми, колко трайно се оказва величието на Родиас, след като не можа да се защити срещу антите?

Всичко се беше превърнало в руини, разбира се. Криспин го знаеше. Виждал беше овъглените останки на мозайки, към които едно време се беше стичал целият свят, за да ги почете и да им се възхити.

Леонт добави, пак така добродушно:

– Щях да съм изверг, ако виждах стойност само в кръвопролитията

и войната. Да, това е изборният от мен свят и бих искал да оставя славно име зад себе си, но бих казал, че човек намира чест в служба на своя град и император, и на своя бог, в отглеждането на своите деца и в това да води съпругата си към същите добродетелни задължения.

Криспин си помисли за Стилиана Далейна. „Лягам там, където ме води удоволствието, а не нуждата“.

– А образците на красота? Онези неща, които ни отличават от инициите и техните човешки жертвоприношения, или от карчитите, които пият меча кръв и си режат лицата? Или от тях ни отличават само по-добрите оръжия и тактики? – Всъщност беше толкова изтощен, че вече не можеше да се ядоса истински. Хрумна му, че горди или не, майсторите на мозайка – всички творци – никога няма да оставят имената си в историята. Това се полагаше на онези които размахваха мечове или брадрави, които можеха да отсекаят нечия глава от раменете с един удар. Прищя му се да го каже, но го премълча.

– Красотата е лукс, родиецо. Нужни са й стени и... да, по-добри оръжия и тактики. Това, което правиш ти, зависи от това, което правя аз. – Леонт помълча. – Или от това, което ти сам направи току-що с човека, който щеше да те убие. Какво би постигнала мозайката, ако си мъртъв на пода на една потилия? Какви творби тук биха устояли на времето, ако Робазес, пълководецът на басанидските армии, ни завладее за Царя на царете? Или ако го направят северняците, освирепели от мечата кръв? Или някоя друга сила, друга вяра, някой враг, за когото все още не знаем? – Леонт отново изтри потта от очите си. – Онова, което строим – дори Храмът на императора – е уязвимо и трябва да го браним.

Криспин го погледна. Не беше искал да чуе точно това.

– А войниците чакат вече много дълго да им се плати, нали? Заради Храма? Как ще се препитават блудниците на империята? – каза той горчиво.

Леонт се намръщи.

– Трябва да тръгвам. Охраната ми ще се оправи с тогова. – И добави: – Съжалявам, ако чумата е отнела скъпи на сърцето ти хора. Но човек все пак продължава напред след загубите.

Отвори вратата и излезе, преди Криспин да е успял да му отвърне – на никоя от думите му.

Малко по-късно Криспин също напусна парилнята. Слугите зацъкаха и заохкаха, като видяха отеклата му ръка, и настояха да я натопи в студена вода и да повикат лекар. Лекарят замърмори успокоително,

стисна зъби и раздвижи ръката да се увери, че няма счупено. Предписа кръвопускане от дясното бедро, за да се предотврати натрупването на лоша кръв около отока, но Криспин отказа. Лекарят остави някаква отвара, която трябвало да се смесва с вино, и си тръгна, като клатеше глава, възмутен от невежеството на някои пациенти. Криспин дори му плати за услугите.

Реши да не пие отварата, но за виното беше на друго мнение и си поръча. Бяло. Седна и се замисли. Май нямаше и най-смътна надежда да осмисли и подреди в ума си току-що случилото се. Болката беше тъпа и постоянна, но поносима. Мъжът, когото беше пребил толкова жестоко, бе изнесен от охраната на стратега, според обещаното. Двамата войници на Карулус пребледнях, щом научиха за случилото се, но пък какво друго да направят?

Всъщност Криспин беше длъжен да си признае, че като цяло не се чувства зле. Не можеше да отрече облекчението си от това, че е преживял поредното нападение, както и че нападателят вероятно щеше да разкрие източника на опитите за убийство. Вярно беше дори – макар че това не му харесваше да си признае, – че справянето му сам носеше известна доза удовлетворение.

Потърка веднъж и още веднъж разсеяно брадичката си, сетил се за нещо неприятно. Помоли един слуга да го упъти и се затътри стоически към една от стаите наблизко, понесъл чашата с вино. Изчака на скамейката, докато обслужат други двама, след което се настани намръщен на столчето на бръснаря.

Благоуханият чаршаф, стегнат около гърлото му, му напомни много за въже на убиец. И това трябваше да го прави всеки ден! Силно вероятно беше, реши Криспин, някой бръснар някъде из града неволно да му резне гърлото, докато забавлява чакащите клиенти с приказките си. Онзи, който плащаше за убийци, просто си хвърляше парите на вятъра; все някой щеше да му я свърши. Много му се искаше точно този бръснар да не подсилва потока си от остроумия, като размахва бръснача. Затвори очи.

Излезе си обаче съвсем леко порязан тук-там и след като прояви достатъчно бързина, за да откаже предложения му парфюм. Чувстваше се изненадващо пълен с енергия, жизнен и готов да се заеме с проблема за своя купол в Храма. Направи кисела гримаса, щом осъзна, че мисли за него като за „моя купол“. Стилиана Далейна беше изрекла предупреждение, което той помнеше, но кой добър творец изобщо би могъл да се вслуша в такова предупреждение?

Трябваше пак да види Храма. Реши да отиде там, преди да се върне в хана. Зачуди се дали Артибасос ще е там; подозираше, че ще е. Императорът беше казал, че той на практика живеел в храма. Криспин си помисли, че скоро и с него може да стане така. Искаше му се да поговори с архитекта за полагането на основата за мозайките. Трябваше да намери и сарантийските стъкларници, а след това и да се заеме с преценката – и може би подмяната – на занаятчиите и чираците, които беше подбрал Сироес, Трябваше да изучи и протоколите на гилдията и да се съобрази с тях. И трябваше да започне скицирането. Нямаше смисъл в главата му да се въртят идеи, ако никой друг не можеше да ги види. Щяха да са нужни одобрения. Вече бе решил да пропусне в рисунките си някои неща. Не беше нужно всички да знаят всичките му идеи.

Много работа предстоеше. Все пак не беше дошъл тук току-така. Сви пръсти. Ръката му беше подпухнала, но това щеше да се оправи. Благодарни на Джад за инстинкта, който го беше накарал да използва лявата си ръка. Дясната беше животът на всеки майстор.

На излизане спря при мраморния тезгях в преддверието. По чист импулс попита слугата за един адрес, който му бяха дали преди много време. Оказа се, че е наблизо. Неизвестно защо, но си бе мислил, че ще е точно така. Беше добър квартал.

Реши да се отбие. Гостуване по задължение. По-добре да приключи с него, каза си, преди да го е погълнала работата, както ставаше винаги. Потърка гладката си брадичка и излезе от баните в късния слънчев следобед.

Двамата войници уверено и навъсено крачеха зад него. Гай Крисп пое в указаната му на парче пергамент в една селска къща недалече от Варена посока. Излезе на един красив площад и продължи по широка улица с хубави каменни къщи от двете страни, изкачи се по стъпалата на един покрит портик и почука на вратата.

Не беше решил какво трябва – или може – да каже. Можеше да изпадне в неловко положение. Докато чакаше някой слуга да отвори, се огледа. Върху мраморен постамент до вратата стоеше бюст на Блажената мъченица Еладия, покровителка на девиците. Предвид онова, което му бе казано в селската къща, подозираше, че поставянето му тук е ирония. Улицата беше тиха; той и двамата му охранители бяха единствените хора на нея освен момчето, което тимареше една кротка кобила. Къщите изглеждаха добре поддържани и заможни. По предните стени и портиците имаше светилници и факли, още незапалени, но обещаващи безопасност и светлина след свечеряване.

Възможно беше човек да си представи, докато стои сред тези гладки фасади, един безкрайно по-спокоен живот в Сарантион от ужасното интригантство, на което се беше натъкнал дотук. Криспин неволно взе да си представя фрески с нежни цветове в уютни стаи, слонова кост, алабастр, вити дървени столчета, скринове и скамейки, хубаво вино, свещи на сребърни свещници, навярно някой ценен ръкопис от древните за четене край огъня зиме или в покоя на двора сред летните цветя и бръмченето на пчелите. Удобствата на цивилизован живот в града, който бе центърът на света зад своите тройни стени и пазен от морето. Черните лесове на Саврадия изглеждаха безкрайно далече.

Вратата се отвори.

Той се обърна, готов да каже името си и да изчака да го поканят. Видя на прага тънката фигура на жена, облечена в тъмночервено, тъмнокоса, тъмноока и крехка. Остана му време само колкото да забележи всичко това и да осъзнае, че не е слугиня, преди тя да извика, да се хвърли в прегръдката му и да го зацелува с жадна страст. Пръстите ѝ се вкопчиха в косата му и го придърпаха. Преди да е успял да реагира по някакъв смислен начин – двамата войници стояха и ги гледаха зяпнали, – устата ѝ се доближи до ухото му. Криспин усети езика ѝ, после я чу как прошепна трескаво:

– В името на Джад, престорете се, че сме любовници, моля ви! Няма да съжалите, обещавам ви!

„Какво правиш?“ – чу Криспин един смайващо познат му глас, дошъл сякаш отникъде. Сърцето му подскочи. Ахна стъписан, щом устните на жената отново се долепиха до неговите. Здравата му ръка се вдигна – покорно или неволно, не можеше да определи – и я задържа, докато тя го целуваше, като изгубена и спечелена отново любов.

„О, не! – чу той в главата си: ужасно познат глас, но с нов, печален тон. – Не, не, не! Това изобщо няма да мине! Само ще му спечелиш бой или смърт, който и да е“.

И в този момент някой, застанал в коридора, зад жената в прегръдките на Криспин, се окашля.

Жената в червената, дълга до коленете туника се откъсна от него, сякаш с болезнена неохота, а Криспин се стъписа отново: едва сега, със закъснение, осъзна, че уханието ѝ му е познато. Беше парфюмът, за който му бяха казали, че има право да носи само една жена. А тази тук определено не беше императрица Аликсана.

Тази жена беше – освен ако ужасно не се беше объркал – Шайрин на Зелените, тяхната Първа танцьорка, прочут обект на болезнени

страсти поне на един млад аристократ, с когото Криспин се бе запознал предния ден в една таверна, и най-вероятно на още много други мъже, млади или не. Беше също така дъщерята на Зотик от Варена.

А ридаещият, отчаян вътрешен глас, който току-що бе чул – два пъти – бе на Линон.

Изведнъж главата пак го заболя. Съжали, че изобщо беше напуснал баните. И хана. И дома си.

Жената отстъпи назад, ръката ѝ се задържа на туниката му, плъзна се по нея, сякаш не искаше да се отдели от него. Накрая тя се обърна към мъжа в коридора.

И щом проследи погледа ѝ, смазан от толкова много неща наведнъж, Криспин едва успя да се сдържи да не се размее като дете или малоумен глупак.

– О! – възкликна жената и покри устата си с длан, удивена. – Така и не чух, че си ме последвал! Скъпи приятелю, простете ми, но не можах да се сдържа. Разбирате ли, това е...

– Вие май наистина бързо печелите благоволение, нали, родиецо – каза Пертений от Евбулус, секретар на върховния стратег, когото Криспин съвсем преди малко бе видял да излиза през мъглата от пара. А този мъж беше видял да поднася перла на императрицата предната нощ.

Днес Пертений бе облечен изключително добре, в тънък лен в синьо и сребристо, извезан, с тъмносино наметало и мека шапка в същия цвят. Тъмното дългоносо лице на секретаря беше преbledняло и – не изненадващо при създадите се обстоятелства – тесните му наблюдателни очи не бяха особено сърдечни, докато оглеждаха преценяващо сцената на входа.

– Вие... познавате ли се? – промълви колебливо жената. Криспин забеляза, докато все още се мъчеше да сдържи смеха си, че тя вече също е преbledняла.

– Родийският художник беше представен снощи в двора – каза Пертений и добави сърдито: – Той едва-що пристигна в Града.

Жената прехапа устна.

„Предупредих те! Предупредих те! Заслужи си всичко, което става сега!“ – каза назидателният глас на нявгашната Линон. Прозвуча далечен, но Криспин го чуваше вътре в себе си като преди.

Не говореше на него.

Изтласка от ума си възможните изводи от това и погледна с жал тъмнокосата дъщеря на алхимика. Невъзможно беше да се престорят на любовници, разбира се, нито на близки приятели дори, но...

– Признавам, че не очаквах толкова радушно посрещане – подхвърли небрежно. – Явно много обичаш скъпия си баща, Шайрин. – И продължи усмихнат, за да ѝ остави време да го осмисли: – Добър ви ден, секретарю. Двамата с вас май посещавате едни и същи домове. Любопитно. Щях да ви търся в баните, да изпием по чаша вино. Говорих със стратега, който бе така добър да ме удостои с компанията си. Добре ли сте след късното ви задължение снощи?

Секретарят зяпна. Много приличаше на риба на сухо така. Ухажваше тази жена, разбира се. Трябваше да е очевидно, въпреки че младите симпатизанти на Зелените не му го бяха казали вчера.

– Стратегът? – възкликна Пертений. – Нейният баща?

– Моят баща – повтори Шайрин с уместно колеблив тон.

– Нейният баща – потвърди добродушно Криспин. – Зотик от Варена, от когото ви нося новини и съвет, както обещах в съобщението си вчера. – Усмихна се любезно на секретаря и се обърна към жената, която вече го гледаше с непристорено удивление. – Надявам се, че не се натрапвам на уредена среща?

– Не, не! – припряно отвърна тя и дори леко се изчерви. – О, не. Пертений просто случайно минавал отгук, поне така каза. Решил... да ме удостои с гостуването си. – Умът ѝ работеше бързо, забеляза Криспин. – Тъкмо се канех да му обясня, че... и чухме, че чукате, и във възбудата си...

Криспин я прекъсна с мила, разбираща усмивка:

– ... ме поздравихте по незабравим начин. За още един такъв поздрав съм готов да се върна чак във Варена и пак да дойда с нова вест от Зотик.

Тя се изчерви още повече. Добре го играеше смущението, помисли с насмешка Криспин.

„Не заслужаваш толкова много късмет – чу в ума си. – Не, няма да си готвя сама в котлето за вечеря. Казах ти да не опитваш толкова явно глулаво...“

Последва рязко мълчание – вътрешният глас бе прекъснат.

Криспин имаше добра представа какво го е прекъснало – той самият неведнъж го беше правил на пътя. Но нямаше представа какво става тук. Трябваше да не може да чува този глас.

– Ти си родийка? – На лицето на Пертений се бе изписало жадно любопитство. – Не знаех.

– Отчасти родийка – съгласи се Шайрин, вече се бе овладяла. Криспин си спомни, че винаги беше по-лесно, когато гласът на птицата е

прекъснат. – Баща ми е от Батиара.

– А майка ти? – попита секретарят. Шайрин се усмихна и отметна глава.

– Ех, писарю, искаш да разбереш всички тайни на една жена, нали? – Косият ѝ поглед беше лукав и омайващ. Пертений преглътна и се окашля отново. Отговорът, разбира се, беше „да“, но едва ли можеше да си позволи да го каже, помисли Криспин. Самият той си замълча, само погледна бързо навътре. Птица не се виждаше.

Дъщерята на Зотик го хвана за лакътя – много по-официално този път – и го въведе в къщата.

– Пертений, скъпи приятелю, би ли ми позволил удоволствието да се срещна насаме с госта? Толкова време мина, откакто съм говорила с човек, който е виждал обичния ми баща.

После пусна Криспин, обърна се, хвана секретаря под мишницата, пак така грубовато, по приятелски, и го поведе в обратната посока към отворената все още врата.

– Толкова мило беше от твоя страна, че намина просто да видиш дали напрежението от Дикания не ме е уморило прекалено. Ти си толкова грижлив приятел. Много съм щастлива, че имам могъщи приятели като теб, да проявяват интерес и грижа за здравето ми.

– Не чак толкова могъщ – промърмори секретарят. – Но да, да, много, наистина много съм загрижен за добруването ти. Мило момиче.

Тя плесна ръката му. Като че ли му се искаше да се задържи, загледан в нея и после над рамото ѝ към Криспин, който стоеше небрежно и се усмихваше ведро.

– Ние, хм, трябва да вечеряме заедно, родице – каза Пертений.

– Обезателно – отвърна въодушевено Криспин. – Леонт ми каза толкова хубави неща за вас!

Секретарят на Леонт се поколеба още миг, навъсил високото си чело. Като че ли в ума му се въртяха доста въпроси, които му се искаше да зададе, но после се поклони на Шайрин и излезе. Тя грижливо притвори вратата след него и отпусна глава на нея, с гръб към Криспин. И двамата мълчаха. Чуха подрънкване на сбуруя от улицата и скоро – приглушения тропот на коня на тръгналия си Партений.

– О, Джад! – заговори дъщерята на Зотик, опряла глава на тежката врата. – Какво ли си мислите за мен?

– Всъщност не знам – каза предпазливо Криспин. – Какво трябва да мисля за вас? Че посрещате толкова дружелюбно? Казват, че танцорките на Сарантион били опасни и неморални.

При тези думи тя се обърна и опря гръб на вратата.

– Аз не съм. Някои хора биха искали да бъда, но не съм. – Нямахше накити по себе си, нито бе боядисала лицето си. Тъмната ѝ коса беше доста къса. Изглеждаше много млада.

Спомни си целувката ѝ. Заблуда, но опитна.

– Нима?

Тя отново се изчерви, но кимна.

– Наистина. Би трябвало да можете да се досетите защо направих... това. Той ме търси почти всеки ден, от края на лятото. Половината мъже в Имперския прецинкт очакват една танцьорка да им падне на гръб и да си разтвори краката, ако размахат под носа ѝ някой накит или парче коприна. Криспин не се усмихна.

– Същото говореха и за императрицата по нейно време, нали?

Тя го погледна кисело. Криспин изведнъж сякаш видя лицето на баща ѝ в това изражение.

– По нейно време може и да е било вярно. След като срещна Петрус, тя се промени. Това е, което разбирам. – Отгласна се от вратата. – Но аз съм неблагоприятна. Вашата хитрост току-що ми спести едно истинско неудобство. Благодаря ви. Пертений е безвреден, но много приказва.

Криспин я погледна. Спомняше си алчната физиономия на секретаря от предната нощ, очите му, пробягващи от императрицата към него и отново към Аликсана и разпуснатата ѝ дълга коса.

– Може да не е толкова безвреден. Приказващите не са съвсем безвредни, знаете ли, особено ако приказките им са жлъчни.

Тя сви рамене.

– Аз съм танцьорка. Винаги има слухове. Ще пийнете ли вино? Наистина ли идвате от кучия син, тъй наречения ми баща?

Изрече го небрежно.

Криспин примига.

– Да, ще пия и да – от него. Иначе едва ли щях да мога да измисля такава история – отвърна той също небрежно.

Тя мина покрай него и той я последва по коридора. В дъното имаше врата към двор с малък фонтан и каменни скамейки, но беше твърде хладно да се седи отвън. Шайрин зави към една уютна, добре обзаведена стая, в която гореше огън, плесна с ръце и тихо се разпореди на явилата се веднага слугиня. Беше възвърнала самообладанието си.

На Криспин му бе трудно да опази своето.

На едно дървено, обковано с бронз сандъче, поставено до стената край огъня, лежеше на гръб като захвърлена играчка малка птица от

кожа и метал.

Шайрин извърна лице от слугинята я проследи погледа му.

– Това всъщност е подарък от моя безкрайно вдетинен баща. – Усмихна се. – Единственото, което изобщо съм получавала от него в живота си. Преди години. Писах му, че съм дошла в Сарантион и са ме приели за танцьорка при Зелените. Не знам защо си направих труда да му кажа, но той отговори. Само този единствен път. Каза ми да не ставам проститутка и ми изпрати тази играчка. Детска играчка. Пее, ако я навиеш. Доколкото разбирам, той ги прави. За развлечение. Виждали ли сте изобщо птиците му?

Криспин преглътна и кимна. Чуваше в ума си – не можеше да не го чува – един ридаещ глас в Саврадия.

– Да. Когато го посетих, преди да напусна Варена. – Поколеба се, седна на стола, който тя му посочи, най-близо до отъня. Вежливост за гостите в студен ден. Тя седна на другия срещу него и събра скромно крака в непогрешима поза на танцьорка. Криспин продължи: – Зотик, вашият баща... всъщност е приятел на мой колега. Марциниан. Честно казано, изобщо не го познавах дотогава. Всъщност не мога да ви разкажа много, дойдох само да ви известя, че изглеждаше добре, когато го видях. Много учен мъж. Ние... бяхме заедно един следобед. Беше така добър да ми предложи някои съвети за пътя.

– Пътувал е много, доколкото знам – каза Шайрин. Отново се намръщи. – Иначе нямаше да ме има, предполагам.

Криспин се поколеба. Едва ли беше редно да научава историята на тази жена. Но птицата беше тук, усмирена, лежеше на сандъчето. „За развлечение“.

– Майка ви ли... ви каза това?

Шайрин кимна. Късата ѝ черна коса се полюшна над раменете. Не му беше трудно да види прелестта ѝ: танцьорското изящество, енергичността, живостта. Тъмните ѝ очи бяха завладяващи. Можеше да си я представи в театъра, изящните ѝ съблазнителни стъпки.

– Ако трябва да съм справедлива, доколкото помня, майка ми никога не ми е казвала нещо лошо за него. Казваше, че обичал жените. Сигурно е бил чаровен мъж, привлекателен. Майка ми се канела да се оттегли от света, при дъщерите на Джад, когато той минал през селото ни.

– А след това? – попита Криспин; мислеше си за сивобрадия езически алхимик в самотния селски дом, сред неговите пергаменти и чудновати изделия.

– О, направи го. Сега е там. Родена бях и отраснах сред святите

жени. Те ме научиха на молитви и четмо. Бях... дъщерята на всички, мисля.

– Тогава как...

Шайрин се усмихна. Можеше да е млада, ала усмивката ѝ не беше невинна. Слугинята се появи с поднос. Вино, вода, купа с късни есенни плодове. Дъщерята на Зотик я освободи, сама смеси виното и поднесе чашата на Криспин. Той отново долови уханието ѝ – уханието на императрицата.

Тя седна и го загледа одобрително.

– А вие кой сте? – Съвсем уместен въпрос. Килна леко глава настрани. Погледът ѝ за миг мина покрай него, после се върна.

„Това ли е новият ни режим? Заглушаваш ме, освен когато имаш нужда от мнението ми? Колко мило! И да, наистина, коя е тази вулгарна оскоба?“

Криспин преглътна. Превзетият глас на птицата звучеше в ума му съвсем ясно и живо. Бяха в една стая. Поколеба се, след което излъчи в ума си: „Можеш ли да чуваш какво казвам?“ Нямаше отговор. Шайрин го гледаше и чакаше. Той се окашля.

– Казвам се Гай Крисп. От Варена. Художник съм. Майстор на мозайки. Поканен тук да помогна с Великия храм.

Тя притисна устата си с длан.

– О! Вие сте онзи, когото се опитали да убият снощи!

„Тъй ли? Великолепно! Чудесен тип, с когото да останеш насаме, трябва да кажа“.

Криспин се постара да пренебрегне гласа в ума си.

– Толкова бързо ли се разнасят новините?

– В Сарантион – да, особено когато са намесени партиите. – Криспин изведнъж си спомни, че тази жена, Първа танцьорка, е по свой начин толкова важна за Зелените, колкото Скорций е за Сините. Погледнато така, не беше никаква изненада, че е добре осведомена. Тя леко се отпусна и го загледа вече с искрено любопитство.

„Не може да си сериозна! С тая коса? И тези ръце? Виж му лявата само, бил се е. Привлекателен ли? Ха. Трябва да е от месечния ти цикъл!“

Криспин се изчерви. Погледна неволно ръцете си. Лявата беше видимо подута. Чувстваше се ужасно неловко. Можеше да чува птицата, но не и отговорите на Шайрин, а никоя от тях нямаше представа, че слуша половината от размененото помежду им.

Нея като че ли я досмеша от внезапното му изчервяване.

– Не обичате ли да ви обсъждат? Може да е от полза, знаете ли. Особено когато сте нов за Града.

Криспин отпи тъй нужната глътка вино.

– Зависи какво... казват хората.

Усмихна му се. Имаше много мила усмивка.

– Сигурно. Надявам се, че не сте пострадали?

„Заради родийския акцент ли? Това ли било? Дръж си краката прибрани, момиче. Нищо не знаем за този мъж“.

Започна да му се иска Шайрин да накара птицата да замълчи – или той да има начин да го направи. Поклати глава, мъчеше се да се съсредоточи.

– Не, не съм ранен, благодаря. Макар че двама от спътниците ми загинаха, и един младеж при портите на палатата на Сините. Представа нямам кой е наел онези войници. – Скоро щяха да го научат, много скоро. Преди малко беше беше пребил до несвят едно.

– Май сте ужасно опасен майстор на мозайки. – Очите на Шайрин просветнаха. В тона ѝ имаше закачлива ирония. Вестта за смърт като че ли не я притесни. Това беше Сарантион все пак, напомни си Криспин.

„О, богове! Защо просто не се разсъблечеш направо тук и да му легнеш? Можеш да си спестиш дългото вървене чак до леглото...“

Криспин надигна чашата си и я изпи до дъно. Шайрин плавно стана и я взе. Този път сипа по-малко вода.

– Изобщо не мислех, че съм опасен – отвърна той, щом тя му я подаде и седна.

Тя отново му се усмихна закачливо. – Жена ви не смята така, нали? Добре, че птицата мълчеше.

– Жена ми умря преди две лета, и двете ми дъщери.

Усмивката се стопи.

– Чумата?

Той кимна.

– Съжалявам. – Погледна го мълчаливо за миг. – Затова ли дойдохте?

Костите на Джад. Още една прекалено умна сарантийка. Криспин отвърна откровено:

– Заради това почти нямаше да дойда. Някои хора обаче настояха. Поканата всъщност бе за Марциниан, съдружника ми. Представях се под неговото име по пътя.

Тя повдигна вежди.

– Представили сте се в Имперския двор под лъжливо име? И сте

жив? О, вие наистина сте опасен мъж, родицео.

– Не точно. Там казах собственото си име. – Нещо му хрумна. – Всъщност вестителят, който ме представи, може също да е загубил поста си заради това.

– Също?

Изведнъж взе да става сложно. След виното в баните, а сега и тук, главата му не беше толкова бистра, колкото му бе нужно.

– Мм... предишният майстор за Храма бе освободен снощи от императора.

Шайрин го изгледа съсредоточено. Последва миг мълчание. Една цепеница изпраща в камината. Тя отрони замислено:

– Значи не липсват хора, които биха могли да са наели войници. Не е трудно, знаете ли.

Той въздъхна.

– Вече го научавам.

Имаше още, разбира се, но реши да не споменава за Стилиана Далейна и за скрития нож в парата. Хвърли поглед към птицата. Гласът на Линон – същият изискан говор, какъвто имаха всички птици на алхимика – но съвсем различен характер. Не беше изненада. Знаеше вече какво представляват тези птици – или какво са били някога. Беше съвсем сигурен, че тази жена не го знае. Представа нямаше какво да прави.

Шайрин заговори:

– И тъй, преди да се е появил някой да ви нападне в моя дом поради една или друга основателна причина, какво послание е предал един любящ баща за дъщеря си?

Криспин поклати глава.

– Никакво, за съжаление. Само ми даде името ви в случай, че ми е нужна помощ.

Тя се опита да прикрие разочарованието си, но той го забеляза. Децата, липсващи родители. Вътрешното бреме, носено през света и в живота.

– Каза ли ви нещо за мен поне?

„Тя е проститутка“, спомни си Криспин невъзмутимите думи на стария алхимик, преди малко да поправи това описание. Окашля се отново.

– Каза, че сте танцьорка. Други подробности не знаеше всъщност.

Тя почервеня от яд.

– Разбира се, че знае подробности. Знае, че съм Първата на Зелениите. Писах му го, когато ме провъзгласиха. Той така и не отговори. –

Вирна брадичка. – Той, разбира се, има толкова много деца, пръснати по целия свят. От пътуванията му. Предполагам, че всички му пишем писма, а той просто отговаря на най-любимите си.

Криспин поклати глава.

– Каза, че децата не му пишат. Не знам дали беше сериозен.

– Той никога не отговаря – отрязва Шайрин. – Две писма и една птица, това е всичко, което съм имала някога от баща си. – Вдигна чашата си. – Сигурно е пратил птици на всички ни.

Криспин изведнъж си спомни нещо.

– Аз... не го вярвам.

– О? И как бихте могли да знаете? – В гласа ѝ имаше гняв.

– Каза ми, че е давал само веднъж една от птиците си.

Тя се вцепени.

– Казал ви е това?

Криспин кимна.

– Но защо? В смисъл...

Той имаше предположение, разбира се. Попита я:

– Има ли някой от вашите... родственици тук, в Града?

Шайрин поклати глава.

– Не, доколкото знам.

– Може би е точно затова. Той каза, че винаги се бил канил да отпътува до Сарантион, но така и не бил успял. Че това му носело разочарование. Може би това, че сте тук...

Шайрин погледна птицата, после – него. Нещо като че ли мина през ума ѝ. После отвърна, като сви безразлично рамене:

– Е, представа нямам защо изпращането на една механична играчка ще е толкова важно за него.

Криспин извърна очи. Лицемерничеше, но трябваше да го прави. Той също, между другото. Щеше да му трябва време, за да обмисли и това. Всяка среща, която бе имал досега в този град, като че ли повдигаше пред него едно или друго предизвикателство. Напомни си твърдо, че е тук за работа. На купол. Невероятен купол високо над целия свят, връчен му в дар от императора и бога. Нямахше да си позволи да се вълчи в интригите на този град.

При тази мисъл стана, изпълнен с решимост. Беше възнамерявал да отиде в Храма този следобед. Това гостуване трябваше да е дребно отклонение. Отбиване по задължение.

– Не бих искал да прекалявам с гостоприемството ви към един неканен непознат.

Тя стана бързо – първото ѝ непохватно движение. Направи я по-млада.

Той се приближи, усети отново уханието ѝ. И трябваше да я попита, въпреки благоразумието:

– Аз... наскоро ми дадох да разбера, че единствено на императрица Аликсана ѝ е позволено да носи точно това... благоухание. Дали ще е не дискретно да попитам...

Шайрин изведнъж се усмихна, видимо доволна.

– Забелязахте значи? Тя ме видя да танцувам пролетта. Изпрати ми лично послание с бележка и стъкленица. Огласено бе, че в признание на изкуството ми в танца, императрицата ми е разрешила да използвам същото благоухание, което иначе носи само тя. Макар да е известно, че е благосклонна към Сините.

Криспин я погледна. Малка жива тъмноока жена, съвсем млада.

– Велика чест. – Поколеба се. – Подхожда ви също толкова, колкото и на нея.

Тя го погледна насмешливо. Нямаше как да не е свикнала с комплименти. Промълви с ирония:

– Връзката с властта все пак е привлекателна, нали?

Криспин се изсмя.

– Мили Джд! Ако всички жени на Сарантион са толкова умни като тези, с които вече се запознах...

Тя го погледна косо.

– Да? Какво следва от това, Гай Крисп? – Тонът ѝ отново се извиси, преднамерено насмешлив. Въздействаше, длъжен бе да признае.

Не можа да измисли отговор. Тя се засмя.

– Ще трябва да ми разкажете за другите, разбира се. Една дама трябва да знае за съперничките си в този град.

Криспин я погледна. Можеше да си представи какво щеше да каже птицата ѝ за това. Беше благодарен, че мълчи. Иначе...

„О, богове! Ти си позор! Посрамваш... всичко!“

Криспин стисна устни и бързо прикри това с ръка на устата. Явно не беше млъкнала. Явно дъщерята на Зотик си имаше свои начини да командва птицата си. Играеше си и с двамата, помисли той. Шайрин се усмихна лекичко и го поведе през коридора към входната врата.

– Ще се обадя пак – промълви Криспин на изхода. – Стига да може?

– Разбира се. Непременно. Ще събера малка компания за вечеря за вас. Къде сте отседнали?

Той назова хана.

– Ще си търся къща обаче. Вярвам, че служителите на канцелара ще ми намерят някоя.

– Гесий? Наистина? И Леонт се е срещнал с вас в баните? Властни приятели имате, родиецо. Баща ми е сбъркал. Едва ли ще ви потрябва някоя като мен за... каквото и да било. – Усмихна се отново, с умното изражение, опровергаващо думите ѝ. – Елате да ме видите как танцувам. Колесниците приключиха, сега е театрален сезон.

Той кимна. Тя отвори вратата и отстъпи встрани да го пропусне.

– Още веднъж благодаря за посрещането. – Не беше сигурен защо го каза това. Да я подразни. Най-вече. Тя самата бе прекалила с това.

– О, боже – промълви Шайрин. – Няма да ми се разреши да забравя това, нали? Обичният ми баща ще се засрами. Не така ме е възпитал, разбира се. Лек ден, Гай Крисп – добави, като този път се задържа на малко, но откримо разстояние. След всичките ѝ насмешки той беше доволен от това.

„Не го целувай! Недей! Вратата отворена ли е?“

Кратка пауза, след което:

„Не, това не го знам, Шайрин! С теб никога не съм сигурна“.

Ново мълчание, докато Шайрин каза каквото там каза, а след това, с много различен тон, Криспин чу птицата да отвърща:

„Добре, добре. Да, скъпа. Да, знам. Знам това“.

Тук имаше нежност, която изведнъж го върна далече-далече, чак в Елшовия лес. „Помни ме“.

Криспин се поклони, изведнъж усетил как го пронизва тъга. Дъщерята на Зотик се усмихна и вратата се затвори. Той постоя малко на портика, замислен. Войниците на Карулус чакаха, гледаха го, оглеждаха улицата... Сега тя беше пуста. Задуха вятър. Беше студено, късното следобедно слънце се беше скрило зад покривите на къщите на запад.

Криспин си пое дъх и отново почука на вратата.

Миг след това тя се отвори широко. Шайрин беше ококорила очи. Отвори уста, но като видя лицето му, не каза нищичко. Криспин пристъпи вътре. Сам затвори вратата към улицата.

Тя вдигна очи към него.

– Шайрин, съжалявам, но аз мога да чувам птицата ти – промълви той. – Трябва да си поговорим за някои неща.

При управлението на император Валерий Втори градската префектура беше под надзора на Фаустин като всяка друга гражданска служба и съответно се ръководеше с прословутата ефикасност и усърдие.

Тези присъщи ѝ черти в голяма степен бяха доказани, когато бившият куриер и заподозрян убиец Пронобий Тилистик беше доведен за разпит в прочутата сграда без прозорци недалече от форума Мезарос. Новите законови протоколи, установени от съдебния квестор на Валерий, Марцелин, бяха най-ревностно изпълнени: присъстваха и писарят, и нотариусът, докато разпитвачът приготвяше комплекта си инструменти.

Накрая се оказа, че нито висящите тежести, нито металните свредели или по-сложните механизми ще са необходими. Лицето Тилистик предложи пълно и подробно признание веднага щом разпитвачът, преценил с опитно око обекта си, реши изведнъж да сграбчи и да клъцне кичур от косата му с извит назъбен нож. Тилистик заврещя, все едно са го пронизали със зъбатото острие. След което изломоти много повече, отколкото им трябваше да чуют. Секретарят записа; нотариусът свидетелства и удари печата си, след като разпитът приключи. Разпитвачът се оттегли, без да покаже признак на разочарование. В другите килии го чакаха други обекти.

Подробните разкрития направиха ненужно официалното разпитване на войника от Амория, който бе възпрепятстван и спрян лично от върховния стратег при явния му опит за ново покушение върху родийския майстор в обществена баня.

Съгласно новите протоколи един член на съдебната власт беше поканен незабавно да се яви в градската префектура. Щом пристигна, му беше представено признанието на доскорощния куриер и други подробности досежно събитията от предната нощ и този следобед.

Според новия съдебен кодекс на Марцелин съдията разполагаше с известна свобода на действие. Смъртното наказание по същество беше премахнато като противоречащо на духа на Джадовото творение и като благонамерен императорски жест след Въстанието на победата, но възможните глоби, отсичането на крайници, осакатяванията и сроковете на изгнание или затвор варираха в широки граници.

Дежурният тази вечер съдия се оказа поддръжник на Зелените. Смъртта на двама обикновени войници и един симпатизант на Сините бяха тежко престъпление, разбира се, но замесеният в случая родиец – единствената важна фигура, както изглеждаше – бе останал невредим, а куриерът беше признал вината си доброволно. Убити бяха шестима нападатели. Съдията едва-що си беше свалил тежкото наметало и бе отпил веднъж-дваж от виното, което му донесоха, преди да отсъди, че изваждането на едно око и отрязан нос, които да лепнат дамба на Тилистик

като наказан престъпник, ще са подходящ и достатъчен съдебен отклик. Наред с доживотно изгнание, разбира се. На такова лице изобщо не можеше да се позволи да остане в Града. Би могло да поквари благочестиите граждани.

Войникът от Амория по традиция беше жигосан на челото с нажежено желязо за опит за убийство и – естествено – бе лишен от мястото си в армията и от пенсия. И също беше пратен в изгнание. Всичко се разви доволно експедитивно и на съдията дори му остана време да си допие виното и да размени някоя по-пиперлива клюка с нотариуса за интимната връзка на един млад пантомимен актьор с един много изтъкнат сенатор. Върна се в дома си навреме за вечеря. Същата вечер дойде един хирург на договор към градската префектура и Пронобий Тилитик загуби лявото си око, а носът му беше разпран с нажежено острие. Щеше да полежи тази нощ и следващата в болницата на префектурата, след което щяха да го отведат във вериги през залива до пристанището на Деаполис и там да го пуснат, за да тръгне едноок и белязан в изгнание по божия свят и империята – или където там си избере да отиде извън нея.

Всъщност, както повечето на божия свят щяха да научат един ден, той тръгна на юг, през Амория и в Сория. Скоро свърши жалката сума, която баща му бе успял да събере набързо, и пропадна дотам, че да проси къшеи хляб пред вратите на параклиси и храмове с други сакати и хромии, сираци и жени, твърде състарени, за да могат да продават телата си, за да преживеят.

От дълбините на това падение бил спасен на следващата есен – както щеше да гласи житието – от добродетелен клирик в едно село недалече от пустините на Аммуз. Поразен от божиято озарение, Пронобий Тилитик на другата пролет дълго вървял сам през пустинята, понесъл само слънчевия диск, докато не намерил стръмен скален зъбер, на който се изкачил. Изкачването било трудно, но той го направил само веднъж.

И там живял четиридесет години, изхранван отпървом с продукти, пращани му от смирения клирик, който го въвел в благочестиено на Джад, а сетне от поклонници, започнали да търсят неговия остър като игла стълп сред пясъците, понесли кошници с храна и вино, които вдигали с въже и макара, а после едноокият отшелник с дългата мръсна брада и изгнил халат ги спускал долу – празни.

Мнозина, донесени на носилки до святото място, неспособни да вървят или ужасно болни, а и не малко жени, поразени от бездетство, след това щели да твърдят в надлежно освидетелствани завещания, че

били изцерени, след като могли да хапнат от полусдъвканите огризки, които обсебеният от Джад анахорет хвърлял понякога долу от опасното си обиталище. Търсен от хората за пророчества и свято напътствие, Пронобий Тилитик редял понякога сурови притчи и мрачни, злокобни предупреждения за скръбна орис.

В голяма степен бил прав, разбира се, а постигнал безсмъртието си с това, че бил първият светец, убит от разгорещени пустинни фанатици, когато те се изсипали от юг в Сория след своя обсебен от божествената звезда пророк и неговите аскетични проповеди.

Когато авангардът на пустинната армия стигнал до скалата, на която отшелникът – вече стар и ломотещ несвързано пламенните си виitivityта – все още клечал, привидно неподвластен на ветровете и жаркото слънце, отначало войниците послушали развеселени яростната му проповед. Но когато започнал да плюе отгоре храна по тях, веселието им свършило. Стрелците го надупчили със стрели като някакво гротескно бодливо животно и той паднал от високото си гнездо. Отрязали му гениталиите според обичая си и го оставили на пясъците за лешоядите.

Официално щял да бъде обявен за светец и за един от Блажените жертви, прибрани в Безсмъртната светлина, извършител на засвидетелствани чудеса и мъдрец две поколения по-късно от великия патриарх Евмедий.

В неговото официално „Житие“, издадено от патриарха, се описва как Тилитик преживял трудни и изпълнени с храброст години в Имперската поща, служейки вярно на своя император, преди да чуе и да се подчини на призива на много по-велика сила. Трогателно е разказана историята как светецът загубил окото си от див пустинен лъв, докато спасявал изгубено дете от сигурна гибел.

„Човек вижда Святия Джад вътрешно, не с очите на този свят“, твърди се, че казал на плачещото дете и на майка му, чиято одежда, зацапана от кръвта, капала от раните на мъдреца, по-късно била включена като безценна реликва в свещените съкровища на Великия храм в самия Сарантион.

По времето, когато било написано „Житие Блаженаго Тилитика“, ролята, която може би е изиграл един дребен родийски художник в пътуването на светеца към вечната божия Светлина, или била забравена, или пък пиещите монаси я сметнали за несъществуваща. Войнишкият жаргон също идва и си отива, променя се и се развива. Никакви мръсни, скверни връзки не можело вече да се направят със свящото име на възлюбения от Джад Пронобий.

10.

В същия ден, в който творецът на мозайки Гай Крисп от Варена оцеля след две покушения върху живота му, в който за първи път видя увенчания с купол Храм на Святата Мъдрост на Джад в Сарантион и се запозна с мъже и жени, които щяха да оформят и предопределят бъдните му дни под божие слънце, далече на запад се състоя церемония извън стените на родния му град, в един много по-малък храм, който той бе украсявал със своя съдружник и техните занаятчии и чираци.

Сред горите на Саврадия народът на антите – наред с врачите, инициите и други примитивни племена в тази дива земя – беше почитал своите предци в Деня на мъртвите с кръвни ритуали. Но след като със сила се врязаха на запад и на юг до Батиара, докато Родийската империя се разпадна, те бяха възприели вярата в Джад и много от обичаите и ритуалите на онези, които бяха завладели. Крал Хилдрик особено, по време на своето дълго и мъдро управление, бе направил значителни стъпки към обединението на своя народ на полуострова и към постигането на хармония с покорените, но все още горди родийци.

Смяташе се за изключително нещастие обстоятелството, че Хилдрик Велики не бе оставил нито един жив наследник, освен една дъщеря.

Антите можеше и да почитат вече Джад и храбрия Хеладик, можеше да носят слънчеви дискове, да строят и престомяват храмове, да посещават бани и дори театри, да се държат с могъщата Сарантийска империя като суверенна държава, а не сбирщина от племена... но си оставаха народ, прочут с несигурната власт на владетелите си и с това, че не искат да ги управляват жени. В някои среди тема на непрестанно удивление бе това, че кралица Гизел все още не е принудена да се омъжи или все още не е убита.

Според преценката на разсъдливи наблюдатели само крехкото равновесие на сили между враждуващите фракции бе довело до търпенето на това явно неприемливо положение до дългоочакваното осветяване на мемориала на Хилдрик край стените на Варена.

Церемонията бе извършена късно през есента, непосредствено след като свършиха трите дни на Дикания, когато родийците по стар обичай почитат своите предци. Тяхната вяра и общество бяха цивилизовани: палеха се свещи, мълвяха се молитви, не се проливаше никаква кръв.

Значителен брой от струпалите нагъсто в просторния и впечатляващо украсен храм обаче се чувстваха толкова зле след крайностите на

Дикания, че почти съжаливаха, че те самите не са мъртви. От многото родийски празници и свещени дни, разхвърляни през цялата година, пиянските свадби по време на Дикания бяха възприети от антите с предвидимо въодушевление.

Под смътната светлина на облачното утро, облечени в дебели кожени наметала, антските благородници, пропътували дълъг път, вече се събираха, смесени с родийски патрици и много духовници, по-висши или по-нисши. Имаше малко места, заделени за простосмъртния народ на Варена и околностите ѝ, и съответно имаше дълги опашки още от предната вечер – на желаещите да влязат. Мнозина от тях бяха върнати, разбира се, но се задържаха навън в студа, купуваха топла храна, греяно вино и дрънкулки от набързо вдигнатите по моравата около храма сергии.

Все още голата могила пръст, покриваща мъртвите от последната чума, бе като някакво потискащо, неотвратимо присъствие в северната част на храмовия двор. Мъже и жени отиваха един по един и заставаха там мълчаливо под силния вятър.

Кръжеше настоятелен слух, че самият Върховен патриарх може би ще предприеме пътуване на север от Родиас, за да почете паметта на крал Хилдрик, но това едва ли щеше да стане. Приказките, както вътре, така и извън храма, бяха съвсем ясни относно причината.

Майсторите на мозайка – прочута двойка, родом от Варена – покорни на волята на младата кралица, бяха изобразили на купола Хеладик.

Атан, Върховният патриарх, който бе подписал – под натиска на Изтока, както бяха убедени повечето – общ Проглас, забраняващ изобрязването на смъртния син на Джад, не можеше да дойде в храм, където толкова дръзко е пренебрегната неговата воля. От друга страна, при реалната власт на антите над Батиарския полуостров не можеше и да пренебрегне такава церемония. Антите бяха приели вярата на Джад колкото заради бащата, толкова и заради сина и нямаше да изоставят Хеладик, каквото и да са казали двамата патриарси. Всичко това създаваше... затруднения.

Според очакваното двусмислено решение половин дузина висши духовници бяха извървели калния път от Родиас и преди два дни бяха дошли в разгара на Дикания.

Сега и шестимата седяха с мрачни, недоволни лица пред олтара на слънчевия диск и се стараеха да не поглеждат нагоре към купола, на който се открояваше ярко ликът на златния Джад и също толкова яркото запретиено от канона изображение на неговия син, понесъл пламтяща

факла в падащата си колесница.

Мозайката вече бе оценена като много хубава от хора, които разбираха от тези неща, макар някои да бяха недоволствали от качеството на използваните стъклени късчета. Може би по-важното беше, че новите образи бяха накарали благочестивото простолудие на Варена, което беше чакало най-дълго и бе възнаградено с места най-отзад, да замърмори с искрена почуда и благоговение. Факелът на Хеладик, блещукащ на светлината на свещите, които кралицата бе повелила да се запалят в чест на могъщия ѝ баща, сякаш примигваше и лумваше отново в своя собствена светлина, докато сияещият бог и обреченото му чедо гледаха над сбраните долу поклонници.

След време бяха направени няколко твърде явни аналогии и немалко сложни, противоречиви поуки бяха извлечени от жестоките събития през едно утро, започнало студено, ветровито и сиво, продължило в осветено пространство за свещи и молитви и завършило с кръв на олтара и слънчевия диск зад него.

Пардос вече бе решил, че това е най-важният ден в живота му. Дори наполовина бе решил, леко поуплашен от необятността на тази мисъл, че би могъл да се окаже завинаги най-важният ден в живота му. Че нищо, никога, няма да може да се сравни с тази сутрин.

Седеше с Радулф, Куври и другите – седяха, не стояха! – в отсека, заделен за занаятчиите: дърводелци, каменоделци, зидари, майстори на метални изделия, на стенописи, стъклари, творци на мозайка и всякакви още.

През последните няколко дни, по нареждане на кралския двор, работници бяха донесли и грижливо бяха подредили дървени пейки из цялото светилище. Беше странно усещане – да седиш в място за преклонение. Облечен в нова кафява туника – Марциниан беше купил нови дрехи на всички за това утро, – Пардос отчаяно се мъчеше едновременно да изглежда спокоен и зрял и да вижда всичко, което става във всеки изтекъл момент.

Знаеше, че трябва да се постарее да изглежда съдържан: вече не беше чирак. Вчера следобед Марциниан бе подписал документите – неговите, на Радулф и на Куври. Те вече официално ги освидетелстваха като майстори, можеха да служат при всеки творец на мозайки, който ги наеме, и дори – макар че това щеше да е глупаво – сами да си търсят поръчки. Радулф се връщаше в родната си Баяна – винаги бе твърдял, че ще го направи. В този летен курорт щеше да си намери много работа. Беше

родиец, семейството му се познаваше с разни хора. Пардос беше от антите и не познаваше никого извън Варена. Дватамата с Куври щяха да продължат да работят с Марциниан – и с Криспин, стига някой ден да се върнеше от бляскавия и опасен Изток. Пардос не бе очаквал толкова остро да му липсва човек, който редовно го бе заплашвал, че ще му счупи ръцете и краката, но така си беше.

Марциниан ги беше учил на търпение, дисциплина, ред, на равновесието между въображаемо и възможно. Криспин го беше учил да вижда.

Сега той се стараеше да приложи тези уроци, като наблюдаваше цветовете на грубоватите антски първенци и на присъстващите тук знатни родийци, мъже и жени. Жената на Марциниан беше с шал с удивително тъмночервен цвят над тъмносивата роба. Приличаше на лятно вино. Майката на Криспин, от другата страна на Марциниан, бе облечена в дълго синьо наметало, толкова тъмно, че бялата ѝ коса над него сякаш сияеше на светлината на свещите. Авиата Криспина беше мъничка жена, сдържана, с изправен гръб, ухаеше на лавандулов цвят. Беше поздравила Пардос, Радулф и Куври по име, когато влязоха, и им беше поднесла благопожеланията си: никой от тях не беше имал и представа, че знае за съществуването им.

Вляво от високия олтар, там, където духовниците щяха да пеят литургиите за този ден и да извършат службата в памет на Хилдрик, бяха насядали най-изтъкнатите членове на кралския двор, около и зад своята кралица. Мъжете бяха брадати, строги, облечени в също така строги кафяви, червени и тъмнозелени одежди – ловни цветове, помисли си Пардос. Разпозна Юдрик, русокос и покрит с бойни белези – но чаровен, – бивш командир на северните кохорти, воювали с инициите, а сега канцлер на антските владения. Повечето други не познаваше. Стори му се, че някои от мъжете изглеждат леко недоволни от това, че са без мечовете си. Оръжията, разбира се, бяха забранени в храма и Пардос виждаше ръце, шарещи нервно по колани от злато и сребро, без да намерят там нищо.

Самата кралица седеше на висок стол, поставен между първия ред дървени пейки. Беше великолепна, но и малко плашеща в белите си сутрешни роби и с белия копринен воал, скриващ лицето ѝ. Само полутронът, на който седеше, и пурпурната ивица на меката шапка, придържаща воала, я отличаваха днес като кралска особа. Марциниан им беше казал, че жените, майките и дъщерите винаги са носили булото в славните дни на Родиас при погребението на мъж или в деня на помена му.

Облечена и скрита така, кралицата се извисяваше над всички, изглеждаше в очите на Пардос като фигура, дошла от историята или пък от приказките за други, фантастични светове, разказвани край нощния огън.

Марциниан, разбира се, беше единственият от тях, който изобщо бе говорил с нея в двореца, когато двамата с Криспин бяха поканени, за да им се възложи храмът, и след това, когато трябваше да иска средства и да докладва как напредва работата. Радулф я беше видял веднъж отблизо, докато яздела през града на връщане от кралски лов извън стените. Пардос така и не я беше виждал. Била красива, уверяваше го Радулф.

По някакъв странен начин човек почти можеше да го разбере и сега, дори да не можеше да видя лицето ѝ, помисли си Пардос. Хрумна му, че обличането в бяло сред всичките други, в тъмни есенни цветове, е въздействащ начин да се привлече окоето. Замисли се как би могло да се използва и покрай това помисли отново за Криспин.

Чу се шумолене и той бързо извърна глава. Тримата духовници, които щяха да водят ритуалите – преподобният Сибард от Варена, от двора, и двама от този храм – пристъпиха напред иззад слънчевия диск и спряха, в жълто, синьо и жълто. Бръмченето на тълпата постепенно затихна и спря. Сред мигащите пламъчета на свети и маслени светилници, под бога и неговия син на малкия купол те вдигнаха ръце, шест длани, изпънати навън в благослова на Джад. Последвалото не беше свято.

По-късно Пардос щеше да разбере, че жестът на духовниците е бил избран за предварително уговорен сигнал. Че е бил нужен за координиране на действията, а всеки знаеше как ще започне тази церемония.

Мъжът с кафявата брада и широките рамене, който стана тъкмо когато духовниците щяха да започнат литургията, беше Агила, магистърът на конницата, макар че Пардос щеше да го научи едва по-късно. Едрият ант направи две широки крачки с тежките си ботуши към олтара, покрай кралицата, и отметна обшитото си с кожа наметало пред очите на всички в храма. Беше запотен, зачервен – и носеше меч. Ръцете на духовниците останаха вдигнати във въздуха като забравени. Други четирима мъже, видя Пардос с разтуптяно вече сърце, също станаха от задния ред на кралския отсек и закрачиха по пътеките между редиците пейки. Наметалата им също бяха отметнати; видяха се четири меча и миг след това изсвистяха от ножниците. Това беше ерес, насилие. По-лошо.

– Какво правите?! – извиси се пронизителен и гневен гласът на дворцовия свещеник. Кралица Гизел не помръдна на стола си, забеляза Пардос. Едрият брадат мъж стоеше почти пред нея, но с лице към множеството в храма.

Чу как Марциниан промълви с тиха въздишка:

– Джад да ни опази. Стражата ѝ е отвън. Разбира се. Разбира се. Пардос знаеше за слуховете, страховете и заканите – всички ги знаеха. Знаеше, че младата кралица никога не поема храна или напитка, ако не са приготвени от доверените ѝ хора и опитани първо от самите тях, че никога не излиза, дори вътре в двореца, без отряд въоръжена охрана. Освен тук. В храма: забулена в траур, в деня за помен на баща ѝ, пред очите на хора, и знатни, и низши, на светите духовници и гледащия отгоре бог, в свято пространство, където оръжието бе запретиено, където можеше да приеме, че е в безопасност.

Ала не можеше.

– Какво ще каже Батиара – изхриптя мускулестият потен мъж, без да обръща внимание на свещеника, – за измяната? Как постъпват антите с владетели, които им изменят? – Думите прокълтяха дрезгаво в святия храм, извисиха се към купола.

– Какво говориш? Как смеее да влезете с оръжие в храм? – Същият духовник. Смел човек, помисли Пардос. Твърдяха, че Сибард се опълчил на самия император на Сарантион по въпрос на вярата, писмено. Нямаше да се уплаши и тук, помисли Пардос. Собствените му ръце трепереха.

Брадатият ант бръкна в наметалото си и извади вързани на свитък пергаменти.

– Имам документи! – извика. – Документи, доказващи, че тази лъжлива кралица, лъжлива дъщеря, лъжлива блудница се е подготвяла да ни предаде всички на инициите!

– Това е нагла лъжа – със смайваща съдържаност заяви Сибард, докато ропотът на изуменото множество се надигаше в храма. – А дори и да не е, не тук е мястото за разпра.

– Млъкни, скопено пале на блудница! Антските воители са тези, които решават кога и къде една лъжлива кучка ще срещне съдбата си!

Пардос преглътна с усилие. Беше слисан. Думите звучаха дивашки, недопустимо. Тази, която описваше така, все пак беше кралицата.

А след това много бързо, почти едновременно се случиха две неща.

Брадатият мъж извади меча си, а един още по-грамаден мъж с бръснатата глава зад кралицата се надигна, пристъпи напред и се озова точно пред нея. Лицето му беше безизразно.

– Отдръпни се встрани, ням, или ще бъдеш посечен – каза мъжът с меча. Хората из целия храм вече ставаха и започваха да напират към вратите. Чуваше се скърцане на пейки, припряна глъч.

Другият не помръдна от мястото си, заслони кралицата само с тялото си. Оръжие нямаше.

– Прибери меча си! – извика отново духовникът от олтара. – Това е безумие, в свято място!

– Убий я вече! – чу след това Пардос равен и тих глас, но ясно отк-роим, от седящите около Гизел анти.

После някой изпищя. Светлината на свещите се разлюля от движението на човешки тела. Мозайката отгоре сякаш потръпна и се измести във вихъра от светлини.

Кралицата на антите се изправи.

С изпънат като копие гръб, тя вдигна ръце и отметна назад булото си, а после смъкна меката шапка с кралската пурпурна ивица и нежно я положи на високия стол тъй, че всички мъже и жени да могат да видят лицето ѝ.

Не беше кралицата.

Кралицата беше млада, златокоса. Всички го знаеха. Тази жена вече не беше млада, а косата ѝ бе тъмнокафява, посивяла на места. Но в очите ѝ имаше хладен, царствен гняв, когато заговори на мъжа пред себе си, зад застаналия помежду им ням:

– Ти смъкна маската си на предател, Агила. Предай се сам на правосъдието.

Потният Агила изгуби и последните останки на самообладание. Пардос виждаше зяпналата му уста, широко отворените изумени очи, чу злостния, скверен и пълен с ярост вик.

Невъоръженият ням загина пръв. Мечът на Агила се завъртя в дивашки замах и го посече под ъгъл през горната част на гърдите, заби се дълбоко в шията. Агила изтръгна острието, докато мъжът падаше без звук, и Пардос видя как кръвта швирна из святия храм и оплиска духовниците, олтара и свещения диск. Агила прекрачи през рухналото тяло и заби меча си право в сърцето на жената, представила се за кралицата и осуетила деянието му.

Тя изкрещя в предсмъртна агония и рухна назад върху пейката до стола. Едната ѝ ръка се вкопчи в острието, пронизало гърдите ѝ, сякаш за да го забие още по-дълбоко в себе си. Агила го изтръгна дивашки, като направо преряза дланта ѝ.

Навсякъде вече се разнасяха писъци. Хората в паника напиреха към изхода, почти обезумели. Пардос видя как един познат чирак залитна, падна на пода и изчезна от погледа му. Видя как Марциниан стисна здраво жена си и майката на Криспин за лактите и как навлязоха в

изпадналото в паника множество и се втурнаха към изхода с всички останали. Куври и Радулф бяха зад тях. Куври се пресегна напред и хвана другата ръка на Авила Криспина, за да я заслони.

Пардос остана на мястото си, прав и замръзнал.

След това така и не можеше да каже защо точно го направи. Стоеше и гледаше. Някой трябваше да гледа.

И докато наблюдаваше така – много съсредоточено всъщност, като замръзнала точка сред вихрещия се наоколо хаос – Пардос видя как канцлерът, Юдрик Златокосия, пристъпи напред от мястото си до падналата жена и изрече с глас, който отекна:

– Прибери меча си, Агила, или ще ти бъде отнет. Това, което направи тук, е нечестиво, вероломно и няма да ти се позволи нито да избягаш, нито да живееш.

Държеше се удивително спокойно, помисли си Пардос. Агила бързо се обърна към Юдрик. Пространството около тях се бе разчистило, хората бягаха от храма.

– Шибай се с камата си в задника, Юдрик! Шибана конска мършо! Направихме го заедно и няма да ми се отмяташ тепърва. Само едно хвърляне на зара избра кой от двама ни да застане тук. Да си предам меч-ча? Тъпак! Да извикам ли войниците си да се разправят с теб тук на място?

– Извикай ги, лъжецо – отвърна другият с равен, почти гробовен тон. Стояха на по-малко от пет крачки един от друг. – Няма да ти отвърнат. Моите вече се оправиха с тях – в горите, където си мислеше, че ще можеш да ги скриеш.

– Какво?! Измамен кучи син!

– Колко забавно, че го казваш точно ти, след всичко, разиграло се тук – отвърна Юдрик и бързо отстъпи назад и добави, много настойчиво: – Винцерас! – защото побеснелият Агила скочи към него.

Отгоре имаше не особено висок пасаж: място, където да свирят музиканти, без да се виждат, за тихо усамотение на духовници или за тих приют от студения зимен или есенен дъжд. Стрелата, която уби Агила, магистъра на антската конница, дойде оттам. Той рухна като отсечено дърво и мечът издрънча на пода в нозете на Юдрик.

Пардос вдигна очи. По пасажа имаше половин дузина стрелци. Пред очите му четиримата мъже с извадени мечове – хората на Агила – бавно пуснаха оръжията си на земята: предаваха се.

И умряха, щом звъннаха още шест стрели.

Пардос осъзна, че стои съвсем сам в заделения за занаятчиите

сектор. Чувстваше се съвсем незащитен. Не побягна, а бавно седна на мястото си. Дланите му бяха овлажнели, коленете – омекнали.

– Искрено се извинявам – каза спокойно Юдрик, вдигнал очи от мъртвите към тримата свещеници, застанали безмълвно пред олтара. Лицата им бяха с цвета на суроватка, помисли Пардос. Юдрик оправи яката на туниката си и тежката златна верижка, която носеше на шията си. – Вече би трябвало да можем бързо да възстановим реда, да успокоим хората и да ги върнем. Това е политически въпрос, много неприятен. Изобщо не ви засяга. Вие, разбира се, ще продължите церемонията.

– Какво? Нищо няма да продължим! – отвърна, стиснал челюсти, дворцовият духовник, Сибард. – Самото допускане е нечестиво богохулство. Къде е кралицата? Какво е станало с нея?

– Мога да ви уверя, че съм по-загрижен да го науча и от вас – отвърна Юдрик Златокосия. Пардос гледеше напрегнато, а думите на Агила още кънтяха в главата му: „Направихме го заедно“.

– Смяе да допусна – добави Юдрик невъзмутимо, към никого и към всички останали в храма, – че трябва да е била известена за злия заговор на Агила и е предпочела да се спаси, вместо да присъства на святата литургия в памет на баща ѝ. Едва ли може една жена да бъде обвинена за това. Но случаят все пак повдига... някои въпроси. – Юдрик се усмихна.

Пардос щеше да запомни тази усмивка. След кратка пауза Юдрик продължи:

– Възнамерявам да възстановя реда тук, а след това да го наложа и в двореца – в името на кралицата, разбира се – докато не установим къде точно е тя. После – продължи русокосият канцлер – ще трябва да решим как да действваме тук във Варена, а и в цяла Батиара. Междувременно – добави с много хладен, не търпящ възражения глас, – струва ми се, че не ме разбрахте добре, ваши преосвещенства. Чуйте ме: не ви моля да направите нещо, казах да го направите. Тримата ще продължите церемонията с освещаването и траурния помен или вашата смърт ще последва смъртта на тези предатели. Повярвай ми, Сибард. Нямам прекерания с теб, но можеш да загинеш тук или да живееш, за да постигнеш целите, които си поставил пред себе си и пред нашия народ. Свети места са били освещавани с кръв и преди.

Дългокракият, дълговрат Сибард от Варена го изгледа за миг.

– Няма цели, които бих могъл да постигна, ако ти се подчиня. Заупокой ме чака на загиналите тук и утешение, което да дам на близките им. – Обърна се, слезе от платформата пред олтара и излезе през страничната врата. Пардос видя как Юдрик присви очи, но не отвърна нищо.

Друг антски благородник, по-дребен и с гладка брадичка, но с дълги кафяви мустаци, застана до него и Пардос видя как стисна здраво канцлера за рамото, докато Сибард минаваше покрай тях.

Загледан право напред, Юдрик вдиша дълбоко. Този, който вече редеше отривисти заповеди, беше по-дребният мъж. Стражи започнаха да бършат с наметалата си кръвта там, където бяха загинали жената и немият. Беше много. Изнесоха телата им през страничния изход, а после – и това на Агила и убитите му хора.

Други войници излязоха на двора, откъдето още се чуваха виковете на изплашената тълпа. Бяха им наредили да заповядат на множеството да се върне. Да съобщят, че церемонията ще продължи.

По-късно, докато го премисляше, Пардос щеше да се удиви, но повечето от онези, които се бяха втурнали навън, тъпчейки се едни други в паниката, наистина се върнаха. Не знаеше какво говори това за хората, какво значи то за света, в който живееха. Курви се върна, Радулф също. Марциниан и двете жени – не, за радост на Пардос.

Самият той остана на мястото си. Погледът му се местеше от Юдрик и мъжа до него към двамата останали пред олтара духовници. Единият се обърна, погледна слънчевия диск, после пристъпи и с крайчеца на расото си изтри кръвта по него, а сетне и кръвта на олтара. Когато отново се обърна и се върна на мястото си, Пардос видя тъмните петна съсухрена кръв на жълтото расо – и видя, че мъжът плаче.

Юдрик и другият до него заеха местата си, точно където седяха и преди. Двамата свещеници се озърнаха боязливо към тях, вдигнаха отново ръце, четири длани навън, и замълвиха в безупречно ритуално съзвучие:

– Свети Джад! Нека бъде Светлина за всички сбрани тук твои чеда, сега и в бъдните дни.

А хората в храма заотвърщаха, разпокъсано отначало, после – все по единно и ясно. Отново заговориха свещениците – и вярващите се отзоваха.

Щом литургията започна, Пардос стана тихо, мина покрай Куври и Радулф, и седящите зад тях към източния проход, после тръгна към струпалите се хора под мозайката на Джад и Хеладик, с неговия дар – огъня, и излезе през вратите на студения двор, по пътеката и през портала, далече.

В мига, в който един мъж и една жена, които бе обичала от детството си, загиваха в посветения на баща ѝ храм, кралицата на антите

стоеше, загърната в кожено наметало, на кърмовото перило на кораб, изпънал платна на изток от Миласия през бурното море. Взираше се назад, към брега на северозапад, където трябваше да е Варена, някъде там, далече зад поля и гори. В очите ѝ нямаше сълзи. Имало беше преди, но тук не беше сама, а за да прояви една кралица видима скръб, е нужна самота.

Горе, на главната мачта на гладкия лъскав кораб, подмятан от силния вятър, се вееше пурпурен лъв и слънчев диск на синьо поле: знамето на Сарантийската империя.

Шепата имперски пасажери – куриери, военни, данъчни служители, инженери – щяха да слязат в Мегарион и да благодарят на Джад за безопасното пътуване през вятър и пенести вълни. Твърде късно беше за плаване, макар и на късото разстояние през залива.

Гизел нямаше да е сред напускащите кораба. Тя плаваше по-надолу. Отплаваше към Сарантион.

Почти всички други на борда бяха като параван, маска, която да заблуди антските пристанищни служители в Миласия. Ако този кораб го нямаше в залива, другите пътници щяха да поемат по имперския път на северозапад до Саврадия и после отново на юг до Мегарион. Или пък щяха да вземат някой друг, не толкова луксозен, ако преценяха, че морето е безопасно за бърз преход през залива.

Този кораб, снабден с опитен екипаж, беше стоял на котва пред Миласия в очакване само на един пасажер – стига тя да реши да отплава.

Валерий Втори, Святият на Джад император на Сарантион, беше изпратил строго поверителна лична покана на кралицата на антите в Батиара, в която ѝ предлагаше да посети великия Град, седалище на империята, славата на света, за да бъде удостоена там с високи почести и може би да обсъдят въпроси, засягащи жизнено Батиара и Сарантион в света на Джад – такъв, какъвто бе той в онази година. Кралицата беше предала – дискретно – преди шест дни на капитана на кораба в залива на Миласия, че приема.

В противен случай щеше да бъде убита.

Навярно бездруго щеше да умре, мислеше си Гизел, загледана назад над увенчаното с бели гребени море към отдалечаващия се роден бряг, и избърса сълзите, причинени от вятъра при кърмата, но само от вятъра. Сърцето я болеше като рана и мрачният, строг лик на баща ѝ беше в ума ѝ, защото знаеше какво щеше да помисли и да каже той за това бягство. Беше скръбно. Скръбно като всички други неща в живота ѝ.

Качулката ѝ се отвя назад от порива на соления вятър и откри лице-то ѝ за стихииите и за хорските очи, косата ѝ се развя. Все едно. Хората на борда знаеха коя е. Нуждата от пълна предпазливост бе приключила, щом корабът вдигна котва с утринния отлив и я отнесе далече от трона, от народа ѝ, от живота ѝ.

Имаше ли път за връщане? Имаше ли спасителен курс между скалите на жестокия бунт у дома и тези на изток, където почти със сигурност чакаше армия, готова да си възвърне Родиаз? И ако имаше такъв курс, ако той съществуваше в божия свят, щеше ли да е достатъчно мъдра, за да го открие? И щяха ли да ѝ позволят да живее толкова дълго?

Чу стъпки на палубата зад себе си. Придружителките ѝ бяха долу, и двете изнемощели от морската болест. Тук тя разполагаше с шестима от телохранителите си. Само шестима, които да я придружат и без Фарус, безмълвният, който толкова искаше да е до нея – но той винаги беше стоял до нея и заблудата щеше да се провали, ако не бе останал в двореца.

Този, който се приближи сега, не беше от охраната ѝ, нито корабният капитан, мъж вежлив и почтителен в нужната мяра. Беше другият, онзи, когото бе поканила в двореца, за да ѝ помогне да осъществи това бягство, мъжът, който ѝ бе обяснил защо Фарус трябва да остане във Варена. Спомни си как заплака тогава.

Тя извърна глава и го погледна. Среден ръст, дълга сиво-бяла коса и брада, грубовато лице и дълбоко хлътнали сини очи, носеше кривак от ясеново дърво. Беше езичник. Трябваше да е – заради всичко друго, което беше.

– Вятърът е добър, казаха ми – заговори ѝ Зотик, алхимикът. Гласът му бе дълбок и напевен. – Бързо ще ни отнесе до Мегарион, ваше величество.

– И там ще ме оставиш?

Грубо, но нямаше голям избор. Нуждаеше се отчаяно от някои неща; точно сега не можеше да говори за попътни ветрове. Всичко, всеки, който можеше да се окаже инструмент, трябваше да го превърне в свой инструмент, стига да може.

Алхимикът с обруленото, набръчкано от възрастта лице спря до перилото, на почтително разстояние от нея. Потръпна и се загърна още поплътно в наметалото си, преди да кимне.

– Съжалявам. Както казах на тръгване, трябва да уредя някои свои неща в Саврадия. Благодарен съм за това пътуване. Освен ако вятърът не се усили много, в който случай стомахът ми ще поуталужи

благодарността. – Усмихна ѝ се.

Тя не му отговори. Можеше да накара войниците си да го вържат, да не го пуснат да слезе в Мегарион; съмняваше се, че моряците на императора ще се намесят. Но какъв смисъл щеше да има от това? Можеше да овърже тялото му с въжета, но не и сърцето и ума му към себе си, а точно това ѝ бе нужно от него. От някого.

– Но не толкова благодарен, че да останеш със своята кралица, която се нуждае от теб?

Не прикри упрека си. Бе научила, че на младини се е увличал по жени. Зачуди се дали не би могла да измисли нещо, за да го задържи. Девствеността ѝ можеше ли да се окаже примамка? Сигурно бе лягал с девици, но едва ли беше спал с кралица, помисли си Гизел с горчивина. Болеше я, докато гледеше как сивият бряг се смалява и се слива със сивото море. Там сега, в родния град, всички щяха да са в храма, щеше да започва поменът на баща ѝ, под свещи и светилници.

Алхимикът не извърна очи, макар погледът ѝ да беше леденостуден. Дали това не беше първата цена, която плащаше, първата от многото, които ѝ предстоеше да плати, помисли си Гизел... това, че кралица, отплавала на кораба на друг владетел, само с шепя войници и изоставила трона си, за да се домогват други до него, не може повече да внуши покорство и дълг?

Или беше просто от човека? Нямахше непочтителност у него, честно казано, само откровена прямота. Той отвърна сериозно и малко навъсено:

– Аз ви служих, ваше величество. По всякакъв възможен начин тук. Стар човек съм. Сарантион е много далече. Не разполагам със сили, които може да са ви от помощ там.

– Но имаш мъдрост. Тайни изкуства и вярност... все още го вярвам.

– И сте права да вярвате в последното. Желая не повече от вас Багиара отново да затъне във война.

Тя прибра с ръка един развят кичур. Вятърът плющеше безмилостно в лицето ѝ.

– Значи разбираш защо съм тук? Не заради собственото си спасение. Това не е... бягство.

– Разбирам – отвърна Зотик.

– Въпросът не е кой управлява във Варена. Важен е Сарантион. Никой от онези в двореца няма и най-малко разбиране за това.

– Знам – отвърна Зотик. – Ще се унищожат взаимно и ще се отворят за Изтока. – Помълча. – Мога ли да попитам какво се надявате да

постигнете в Сарантион? Споменахте за връщане у дома... как бихте могла, без армия?

Труден въпрос. Не знаеше отговора.

– Има армии... и армии. Има различни нива на подчиняване. Знаеш какво представлява днес Родиас. Знаеш какво... сме му причинили, когато сме го завладели. Възможно е да успее да направя така, че и Варена, и целият полуостров да не бъдат съсипани. – Замълча. – Възможно е дори да успее да ги спра. Все някак.

Той не се усмихна, нито го отхвърли. Каза само:

– Все някак. Но тогава и вие няма да се върнете, нали?

И за това беше мислила.

– Може би. Бих платила тази цена всъщност. Алхимико, ако знаех всички пътища към онова, което ще бъде, нямаше да те моля за съвет. Остани с мен. Знаеш какво се опитвам да спася.

Той отвърна с поклон, но отклони подновената молба.

– Знам, ваше величество. За мен беше висока чест, и си остава, че ме поканихте.

Преди десет дни беше това. Заповядала бе да го доведат при нея под невинния претекст да ѝ предложи още веднъж заклинанията си от полусвета, които да утешат душите на мъртвите в гробната могила от чумата – и духа на баща ѝ също, с приближаването на деня на помена. За първи път той бе дошъл в двореца преди повече от година, когато бе вдигната могилата.

Помнеше го от тогава: не млад мъж, но проникателен, сдържан и вдъхващ доверие. Никакви хвалби, никакви обещания за чудеса. Езическото му означаваше малко за нея. До не толкова отдавна самите анти бяха езичници в тъмните лесове на Саврадия и просмуканите с кръв поля край тях.

Разправяха, че Зотик разговарял с духовете на мъртвите. Затова го беше поканила преди две лета. Беше по времето на всеобщ страх и скръб: чума, дивашкото нахлуване на инициите след нея, кратка кървава гражданска война, когато баща ѝ умря. Нуждата от изцерение беше отчаяна, и от утеха, навсякъде, където можеше да бъде намерена.

Гизел потърси всякаква форма на помощ в онези първи дни на трона, за да усмири живите и мъртвите. Заповяда на този човек да добави и своя глас към онези, които трябваше да утешат духовете в гробната могила зад храма. Беше се присъединил към хейромантите с техните островърхи, изписани с тайнствени знаци шапки и пилешки вътрешности в двора една привечер, след като клириците бяха изrekli молитвите и

благочестиво се бяха прибрали. Не знаеше какво бе извършил или казал там, но ѝ донесоха, че последен напуснал двора под двете изгрели луни.

Отново се беше сетила за него преди десет дни, след като Фарус ѝ бе донесъл вест, ужасяваща, но всъщност не съвсем неочаквана. Алхимикът дойде, пуснаха го, поклони ѝ се официално, остана прав, подпрян на тоягата си. Бяха сами, освен Фарус.

Тя носеше короната си, нещо, което рядко правеше в покоите си. Беше ѝ се сторило важно, по някакъв начин. Беше кралицата. Все още беше кралицата. Помнеше собствените си първи думи. Мислеше си, че тук, на корабната палуба, той също си ги спомня.

– Готвят се да ме убият в храма – каза му. – В деня на помена на баща ми. Решението е взето от Юдрик и Агила, и Кердас, змията. Всички заедно, в края на краищата. Не бях допускала, че могат да се съюзят. Съобщиха ми, че се готвят да управляват като триумвират, след като бъда премахната. Ще заявят, че вода тайни преговори с инициите.

– Жалка лъжа – отвърна Зотик. Стоеше съвсем спокойно, сините му очи бяха кротки и будни над сивата брада. Това, че животът ѝ е застрашен, не можеше да изненада никого във Варена, тя го знаеше.

– Като такава е замислена. Повод, нищо повече. Разбираш ли какво ще последва?

– Искате да се опитам да отгатна? Бих казал, че до една година Юдрик ще премахне другите от пътя си.

Тя сви рамене.

– Възможно е. Не подценявай Кердас, но едва ли е важно.

– Аха – отвърна той тихо. Проницателен мъж. – Валерий?

– Разбира се, Валерий. Валерий Сарантийски. Докато нашият народ е раздвоен и се самоизбива в гражданска война, какво смяташ, че ще го спре?

– Някои неща биха могли – отвърна той. – Но отначало – не. Стратегът, както и да се казва, до лятото ще е тук.

– Леонт. Да. До лятото. Трябва да замина, да спра това. Не искам Батиара да падне, не искам отново да бъде удавена в кръв.

– Никой, мъж или жена, не може да иска последното, ваше величество.

– Тогава ще ми помогнеш – каза тя. Държеше се опасно откровено, вече беше решила, че няма почти никакъв избор. – В този двор няма никой, на когото да се доверя. Не мога да арестувам и тримата наведнъж, всеки от тях ходи с цяла малка войска, където и да тръгне. Ако обявя някого от тях за свой годеник, другите ще се вдигнат на бунт още на

следващия ден.

– И ще бъдете стъпкана, ще ви лишат от всякаква власт в мига, в който го обявите. Ще се избиват взаимно по улиците на всеки град и по полетата извън всички стени.

Тя го погледна със свито сърце и уплашена, мъчеше се да не се надява на много.

– Значи го разбираш?

– Естествено – отвърна той с усмивка. – Трябваше да сте мъж, ваше величество. Кралят, който ни трябва... макар че в друго отношение сяхте да ни направите много по-бедни, разбира се.

Ласкателство. На мъж към жена. Нямаше време за това.

– Как да се измъкна оттук? – попита го рязко. – Трябва да се махна и да остана жива, за да мога да се върна. Помогни ми.

Той отново се поклони.

– За мен е висока чест. – И попита: – Къде?

– В Сарантион – отвърна тя открито. – Има кораб.

И разбра, че най-сетне го е изненадала. Испита някакво дребно задоволство, наред с дълбоката до костите тревога, която не я напускате, съпътстваше я като сянка или дух от полусвета всеки ден и всяка нощ.

Беше го питала дали може да убие заради нея. Само веднъж, преди, когато бяха вдигнали чумната могила. Тогава бе задала въпроса небрежно, просто за сведение. Този път не беше така, но отговорът му бе почти същият.

– С оръжие – разбира се, макар че не притежавам голямо умение. С отрови също, но не с такава готовност, с каквата биха го направили мнозина, които можете да призовете. Алхимията превръща нещата, ваше величество, няма претенции за силите, които ѝ приписват шарлатани и хейроманти.

– Смъртта също е превращение на живота, нали? – каза тя.

Помнеше усмивката му, сините очи, спрели се на лицето ѝ, неочаквано нежни. Трябваше да е бил красив мъж някога; всъщност все още беше. Хрумна ѝ, че алхимикът може би е обременен с някакво свое бреме. Можеше да го разбере, но нямаше да го признае по никакъв начин. Кой в света на Джад не живееше със своите скърби?

Той каза:

– Може и така да се погледне, и иначе, ваше величество. Може да се погледне като на едно и също пътуване в различно наметало. Трябва ви – промълви с променен тон – поне един ден и една нощ извън тези стени, преди да открият, че ви няма, ако искате да стигнете до Миласия

невредима. Ваше величество, това налага някой, комуто вярвате, просто да се престори на кралицата в деня на церемонията.

Беше умен. Точно умен човек ѝ трябваше. Продължи. Тя го слушаше.

Щеше да може предрешена да напусне града на втората нощ на Дикания, когато градските порти стоят отворени за празненствата. В светилището щеше да е тежко забулена в бялото на пълния родийски траур, което щеше да позволи някоя друга да заеме мястото ѝ. Можеше да заяви намерение да се оттегли от публични срещи в покоите си в деня преди освещаването, за да се моли за душата на баща си. Охраната ѝ – малка, грижливо подбрана група – щеше да я чака извън стените и да се събере с нея на пътя. Една-две от придворните ѝ можели да чакат с тях, каза ѝ. Все пак щели да ѝ трябват една-две слугини, нали? Двама други слуги биха могли, самите те предрешени в празнично облекло, да минат през крепостните стени с нея сред нощната суматоха на Дикания и да се присъединят към останалите отвън. Можели дори да се съберат, каза ѝ, в неговата крайградска къща, стига това да било приемливо за нея. След това трябвало да препуснат към Миласия като фурии. Можело да стане за една нощ, един ден и една вечер. Половин дузина стражи щели да могат да я опазят невредима по пътя. Можела ли да язди така, попита я.

Можеше. Беше от народа на антите. Бе на седлото от малко момиче.

Не толкова отдавна.

Накара го да повтори плана. Той добавяше подробности, стъпка по стъпка. Самата тя промени някои неща, вмъкна други. Налагаше се – той не познаваше достатъчно добре реда в двореца. Добави и женско оплакване, като още едно извинение за оттеглянето си преди храмовата церемония. Сред антите съществуваше древен страх от женската месечна кръв. Никой нямаше да я възпрепятства.

Накара Фарус да сипе вино на алхимика и го покани да седне, докато накрая обмисляше коя би могла да я замести. Ужасен въпрос. Коя можеше да го направи? Коя би пожелала? Нито тя, нито сивобрадият мъж, отпиващ от виното си, не го каза, но и двамата знаеха, че жената почти със сигурност ще загине.

Всъщност имаше само едно име. При мисълта за Аниса, дойката ѝ, Гизел насмалко да се разплаче, но устоя. Тогава Зотик погледна към Фарус и промълви:

– Той също трябва да остане, за да брани жената, предрешена като вас. Дори аз знам, че никога не се отделя от вас.

Тъкмо Фарус ѝ бе съобщил за тройния заговор срещу нея. Сега той погледна другия мъж от прага, тръсна решително глава, пристъпи и застана до Гизел. Стената, винаги до нея. Щитът. През целия ѝ живот. Тя вдигна очи към него, обърна се отново към алхимика, отвори уста да възрази и ги затвори, съкрушена от болка, без да може да проговори.

Това, което каза старият мъж, беше самата истина. Убийствено върно. Фарус никога не я беше оставял, нито прага на покоите ѝ, докато е вътре. Трябваше да го виждат в двореца, а след това и в храма, докато тя бяга, за да може да избяга. И тя вдигна ръка и я положи на ръката на немия обръснат великан, който бе убивал заради нея и бе готов да загине за нея, готов беше душата си да загуби за нея, ако се наложи. Тогава вече дойдоха сълзите, но тя извърна глава и ги изтри. Бяха лукс, който не можеше да си позволи.

Явно не беше родена на този свят за мир, за радост или за сигурна власт... нито дори за да опази малцината, които я обичаха.

И стана така, че кралицата на антите бе почти сама, когато тръгна предрешена на втората нощ на Дикания, извън двореца и през града, покрай лумналите по площадите празнични огънове и треперливата светлина на факли, през зейналите порти и навън, сред буйната пияна тълпа, а сетне, две утрини по-късно, под сиви, понесли заплаха за дъжд небеса, остави зад себе си единствената земя, която бе познавала, и пое през морето и света, на изток.

Алхимикът, отзовал се на призива ѝ и замислил бягството ѝ, я чакаше в Миласия. Преди да напусне покоите ѝ преди десет дни, бе помолил за превоз до Саврадия на имперския кораб. Уреждане на някакви негови си сметки, бе обяснил. Работа, недовършена преди много време.

Едва ли някога щеше да разбере колко дълбоко го беше трогнала.

Дете-кралица, сама и свръхестествено сериозна, недоверчива към сенки, към думи, към самия вятър. И кой можеше да я вини за това? Обсадена и застрашена от всички страни. В града открито се правеха облози за сезона, в който щеше да умре. И въпреки това достатъчно мъдра – единствената в целия дворец навярно, – за да разбира, че вечните племенни вражди сред антите трябва вече да спрат в един по-голям свят, иначе антите пак щяха да станат само едно племе, прогонено от полуострова, който бяха завоювали, избиващи се взаимно, борещи се със зъби и нокти за място и препитание сред другите варварски съюзи. Сега той стоеше на кея в пристанището на Мегарион, загърнат заради биещия

косо студен дъжд и гледаше как сарантийският кораб бавно се плъзга назад по вълните, понесъл кралицата на антите към свят, който щеше – някои истини са тежки – почти със сигурност да се окаже прекалено опасен и двойствен дори за проникателен ум като нейния.

Щеше да стигне там, смяташе той; беше преценил кораба и неговия капитан. Пътувал беше навремето, познаваше и пътищата, и морето. Някой търговски съд, широк, тронав, с дълбок търбух, щеше да е пагубен риск толкова късно през годината. Един търговски кораб нямаше да заплава изобщо в това време. Но този бе изпратен специално за кралицата.

Тя щеше да стигне до Сарантион – да види Града, който той самият така и не бе видял – ала това едва ли щеше да ѝ донесе радост. Но пък у дома я чакаше само сигурна смърт, а тя бе съвсем млада – беше ужасно млада – и се вкопчваше в живота и във всяка надежда, която можеше да ѝ предложи той пред лицето на чакация мрак или светлината на нейния бог.

Неговите богове бяха различни. Той беше много по-стар. Човек не е длъжен винаги да се бои от дългия мрак, мислеше си. Живеенето не е абсолютно добро. Има равновесия, хармонии, към които да се стремиш. Всяко нещо си има своето време. Същото пътуване – с друго наметало. Бе есен, не само в буквалния смисъл.

Имаше един момент на борда, докато гледаше как Батиара чезне в сивотата зад кърмата, когато я видя, че преценява дали да се опита да го съблазни, или не. Беше отекнало в сърцето му. Заради Гизел в този момент, заради тази млада кралица на народ, който не беше негов, можеше дори да надмогне всички свои вътрешни неща, всички осъзнати истини в душата си, и да продължи към Сарантион.

Но в света има сили много по-могъщи от властта човешка и сега той пътуваше, за да се срещне с една, на много познато му място. Работите му бяха в ред. Двамата с един нотариус бяха съставяли нужните документи. Сърцето му понякога се беше свивало от страх, след като стигна до това решение – само някой глупав и суетен би го отрекъл, – но нямаше ни най-малка сянка на съмнение у него какво трябва да стори.

По-рано същата тази есен беше чул в ума си един зов, познат глас от далечния, невъобразимо далечен изток. А после, малко по-късно, едно писмо бе пристигнало от приятеля на Марциниан, художника, комуто бе дал една птица. Линон. И докато четеше грижливо подбраните думи, докато извличаше смисъла под двусмислените, забулени фрази, бе разбрал този зов. Линон. Първата, мъничката. Наистина беше сбогуване, и нещо повече от това.

Сън не го споходи в нощта, когато пристигна това писмо. От леглото се бе преместил на стола, от него – на вратата на селската си къща и стоя там, загърнат в одеялото и взрян навън под светлината на есенните луни и звездите, в ясната нощ. Всички неща в света на формите – стаите му, градината, плодните дръвчета по-натам, каменният зид, нивите и горите отвъд лентата на пътя, двете издигащи се все по-високо луни и после – залазващи, докато той стоеше на прага на отворената врата, светлият изгрев, когато най-сетне се появи – всички неща тогава му се сториха непоносимо скъпи, благоговейни и свършени, окъпани в блясъка на богове и богини, които ги имаше, все още ги имаше.

В онова утро той взе решението си, или по-точно – осъзна, че е взето за него. Трябваше да замине, трябваше отново да напълни пътната си торба – изгърканото зацапано зебло с есперанския ремък, купено преди трийсет години – с пътните вещи и другите неща, които трябваше да отнесе, и да започне дългото си пътуване до Саврадия за първи път от почти двацет години.

Но в същото онова утро – по начин, по който незримите сили на полсвета понякога показват вярното разбиране на човек, стигнал до вярното място – от Варена дойде пратеник, от двореца, от младата кралица, и той трябваше да отиде при нея.

Изслуша я спокойно и без да се изненада, но накрая все пак беше малко изненадан. Размислил беше възможно най-грижливо за Гизел – по-млада от така и невидените от него дъщери и синове, но също тъй по-възрастна, отколкото щяха да станат някога те – и след като я съжали, надмогна собствените си вълнения и страхове, нарастващото осъзнаване за стореното преди много време и за онова, което му предстоеше тепърва, и ѝ поднесе плана за бягството ѝ като дар.

После я попита дали може да отплава с нея до Мегарион.

И ето, че вече беше тук, отдалечаващият се кораб вече възвиваше на юг сред белите гребени на вълните, студеният дъжд биеше в лицето му. Държеше каишката на пътната торба в краката си с благодарумието на човек, стоял неведнъж на бурен пристан. Не беше млад; бреговете бяха трудни места навсякъде. Но не изпитваше страх – не и от света.

Светът цял се беше разгънал пред него, макар и под есенния дъжд: моряци, гларуси, продавачи на храна, униформени митнически служители, просяци, ранобудни блудници, подирили подслон на портиците, мъже, мятаци въдици по кея, пристанищни хлапета, връзващи корабни въжета за някоя подхвърлена пара. През лятото щяха да се гмуркат във

водата. Сега беше много студено. Идвал беше тук много пъти. Друг човек беше тогава. Млад, горд, търсеше безсмъртие в загадки и тайни, които могат да се разтворят като раковина, за да му предложат своя бисер.

Мина му през ума, че почти сигурно има свои живи деца тук. Не помисли да ги потърси. Нямаше смисъл вече. Щеше да е непочтено. Гнила сантименталност. Застарелият баща, поел по сетния си път, дошъл да прегърне милите си деца.

Не и той. Не и мъж като него. Вместо тях той вече бе прегърнал полусвета.

„Замина ли?“ – каза Тиреса от пътната торба. И седемте бяха вътре, незрящи, но несмълчани. Никога не ги смълчаваше.

„Корабът ли? Да, замина. Далече на юг“.

„А ние?“ Тиреса обикновено говореше от името на другите, когато се държаха прилично: привилегия на сокола.

„Ние също сме далече, мили мои. Далече, дори и сега“.

„Под дъжда?“ „И преди сме вървели под дъжда“.

Наведе се и вдигна торбата, гладкият дебел кожен ремък лепна хубаво на рамото му. Не беше тежка, дори за годините му. Нямаше и защо да е тежка, помисли си той. Имаше само един кат дрехи вътре, малко храна и пиене, нож, една книга и птиците. Всички птици, всички изваяни от ръцете му и пленени птици-души на бляскав кураж, мрачното деяние на живота му.

Някакво момче, осемгодишно навярно, седеше на един камък и го гледаше, докато той гледаше кораба. Зотик се усмихна, бръкна в кесията на колана си, подхвърли му сребърник. Момчето го улови ловко и като видя, че е сребро, се ококори.

– Защо?

– За късмет. Запали свещ за мен, дете.

После тръгна, торбата се полюшваше на рамото му, докато газеше през дъжда, вдигнал високо глава, с изправен гръб, на североизток през града, за да хване разклонението на имперския път и портата откъм сушата, както го беше правил много пъти преди време, но този път – за да направи нещо много по-различно: да сложи край на трийсетгодишната приказка, историята на един живот, която не можеше да бъде разказана, да върне птиците у дома, там, където можеха да се освободят призованите им и пленени души.

Онзи далечен зов беше изпратено послание. Помислил бе, като млад, докато четеше Древните, докато оформяше онзи чудовищен, ужасяващ алхимичен ритуал, че важното в леса на Саврадия е самото

жертвоприношение, акта на преклонение към силата, която почитаха в онези гори. Че душите на поднесените на горския бог са нещо нищожно, маловажно, достъпни да бъдат отнети, стига черното изкуство да успее да го направи.

Не беше така. Съвсем иначе беше.

Той наистина бе открил, че разполага с това познание, ужасната и възбуждаща дарба да постигне прехвърляне на души, но по-рано тази есен, докато стоеше на двора една утрин, чу в ума си глас, които го зовеше от Елшовия лес. Линон, с нейния си женски глас – онзи, който беше чул само веднъж, когато я убиха в леса – и разбра вече стар, в какво е сбъркал преди толкова време.

Онова, което обитаваше леса, в края на краищата искаше душите. Душите не бяха за взимане от смъртни.

Последва и една безсънна нощ, и едно осъзнаване, съзряващо като бавно разсъмване. Вече не беше млад. Кой знае колко още сезона или години щяха да му дадат да види блажените богове? А след писмото дойде убедеността. Разбираше за какво го молят и нямаше да поеме по пътя след захвърленото наметало на тленния живот с тези грешно отнети души, опетнили името му.

Една все пак си бе отишла от него – първата. Беше върната. Другите бяха в торбата му, докато крачеше в дъжда, понесъл ги към дома.

Не знаеше какво очаква него самия сред дърветата, макар да бе отнел нещо, което не му принадлежеше, а равновесието и отплатата лежаша в сърцевината на собственото му изкуство и знанията, които бе изучил. Само глупак отрича страха си. Каквото беше, щеше да бъде. Времето бягаше, винаги бягаше. Дарът на прорицанието не беше негов занаят. По-могъщи сили от властта човешка имаше на света.

Помисли си за младата отплавала кралица. Помисли за Линон: за онзи първи път, за ужаса, стегнал вътрешностите му, за силата, за благоговейния трепет. Така отдавна. Студеният дъжд сега биеше като камшик в лицето му, вързал го за света.

Мина през Мегарион и стигна до стените, и видя пътя напред през зейналите порти, и зърна Елшовия лес в сивата далечина.

И спря, само за миг, загледан напред, усети силния туптеж на тленното си сърце. Някой го блъсна отзад, изруга на сарантийски, подмина го.

„Какво има?“ – попита Тиреса. Умна. Сокол. „Нищо, мила. Спомен“. „Защо един спомен е нищо?“

Защо наистина? Не отвърна, продължи, с тоягата в ръка, през

портите. Изчака при рова да мине група търговци на коне, с натоварените им мулета, после закрачи отново. Толкова много есенни утрини тук, спомни си като в просъница, и той крачи сам, в търсене на слава, на познание, на скритите тайни на света. На полусвета.

Към пладне вече беше на главния път, проточил се право на изток, а огромният лес продължи с него, от север и много близо.

Остана си там през последвалите дни вървене – в дъжд и под бледа, грейнала за малко слънчева светлина, с мокрите натежали листа, всички почти окапали, многоцветни, с дима, вдигащ се от въглищарски ями, с далечния кънтеж на брадви, с ромона на поток, чут и невидян, овце и кози на юг, самотен пастир. Глиган изскочи веднъж от горите, а после – стъписан от внезапната светлина, щом облак разголи слънцето – отново се шумгна в тъмното и изчезна.

Гората си бе все там и в нощите, зад заслонените с кепенци прозорци на ханове, в чиито гостилници никой не го помнеше и никой не го знаеше след толкова време, където ядеше сам и не взимаше момичета на горния кат като някога, и тръгваше отново с изгрева на новия ден.

И там, на хвърлей място от пътя, привечер в сетния ден, когато следобедният дъждец затихна и тънещото на запад слънце полегна червено и ниско, мина през селцето, което помнеше – вече спуснало кепенци в края на деня, без жива душа по единствената уличка – и стигна, не много след него, воден от собствената си дълга сянка, до хана, в който беше отсядал винаги, преди да стори в нощта онова, което вършеше в Деня на мъртвите.

Спря на пътя пред хана, обзет от нерешителност. Чуваше звуците от двора зад зидовете. Конете, скърцане на кола, ударите на чук в налбантницата, гласове на ратаи в конюшната. Изляя куче. Отекна смях. Подножицата на планините, преграждащи достъпа към брега и морето, се издигаха зад хана, кози бяха осеяли загърнатата в здрач поляна. Вятърът бе стихнал. Той погледна през рамо назад към червеното слънце и зачервените облаци по хоризонта. Утрешният ден щеше да е по-добър – това обещаваха облациите. В хана щяха да горят огньове, греяно вино щеше да има, за топлина.

„Страх ни е“, чу в ума си.

Не беше Тиреса. Беше Мирел, която никога не говореше. Беше я направил червеношийка, с медна гръд, мъничка като Линон. Имаше същия глас, който имаха всички, киселите, малко превзети нотки на съдията, край чийто пресен гроб бе извършил своя тъмен последен ритуал. В това се криеше неочаквана ирония – девет души на саврадийски

момичета, принесени в жертва на поляната в Елшовия лес, да говорят като един нагъл родийски съдия, убит от двама пияници. Гласът бе един, но той различаваше тембъра на всяка от душите.

„О, мои скъпи – отвърна с нежност. – Не се бойте“.

„Не за нас. – Тиреса този път. Нетърпелива нотка. – Знаем къде сме. За теб ни е страх“.

Не беше очаквал това. Откри, че не може да измисли какво да отвърне. Погледна отново назад по пътя, после – напред, на изток. Жив човек нямаше, нито на кон, нито пеш. Всеки здравомислещ смъртен щеше да се е приютил между стени в края на деня, зад залостени прозорци, под покриви, с огън срещу студа и почти падналия мрак. Сянката му се бе проточила по имперския път, сянката на тоягата му. Заек се сепна в полето и затича на зигзаг, пленен от дългия лъч светлина към влажния ров край пътя. Слънцето и облаците на запад бяха червени като огън. Като сетния огън.

Наистина, нямаше причина да чака до утрото, колкото и хубаво да можеше да се окаже.

Продължи по пътя и скоро стигна до малко мостче над северния крайпътен ров. Мина по него, както беше правил години наред, и пое през мократа, тъмна есенна трева на това поле, а щом стигна до черния край на леса, не спря, а навлезе в натежалото, затаено в очакване тъмнило на древните дървета, със седем души – и със своята.

Зад него, в света, слънцето угасна.

Мракът бе вечен в Елшовия лес, нощта не го носеше, само го правеше по-дълбок. Утрото беше нещо далечно, смътно, а не промяна в пространството и светлината. Луните тук бяха притегляне, а не блясък, макар понякога да можеше да се зърнат, а понякога звезда можеше да се появи между черните клони и тръпнешите листа над вдигащата се мъгла.

На поляната, където всяка есен се проливаше кръв от маскирани жреци на ритуал, толкова стар, че никой не помнеше как е възникнал, тези истини бяха променени – но много малко. Дърветата тук отстъпваха достатъчно, за да пада светлина, когато белите пипала на мъглата не са надвиснали във въздуха. Обедното слънце можеше да накара листата да покажат зелено напролет или лете, червено-златно, щом ги пленят есенните слани. Вялата луна можеше да придаде хладна, пестелива прелест на черните клони посред зима, синята – да им върне странността на полусвета. Можеше да се видят неща.

Неща, като омачканата трева и окапали листа, и хлътнали чимове под дирите от копита, които трябваше да са били много тежки за пръстата, където са стъпвали току-що, за да потънат отново сред дървесата. Като седемте птици, лежащи на коравата земя, птици, сътворени от човешка ръка. Като човека до тях. По-скоро онова, което бе останало от този човек. Лицето му бе непокътнато. Изражението под утринния светлик, който точно сега беше синкав – ведро, приемашо, загърнато в покой.

Беше се върнал по своя собствена воля: тежест някаква бе вложена в това, търпеливо разбиране, съдбовност. Тялото отдолу беше окървавено, разпрано от слабините до гръдната кост. Кръв и плът се точеха на дълга дيريا през тревата, където продължаваха дирите от копита.

Стара изтъркана пътна торба лежеше малко встрани. Имаше широк кожен ремък, есперански, лъскав и гладък.

Тихо беше на поляната. Времето бягаше. Синята луна се хлъзгаше по празната шир горе и подминаваше онова, което бе зърнала долу. Нито вятър, нито звук сред голите клони, нито шепот на окапали листа. Зов на бухал не се чуваше в Елшовия лес, нито песен на славей, не ръмжеше тук звяр, нито бог се връщаше. Не и сега. Това бе станало – и бе отминало. Щеше да е пак, и отново, но не тази нощ.

После, в това безмълвие сред студената нощ, се чу реч. Птиците на тревата, но и не те. Гласове на жени се чува във въздуха, в тъмното, тихи като листа. Жени, които бяха издъхнали тук, отдавна. „Мразиш ли го?“

„Сега? Виж какво му направиха“.

„Не само сега. Изобщо. Преди. Аз – никога“.

Отново тишина, временно. Времето тук не означаваше много, трудно беше да се обхване, освен по звездите, изплъзващи се от взора по своя път, когато могат да се съзрат.

„Аз също“.

„И аз. Трябваше ли?“

„Как?“

„Вярно. Как?“

„И само вижте – каза Линон. Това бяха първите й думи; тя, която първа от тях бе пленена и върната първа. – Вижте как му се плати“.

„Не беше уплашен, нали?“ Тиреса.

„Беше – отвърна Линон. Въздишка в безмълвието. – Вече не е“.

„Къде е той?“ Мирел.

Никоя не отвърна.

„Къде трябва да идем?“ – попита Мирел.

„Ах. Това го знам. Ние вече сме там. Отишли сме. Само да кажем довиждане, и сме отишли“ – отвърна Линон.

„Довиждане тогава“. Тиреса. Сокол.

„Довиждане“ – изшепна Мирел.

Една по една, сбогуваха се – слова, като шумолене на листа в черния въздух, докато душите си отиваха. Накрая остана само Линон, първата от всички, и в тишината сред поляната каза сетните думи на мъжа, лежаш до нея в тревата, макар той да не можеше вече да я чуе, а след това изрече още нещо в тъмното, нещо по-нежно от сбогуване, а после последната обвързана душа прие свободата си, тъй дълго отказвана.

И тъй, скритото познание и преселените души преминаха от сътворения свят, в който мъже и жени живеят и умират, и повече никой не видя птиците на Зотик алхимика, нито знаеше за тях под слънцето и луните. Освен една.

Когато есента се върна във вече много променения свят на смъртните, дошлите на разсъмване в Деня на мъртвите, за да извършат древния, запретен ритуал не намериха нито мъртвец, нито сътворени от човешка ръка птици в тревата. Имаше една тояга и празна торба с кожен ремък и те се почудиха. Един взе тоягата, друг – торбата, след като свършиха онова, заради което бяха дошли.

Тези двамата, прочие, щяха да се радват на добра съдба до края на дните си, а и техните деца, които взеха тоягата и торбата след тяхната смърт, а и децата на техните деца.

По-могъщи сили от властта човешка има на света.

– Ще съм изключително благодарен – заяви клирик Максимий, главен съветник на Източния патриарх, – ако някой благоволи да ни обясни защо една толкова нелепо голяма крава трябва да се постави на купола на Храма на Святата Мъдрост на Джад. Какво все пак си е наумил този родиец?

Последва кратко мълчание, подобаващо за високите кисели нотки, с които бе подхвърлен този коментар.

– Според мен – мрачно отвърна архитектът Артибасос, след като погледна към императора, – животното по-скоро е бик всъщност.

Максимий изсумтя.

– Аз, разбира се, с удоволствие ще се съобразя с познанията ви в говедарството. Но въпросът все пак си остава.

Патриархът в мекия стол с висок гръб си позволи тънка усмивка под дългата бяла брада. Лицето на императора остана безизразно.

– Съобразяването ви става втора природа – отби съвсем невъзмутимо Артибасос. – Може би си струва да го култивирате. Обичайно е – освен може би сред духовниците – мнението да предшества знанието.

Този път се усмихна Валерий. Беше късно през нощта. Всички знаеха навичите на императора и Закарий, Източният патриарх, отдавна се беше нагодил към тях. Двата бяха установили връзка, основаваща се на неочаквана лична симпатия и на реалното напрежение между длъжностите и ролите си. Последното обикновено се отиграваше в действията и думите на техните подчинени съмишленици. С годините това също се беше развило. И двамата го съзнаваха.

С изключение на слугите и на двама прозяващи се имперски писари, скрити в сенките, в помещението – зала в по-малкия Траверситски палат – бяха петима и всеки от тях в един или друг момент бе отделил време да огледа рисунките, които им бяха донесли. Творецът на мозайки не присъстваше. Не беше редно да присъства. Петият мъж, Пертений от Евбулус, секретар на върховния стратег, си водеше бележки, докато разглеждаше рисунките. Не беше изненадващо: задължението на историка бе да хроникира строителните планове на императора, а Великият храм беше бижутото в короната сред тях.

А това придаваше изключителна важност на първоначалните скици за предлаганата мозайка на купола, както естетическа, така и теологична.

Закарий вдигна дебелия си къси пръсти пред лицето си и поклати глава, щом слугата му предложи вино.

– Бик или крава – отрони той – е необичайно... Много неща в проекта са необичайни. Не сте ли съгласен, ваше величество? – Придърпа над ухото си периферията на меката си шапка. Знаеше, че това необичайно покривало на главата му с полюшващите се връзки не придава особен чар на външността му, но бе оставил далече зад себе си възрастта, в която тези неща имат значение, и много повече го безпокоеше фактът, че все още не е зима, а непрекъснато му е студено, дори вътре.

– Човек трудно би могъл да възрази на това – промърмори Валерий. Беше облечен в тъмносиня вълнена туника и новата мода панталони, стегнати с колан и затъкнати в черни ботуши. Работно облекло, без корона, без драгоценности. От всички в залата той като че ли единствен не забелязваше късния час. Синята луна отдавна се беше спуснала на запад, над морето. – Смятате ли, че трябва да предпочетем по-... обичаен

проект за този Храм?

– Куполът служи на свята цел – твърдо заяви патриархът. – Образите по него – на самия връх на Храма – трябва да вдъхват на вярващите благочестиви мисли. Това не е светски палат, ваше величество, това е изобразяване на палата на Джад.

– И вие смятате, че проектът на родиеца е несъвършен в това отношение? Наистина ли? – Въпросът прозвуча натъртено.

Патриархът се поколеба. Императорът имаше смущаващия навик да поставя такива откровени въпроси, да цепи през детайлите към по-същественото. Факт беше, че нахвърляните с креда скици бяха нещо изумително. Наистина не съществуваше друга, по-простичка дума за това, или поне такава не идваше наум на патриарха в този късен час.

Е, добре, имаше още една дума: смиряващо. – А това беше добре, помисли си той. Нали? Куполът бе короната на храма – на дом – и трябваше да вдъхва почит към бога, тъй както дворец приютява и величае един тленен владетел. Божията възхвала трябваше да е по-силна, защото императорът бе само божият Наместник на земята. Пратеникът на Джад бе последният глас, който чуваха императорите, преди да умрат: „Слез от престола, Богът на императорите вече те чака“.

За да изпитат вярващите благоговение към величавото, неимоверно могъщество над тях...

– Замисълът е забележителен – каза откровено Закарий – рисковано беше да не е открит пред Валерий. Сплете пръсти в скута си. – Също така обаче е... смущаващ. Искаме ли вярващите да се чувстват притеснени в божия дом?

– Аз дори не знам къде се намирам, докато гледам това – оплака се Максимий и се приближи отново до широката маса, до която Пертений от Евбул стоеше, загледан в рисунките.

– В Траверситския палат – подсети го дребният архитект Артибасос и Максимий го изгледа раздражено.

– В какъв смисъл? – попита Закарий. Главният съветник беше строг, наежен, прозаичен човек, но добър в работата си.

– Ами, вижте. Трябва да си представим, че стоим под този купол вътре в Храма. Но покрай... предполагам източната дъга, родиецът очевидно ни показва Града... и показва самия Храм, видян от разстояние...

– Все едно откъм морето, да – промълви Валерий.

– ... и тъй, ние ще сме вътре в Храма, но трябва да си представяме, че го гледаме сякаш от разстояние. Това... ми причинява главоболие – заключи твърдо Максимий и се пипна по челото, като за да натърти на

болката. Пертений го изгледа накриво.

Отново последва кратко мълчание. Императорът погледна към Артибасос. Архитектът заговори, с неочаквана за него търпеливост:

– Той ни показва града в един по-широк смисъл. Сарантион, Царицата на градовете, славата на света, и в такъв един образ присъства и Храмът, както трябва да бъде, редом с Хиподрума, дворците на Прецинкта, сухоземните стени, пристанището, корабът в пристанището...

– Но – прекъсна го с вдигнат пръст Максимий, – при цялата ми почит към нашия славен император, Сарантион е славата на този свят, докато божият дом почита световите над света... или би трябвало. – Погледна към патриарха, сякаш търсеше одобрение.

– Какво е над него? – попита тихо императорът.

Максимий бързо се обърна.

– Ваше величество? Моля?... Над него?!

– Над града, отче. Какво е там?

– Дядо е там, ваше величество – намеси се Пертений. Тонът на секретаря беше неутрален, помисли си патриархът, все едно предпочиташе да не се замесва в това обсъждане. А само да го опише в хрониките си. Все пак казаното от него бе истина.

Закарий гледеше рисунките. Богът наистина бе над Сарантион, величествен и могъщ в своята слънчева колесница, подкарал я нагоре като слънчевия изгрев, право напред, безукорно брадат според източната традиция. Закарий почти бе очаквал да види красивия златен божи лик на Запада и бе готов да възрази, но родиецът не бе направил това. Дядо на този купол беше мрачен и строг, какъвто го познаваха вярващите от Изтока, изпълващ едната страна на купола почти до короната му. Щеше да е истинско великолепие, ако можеше да се осъществи.

– Дядо, да – каза император Валерий, – Родиецът ни показва нашия Град в неговото величие – Новия Родиас, както го е нарекол Сараний в началото и в какъвто е възнамерявал да го превърне – а над него, там, където трябва да бъде и винаги е – художникът ни представя бога. – Обърна се към Закарий. – Ваше преосвещенство, какво смущаващо послание има в това? Какво ще поеме в сърцето си един тъкач, обущар или войник, когато зяпне нагоре?

– Има и нещо друго, господарю – добави кротко Артибасос. – Погледнете към западната дъга на купола, където той ни показва Родиас в руини – напомняне колко крехки са достиженията на тленните хора. И вижте как по цялата северна извивка ще имаме света, който бог е създал в цялото му великолепие и разнообразие: мъже и жени, села и ниви,

пътища, деца, всякакви животни, птици, хълмове, гори. Представете си тези бегло скицирани дървета като есенна гора, ваши благородия, както подсказват бележките. Представете си обогрените листа горе, огрени от светилници или от слънцето. Този бик е част от това, част от сътвореното от Джад, също като морето, понесло се по южната страна на купола към Града. Ваше величество, ваше преосвещенство, родиецът предлага да ни поднесе, в мозайка, на купола, толкова много от света, от божия свят, че аз го намирам за... изумително, признавам.

Гласът му заглъхна. Пертений, историкът, го погледна с любопитство. За миг никой не проговори. Дори Максимий стоеше вцепенен. Закарий поглади брадата си и вдигна очи към императора. Познаваха се от много време.

– Изумително – повтори патриархът с убеденост, все едно описанието бе негово. – Не е ли прекалено амбициозно?

И забеляза, че е напипал болезнено място. Валерий го погледна за миг право в очите и сви рамене.

– Той го е скицирал, наема се да го постигне, стига да му дадем хората и материалите. – Сви отново рамене. – Мога да му отсека ръцете и да го ослепа, ако се провали.

При тези думи Пертений хвърли кратък поглед към императора – лицето му беше безизразно – и отново се наведе над наброските. После каза:

– Един въпрос, ако позволите? Не е ля... небалансирано? Богът винаги е в центъра на един купол. Но тук Джад и Градът са на изток, богът се извисява от тази страна към върха... но на запад няма нищо, което да ги уравни. Все едно на проекта... му трябва някаква противостояща фигура.

– Той ще ни даде небе – заговори Артибасос. – Земя, море и небе. Бележките описват залез, на запад, над Родиас. Представете си това с цветове.

– Все пак съзирам тук трудност – каза писарят на Леонт и опря лацирания нокът на показалеца си в скицата с креда. – При цялата ми почит, преблагородни господа, би могло да се предложи да постави нещо тук. Нещо по-голямо. Баланс. Защото, както всички знаем, балансът е всичко за добродетелния човек. – Погледна ги благочестиво, присвил тънките си устни.

„Някой езически философ сигурно е казал това“, помисли си кисело Закарий. Не обичаше историка. Този човак като че ли се месеше във всичко, все нащрек, никога не отстъпваше.

– Може и така да е – заяви малко прекалено сприхаво Максимий, – но това с нищо не облекчава главоболието ми, уверявам ви.

– Много сме благодарни, че ни го казвате, отче – отвърна тихо императорът.

Максимий се изчерви под черната си брада а след това, като видя ледената физиономия на Валерий, съвсем несъзвучна с кроткия му тон, пребледня. Много лесно беше човек понякога да забрави, покрай благия и открит нрав на императора, как Валерий беше качил чичо си на трона и как след това самият той се бе качил на него, помисли си Закарий, дори изпита съчувствие към съветника си.

Патриархът се намеси:

– Готов съм да заявя, че съм доволен. Тук не намираме нищо еретично. Богът е почетен и земната слава на Града е показана подобаващо, как лежи под закрилата на Джад. Ако императорът и неговите съветници са доволни, ще одобрим този проект от името на духовенството и ще благословим неговото осъществяване.

– Благодаря ви – отвърна Валерий и кимна. – Разчитахме, че ще заявите това. Това е гледка, достойна за Храма, по наша преценка.

– Стига да може да се осъществи – каза Закарий.

– Това винаги го има – отвърна Валерий. – Много хорски стремежи са се проваляли при осъществяването им. Желаете ли още вино?

Наистина беше много късно. Още по-късно беше, когато двамата духовници, архитектът и историкът си тръгнаха. Докато напускаха малката зала, Закарий видя как Валерий даде знак на един от секретарите си. Мъжът бавно пристъпи напред от сенките до стената. Императорът започна да му диктува още преди вратата да се затвори.

Закарий щеше да запомни този образ, а също и усещането в дълбините на същата тази нощ, когато се събуди стреснат от един сън.

Рядко сънуваше, но в този сън стоеше под сътворения от родиеца купол. Беше изпълнен, осъществен – и загледан нагоре, на светлината от висящите канделабри, светилници и хиляди свещи, Закарий го разбра в целостта му, като нещо единно, и осъзна какво става на западната страна, където срещу бога се простираше само залез.

Залез, докато Джад се издига? Срещу бога? Тук все пак имаше ерес, помисли си той, след като, сепнат от съня, се бе надигнал в леглото, полубуден и замаян. Но не можа да си спомни каква е тя и отново заспа неспокойно. На заранта беше забравил всичко освен мига, в който седеше вцепенен в тъмното, и един сън с огряна от свещи мозайка се бе оттекъл от него в нощта като вода в устремен бързей, като гаснещи летни

звезди, като милувка на любими, умрели и отишли си.

Всичко е до виждането, винаги беше твърдял Марциниан, а Криспин учеше на същото всички техни чираци през годините, защото го вярваше страстно. Виждаш с умствения си взор, гледаш със страстно внимание света и онова, което той ти показва, избираш грижливо от терсерите и камъчетата и – ако ги има подръка – полускъпоценните камъни, които са ти дали. Стоиш или седиш в дворцовата зала или храм, или спалнята, или в трапезната зала, където работиш, и наблюдаваш цял ден как се променя светлината, а после отново през нощта, на горящите свещи и светилници, като сам плащаш за тях, ако потрябва.

Приближаваш се до повърхността, по която ще работиш, докосваш я – както той правеше сега на едно скеле, замайващо високо над лъскавите мраморни подове на Храма на Артибасос в Сарантион – а очите и пръстите ти бавно обхождат повърхността, която са ти дали. Никоя стена никога няма да е идеално гладка, никоя извивка на купол не може да добие съвършенство. Чедата на Джад не са създадени за съвършенство. Но можеш да използваш несъвършенствата. Да ги компенсираш и дори да ги превърнеш в сила... ако ги познаваш и ако знаеш къде са.

Криспин възнамеряваше да запомни наизуст тази повърхност, на вид и на допир, преди изобщо да разреши да бъде положен най-долният пласт груба замазка. Вече бе спечелил първия си спор с Артибасос, с неочакваната подкрепа на гилдията на зидарите. Влагата беше врагът на мозайката. Върху всички тухли най-напред щеше да се положи предпазващ слой смола, веднага щом той свършеше огледа си. След това дърводелците щяха да набият хиляди пирони с плоски глави през този слой и между тухлите, като оставят главите леко да стърчат, за да помогнат първият пласт замазка – груб зърнест пясък и тухлена прах – да прихване. В Батиара това го правеха почти винаги. Тук в Изтока буквално бе непознато и Криспин пламенно бе защитил убедеността си, че пироните ще помогнат много, за да се стегне плътно замазката, особено по извивките на купола. Щеше да ги накара да направят същото и по стените, макар все още да не го беше казал на Артибасос и дърводелците. За стените имаше и още няколко идеи. Тях също все още не беше споделил.

След първия пласт замазка щеше да има още два, както се бяха споразумели, фина и още по-фина. А върху последната той щеше да свърши своята работа, с майсторите и чираците, които бе избрал, според проекта, който бе поднесъл и който вече бе одобрен от двора и духовенството. И в тази работа щеше да се постарее да изобрази тук толкова от

познатия му свят, колкото може да се побере в една творба. Не по-малко.

Защото истината беше, че двамата с Марциниан бяха грешили през всичките тези години. Или поне не бяха изцяло прави.

Това бе една от най-тежките истини, които бе научил в пътуването си, напуснал дома с горчивина и стигнал до състояние, което все още не можеше да определи. Виждането наистина беше в сърцевината на това изкуство от светлина и цвят – така трябваше и да бъде, – но не беше всичко. Човек трябваше да гледа, но и да има страст, необходимост, визия в основата на това виждане. Ако изобщо искаше да постигне нещо, което поне малко да се доближи до незабравимия образ, който бе виждал в онзи малък крайпътен храм, трябваше да намери у себе си дълбочина на чувство, което – някак – да се доближава до онова, което бяха изпитали неизвестните, страстно благочестиви мъже, изобразили там бога.

Никога нямаше да притежава тяхната чиста, непоклатима убеденост, но му се струваше, че вече, като по чудо, има у себе си нещо, което може да се сравни с това. Беше излязъл иззад стените на град някъде там, в гаснещия запад, понесъл три мъртви души в ограденото си със стена сърце и една птица-душа на шията си, и бе пътувал до по-величавите стени на изток. От един град – до Града, през пустош и мъгла, и през вдъхващ ужас лес... и беше излязъл от него, жив. С живот, подарен – или по-вярно може би – с неговия, на Варгос и на Кася живот, откупен с душата на Линон, оставена там на тревата по нейна изрична воля.

Видал беше в Елшовия лес същество, което винаги щеше да носи в себе си. Също както Иландра щеше да е с него, и дъщерите му, разкъсващата сърцето мъка. Човек се движи през времето, оставя зад себе си неща, и все пак те остават с него. Такъв бе животът на тленните хора. Бе искал да го избегне, да се скрие от това. Не беше възможно.

– Не ги почиташ, като живееш все едно, че и ти самият си умрял – казваше му Марциниан с яд, почти на ръба на гнева. За миг очите на Криспин се насълзиха от прилив на обич към далечния му приятел. Точно сега, високо над сарангийската суматоха, сякаш толкова много неща му се искаше да почете или да възхвали, да ги превърне в своя жизнена съдба, ако потрябва, защото не биваше, не беше справедливо да умират деца от чума или млади момичета да ги посичат в жертва в леса, или да ги продават в скръб за зимно жито.

Ако това бе светът, какъвто бог – или боговете – са сътворили, то смъртният човек, този смъртен човек, можеше да го признае и да почете силата и необятното величие, вложено в него, но нямаше да каже, че е

справедливо, нито да се преклони, все едно е шепа прах или сухо трошливо листо, отвяно от есенно дърво и безпомощно пред вятъра.

Можеше и да е, всички мъже и жени можеше да са точно толкова безпомощни като въпросното листо, но той нямаше да го признае и тук, на купола, щеше да създаде нещо, което да заяви – или да се опита да заяви – тези неща, и още.

Дошъл бе тук заради това. Бе предприел своето пътуване и все още пътуваше навярно, и щеше да изрази в мозайката на този Храм толкова от пътуването на живота си и всичко, което побираше то в себе си, колкото изкуството и страстта му можеха да обхванат.

Щеше да впише тук – макар да знаеше, че може да го ослепят за това – дори Хеладик. Макар и само забулен, намекнат, в някой залезен лъч светлина и пустота. Някой взрян нагоре, някой настроен по определен начин да откроява образи, щеше да постави сина на Джад там, където го поставяше замисълът му, пропадащ в падналия Запад, с факела в ръка. Факелът щеше да е там, лъч светлина от ниските облаци над залеза, изстрелян нагоре в небето, или от снишения над земята небесен свод, земята, където обитаваха смъртните.

Щеше да я има и Иландра тук, и момичетата, майка му, лицата на неговия живот, защото имаше къде да постави тези ликове и те принадлежаха, част бяха от пътуването, неговото и на всички смъртни пътуване. Ликовете на живите бяха същината на живота. Онова, което си открил, обичал, оставил зад себе си – или отнето ти.

Неговият Джад щеше да е братият източен бог от онзи храм в Саврадия, но езическият зубир също щеше да е тук на купола, щеше да го изобрази като звяр сред всякакви други зверове. Но и не съвсем: само той щеше да е изпълнен с черен и бял камък, според старата родийска традиция на първите мозайки. И Криспин знаеше – макар одобрилите скиците му с креда да не можеха да го знаят – как щеше да се открие този образ на саврадийски тур сред всички цветове, които щеше да използва. А Линон, с блесналите драгоценни камъни за очи, щеше да лежи в тревата до него – и нека хората да се дивят на това. Нека наричат зубира бик, ако искат, да се удивляват на една птица в тревата. Чудото и загадката са част от вярата, нали? Това щеше да отвърне, ако го запитаха.

Стоеше на скелето, високо и сам, не откъсваше очи от тухления зид, опипваше с длани като слепец – съзнаваше иронията в това при всеки жест, – даваше от време на време знак на чираците долу да навият скрипеца. Скелето се поклащаше с всяко движение и той трябваше да се вкопчва в перилото, но повечето си живот бе прекарал на платформа

като тази и не изпитваше страх от височината. Височината беше убежище всъщност. Високо над света, над живеещи и умиращи, над дворцови интриги, над мъже и жени, над държави и племена, и фракции, и над човешкото сърце, оковано във времето и копнеещо за повече, отколкото му е дадено, Криспин жадуваше да не го повлече отново надолу объркваният кипеж на всички тези неща, жадуваше вече да живее – както го бе подтиквал Марциниан, – но далече от мъгливата суета, да се домогне до ялната визия за света на купола. Всичко друго бе преходно, тленно. Той беше майстор на мозайки, както беше казвал и казваше, и това отдалечаващо извисяване бе неговият рай и източник на предопределеност, всичко в едно. И с късмет и с божия благословия можеше тук да сътвори нещо, което да остане трайно и да остави име.

Така си помисли. Така си мислеше в мига, в който погледна надолу от толкова високо над света, за да подвикне отново на чираците, и видя как една жена влезе през сребърните врати в храма.

Тя погледна нагоре към него и без да е изречена дума, без да е направен жест, Криспин отново изпита притеглянето на света като нещо страстно и осезаемо, властно и заповедно, надсмиващо се над илюзиите за аскетизъм. Не бе създаден да изживее живота си като светец в недосягаема обител. По-добре бе да го признае още сега. Съвършенството е недостижимо за смъртните, така бе помислил преди малко. Несъвършенството може да се превърне в сила. Навярно.

Застанал на скелето, той още веднъж опря за миг длани на студения зид на купола и затвори очи. Тук високо бе изключително тихо, ведро, усамотено. Свят сам за себе си, свят, който сам да сътвориш. Трябваше да е достатъчно. Защо не беше? Отпусна ръце. После сви рамене – жест, който знаеше майка му, и приятелите му, и мъртвата му жена – и като махна на чираците долу, започна дългото си спускане.

Беше сред света. Нито над него, нито ограден повече със стени от него. Ако бе допътувал до нещо, то беше тази истина. Щеше да свърши тази работа или щеше да се провали в нея, като човек, живеещ в своето време, сред приятели, врагове и навярно любими, и навярно с любов, във Варена при антите или тук, в Сарантион, Града на градовете, око на света, при царуването на великия и славен, трижди въздигнат император Валерий Втори, Наместник на Джад на земята, и императрица Аликсана.

Дълго и бавно беше спускането, педа по педа, стъпка подир стъпка, познатите движения, отново и отново. По навик грижливо прочисти ума си от мислите, докато се спускаше надолу: хората умират, ако не са

предпазливи, а този купол бе по-висок от всичко познато му. Но усещаше притеглянето, докато слизаше: светът го притегляше към себе си.

Стигна до дървената основа на подвижната платформа, стъпила на колелета на мраморния под. Прехвърли се и за миг застана на основата, онова малко разстояние все още над земята. После кимна на стоящата долу жена, която нито бе проговорила, нито му беше махнала, но бе дошла тук и го бе повикала – при всички. Зачуди се дали е разбрала по някакъв начин, че го прави. Сигурно го беше разбрала. Щеше да отива на всичко онова, което вече знаеше за нея.

Пое си дълбоко дъх и слезе от скелето. Тя се усмихна.

КРАЙ

© 1998 Гай Гавриел Кай
© 2006 Валерий Русинов, превод от английски

Guy Gavriel Kay
Sailing to Sarantium, 1998

Сканиране, разпознаване и редакция: nlr, 2007

Публикация:

Guy Gavriel Kay
Sailing to Sarantium
© 1998 by Guy Gavriel Kay

Гай Гавриел Кай
Пътуване към Сарантион
© Валери Русинов, превод, 2006
© ИК „БАРД“ ООД, 2007
ISBN 978-954-585-753-9

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2858>]